

Camil
Petrescu

Patul lui Procust

r o m a n

Editura Eminescu

Camil Petrescu

CAMIL PETRESCU

Patul lui Procust

2

EDITURA EMINESCU
1970

Cuprins

I.....	4
II.....	20
III.....	25
EPILOG I.....	252
EPILOG II	Povestit de autor.....269

Mustrările d-tale sunt fără utilitate, ca mînia cuiva care bate la ușa vecină închisă, în loc de aceea pe care o caută, dar și în scrisoarea trecută, ca și acum aproape, mi-a slăbit voința de a face efortul unei explicații gîndul că și lămuririle sunt de obicei zadarnice¹.

¹ Aceste „mustrări”, făcute numai din prietenie, n-aveau nici un accent deosebit și erau mai mult efectul unei nedumeriri pe care scrisorile care urmează e drept că au împrăștiat-o; dar e și mai drept că au înlocuit-o cu altele noi, descoperiri cu totul neașteptate, care au dus la alcătuirea acestui „dosar de existențe” pe care-l înfățișăm cititorilor.

De altfel, pentru înțelegerea unor referințe din aceste scrisori, sunt negreșit necesare cîteva lămuriri, fie și cu prețul unui ocol de la început. Am sugerat, ba chiar am propus doamnei T. Mai întîi să apară pe scenă. Am avut întotdeauna convingerea - și azi mai înrădăcinată ca oricînd - că „meseria”, „meșteșugului” sunt potrivnice artei. În cronicile mele de teatru, de pildă, am cerut adesea, gîndind că numai astfel se va regenera arta actoricească la noi, ca directorii de teatru să încerce să-și recruteze interpreții principali nu dintre ucenicii care au făcut conservatoarele, cît mai ales atrăgînd în lumina rampei dintre personalitățile care și în alte regiuni și-au dovedit capacitatea de creație. Să aducă pe scenă complexe de experiență din viața reală, așa cum au procedat cîțva mari regizori streini. Cum se gîndește, cum iubește, cum se suferă nu se poate învăța în orele de curs și nici atesta prin certificate de absolvire. Elementele modeste, educate cu îngrijire și discernămint, își pot valorifica prin lecții însușirile de rînd, obținînd acea capacitate standard care face ca majoritatea elevilor intrați într-o școală, fie ea militară, liceu, de bele-arte sau sivicultură, să termine aproape toți, promovînd an cu an, automat și cu răbdare. Dar teatrul nu poate fi decît, intens, al personalităților puternice și al dislocărilor de conștiință (restul e distracție și „instituție culturală”). Nu are deci nici o valabilitate obiecția care mi s-a dus: că în artă e de la sine înțeles că firile excepționale n-au nevoie de Conservator, însă această școală este absolut necesară pentru temperamentele modeste. Acest răspuns înseamnă, cred, o contradicție în esență. Căci nu are ce face cu aceste temperaturi modeste (care sunt bune cel mult pentru rolurile secundare și ca să furnizeze scenelor periferice copii după actorii zilei). Arta teatrului are nevoie tocmai de firi de structură excepțională.

Veneam în ziua aceea cu brațul plin cu flori... Nu mă așteptase... Nu dorisem decît să retrăiesc o clipă... ceva din trecut și mă supuneam acestui demers cum primești un singur pahar de vin, știind că mai multe nu ai putea suporta. Dar servitorul mi-a remis un bilet cînd am sunat.

Un plic odios, de un albastru pal, aproape alb. Parcă un gînd otrăvit mi s-a împrăștiat în sînge și mi-a uscat pielea. Nu știam ce să răspund, nici n-am citit biletul, pentru că acum conținutul lui mi-era indiferent. Altă-dată mă adînceam în cercetarea motivelor, cum ai căuta izvorul apei

Din păcate, e știut că tocmai acestea sunt excluse inițial prin însuși caracterul Conservatorului. În definitiv, după ce criterii își aleg profesorii acestor școli elevii? Mai întîi „după fizic”. Există aberația „fizicului în teatru”, înțeles ca fizic frumos. Cînd arta cere un fizic apropiat rolului: mare pentru Danton, Othello, Holofern, diform pentru Richard III, Smerdiacoff și bufonii din toate piesele, tînăr și frumos pentru Romeo, potrivit și nervos pentru amantul „modern”, burtos pentru comic, cînd, în sfîrșit, arta cere în fizicul actorului tot atîta variație cîtă a creat viața, comisia profesorilor admite cu preferință un fel de tip care „are fizicul”, adică nu e nici mare, nici mic, nici gras, nici slab, nici frumos, nici urît, nici alb, nici negru, în sfîrșit, ceva desăvîrșit mediocru, incolor și neexpresiv, un fel de domn cumsecade de 20 de ani, care nu sugerează nimic și pe care oricînd l-ai lua mai curînd drept funcționar comercial decît slujitor al artei.

Altă aberație este aceea a „vocii”. Atîți tineri fără ocupație devin actori pentru că au voce, cînd ar trebui tocmai pentru acest motiv să fie eliminați de la clasele de dramă și comedie. O „voce muzicală”, cu o sonoritate independentă de conținutul frazei, e totdeauna, patognomonic, o dovadă de lipsă de inteligență, de absență a temperamentului și a virilității. Tenorii au o reputație bine stabilită de sărăcie cu duhul, iar pînă la începutul veacului trecut, cîntăreții aleși pentru anumite mari cariere muzicale erau castrați, pentru ca vocile să le devină și mai frumoase. Autentica frumusețe a glasului e însă cu totul de ordin interior. Ea implică o corespondență (și de aci neregularitatea ei) cu înseși străfundurile emotivității. O femeie - observați în jurul dumneavoastră - are voce frumoasă cînd vorbește cu cel care-l iubește și voce urîtă, cînd poruncește servitoarei să aducă apă sau să spele vesele.

Adăugați la aceste criterii de ordin fizic vechea prejudecată a talentului. Talentul se descoperă, conform celor știute, în modul următor: în fața comisiei așezate la o masă lungă, un băietan sau o fetiță sufocată de trac spune fie Latina gîntă fie Dușmancele, și după asta domnii examinatori descoperă talentul, cum medicii de pe vremea lui Moliere aflau de ce suferă un bolnav, pipăind piciorul patului.

În modul acesta clasele se populează cu numeroși elevi, dintre care unii încă ar mai avea șansa, datorită neprevăzutului dezvoltării ulterioare, să poată crea în artă dacă n-ar fi obligați de maeștrii lor să-i imite, după geniala metodă didactică: „fă ca mine”.

Eu credeam însă că doamna T. ar fi putut arăta posibilități de mare artistă și aș fi fost bucuros să apară în Act venețian, de pildă. Dificultatea era că pe oricare dintre scene s-ar fi găsit vreo „maestră” care s-o oblige să joace „cum îi arată ea”. Dacă

neregulat subterane într-o grotă. Mi-era acum numai o milă imensă de bucuria mea și de florile pe care le aveam în brațe. Am regretat pe urmă brusc că am dat drumul trăsăturii - din superstiție - căci eram atît de obosită, că nu mai puteam merge pe jos, și parcă din senin am început să sufăr în tot corpul cum revin durerile dacă a trecut prea repede anestezicul. Mă strîngeau pantofii, mi se lipeau nădușite, de-a lungul picioarelor, jartierele. Nu știu de ce mi-a fost rușine să mă vadă servitoarea că aduce flori neprimite acasă și asta era fără temei, pentru că

omenește e de înțeles sinceritatea acestei severe cenzuri - căci e de presupus că maestra nu concepe nimic superior mijloacelor ei - riscam pe de altă parte să ajungem tocmai la o anulare a intențiilor dinții, pentru că, de vreme ce maestra exista, nu mai aveam nevoie s-o dublăm cu concursul doamnei T. Nu mai vorbim că un spirit critic, chiar mediocru exigent, ar fi găsit de prisos chiar pe maestră, originalul însuși. Găsisem și aici soluția unui teatru particular, condus de un strălucit tînăr comic foarte înțelegător, care admitea spectacolul ca „*lever de rideau*” al unei comedii jucate de el, fără nici un alt amestec. Cred că acest spectacol ar fi un început frumos în teatrul românesc.

Nu înaltă și înșelătoare slabă, palidă și cu un păr bogat de culoare castanie (cînd cădea lumina pe el părea ruginiu) și mai ales extrem de emotivă, alternînd o sprinteală nervoasă, cu lungi tăceri melancolice (avînd, pe deasupra, un comerț, la propriu și la figurat, intens cu arta și cetitul), doamna T. Ar fi dat o viață neobicinuită rolurilor de femeie adevărată. Ca fizic, era poate prea personală ca să fie frumoasă în sensul obicinuit al cuvîntului. Avea orbitele puțin neregulate, ușor apropiate, pronunțate, cu ochii albaștri ca platina, lucind, fremătînd de viață, care cînd se fixau asupra unui obiect, îl creau parcă. Bărbia feminină, delicată, dar prelungirea ei, întinsă frumos pînă sub ureche, cam aparentă, căci era lipsită de orice grăsimi. Gura, foarte mobilă, vie ca o floare, plină. Gîtul lung, robust cu tendoane lămurite la orice întoarcere a capului. E știut, de altfel, că marile actrițe au fost totdeauna de un soi de frumusețe incertă, am spune „pe muchie de cuțit” (cum sunt, de altfel, și astăzi vreo cîteva dintre cele mai reputeate interprete ale ecranului, ca Elisabeta Bergner sau Joan Crawford, de pildă). De o tulburătoare feminitate uneori, avea ades o voce scăzută, seacă, dar alteori cu mîngîieri de violoncel, care veneau nu - sonor - din cutia de rezonanță a maxilarelor, ca la primadone, ci din piept, și mai de jos încă, din tot corpul, din adîncurile fiziologice, o voce cu inflexiuni sexuale, care dau unui bărbat ameteți calde și reci.

Firul care mă dusesese la gîndul spectacolului era că realiza două dintre indicațiile pe care, în paranteză, le impunem eroinei din Act venețian și pe care eu le socot, în afară de inteligență și cultură, ca adevărate criterii care ar trebui să înlocuiască examenul de admitere în școlile teatrale. Vorbea adică „repede, cu pauze inteligente între propozițiunile frazei”, nu cu acele penibile pauze între silabe care constituie ceea ce se cheamă în lumea teatrală „dicțiunea” și care au aerul unor pronunțări răspicate pentru cretinii din sală. Doamna T. vorbea foarte repede, păstrînd rostirea rarită, ca o subliniere numai pentru esențial, cînd vocea scădea brusc, lungind, adînc tulburător, vocale. Atunci privirea ei vie ca a unui hipnotizator liniștit, spunea mai înfîi singură

de obicei îmi cumpăr singură flori, pe care le aduc și le risipesc în vasele smălțuite. Dar gîndirea mi-era atît de dezorientată și mă puteam folosi de o logică jignită tot atît de puțin cît te poți sprijini pe un picior bandajat. Încruntasem sprîncenele ca să nu-mi dea lacrimile și regretam stupid pe un singur ton, cum, îți aduci aminte cînd ai fost la noi la vie, cînta neînterupt din fluier, aceeași măsură nebunul care se întorcea cu vacile. De ce a făcut asta? Singur m-a chemat și eu am venit să fac un lucru

fraza în așa mod că vorbele „nu făceau parcă decît să repete ce au spus ochii”, chiar cum ceream eu în cealaltă indicație care păruse, mi-am dat seama mai tîrziu, în timpul repetițiilor, cu altă interpretă, de neînțeles.

Pînă la capăt, însă doamna T. n-a primit. Poate nu atît dintr-un sentiment de neîncredere în ea, cît dintr-un fel de oroare de exhibiția pe care o complică scena cu rampa ei și care o făcea, după amînări, să-mi spuie cu o răsfrîngere cald interioară:

- Lasă-mă te rog, în magazinul meu de mobile... N-am nimic în mine de arătat, de pe scenă, lumii. Mai tîrziu, după lungi convorbiri, după-amiază între trei și cinci, în refugiul acela cu mobilier

geometric și lăcuit de la „Arta decorativă”, am avut de multe ori sentimentul că prin refuzul de expresie al acestei femei, care, preferă în orele pe care le avea libere numai să citească, sau „să trăiască”, de altfel liniștit, pentru ea însăși, se pierde un complex de experiență și frumusețe, inutilă în inefabilul ei voit. Am îndemnat-o atunci să scrie, și cum, întîmplător, avem posibilitatea, m-am oferit, gata să înlesnesc apariția oricărei încercări pe care ar fi făcut-o.

Mă privea uimită și cu un vâl de neîncredere în ochii cu albastru cald.

- Dar e cu putință ceea ce-mi spui ... glumești.

- De ce?

Și izbucnind într-un surîs, căci nu rîdea aproape niciodată, și încă, întotdeauna, oricît de vesel, surîsul ei avea în el un reziduu de tristețe.

- Dar eu nu știu să scriu ... Mă întreb dacă n-aș face greșeli de ortografie?

- Arta n-are de-a face cu ortografia ... Scrisul corect e pînea profesorilor de limba română. Nu e obligația decît pentru cei care nu sunt scriitori. Marii scriitori sunt mai abundenți în greșeli de ortografie decît bancherii. Eminescu a scris mai puțin ortografic decît oricare dintre poeți care l-au urmat și l-au imitat ... E îndreptat, cînd e tipărit, de editorii lui critic. Ortografia o poate cunoaște orice elev premial în clasa a cincea de liceu.

Se gîndi o clipă și, ca și cînd nu putea asimila ideea, a respins-o:

- Nu pot ... Cum o să scriu? ... N-am talent.

- Dacă aș vrea să fac o glumă ieftină, aș răspunde: tocmai de aceea... Dar îți spun serios: nici unul dintre marii scriitori n-au avut talent.

- !? ...

- E purul adevăr ... Să zicem că a fost o excepție. Flaubert. Poate și Maupassant. Să adăogăm fără îndoială pe Anatole France. Dar nici nu sunt chiar dintre cei mai mari.

drăguț, nerefuzînd să re trăim o oră dintr-un trecut atît de plin de bucurii neclasate încă.

Acasă l-am găsit pe D. stînd pe diivan și citind. Socot însă că a luat cartea în mîină numai cînd mi-a auzit pașii în vestibul. M-a scos din sărite și cred că în privire îmi apăruse, ca un cîine la poarta ogrăzii, toată indignarea de care eram capabilă. Mi-a fost însă milă de el... Era palid, mai urît ca de obicei, cu ochii tulburi și gura informă, uscată ca o smochină. Aș fi vrut să-i pun din nou în vedere că nu trebuie să intre și

Parcă i-am tulburat puțin limpezimea convingerii... Acum șovăie îngîndurată.

- Un scriitor fără stil frumos... fără nimic?

- Stilul frumos, doamnă, e opus artei... E ca dicțiunea în teatru, ca scrisul caligrafic în știință. Acum e revoltată.

Albastrul cald al primăverii a devenit de platină, fixîndu-mă.

- Atunci ce e un scriitor?

- Un scriitor e un om care exprimă în scris cu o liminară sinceritate ceea ce a simțit, ceea ce a gîndit, ceea ce i s-a întîmplat în viața, lui și celor pe care i-a cunoscut, sau chiar obiectelor neînsușite. Fără ortografie, fără compoziție, fără stil și chiar fără caligrafie.

Surîde, așezîndu-și puloverul bleumarin, cu porțiuni geometrice albăstrii.

- Atunci, dacă înțeleg bine, oricine e sincer poate fi scriitor?

- Da, la vreo cîteva ...

Foarte grav:

- Nu, dar dumneavoastră da.

Îi străluceau ochii ironic și puțin cochet.

- Asta ai mai spus-o probabil și altor femei?

- Da, la vreo cîteva .

- Al căror nas sau pantof ți-au plăcut?

- Nas și pantof ca al lor, și chiar mai frumos, mai întîlnisem... Nasul și pantofii lor, de altfel acceptabili, îmi plăceau, însă consecutiv faptului că gîndeam că aceste femei ar avea de exprimat o bogăție lăuntrică, o înflorire a sensibilității lor. Doamnă, trebuie să scrie numai acei care au ceva de spus.

I s-a îngreunat privirea, i s-au imobilizat toate gesturile și pe urmă mi-a spus cu acea voce adîncă și tulburătoare, cu un soi de închidere de iris peste tot ce e în interior. Răspicat și trist:

- Eu n-am nimic de spus.

- Nici chiar brutalitatea cu care mai tîrziu am publicat - cu mici modificări - fără știrea și învoirea ei, într-o revistă puțin răspîndită, scrisorile acestea, care altfel aveau o destinație strict personală și le promisem cu cîteva luni înainte, nici buna înțelegere pe care le-au arătat-o cîțiva critici n-au înduplecat-o. Oroarea ei de exhibiționism, fie și psihologic, fusese mai tare.

să rămînă la mine cînd nu sunt acasă, dar mi s-a părut că mînia mea i-ar sfîrîma nervii, că l-ar deprima ca o insultă nemeritată. De aceea am zîmbit oportun și i-am dat mîna... Mi-a sărutat-o intimidat și a căutat să-mi definească parfumul. Întîia oară mă parfumasem din nou - tot din superstiție - cu parfumul care făcea parte din vechea mea dragoste, ca mirosul dintr-o grădină.

Pe urmă a întrebat stîngaci și penibil: „Te superi că te-am așteptat?” Întrebarea lui, care nu avea decît un răspuns, m-a crispat din nou, m-a enervat mai mult decît așteptarea însăși și n-am răspuns. Firește că oricare altul ar fi plecat imediat, jignit, el însă a rămas umilit și cu sufletul ghemuit. Într-o clipă mi-a părut rău de brutalitatea mea și am căutat acum, după ce mi se părea că pusesem lucrurile la punct și stabilisem o înțelegere tăcută între noi, că nu trebuie să mai vie altă dată - să repar puțin din răul pe care-l făcusem acestui trup cu nervi roși de suferință ca un lemn de cari - și am chemat servitoarea, spunînd să prepare ceai. Din nou tot corpul i s-a ridicat în privire o strălucire, ca untdelemnul care se înalță din fundul apei. Și-am fost mulțumită de mine.

Mă iubea de cincisprezece ani. Știam că sunt pasiunea lui rămasă din adolescență, cum rămîne puțin illogică și copilăroasă mintea bolnavilor după meningită. Acum cincisprezece ani eram, mi se spune și astăzi, cea mai frumoasă față din orașelul nostru. E foarte important acest „cea mai” în orașelele mici. Mi-e greu să-ți explic de ce. Dar pentru că te-am văzut iubitor de curse de cai, ca și mine, dă-mi voie să fac o comparație care are să-ți dovedească definitiv, dacă mai era nevoie, că nu aș putea deveni niciodată scriitoare și te va face, sper, să renunți la insistențele dumitale. Simt însă că numai așa aș putea spune exact ceea ce gîndesc. Știi că sunt, în general, luate, două categorii de cai. Cei претенdenți la marile premii clasice și cei care se mulțumesc să-și încerce norocul numai în handicapuri modeste. Se întîmplă însă în unii ani că se găsește pe hipodrom cîte un cal cu sînge foarte aristocratic și cu toți mușchii neconținut gata de întrecere, care cîștigă toate premiile mari, nelăsînd celor care sunt abia cu puțin inferiori lui nici unul. Fiecare dintre acești cai nenorocoși ar putea cîștiga orice handicap, rareori însă, sau din pricina regulamentelor, sau a mîndriei proprietarilor, aleargă în aceste curse. Așa că ei nu se aleg în unii ani cu nici un premiu. Ei bine, într-un orașel de provincie, toate fetele frumoase sunt față de cea mai frumoasă -

chiar cînd deosebirea e tot așa de mică - în situația acestor nenorocoși candidați. Cea mai frumoasă recoltează toate visurile, toate ambițiile adolescenților din oraș. Aș vrea să-ți spun că și mai tîrziu, și într-altă parte, am văzut că lucrurile se întîmplă tot așa, dar ar fi nevoie de oarecare precizări și simt că nu mi-ar mai ajunge respirația, că aș ocoli prea mult. Eram deci, în strîmtul și proaspătul nostru orașel de munte, cea mai frumoasă fată iubită de elevii liceului, curtată de tinerii magistrați și obiectul cavalerismului ofițerilor din garnizoană.

Fără să fim vecini, casa judecătorului D. tatăl era în apropierea noastră, pe o stradă bolovănoasă, care urca spre coastă, în pădure la stînga. Grădinile noastre comunicau una cu alta, și un pîrleaz scurta drumul noaptea vecinilor noștri, cînd se întorceau de la noi, de la cărți, acasă. Oarecare dificultate era, pentru că doamna D. era destul de durdulie și cu greutate, de aceea, ziua prefera înconjurul pe cele două străzi.

E de prisos să-ți mai spun că D. era mai toată ziua la noi. Știam de la o soră a lui - erau două - cît mă iubește, și poate că iubirea lor pentru mine venea din faptul că era alimentată de pasiunea importantă a fratelui pentru mine. Ceea ce am știut mai tîrziu - după ce m-am măritat am aflat de la un coleg al lui - e că D. era invidiat de tot liceul, că avea un fel de nevăzută și emoțională aureolă, pentru că toți colegii lui îl vedeau pe stradă, la tenis, la conferințele Cercului militaro-civil, în apropierea și tovărășia mea și a lor. Ele erau însă urîte. E adevărat că plătea destul de scump această distincție. Îl puneam să-mi scrie lecțiile, să-mi rețină bilete la teatru, să ducă scrisorile direct la gură și să ia răspunderea tuturor lucrurilor prin casă, căci mama era cu mine foarte severă.

Mai tîrziu, a venit în orașelul nostru, întors din Germania, un tînar inginer, cu care după cîteva luni m-am măritat. Aveam optsprezece ani și D. nouăsprezece. Cînd a auzit că s-a hotărît logodna mea, a venit și mi-a spus întîia oară ceea ce știam de la sora lui, că mă iubește și că are să se omoare. Am fost mirată cînd am aflat cîtă poezie făcuse pînă atunci fără să știu, m-a mișcat durerea lui, am plîns amîndoi, dar m-am măritat cu celălalt, care, după cum îmi explica mama, avea o frumoasă carieră. D. Însă nu s-a omorît și, deși mi-a trimis în ajunul zilei de nuntă o poezie tradusă din nemțește de Iosif - ah nu mai stau acum să-mi amintesc autorul, Heine, nu? - n-a venit la nuntă în giulgiu de strigoi, ci într-un smoching nou, din garderoba pe care ai lui i-o dăduseră și cadou, și

pentru că îi era necesară la terminarea liceului. N-aș fi vrut să se omoare, o, deloc, dar m-am gândit uneori ce impresie ar fi făcut în orașelul nostru sinuciderea lui din cauza mea.

Eu am plecat cu soțul meu în Germania. D. s-a dus să-și facă Dreptul la București. Din când în când mama îmi transmitea în post-scriptumuri de scrisori ecouri din necazurile familiei D. Fetele s-au măritat prost, și vechiul meu tovarăș, din vremea cozilor pe spate, nu-și dădea examenele la Universitate, își petrecea timpul prin cafenele și lucra noaptea la o gazetă. Acasă, în timpul acesta, bătrînul D. Își părăsise nevasta și avea o amantă mai tînără, cu care își cheltuia în escapade amoroase la București tot ce cîștiga, ba chiar rupea și din mica avere pe care o agonisise pînă atunci, din care însă apucase să dea zestre fetelor. A urmat o afacere nelămurită, bătrînul a murit, dar să trecem peste asta.

Multe s-au întîmplat de la divorț și de la întoarcerea mea din Germania. Într-o zi de primăvară ieșeam pe strada uscată de vîntul nou și inundată alb de lumina proaspătă. Era plină de lume bucuroasă că a părăsit paltoanele și blănille, ca niște șopîrle cu pielea nouă. Se purtau buchete de violete și toate privirile erau vii. Coboram pe bulevard spre Cișmigiu, ușoară cercetînd interesată rochiile deschise ale femeilor, în tonuri îndrăznețe, așa cum nu eram obicinuită să văd în Germania. Moda cerea mult un galben de culoarea lămîii, care la început mă jignează, dar, cînd îl vedeam purtat de mai toate femeile frumoase, lăudam croitoreasa care-mi impusese culoarea. În dreptul hotelului „Palace”, văd că la doi pași înaintea mea se oprește cineva împietrit și atît de brusc, că m-am oprit și eu în loc, ca un răspuns reflex. Aveam dinainte un tînăr într-un palton prea mare, cu buzunarele roase și lăbărțate, cu gulerul soios și decolorat. Aveam maxilarele aproape dreptunghiulare, neras de multe zile, gura ștearsă și uscată dispărea în figura palidă și brăzdată, cum dispar desenurile pe o batistă murdară. Dar cînd i-am întîlnit ochii, i-am recunoscut nu pe ei, ci privirea.

Era D., devenit bărbat și precoce îmbătrînit. Își frămînta figura, își trecea limba peste buze ca să și le umezească, dar nu putea articula nici o vorbă. M-am apropiat și i-am luat mîna, atunci l-am auzit pronunțînd, mai mult gîfîit: „Tu!” Dar mîna nu mi-a strîns-o, și a lui rămăsese inertă într-a mea, ca și cînd toate puterea din ea se consuma în respirația

sacadată și în privire. Își trecea mereu limba peste buzele uscate ca să poată spune „Tu!”

La doi pași de noi se opriseră doi domni cărora primăvara le oferea prilejul să apară în sacouri tăiate după noua modă, cu talie strânsă. O doamnă, care aștepta lângă trotuar o trăsură, întorsese și ea capul. Nu știu dacă ai să mă înțelegi, și poate că ai să mă cerți și pentru asta, explicându-mi-o cu severitate; însă nu-mi place să fiu văzută în tovărășia unor bărbați mizeri ca înfățișare, cu ghetele scîlciate și cu mâinile neîngrijite. Dar îmi părea bine că îl văd și, poate și ca să mă pedepsesc puțin, așa cum nu știu care general își pedepsea corpul fricos, i-am luat brațul, am traversat bulevardul și ne-am trezit pe cheiul Dîmboviței, și el cu pavajul uscat de vînt, cu iarba malurilor convalescentă.

Am aflat atunci, și mai tîrziu după asta, că m-a iubit neconținut. Căci i-am zădărnicit viața.

Într-o zi am fost pînă la el. Locuia pe Calea Moșilor, într-o curte lungă, mărginită de o parte și de alta de căsuțe mici și dărăpănate, ca o stradă. Intrarea mea acolo a fost un prilej de uimire: ovreici diformate de maternitate ieșiseră în prag, fetele mă priveau de după perdele, iar copiii își întrerupseseră jocul și se luaseră după mine. D. mă aștepta în fața ușii. Asta mi-a dispăcut violent. Era ceva grotesc, prin exces.

Am petrecut aproape două ceasuri într-o cămaruță mirosind a umezeală, cu o masă cu picior în mijloc, cu oglindă de perete pistruiată de rugină, cu un pat cu așternutul lăsat la mijloc și înspre margine, din pricină că slujea și de scaun, cu cearșaful atîrnat mai jos decît un soi de cuvertură. Mi-a fost imposibil să refuz ceaiul pe care mi l-a dat, dar n-am putut să mănînc niște bomboane săpunoase, cumpărate de la o fostă cofetărie de mare lux, de la care totuși cei care cumpără des bomboane știu că nu trebuie să mai tîrguiești. Mi-a arătat însă lucruri care m-au făcut să re trăiesc clipe din trecut și m-au impresionat. Caiete de ale mele din școală cu marginea albă de două degete, cu scrisul ascutit și neglijent, pentru care eram neconținut pedepsită, o fotografie luată de primul fotograf ambulant venit în orașelul nostru. Eram un grup care ne întorceam de la tenis, și în dreptul pavilionului „ne-am pozat”, făcînd năzbîtii. Și mai erau într-un sertar de șifonier, jos, singurul sertar din casă, o mulțime de alte lucruri de ale mele: batiste, bilețele trimise prin care îi ordonam să-mi reție locuri la conferințe, un volum de Lamartine

cu versuri subliniate și comentate de mine, o altă carte, de germană, pe care eu scrisesem, Dumnezeu știe ce acolo, din Suily Prudhomme:

*Ici bas tous les hommes pleurent
Leurs amities ou leurs amours.
Je reve aux couples qui demeurent
Toujours.*

Mi-a vorbit mult, neîntrerupt, cu febră. Și pentru a doua oară descopeream la omul acesta ceva neobișnuit și eram înspăimântată mai mult decît măgulită, ca de o rană ce ți se descopere treptat de sub bandaj.

Nu m-am mai dus niciodată în cămăruța din Calea Moșilor, dar a fost nelipsit de la mine el. Neconținut intimidat, gata să se facă oricînd de folos. Am fost într-un rînd rău bolnavă și el era disperat. Mă plictisea pentru că niciodată nu înțelegea ce-i spun, încurca totul din exces de zel. Îmi făcea din cînd în cînd cadouri care depășeau evident resursele lui obicinuite, de corector de gazetă. Nu puteam să mai vorbesc despre nevoile mele față de el, că mă surprindea cu servicii. Intimidat ca de obicei, într-o zi mi-a rupt umbreluța și pînă seara disperat mi-a adus alta și cu un mîner mai scump decît cel vechi. Îi interziceam cu înverșunare aceste apucături, dar era zadarnic. De la o vreme mi-era teamă să nu fure de undeva și, nenorocindu-se, să nu mă compromită și pe mine. Aș fi preferat nesfîrșit mai mult ca tot ce cheltuia așa să cheltuiască mai bine schimbîndu-și înfățișarea și hainele, dar, nu știu de ce, niciodată nu m-a ascultat și continua să mă facă să privesc în jurul meu de cîte ori mă oprea pe stradă.

Acasă de asemeni nu-mi convenea totdeauna cînd venea. Eu îl primeam bucuroasă cînd eram singură, dar cînd se întîmpla să am lume la ceai, era atît de deplasat între cei cîțiva bărbați eleganți, femeile îl evitau atît, că mi-era milă de el. De multe ori mă gîndeam să nu-l primesc sau să-i spun să mă aștepte într-o odăiță pe care o am sus la etaj. Dar imediat mi-era rușine de mine însămi că am avut acest gînd.

Am încercat să-l fac să-și schimbe viața, să-l transform așa cum spălăcita Thea transformase pe Lowborg, dar n-am izbutit. E iremediabil ratat și, cred, într-adevăr mediocru. Multă vreme am socotit că numai din cauză că eu îl intimidiez e așa, dar pe urmă am citit cîteva poezii dedicate

inițialelor mele, într-o revistă de mîna a șaptea, curente și patetice ca niște sorcove.

Ți-aduci aminte că m-ai privit surprins cînd te-am întrebat despre el chiar din ziua cînd te-am cunoscut și cînd, de altfel, te-am întrebat atît de multe”. Dar cîndva am să-ți povestesc mai multe întîmplări din vremea asta. În timpul pasiunii mele pentru *** a trebuit, și ce greu mi-a venit, să-i interzic să mai vină la mine. *** îmi spunea „că-l plictisește”. Mi-a trimis scrisori disperate și fără înțeles, flori puține în fiecare zi, căci era singurul lucru pe care îi mai îngăduisem să mi-l trimită, îl ghiceam la colțul străzii și mă pîndea noaptea cînd veneam acasă. De la o vreme i-am permis din nou să vină, dar atrăgîndu-i luarea-aminte să evite să întîlnească pe ***.

N-am văzut însă niciodată pe cineva mai „malencontreux” decît el. E adevărat că și eu uitam uneori că trebuie să vie, dar de cele mai adeseori, tocmai cînd veneam cu prietenul meu acasă, îl găseam așteptîndu-mă. Evident că ar fi putut spune că mi-a adus o carte sau că a venit să-mi facă un comision, dar nu spunea nimic. Avea un aer speriat, bîlbîia lucruri neînțelese, se ascundea cînd era inutil, compromițător și ridicol. Și el făcea asta ca să-mi evite mie nemulțumirile, căci gîndul că e incomod, mai tîrziu am știut, îl durea.

Ca și acum, cînd mă întreba dacă mă supără că a așteptat în salonaș.

Cînd am cerut de ceai, toată figura lui îmbătrînită s-a iluminat de bucurie, ca o movilă veche pe care cade soarele. Se învîrtea în jurul meu împiedicîndu-mă, îmi ajuta să prepar ceaiul, zăpăcit. Ne așezasem pe treptele divanului, care face colț, dinainte cu ceștile tăiate-n felii alb și albastru - nu scosesem pentru el cești japoneze - pe tava mare de aramă veche bătută, care e transformată în măsușă.

Îi rîdeau ochii.

- Ce bine-mi pare că nu l-ai găsit acasă. Am încremenit cu ceașca în mînă.

- De unde știi că am fost la el?

- Deși n-ați vorbit de aproape o jumătate de an, știu că azi ai fost la el... Îl întrebam cu ochii mari și buzele oprite.

S-a dus la biroul mic, la miniatura de birou de domn care ți-a plăcut atît de mult, și dintr-un sertar mi-a scos o scrisoare a mea neterminată. Toată dimineața mă întrebam dacă să mă duc sau nu la ***. În mine lupta dorința de a-mi da, numai, întîrziind o oră în garsoniera care m-a

văzut de atâtea ori înflorită de bucurie, prilej de amintiri mai precise, așa cum unii iau opium, știind că își procură doar iluzie trecătoare, dar căutînd ca măcar în vis să se simtă aproape de cineva dorit și teama că are să fie o greșeală, că el, lipsind cum de atâtea ori a făcut-o, ar putea transforma acest proiect într-o întâmplare dezagreabilă. Îi scrisesem deci: „Prietene, iartă-mă dacă nu voi veni. După-amiază va trebui să mă duc neapărat...” Și aci ezitasem: să-i pui un motiv serios ca să fie o adevărată justificare, sau să pun dinadins unul fără însemnătate, ca să-i dau impresia că acum, pentru mine, a mă duce să-l văd are mai puțină importanță decît o probă la croitoreasă, un ceai la o prietenă „care nu poate fi refuzată”, sau altceva în felul acesta?

Nehotărîtă, m-am întrerupt și am lăsat scrisoarea pe masă. Am ocolit-o toată ziua, iar pe la patru, cînd m-am hotărît s-o completez, mi-am spus că acum e prea tîrziu ca s-o mai trimet. N-am putut măcar să respect nici o altă hotărîre pe care o luasem, aceea de a mă duce cu întîrziere, ca să-l fac să mă aștepte, dovedindu-i că-i fac o concesie acceptînd invitația.

În mine totul se accelera însă, mai întîi domol, dar o dată coborîta în stradă, atît de violent, că mi se părea că trăsura merge prea încet, numai la gîndul că voi fi acolo.

D. mă privea înmărmurit acum, pironit de ochii mei, așteptînd pentru întîia dată de la mine vorba tăioasă de mînie.

- Ai umblat în hîrțile mele?

Mi se părea că nu mi se poate aduce o jignire mai gravă... că omul acesta abuza de delicatețea mea. E adevărat că era atît de alarmat, că nu mai îndrăznea nici să respire, că își trecea limba numai peste buzele uscate ca să și le umezească.

M-am sculat de jos înfuriată și m-am dus la sertar, în care am recunoscut, cu un capăt de dovadă în mîini, că umblase la toate scrisorile.

- Să plec?

Atît a putut articula, scos din tiparele lui.

Nu m-am mai putut stăpîni, căci gîndul că libertatea mea, la care am ținut atît, e în joc, mă scotea din sărite.

- Da, și imediat!

Din ochii care nu puteau fixa nici un gînd s-a lăsat pe pleoapele înroșite o rouă de lacrimi, pe urmă două șiroaie s-au scurs de-a lungul

nasului osos, pe gura fără sînge și fără contur, ca o floare veche de cîrpă decolorată.

Am simțit un val de căldură, în piept, în obraji, n-am mai putut respira nici eu și mi s-au mărit și îngreuiat ochii. Pe urmă. am simțit că gura mi se strîmbă într-un surîs involuntar și trist. M-am apropiat de el și i-am luat mîna, spunîndu-i pe nume. Din tot corpul acela îmbătrînit înainte de vreme, sucit în el însuși ca o foaie veștedă, s-a pornit un plîns zguduitoare, de parcă toată viața din el s-ar fi revărsat lichidă, în lacrimi. Ochii inundați nu i se mai vedeau, doar sprîncenele, îmbinate acum într-un unghi ușor, accentuau că acolo s-a concentrat totul.

L-am luat în brațe și, plîngînd mereu, s-a lipit de mine ca un înecat de cel care vrea să-l salveze. Pe brațul gol simțeam acum și gura lui, și lacrimile fierbinți. L-am sărutat pe ochi, i-am spus vorbe de mîngîiere, mă înlănțuia tot mai strîns și, cum eram acum amîndoi pe divan, el mi-a răspuns lipindu-și gura de gîtul meu, de obrajii mei.

Atîta suferință, prin simpatie, ca acele forțe recent descoperite, a înmuiat în mine tot scheletul mîndriei. Și mai ales era un gînd care acum mi se întindea în sînge, drept, cum se întinde culoarea vărsată în apă. Cînd eu am suferit atît, cînd eu am fost îndurerată că *** n-a putut face un gest de prietenie și loialitate, cum pot eu lăsa lîngă mine atîta deznădăjduită durere din cauza mea?

M-am dezmeticit tîrziu. Eram pe jumătate goală, dar puțin îmi păsa de asta. El aștepta alături de mine și am simțit, deschizînd ochii, că nu m-a acoperit pentru ca, o dată revenită, să nu trec peste un fapt evident împlinit, să se creeze între noi o realitate care să-și caute continuarea. În orice caz îi era teamă să nu regret, considerînd totul ca o uitare de o clipă, care niciodată nu va reveni. I-am zîmbit însă fără să fac un gest măcar și atunci, în lumina slabă pe care o trimitea prin fereastră un bec din stradă, l-am simțit mai mult decît l-am văzut cutremurat de bucurie. Mi-a vorbit mult, tot mai încălzit, de această realizare a visului lui, de zigzagul cumplit al zilei acesteia după cincisprezece ani. S-a întrerupt din povestire, adică din această descărcare de gînduri, ca să-și muște pumnul încremenit: „Dacă n-aș fi venit astăzi?...” Și numai gîndul ăsta l-a împietrit de groază, de părea în lumina slabă o coloană de lavă stinsă.

Simțeam o mulțumire potolită că am făcut o faptă bună. Mi-a fost milă de el și i-am luat obrajii în palme: „O să rămînem împreună toată noaptea”. S-a lipit de mine, înlănțuitor, recunoscător.

Am trecut apoi în camera de baie și apropierea unei deprinderi igienice m-a străbătut toată cu un fior, ca un pumnal înfipt în cel mai ascuns colț al trupului meu: „Dacă aş rămîne mamă?” Eu, mama unui copil al acestui om? Și am simțit că mă doare capul, că mi-e rău ca după dezmeticirea dureroasă din visul dat de cocaină. Am întîrziat mult, căutînd să înlătur orice posibilitate.

Cînd am revenit, am reaprins lumina, pentru că în întunec omul acesta căruia mă dădusem lua contururi de moluscă uriașă. A venit și m-a luat lîngă el, sărutîndu-mi brațele, în timp ce eu, regretînd cumplit ușurința cu care-i promisesem noaptea, mă gîndeam cum să-mi reiau fîgăduința.

„Știam cît ești de bună. Întotdeauna am gîndit că ești bună și cred că este ceea ce am iubit în tine... nesfîrșita ta bunătate.”

N-am mai căutat să născocesc nimic, căci simțeam că n-aș fi avut curajul să i-o spun.

Dar toată noaptea n-am avut decît un singur gînd. Să-mi feresc gura de a lui. La început n-a observat, pentru că făceam aceasta cu oarecare abilitate. Dar mai tîrziu n-am mai putut ascunde nimic. Îi simțeam buzele și calde, și cleioase, ca un corp de melc tîrîndu-se de-a lungul corpului meu... pe gît în sus. Nu știu dacă mă lăsasem cu totul dezbrăcată, dintr-o inconștientă cochetărie - cei doi bărbați îmi spusese că am un corp „neasemănat”, de „*fausse maigre*”, ca și prietenele mele care mă vedeau uneori goală-sau pentru că el mă rugase asta, lipindu-și obrajii de pulpele mele: „Ah, dacă ai ști cum mi-am ars timp de cincisprezece ani închipuirea, ca să mi te văd în minte, în toată intimitatea ta de femeie! Cum nimic, nimic, pe lume nu mi se părea mai neajuns!” Dar poate că era și nădejdea că se va mulțumi cu atît. Într-un tîrziu, săruturile lui au devenit mai stăruitoare și gura lui lipicioasă și moale îmi căuta buzele. Am avut o crispă a întregului corp. I-am respins toată fața, punîndu-i mîinile parapet în dreptul gîtului.

Din nou am crezut că se rupe ceva în el, o arteră, un organ vital. S-a oprit uimit: „De ce? De ce asta?”

Și iar n-am avut tăria să i-o spun. Am mințit: „Am o respirație îmbibată de acid fenic. Am fost azi la dentist.” Și încă o dată, la o încercare, mi-a simțit brațul oprindu-i gîtul. Atunci s-a mulțumit cu corpul. Dar eu simțeam că tot ce eram „eu” mi se refugiase în ochi, în obraji; în linia strînsă a gurii, cum se refugiază cineva dintr-o cameră

inundată, într-un colț oarecare, pe o mobilă mai ridicată. Îl priveam, simțeam zgâriindu-mi pieptul hainele lui care încă mă dezgustau, și atunci, nădăjduind prin absurd că poate gol îmi va stîrni prin deviere un interes oarecare, i-am spus să se dezbrace. Dar am făcut mai rău. Avea toată pielea palidă și neagră de-am înghețat.

Tot corpul mi-a înțepenit, refuzîndu-se. Dificultățile pe care le spoream cu atît dezgust îl făceau penibil de sîngaci și, fără să vrea, brutal. Un cot rău plasat îmi tăia respirația, un genunchi îmi zgîria pielea. Extenuat, s-a ridicat tîrziu și și-a apropiat figura de a mea.

- Nu mă iubești?

Atunci, ca unui frate, cu vocea îndurerată, cu o sinceritate de început de viață, i-am răspuns: - Nu.

Abia cînd l-am văzut devenit livid și cu gura întredeschisă am înțeles că el mă întrebase cu nădejdea unei protestări de negație din partea mea. Dar simțeam că n-aș putea reveni, și el s-a ridicat amețit. S-a aranjat în grabă și a plecat, după ce cu privirea mi-a cerut, din ușă, un vag da. I-am răspuns cu un surîs dezolat, rigid, ca de lemn.

A revenit după trei zile într-un hal de nedescris. Era dimineată, eram în pat încă și a îngenuncheat lîngă căpățiul meu. M-așteptam să se plîngă, să amenințe, deși mă rugase să-l primesc, spunînd că va fi cuminte. Mi-a spus cu vocea potolită, ca o lumină egală, cu o privire frumoasă cum n-a avut el niciodată, că înțelege că nu pot să-l iubesc, că niciodată n-are să uite cît am fost de bună cu el. Simțeam în mine un suflet de soră. I-am luat mîinile și i le-am mîngîiat. Rîdea mai pe urmă frumos, dar am simțit cum mîna lui mă căuta, sub cuvertura de lînă moale și fină, ca un șarpe care-și joacă limbile. Simțeam că sunt limite peste care n-aș putea trece. Nu mi-am putut feri decît capul, căci am înțeles că toată liniștea lui este liniștea care precede un eveniment neobicinuit, moartea sau nebunia.

Și el a frămîntat, exasperat, în brațe un trup a cărui inerție îi înnebunea simțurile, voluptate cumplită pe care și eu de atîtea ori am cunoscut-o.

Peste cîteva zile, înfrînt, umilit, mi-a ieșit înaintea jos, în stradă, căci spusese servitoarei să-i spună că nu sunt acasă.

- Știam că ești acasă și că trebuie să ieși. Aseară am văzut lumină în cameră la tine și nu m-am mișcat de la poartă! Nu m-aș fi mișcat niciodată înainte de a te vedea, căci mă asiguraseam că ești sus și că

trebuie odată și odată să cobori. De ce nu mă primești ca mai înainte sus?... numai să stau acolo să te privesc.

M-a înfiorat o tresărire de indignare, ca și cînd mi-ar fi trecut de-a lungul șirei spinării un postav aspru. Cererea asta în rate și perfidă m-a revoltat.

- Pentru că sus n-ai să te mulțumești cu atît... M-a privit cu ochii albi.

- Te dezgust atît de mult?

Am simțit din nou că mă întreabă cu nădejdea absurdă că-i voi răspunde tăgăduind. Dar nici n-am putut să-i confirm brutal primul răspuns. Alături de noi locuia o vecină greu bolnavă de tuberculoză, care întreba pe toată lumea cum o găsește, dar toți primiseră cuvînt de la doctor să nu-i spuie adevărul, căci asta ar fi omorît-o.

Dar am obosit azi, altă dată am să-ți scriu mai mult.

T².

² Acest T. nu este o inițială cum s-ar părea, căci a devenit un adevărat nume, și nu știu dacă n-ar fi trebuit să fie scris Te. Mi-a lămurit surîzînd, cînd am întrebat-o, că în aceeași clasă a liceului de fete erau două colege cu numele de Măria Mănescu, de altfel verișoare amîndouă, și atunci fetele le deosebeau numai după inițialele părintești. Dar Ve și Te au rămas domnișoarele Măria Mănescu și după ce au sîrșit liceul, ba pentru intimi chiar după ce s-au măritat.

Să-ți mai scriu despre D. mi-ar fi greu, căci îți mărturisesc că el nu formează nici pe departe centrul preocupărilor mele de acum, iar efortul la care mă supui este asemeni celui care e impus unui convoi, obligat să se abată ca să ia un trecător izolat. De altminteri, nici n-a mai venit la mine decît de puține ori. Ne-am întîlnit multă vreme numai pe stradă și am făcut totdeauna așa ca, deși i-am răspuns cu amabilitate la salut, să nu mă poată opri să stăm de vorbă. Cînd mi s-a părut că sentimentele și mai ales dorințele lui și-au pierdut din acuitate, i-am făcut din nou posibilă venirea în salonașul cu divan care face colț, cu birou în miniatură și mese din tipsii de aramă bătută.

E adevărat că de cînd intra, chiar de la ușă, căuta să-mi surprindă privirea, ca să vadă ce intenții am. Și pe urmă, punîndu-mi întrebări obicinuite, mă supraveghea continuu, ca un judecător de instrucție care, fumînd amabil cu cel bănuît, îl examinează atent. Vream să plec îndată, dar gestul mi se părea brutal și atunci exageram în întrebări binevoitoare, al căror răspuns nu-l așteptam niciodată. Pînă cînd, în cele din urmă, el mă întreba, vrînd să pară degajat: „Vrei să pleci?” Și așteptînd răspunsul meu pe care îl știa inevitabil și penibil prietenos: „Trebuie să mă duc să încerc o rochie, însă n-are decît să mai aștepte croitoreasa”. Dar abia acum plecarea era hotărîtă, căci peste cîteva momente, după ce îl mai întrebam ceva fără rost, îmi puneam pălăria: „Mă conduci pînă la o trăsură?” Conștiința mea era acum împăcată, căci aveam chiar aerul - și asta era important - că am făcut un sacrificiu pentru el, întîrziind.

Într-o zi, într-o dimineață luminoasă, cum citeam leneșă încă în pat, a venit și a intrat, profitînd că era deschis. Am încremenit și, ca într-un film american din Far-West, privirile a doi dușmani care se examinează brusc din prima clipă ca să-și cunoască intențiile, iar pe urmă își dau

familiar mîna, ochii noștri s-au întîlnit. M-am liniștit însă imediat. D. era trist și transfigurat. Ochii mici aveau o lumină vagă, iar gura veștedă, un surîs care cobora colțul stîng al buzelor. Nu era liniștea imobilă despre care ți-am scris. A așteptat să mă liniștesc și eu, iar cînd a văzut că sunt dispusă să stau de vorbă cu el, și-a adus un taburet lîngă căpățiul meu și mi-a spus că afară e o vreme de primăvară frumoasă, că toată lumea e pe stradă și că sunt o leneșă dacă sunt în pat la o asemenea oră, chiar dacă e sărbătoare.

Era simpatic și-i vorbeam cu plăcere. Învîrtea în mînă gînditor o foaie de hîrtie, în timp ce-mi răspundea. I-am cerut să văd ce e și mi-a arătat-o bucuros. Era o romanță din cele pe care le vînd colportorii prin cafenele, prost tipărită, cu notele greșite și versurile anapoda. Dar era vorba acolo de un bărbat, care spunea unei femei - chipurile în versuri - „o, te-am iubit întotdeauna și tu n-ai prețuit cum se cuvine dragostea mea, dar vei îmbătrîni, toate farmecele se vor duce și atunci vei regăsi, părăsită de toți, pe cel care te-a iubit de cînd era copil și te va iubi pînă la moarte”.

- Am auzit-o aseară cîntată într-o familie (cred că într-o familie de funcționari de la poștă, cu fete, unde el se ducea de obicei) și azi am cumpărat-o.

Era plin de cîntecul acesta și simțeam bine că venise să mi-l aducă, nu ca o pledoarie pentru cauza lui, cît ca să încheie firesc o stare sufletească, stăruitoare în el, ca o lumină într-un interior confortabil. Venise la mine mai mult pentru el însuși, ca să bea tot paharul de vin al coincidenței plăcute.

Din cauză că am înțeles asta nu i-am spus: „dar eu nu sunt o femeie iubită de toată lumea”, ci așa vag: „Vor fi femei iubite de toată lumea?”

El s-a uitat, surîzînd mirat, în ochii mei: „Tu”.

Am primit însă răspunsul acesta măgulitor cu conștiința tulbură cu care desfaci un plic care nu ți-e adresat decît din greșeală. M-am întrebă dacă e exact ce spune, sau dacă nu i se pare lui asta, cum ni se pare tuturor că obiectul pe care-l dorim, și ne e refuzat, e dorit de toată lumea. I-am spus îngîndurată: „Ți se pare”. M-a privit surprins, cu colțul gurii fixat într-un surîs, stabilind parcă o concluzie unei lungi discuții care n-a avut loc: „E îngrozitor cîți bărbați sunt îndrăgostiți de tine”...

N-am răspuns nimic, pentru că argumentele lui nu m-ar fi convins. De unde să știe d că acei bărbați, și încă așți, mă iubesc cu adevărat, cînd eu nu pot să știu măcar despre unul singur, despre *** dacă mă iubește sau

nu. Am devenit tristă, căci din tot corpul mi s-a adunat un nod, ca un nucleu, în inimă. Am auzit de multe ori spunându-mi-se că sunt iubită în taină de bărbați și am fost invidiată de asta, ca și când ar fi fost o realitate pentru mine această iubire de a cărei existență nu știu, cum nu știu să deslușesc realitatea unui singur personaj în toată populația Guatemalei, unde n-am fost niciodată, însă știu că există. Dar știu un lucru, că *** nu mă iubește, că am suferit din cauza lui aproape mortal. Dacă sunt într-adevăr excepțională, cum de îmi poate prefera pe alta? E numai joc al întâmplării toată iubirea? Și dacă într-adevăr el mă prețuiește ca pe singura femeie al cărei suflet a stat față-n față cu al lui, atunci pentru ce acum e în brațele alteia, pentru ce mie mi se întâmplă ceea ce mi se întâmplă, pentru ce el și eu trăim în medii străine, jucând acolo o viață definitivă, când avem intens și nevăzut același suflet ca doi frați siamezi același pîntec? El are metresă, trăiește o viață completă fără mine, apare cu femeii care joacă rolul de soție, de la masa luată în restaurant pînă la camera de dormit; asta poate pînă la moarte, în orice caz acum când tinerețea trece. Ochii mi s-au îngreuiat din nou de tristețe, dinții au prins buza de jos și pe urmă am unit sprîncenele în unghi ridicat ca să nu-mi dea lacrimile. O, imposibilă dragoste, suflet fermentat de îndoială, descurajare de „femeie iubită de toți bărbații”.

Aș fi vrut ca D. să plece, ca să pot sări din pat și să mă plimb agitată prin casă... Dar dacă toți se înșală? Oare nu i se spune oricărei femei același lucru? Sau dacă mi se spune numai mie nu-i poate un *malenlendu* general? S-ar putea să nu fie vorba decît despre o simpatie anume, nu neapărat erotică, și în privința asta mi-am adus aminte cît de mult m-a neliniștit faptul că, atunci chiar cînd toți bărbații musafiri, în aceeași casă cu mine, îmi arătau stăruitoarea și indiscreta lor preferință, pînă la complimentul definitiv și brutal, nevestele lor nu erau geloase. Pe urmă, mi se atribuie anumite „succese” pe care eu știu că nu le-am avut. Nu cumva tot ce mi se atribuie e de aceeași natură? Aș vrea să fiu însă iubită, dorită definitiv și numai eu, în toate privințele, de toți bărbații, numai ca să fiu și mai prețuită de *** și ca să fiu sigură că nu e nimic din tot ce oferă celelalte pe care să nu-l pot oferi și eu.

Timp îndelungat am rămas pe gînduri, abătută, uitînd de el, cu sufletul ciugulit din cînd în cînd de cîte o întrebare, ca de ciocul unei păsări cenușii. Pe urmă, ochii împăienjeniți, pe care îi întorsesem cum întorci o scrisoare ca să nu-ți citească vecinul în ea, au rămas ca fixați de

roșul viu al unor maci de Luchian. E tabloul despre care ți-am spus că l-am primit dar de ziua mea și pe care n-am vrut să ți-l arăt ca să fac un act de voință. Cu chenar de lemn negru, l-am fixat pe peretele din fața patului pentru că roșul fraged și catifelat al petalelor îmi limpezește privirea somnoroasă dimineața când mă scol, de pot ceti ora la ceasornicul de alături de el. Ți-am spus, de altfel, că în odaia de dormit, văruiată alb și cu vreo două dungi aurii, nu e decît divanul alb, scăzut și vast, tabloul de Luchian, ceasornicul și, la căpătîi, o măsuță albă pentru becul cu abajur de faianță ca să pot ceti seara. Încolo nimic. Nici covoare pe parchetul lucios ca o oglindă de stejar, nici o mobilă de-a lungul pereților goi, de se vede șipca de stejar care măsoară lungimea podelei jos, nici draperii la fereastră - nu e nici un pericol de vecini - de poate năvăli lumina prin amîndouă ferestrele, așa că, dimineața înainte de a trece în camera de baie, iau mai întîi, respirînd puternic, o adevărată baie de lumină.

Cînd mi-a întîlnit privirea, pe care o spiona probabil, D. mi-a surîs scuzîndu-mă cu indulgență. I-am cerut voie să mă îmbrac și s-a grăbit să-mi dea dreptate, tresărind. Și-a luat apoi notele și s-a îndreptat spre ușă.

- Trec în salonaș pe divan și te aștept pînă te îmbraci. Aștepta cu privirea întrebătoare.

- Dar îmi iau întîi baia!?

I s-au strîns trăsăturile feței, iar ochii și-au pierdut lumina egală pe care o aveau.

- Te aștept oricît vrei, citesc ceva - și brusc, ca și cînd ar fi călcat strîmb - sau poate trebuie să vie cineva...

Întrebarea era stupidă și-mi dovedea că D. iar s-a tulburat, că e un aparat care funcționează anormal.

- Nu, n-aștept pe nimeni, dar dimineața îmi place să fiu singură în toată casa, să trec în voie dintr-o cameră într-alta, să am astfel impresia că m-am închis ca să nu fiu tulburată. Exact aș fi vrut să-i spun că vreau să am impresia că e o zonă în care sunt inaccesibilă celorlalți... oricui.

- Uite, plec imediat, nu te speria, că nu rămîn să te văd goală, și, spunînd asta, era din nou vulgar și în intenție și în glas.

Dar în cadrul ușii albe s-a oprit, și-a frămîntat buzele ca și cînd ar fi luat o hotărîre definitivă și pe urmă a revenit lîngă căpătîiul meu. Mi-a pronunțat numele cu o voce muzicală și înmuiată în lacrimi:

- Nu e nimic pe lume, nu pot face nimic ca să mă poți iubi puțin? E cu adevărat imposibil?

Întrebarea lui mi s-a părut frumoasă ca un zbor de pasăre și i-am zîmbit. A zîmbit și el ca un pacient care zîmbește unui doctor. Am întors fața spre perete însă, ca să evit un răspuns. Cînd mi-a luat mîna să mi-o sărute, a lui era leșinată și călduță, ca a unui bolnav de anemie.

T.

III

Luni de zile n-am mai știut nimic despre el. Mă întrebam uneori ce s-a făcut - mi se pare că te-am întrebat și pe dumneata despre el - cred că pe jumătate bucuroasă că nu mă mai sîcîie cu stăruințele sale, pe jumătate oarecum neliniștită că s-ar putea să fiu uitată de cineva pentru care ani de zile am fost sensul vieții lui, devenită acum indiferentă ca un astru care s-a răcit. Mi se părea că asta ar fi pentru mine însămi o dovadă că într-adevăr poate înceta cineva să mă iubească și că deci ar putea veni o zi cînd pentru *** aş fi o femeie ca oricare alta, pe care o lași pe stradă să treacă fără s-o oprești, adică fără să socoti întîlnirea cu ea un mic eveniment. Într-o seară, la Teatrul Național, venisem înadins s-o văd pe Lucile jucînd și-mi era ciudă pe d-ta că ai refuzat să vii s-o asculți, pretextînd că te indispun actrițele care debutează în piesele în versuri. Ea, săraca, stăruise să te fac să asîști la spectacol și cred că a considerat ca un eșec al meu faptul că nu te-am putut convinge să vii, dar refuzul d-tale n-a fost fără un soi de epilog. Alături de mine, cîteva fotolii mai la dreapta, era D., întovărășit de o fată drăguță, dacă vrei, dar amîndoi deplasați parcă la fotoliul de orchestră, ca doi eroi din teatru care trebuie să ia din sală parte la acțiune. Nu părea deloc surprins cînd m-a văzut, și asta m-a enervat puțin, pe urmă am observat că vorbea cu insistență și cu o falsă căldură cu prietena lui. După un timp, ca și cînd s-ar fi topit în mine o pojghiță sufletească, m-am simțit ușor înduioșată și m-am hotărît să fac un foarte ciudat soi de serviciu amicului meu. L-am chemat- și a încremenit cînd a văzut semnul mic pe care i l-am făcut- iar pentru că a trebuit să aștept puțin pînă să mă poată asculta, căci după privire simțeam că îi vîjîie urechile, l-am certat, cu intenție, tare, ca să audă fata care îl întovărășea că m-a uitat cu desăvîrșire și că nu a venit să mă vadă. Cu coada ochiului am căutat să știu dacă ea ascultă și am văzut-o urmărindu-ne uimită. Aș fi vrut cu stăruință ca această atenție a mea să-i ridice lui acțiunile de cuceritor asupra ei, căci cu sinceritate aş fi fost

mulțumită ca o femeie să-l iubească, să-i dea ceea ce nu-i pot da eu, dar asupra iubirii lor, acomodată în lumea posibilităților, să planeze, superioară ca un vis irealizabil, pasiunea lui pentru mine. D. era atât de fericit că toate zbîrciturile feței îi dispăruseră, întinse de un val de sînge, gura i se umezise și ochii îi rîdeau mai înviorați. În antracul următor am primit însă prin omul de serviciu un bilețel al Lucilei prin care remarcă mirată lipsa d-tale, îmi închipuisem eu că ai ei erau ochii care cercetau neliniștiți prin gaura practică în cortină și, declarîndu-se mulțumită că D. e în sală, mă ruga stăruitor să-i cer lui să scrie cîteva rînduri despre debutul ei, la gazetă, căci se vede că ea îl crede gazetar influent. Mi s-a oprit o clipă sîngele sub piele; am avut pentru mine însămi un gest de dezolare. Mi-am spus, vorbind în gînd ca un desen pe aceeași culoare, că pentru nimic în lume nu aș putea să cer lui D. un serviciu, acum după ce fusesem prietenoasă cu el. Un surîs dăruit e un lucru prea frumos ca să fie măsurat cu vreun echivalent și eu îngheț uneori, chiar cînd constatarea e ulterioară, la gîndul că ar fi bănuie că un zîmbet al meu e interesat, deși, e timpul să-ți spun, mi se pare că din diferite motive lumea mă crede altfel. Cu mîndria sufocată ca într-o agonie l-am chemat din nou, la sfîrșit, pe D., cerîndu-i, cu glasul dezarticulat, să scrie cîteva rînduri. Într-o gazetă fără tiraj a apărut un articol ditirambic, dar Lucilei nu i-am vorbit luni de zile.

Indispoziția acestei întîmplări, insensibilitatea mea față de D., chiar acum, cînd era întovărășit de o femeie, au fost apoi, după ce și-a pierdut din acuitate, pentru gîndurile care m-au frămîntat pe drum spre casă, ca o injecție care prepară un corp pentru

operație. Era în mine o durere amorțită la constatarea pe care o făceam acum că nici gelozia, că nimic nu poate stimula o dragoste inexistentă, că nici mijlocul acesta recomandat de atîția autori de maxime și de piese de teatru nu mi-ar putea fi de nici un folos dacă aș încerca vreodată să-mi recîștig prețul în ochii lui***. Într-o zi, D. s-a achitat însă de serviciul pe care am încercat să i-l fac, și încă în mod princiar, deși fără să știe. Înainte de Paște plecam cu acceleratul la matusa mea. Știu că ține mult să mă aibă de sărbători, pentru că venirea mea e un adevărat eveniment în orașelul lor. Casa mătuși-mi capătă o deosebită importanță, devine centrul vizitelor pascale și mai toate familiile își dau întîlnire în casa în care mergem noi. Cum matusa mea este o nevinovată cochetă a primirilor gospodărești, e fericită cînd mă

duc la ei. Mă așezasem deci confortabil pe locul meu, lângă fereastră, cu pardesiul încheiat și o tocă ușoară de drum trasă aproape pe ochi. Examinam curioasă pe tovarășii de compartiment, când a apărut în ușă, chemînd că a găsit loc, recenta metresă a lui ***. Am încremenit cu buzele întredeschise și inima îmi palpita ca o pasăre ce se zbate ca să zboare, în mîna cuiva, și nu izbutește. Crisparea gîtului îmi împiedica respirația. M-am ghemuit mai mult, ca să nu fiu recunoscută, și mi-am întors cu totul privirea pe fereastră. El a apărut primăvăratec- l-am simțit fără să-l văd pe cînd așeza geamantanul în plasă, pe urmă s-au așezat alături și atunci am întors și eu capul. M-a salutat surprins și amabil, dar era o amabilitate evident voită. Am înțeles mai tîrziu că mergeau să facă Pastele la Sinaia, am înțeles din întrebările ei nerăbdătoare, dar și din geamantanul care dusesse cîndva și sărmanele mele cămășuțe la Sighișoara, tot de Paște. Era o durere pe care nu o mai puteam stăpîni, care îmi măcina corpul ca un voltaj prea mare, un aparat. La fel mergea acum cu o altă femeie, reedita funcțional ca un conductor un drum care în amintirea mea era un refugiu unic de bucurie trecută, căci socoteam cele trei zile petrecute în vremea dragostei noastre, în orașelul săsesc cu aspect medieval și cu cetate, incomparabile în viața lui și a mea. După o examinare amănunțită în care desprinsesem acest episod de tot ceea ce în București fostul meu prieten putea reedita cu alte femei, alesesem din trecut această călătorie, cum ai alege o mobilă care a mai rămas bună printre ruinele lăsate de un incendiu. Am simțit zădărnicia oricărei iluzii, dar abia tîrziu am putut să surîd pentru mine înșămi, și surîsul acesta m-a liniștit cum trebuie să-l liniștească pe oratorul care și-a pierdut penibil șirul, o întorsătură de frază fericită, bună de final. Liniștea mi-a fost însă de scurtă durată, căci peste cîteva clipe s-a mai urcat în compartimentul nostru un domn care ți-e prieten și d-tale, și lui ***, și mie, dar care are un oribil aer de mizantrop, cu ochelarii care îi cad atît de des pe nas în jos, că a ajuns să aibă un adevărat tic al gurii. Ei bine, cînd l-am văzut, cînd am înțeles că studiază penibila întîlnire ca o vulgară dramă și că face în gînd ipoteze asupra sentimentelor mele, m-am simțit într-adevăr părăsită și mizerabilă. Cu puțin înainte de plecarea trenului a intrat însă în compartiment un comisioner, cărunț, înalt și cu mustața tunsă pe gura cocoloșită, pe care-l cunoșteam de cînd îmi aducea flori de la D. Avea acum în brațe un vas, un fel de strachină înțesată de viorele, ca o floarea-soarelui albastră, închisă în smalt verde. Pe un carton alb D. Îmi scria că

socoate că-mi va fi călătoria mai plăcută dacă voi avea dinainte grămada de flori. Un domn de vizavi a și fixat orizontala mescioară a compartimentului, de am pus pe ea vasul cu minunea de fraged albastru care îți înprospăta respirația, ca și privirea, ca și gândurile. Pe urmă darul venea, aparent, din lumea tuturor posibilităților și făcea impresie. Cel puțin știam acum că nu mai sunt compătimită.

T.

ÎNTR-O DUPĂ- AMIAZĂ DE AUGUST

Luasem masa la restaurantul de pe strada Regală, în-grădină, cu doi scriitori³. Am mâncat tot timpul, enervat, feluri de mâncare sălcie, am

³ Dacă m-am convins că într-adevăr D. „nu forma nici pe departe centrul preocupărilor” corespondentei mele, n-aș putea tăgădui că acel enigmatic *** nu îmi ațîta curiozitatea într-un mod aproape de neîngăduit. Cu scuza vagă a unui interes scriitoricesc, nu m-am lăsat pînă cînd, nu numai că l-am identificat, dar l-am cunoscut chiar personal, ba încă, după cum se va vedea, curînd am devenit și prieteni. Era fiul celui mare industriaș pe care l-am numit convențional în romanul meu Ultima noapte de dragoste, înflăia noapte de război Tănase Vasilescu. Așa acel timbru deosebit, acea vibrație melodioasă, calmă, pe care o au toți oamenii, frunțași adevărați în activitatea lor, oricare ar fi ea: artă, politică, militară, acrobație, dans modern, destin de Don Juan sau box.

De multe ori am stăruit pe lîngă el să scrie, fiindcă nu numai că da în convorbire acea impresie unică de trăire adevărată, dar, din ceea ce știam despre viața lui, despre legăturile lui, despre ceea ce făcea din el un adevărat exponent al societății românești de azi, mi se părea că ar da la iveală lucruri de un interes documentar puțin obicinuit... I s-a părut atît de absurdă propunerea mea, făcută cu aceleași

- Du-te, te mai odihnește la poarta Cartierului, că de zburat nu prea se zboară acolo. Aci e greu... mîine divizionul dumitale trebuie să atace Coșna.

argumente ca și cea adresată doamnei T., că nici n-a vrut să stea măcar de vorbă. „Eu și scriitor? De ce glumești în modul acesta?”

Într-o zi însă, pe cînd eram amîndoi prin fața Cercului Militar, a trecut pe lîngă noi o fostă artistă a Teatrului Național, o stagiară angajată aproape în fiecare an, căci exaspera pe directori prin tot soiul de intervenții, și tot în fiecare an, sistematic eliminată, căci într-adevăr n-avea aproape nimic comun cu arta și nu îndeplinea măcar nici acel minimum social care îngăduie menținerea în cadrele acestei instituții chiar fără talent. A devenit livid.

- O vezi pe asta, pe femeia aceasta cu rochia roșcată? Și s-a întors, făcîndu-mă și pe mine să mă întorc.

băut apă caldă și leșioasă, vin cu gust de limonadă. Toate acestea, pentru că n-am avut curajul să declar celor doi scriitori, cu care sunt prieten de altfel, că eu nu pot sta la altă masă decât la aceea la care sunt obișnuit, că nu mă pot înțelege cu alt chelner decât cu cel care mă slujește de obicei. Unii cred că asta e un început de manie (cum mi se spune), oricum, mi-a fost frică să le spun celor doi că nu-mi place să schimb masa la restaurant, căci ar fi zîmbit indulgent și zîmbetul acesta indulgent mi-ar fi tăiat toată pofta de mîncare. Ei sunt doi scriitori cunoscuți tuturor acelor care călătoresc cu trenul și profesorilor de limba

Am ridicat din umeri a nedumerire, dar n-am spus că o cunosc, ca să aflu vreo taină, care altfel nu mi-ar fi fost poate mărturisită.

- Nu, dar ce e cu ea?

A rămas îngîndurat, tulburat și nu mi-a răspuns nici cînd am repetat întrebarea, mereu frămîntat de amintirea lui...

A reluat abia cînd trecusem de Teatrul Național, ca să ocolească orice lămurire.

- E prea lung și prea complicat.

Am crezut că mi se oferă prilejul căutat de multă vreme.

- E ceva așa de extraordinar, într-adevăr?

- Poate că nu, poate că da, nu știu... Sunt ca și bolnav, din asta, de o lună de zile. Un adevărat subiect de roman... S-a întors brusc spre mine: Ai iubit vreodată? Și fără să mai aștepte răspunsul, frîngînd ceva din el: Patru generații dintr-ai mei n-au gîndit cît mă frămînt eu de o lună.

Am căutat să exercit asupra lui presiunea care mai niciodată nu dă greș în lumea profană.

- Poate că m-ar ispiți să-l scriu eu - romanul acesta - dacă-l socoti atît de interesant.

- Haide atunci la Șosea (era prin septembrie), să luăm masa și să-ți povestesc toată întîmplarea. Am refuzat molatec.

- Nu, dacă mi-o povestești nu mi-e de nici un folos. Subiecte mi se oferă toată ziua. Nu e scriitor căruia să nu i se ofere aproape cotidian subiecte. „Extraordinar. Am să-ți povestesc cazul meu!... Să vezi!... Ai putea să scoți un roman!...” Dacă vrei să-mi fii cu adevărat de folos, povestește-mi totul în scris. Mai mult decât întîmplarea însăși, care nu poate fi mai extraordinară, orice ai spune, decât un război, m-ar interesa amănunte, mai ales cadrul, atmosfera și materialul întîmplării... Firește că nu-ți cer decât o redare, însă e nevoie să fie cît mai amănunțită... Pe urmă eu voi preface totul într-un roman. (Și spunînd asta mințeam, căci nu mă gîndeam chiar să scriu un roman.)

Era mereu frămîntat de vederea lui dinăuntru.

- Ai să fii foarte surprins...

- Nu știu; să vedem... Vrei să-mi faci acest mare serviciu? Povestește net, la întîmplare, totul ca într-un proces-verbal. (Căci, cu adevărat, bănuiam mai interesante decât întîmplarea însăși aluneceșurile din condei, digresiile.)

A surîs pe gînduri, descurajat, dar era atît de prins de împrejurare, că pe urmă m-a luat de braț.

română, au un fel de certitudine în calmul și în politețea lor indiferentă și comodă, care contrastează cu graba și excesul de zel pe care-l văd eu în fiecare gest când vorbesc cu ei. Îmi spun cu un ton îndepărtat și deferent: „Diplomatele”, „Aviatorule”. Știu că și ei sunt măguliți să stea la masă cu mine, din cauza numelui și a situației mele în Ministerul de Externe, dar e în asta ceva gratuit, așa cum cei care îmbracă un frac de închiriat îl disprețuiesc și îl afișează totuși. La rîndul meu, am pentru ei stima pe care o ai pentru lucrurile pe care n-ai să le poți face. Admiram pe cei care joacă tenis și cu destulă trudă am devenit campion regional de tenis, am ținut să se vorbească, să se amestece în convorbire fraze despre modul în care dansez, iar fetele mă anunță la telefon să viu negreșit la bal „și să dansez numai cu ele”. Fac box, am trei cai de curse, dintre care unul a luat premiul „Solon”, premiu fără însemnătate bănească prea mare, desigur, dar pe care îl ambiționează toți proprietarii, din cauză că a fost cucerit de cai iluștri în trecut. Cu atît mai mare e meritul meu că l-am putut cuceri cu un grajd de trei cai numai. Am avut două accidente de automobil despre care a vorbit toată presa și îndeosebi Le Progres (organ al partidului conservator, fondat în 1918 de A.Marghiloman) la cronica mondenă. Am încercat trei recorduri cu

- Ascultă, am să fac și asta... Deși mă întreb dacă nu ai să arunci ce scriu eu la gunoi.

- Îmi vei fi de folos numai dacă îmi vei da material, cît mai mult, chiar cînd ți-ar părea încărcat ori de prisos, fii prolix, cît mai prolix. Folosește cînd vrei să te explici comparația. Încolo nimic.

- Bine, într-o săptămînă am să-ți aduc un caiet întreg.

Nu mi l-a adus peste o săptămînă, nici peste două, ci abia peste o lună... Ceea ce nădăjduiam s-a realizat. Fred Vasilescu s-a „ambalat” și împlinirea a luat proporții. Mărturisesc că n-am avut nevoie de prea multe modificări, abia ici-colo de am simțit obligația unor deslușiri, a cîtorva întăriri de imagini, de corijat unele lipsuri (căci multe altele or mai fi rămas) și mai ales am schimbat cîteva nume și date, complicînd puțin lucrurile nude, pe care bănuiesc că el însuși le mai complicase de asemeni, ca să evit indiscrețiile.

Abia cînd l-am cunoscut mai de aproape am înțeles de ce doamna T. l-a iubit atît, de ce a suferit așa de mult din cauza lui. Nu numai datorită frumuseții lui bărbătești, sportive, cît mai ales pentru un soi de loialitate și delicatețe, un mod de sinceritate a vieții, care nu seducea numai femeile, ci cîștiga și prietenia bărbaților lor, căci puteau să sufere din pricina lui, ca și ele, dar nu-l urau. Nu jigneau niciodată, nici măcar pe cel căruia îi lua nevasta. Cam prea echilibrat, vorbind rar, dar nu fără o privire stăpînă pe sine și ades ironică.

avionul, numai după doi ani de pilotaj, căci abia de atunci încoace m-am decis, cu toate că aş fi avut prilejul încă din timpul războiului, când am fost cerut la un centru de aviație, dar era tocmai în timpul unor lupte grele de cavalerie la Sticlărie, și când colonelul mi-a arătat, zîmbind cu dispreț perfect ascuns, ordinul Marelui Cartier, parcă ar fi plouat cenușă pe mine, așa mă simțeam de prost.

Am rămas la escadron, spre marele necaz al ordonanței care se vedea restabilit la oraș, dar și spre bucuria roșiorilor mei, care mă iubeau ca pe un frate. Toate le-am făcut în viață, și tot ce mi-a stîrnit amorul-proprriu e trecut în activitatea mea ca într-un memoriu de carieră. Numai scriitor știu că oricît aş vrea, orice aş face și oricît m-aș stoarce, n-aș putea deveni niciodată, și de aceea stau cu sfială alături de cei doi prieteni, căci zîmbetele lor mă umilesc puțin, nu mult, așa cît s-ar apleca o trestie sub apăsarea vîntului.

Au bunăvoința să se întrerupă din cînd în cînd, într-o convorbire ale cărei date elementare nu le cunosc și care tocmai de aceea îmi pare nesfîrșit de interesantă, cum erau convorbirile din biroul tatălui meu, cînd se rosteau familiar și ca în continuare nume care mi se păreau tot așa de frumoase ca Trebizonda, sau Valdemar, sau Casablanca, numele misterioase ale copilăriei mele. Tovarășii mei de masă pronunțau cînd cu indignare, cînd cu „nu e rău” sau „îmi pare că are culoare”, nume de scriitori și reviste, toate împrumutate de la flori și în genere de la țară, care mă fascinau ca toate lucrurile inabordabile. Aș fi vrut detalii dar nu îndrăzneam să le cer, căci nu mi le-ar fi dat, zîmbind cu indulgență, și mă mulțumeam cu sonorități muzicale care mă limitau și mă sileau să-mi recunosc o reală, netăgăduibilă inferioritate.

Eram strîmtorat, eu atît de sigur de mine de obicei, eram nelalocul meu, nu izbuteam să fiu eu, cum nu izbutești să ai mersul și silueta ta dacă ți-a intrat o pietricică în pantof. Am mîncat în silă o farfurie de salată de vinete cu gust de dovleci tocați și cu untdelemn unsuros, pentru că tovarășii mei de masă mîncau cu prea multă poftă și mi s-ar fi părut inconvenabil ca eu să declar că un fel atît de apreciat de ei nu e comestibil. Au cerut apoi varză cu carne, dar prudent am așteptat să le-o aducă întîi lor, ca să văd despre ce e vorba. N- am regretat această prudență, cînd am văzut farfuria cu marginile pătate de sos gălbui (poate din pricină că, grăbit, chelnerul aduce mai multe farfurii o dată, puindu-le unele într-altele ca la pension, și de aceea uneori fundul farfuriei intră

în sosul celei dedesubt, cînd nu și degetele celui grăbit). De altfel, am făcut rău că am acceptat să mănînc în grădină. Întîi că umbra era călduță și iradia, dar, mai ales, fiindcă la amiază e totdeauna mai cald afară, chelnerul străbate astfel o porțiune de grădină prin soarele dogoritor- iar din pricina asta nădușește de-i curg mici șiroaie pe tîmple și la rădăcina nasului. Îndeosebi sosurile, sub proiectorul arzător al nămiezii, devin vii și calde, capătă un fel de materialitate fiartă care te dezgustă. Caut un refugiu de proaspăt și răcoritor în ape minerale. Dar mai ales varza cu carne de acum mi se pare o monstruozitate culinară; de obicei se face cu carne de purcel mai grasă, ca să fie fragedă, sau cu piept de văcuță, în cazul cel mai rău. Oricum, sosul trebuie să fie scăzut, nu ca în cazul de acum, apos și revărsat, de mai curînd o ciorbă leșioasă de varză, în care au căzut la întîmplare bucăți de mușchi cu fibre lungi, ca niște sfori roșcate, roșii numai într-o parte și vinete spre negru, cu o pojghiță albă, pe cealaltă parte. Prietenii mei mînceau însă cu poftă, îmi adresau întrebări binevoitoare, cu surîsuri protectoare și mă îndemnau să beau din vinul cald, pe care chelnerul, neobișnuit cu preferințele mele, nu-l adusese în baterie cu gheață, iar eu acum nu mai aveam curajul să poruncesc îndreptarea lucrurilor. Eram sincer necăjit că nu pot să beau, cînd eram îndemnat cu atîta cordialitate, mai ales că aveam pentru unul dintre comeseni nu numai o admirație extraordinară, dar și amintiri frumoase din vremea războiului. După ce luptasem călare în tot timpul retragerii, regimentul nostru, în a doua parte a campaniei, a fost băgat în foc descălecat la Sticlărie, pe valea Oituzului, unde am luptat o bucată de vreme. Rănit, am fost evacuat într-un spital dinapoia frontului, într-un tîrg moldovenesc. Ofițer intendent al spitalului era tocmai cel care acum era în dreapta mea la masă. Băiat de petrecere, harnic la treabă, după cîte se spunea, luptînd voinicește cu damigeana cu vin, dar și izbutind să obție totul de la centrele de aprovizionare, așa încît spitalul nostru nu ducea lipsă de nimic. Toată lumea era încîntată de el, și mai ales noi, ofițerii răniți, care puteam părăsi patul. Într-un pavilion din fund, unde ocupa două încăperi ofițerul intendent, se încingeau niște grandioase partide de pocher, care țineau uneori de la trei după-amiază pînă a doua zi dimineăta. Era un bun camarad, cu un limbaj anume al lui, poetic, care de atunci mă umplea de admirație și pe care, umilit de mărginirea mea, l-am regăsit pe urmă în volumele lui de proză. Dar iată că acum începe o adevărată dramă pentru mine. În sosul, sau mai bine zis zeama din

farfuria celui alt scriitor, puțin ascunsă de tălpii de varză, doarme cu aripile strînse, înecată în grăsime, o muscă. Niciodată, nici chiar în război, cînd am comandat patrulare tari de cavalerie, nici cînd am fost însărcinat, ca de atîtea ori, cu misiunea de a conduce prin țară diferiți oaspeți de marcă, nu mi s-a pus o problemă atît de alarmantă imediată și atît de insolubilă parcă. Să atrag luarea-aminte a domnului, tot atît de reputat scriitor, dar pe care eu îl cunoșteam mai de puțin timp, și care tocmai explica un manifest literar, era oarecum prea tîrziu, căci și mîncase jumătate din farfurie. Și pe urmă, din același fel de mîncare îmbuca (acesta e cuvîntul) și vechiul meu prieten. Ar fi trebuit deci să renunțe amîndoi la resturile din farfurie și să caute să-și împace în stomac cum vor putea: mîncarea consumată cu structura și imaginea muștei. De altfel, aveam impresia că, deși mi-ar mulțumi, ar fi totuși enervați și, așa ca în nu știu care filozofie unde realitatea se creează prin însuși faptul cunoașterii, m-ar fi făcut pe mine- care prea văd toate- răspunzător de existența micii vietăți decedate în grăsimea din farfurie. Mă simțeam intimidat ca un elev de școală, care n-ar îndrăzni să atragă luarea-aminte profesorului că i se vede rupt ciorapul, deasupra pantofului, la călcîi. M-am hotărît să aștept cu nădejdea că ei vor mîncea totul din farfurii și că o împlinire fericită va face să rămîie în restul din zeamă picolului tocmai porțiunea cu cadavrul muștei. Așa așteptam să se apropie ziua de examen cînd eram mic, sau inspecția însărcinatului de afaceri cînd eram detașat. Nervos, nehotărît, obsedat de imagine. Iar cînd am înțeles că voi asista la clipa inevitabilă, cînd tovarășul meu va înghiți musca, am devenit palid- cred că mi s-au albit buzele. Între-rupîndu-se atunci din pasionata lor discuție despre programul grupării lor, scriitorul bălai, voinic și plin de voie bună, m-a întrebat dacă nu cumva mi-e rău. Abia am putut să șoptesc, arătînd extenuat cu un vîrf de cuțit spre muscă. A surîs, și cu un gest secundar, de paranteză, a scos cu furculița musca, a aruncat-o jos și i-a spus prietenului meu, așa în treacăt, cu binevoitoare ironie: „E gîngăș domnul”, pe urmă a propus ca manifestul să fie tipărit pe hîrtie mai luxoasă, cu desene moderne. Mai tîrziu a trebuit să ne retragem, cu masă cu tot, mai înspre salonul cel mare, căci cortul întins deasupra se încinsese de tot. Mărturisesc că am recurs la un procedeu destul de inelegant, dar am toate scuzele. Cînd am propus, prevăzător, schimbarea mesei, eram sigur că prietenii scriitori vor accepta bucuros propunerea mea. Și iată de ce: cam pe la sfîrșit, cînd se goliseră cea mai

mare parte din mese, veneau să dejeneze președintele Camerei cu fata lui, una dintre cele mai frumoase fete din societatea bucureșteană. Dar când m-au văzut salutînd, cei doi scriitori m-au și întreat în grabă și cu o mimică extrem de indiscretă, ca și când ar fi fost vorba de o pensionară a localului, cine e domnișoara. Nu puteam nici să nu răspund și nici să răspund, pentru că fata observase întrebarea simultană a celor doi și ar fi ghicit după mișcarea buzelor răspunsul meu. De-abia am așteptat plecarea.

Ne-am despărțit foarte cordial în fața restaurantului, rugîndu-i să-mi trimită și mie revista pe care voiau s-o scoată. Cred că am făcut și o supremă impoliteță întrebînd cum pot plăti abonamentul, ba încă ducînd și mîna la portvizit. A fost numai o precipitare mintală. Eu, care sunt dat în cercurile noastre drept model de atitudine degajată și liniște de spirit (pentru că totdeauna mă consider cel puțin egalul celor cu care vorbesc, dar nu în orice caz din aceeași lume cu ei), sunt timid și îmbrăcat în haine prea strîmte în fața celor pe care-i admir. Acum, de pildă, dacă aș fi început așa: „Vă rog să mă considerați și pe mine abonat la revistă”, nu m-aș mai fi simțit obligat să schitez un gest precis, ducînd vag mîna la portvizit. Dar pentru că începusem numai așa: „Vă rog să-mi trimiteți și mie revista gratuit, mai ales că, deși mai puțin prieten cu unul dintre ei, îmi permisesem totuși să achit eu toată socoteala. A trebuit să fac un gest care să arate cum vreau și am ținut să mă explic, repede. Dar e ceva atît de încurcat, că toate virtualitățile astea mă enervau tot mai mult, tocmai pentru că nu puteam exprima nimic, erau fără coadă și cap, înghesuite în cîteva clipe, cum ai vîrî cu sila și ai înghemui pe cineva, care s-ar zbate, într-un sac. Nu știi dacă nu-i apeși genunchiul pe gît, nu știi unde-i e capul, nu știi să dai formă unitară sacului, în sfîrșit. Și eu, când sunt nelalocul meu, stau în clipă (aruncat în grabă) ca vîrît în sac. Nu găsesc nici explicația pe care o caut disperat și nici echilibrul după care mă chinuiesc cu îndîrjire. Am fost aproape recunoscător scriitorului voinic și bălan, care m-a bătut pe umăr și mi-a explicat că voi plăti mai tîrziu. Mi-a însemnat apoi adresa în carnet.

Am luat-o în jos, spre dreapta, cu toată căldura, să văd cum se dărimă casele pentru deschiderea bulevardului Brătianu. Eram nerăbdător, căci nu fusesem pe acolo din ajun. Casei din dreptul străzii Regale îi ridicaseră acoperișul și rămăsese acum așa, cu pereți tapetați între care

fusese viața de familie, de s-ar fi putut uita cineva de la etajul casei Visante să vadă înăuntru, ca într-un corp omenesc, deschis pe masa de operație. Negreșit, mobilier nu mai era, dar albastrul tapetului închisese scene de viață: iubire, necazuri, nașteri, vizite; era întreagă soba la gura căreia stătuse desigur vreo femeie gînditoare, alături era soneria mică în perete. Și acum era un gol de nămiză pînă în adîncurile luminoase, arzătoare ale cerului.

O casă fără acoperiș, vara, nu e o casă din care chiriașii se mută ca să vie alți chiriași. E ca o violare. Nu ar trebui să se permită oricui să vadă o casă căreia i se ridică acoperișul, cum metresa care iubește nu lasă slugile să facă patul în care au fost îmbrățișările ei, ci îl strînge și-l aranjează singură, în clipa plecării. Făcuseră un scoc și coborau pe el cărămizile roase și uruitoare, ca buștenii pe jgheabul de munte. Din cauza prafului și a molozului, toți trecătorii se alipeau cît mai mult de gardul de fier al caselor de vizavi (strada veche nu avea mai mult de șapte metri lățime) și își țineau cît puteau respirația. Dărîmăturile acestea de case au fost calamitatea bucureștenilor după război, ca și construcțiile neîngrădite de scînduri protectoare măcar. În dreptul unei clădiri, descompusă în zidărie veche, bîrne și fier, trotuarul era desfăcut, trăsurile și automobilele intrau unele într-altele, de nu mai conteneau claxoanele și înjurăturile șoferilor. Eu veneam însă în fiecare zi. Mă duc oriunde se deschide o stradă nouă. Aștept perspectiva viitoare cu pasiunea cu care jucătorul filează cartea. Întîi nu se vede nimic și de aceea în fiecare zi nu întîrzii prea mult. E mai mult o enervare că lucrurile merg prea încet. Dacă urmează o duminică sau o zi de sărbătoare, mi se pare că un proces de naștere s-a suspendat. Mă opresc și fac tot soiul de ipoteze asupra aspectului pe care îl va avea noua stradă după reconstituirea pavajului. Știu bine că un moment nou se va crea. Dar va dispărea unul vechi, iar această tranziție n-am putut s-o prind niciodată, cum, cînd eram mic, nu pricepeam cum din hîrtie și boabe negre pe ea ieșea cînd un cîntec sprinten, cînd un oftat lung, cînd o grindină de sunete.

Mă ascundeam după ușă și ascultam cum cînta mama la pian. Toată casa era plină de sunete ca un clopot și eu știam că ea cîntă privind, dar cum din boabe negre ca piperul poate să iasă sunet n-am priceput niciodată. În viața mea am rămas cu pasiunea și neliniștea schimbărilor, a trecerilor. Știam deci că acum va fi o stradă nouă, desigur ca orice altă

stradă nouă, dar atunci nu va mai fi și cea veche, ca să le poți compara, pentru că ar trebui să fie chiar în locul acesteia; iar imaginile, ca obiectele, sunt impenetrabile. Și noutatea, momentul inedit ar fi tocmai în examinarea comparativă a celor două imagini simultane. Mai bate un vag vînt de mijloc de august, liniștit și fiert parcă, asemeni „porumbelului fierbinte” pe care o țigancă îl oferă oamenilor care dărimă casa, într-o copaie, în care desigur au fost culcați copiii (după ce a fost fiert, neîndoios, în cazanul cu rufe). Mă acoperă praful cînd mă îndrept spre strada Batiste. Încet, trebuie să ocolesc, căci într-o curte e un depozit improvizat de benzină. „For-duri” vechi de tinichea, jerpelite ca niște haine de salahori, modele aproape comice, revîndute șoferilor, vin să se aprovizioneze, căci parcă ele singure (cele de lux fac siestă) mai lucrează în nămiaza asta de august, împreună cu acei paria care asfaltează, între dogoarea cazanului cu smoală și a cerului arzător albastru. Strada e pustie și înaintea mea e, singur drumet, o foaie de hîrtie, care, luată de vînt, se tîrăște cu pași mărunți de șoarece, încercînd întîi parcă să traverseze, dar se lovește de muchia trotuarului, cu care aleargă apoi paralel departe, pe urmă spre capăt, unde strada ocolește puțin, saltă ca o gîscă, încercînd să zboare. Dintr-acolo vine cu grabă întinsă un automobil cu geamantane așezate ca niște turnuri oblice alături de șofer, altele turtind genunchii domnului și doamnei, care mai vor, cine știe, să prindă trenul de Sinaia sau de Constanța, unde e prosperime și răcoare.

Și nici prietenii mei nu sunt acasă. Ferestrele au hîrtie albastră, pe ușă este scris cu creionul un bilet. Urc trei trepte ca să-l descifrez: „Omul care vine din partea domnului Vasiliu să întrebe la ușa din dos, la bucătărie, că are un pachet și o scrisoare”. Nu țineam prea mult să-i văd, deși femeia e agreabilă cînd e familiară, după-masă veneam numai așa, ca să am ce face, dar faptul că găsesc acum ușa închisă mă scade sufletește ca o părăsire, ca o neșansă disproporționată. Prezența lor de-abia îmi devine necesară. La întoarcere, puțin amărît, descopăr și rețin toate casele care au geamurile astupate cu hîrtie albastră. Casa din colț are obloane moderne cu lame paralele, care se ridică și se lasă ca la birourile americane. Ca să apuc pe strada Enei, căci viu spre „Capsa”, ocolesc un hotel, în etajele căruia sexualitatea e condensată și toropită în după-amiaza asta de vară, ca gazele care se tîrăsc în fundul unei mine. Iată, după un croitor sărac, o legătorie de cărți. Vitrina e prea sus, ca pe

un podium, dar tot disting neverosimilele adunături de poze. Un portret al arhiducelui Rudolf, rupt din vreo revistă ilustrată, veche, din vremea cînd se încerca la ilustrate desenul imitînd fotografia, trei caricaturi colorate de Jiquidî: un cap mare de general cu mustăți enorme pe un trup cît un deget, alta cu un cap cît un măr pe un trup. tot cît arătătorul: Eugen Stătescu și nu mai știu cine. Cărți poștale gălbejite, înșirate pe sfoară ca mînatărcile, cu muzicieni celebri: Chopin, Schumann, Bizet, Wagner. Cîteva femei goale. Una - din ce vreme? - cu fusta ridicată în față, dansează cancanul, îndoind picioarele cu pulpele excitante între jartiere, azvîrlite din maldărul de dantelărie albă a *dessous*-urilor. E blondă, grăsuță, cu sînii prezentați pe dantelă, ca perele mari de lux în cutii cu vată. Trebuie să fie faimoasa „La Goulue” sau vreuna din școala ei. E cald, și după-amiaza asta de august e calmă și îmbîcsită, ca în orele de siestă un harem adormit. Încep să-mi simt corpul, aș mîncă piersici și aș vrea să văd o coapsă de femeie frumos arcuită, cu pielița albă, ca să ți se lipească de podul palmei. Opresc o trăsură cu cai deșirați și osoși.

Pe lîngă strada Plevnei și bulevard e o curte lungă cît o stradelă și acoperită, cu etaje adăogate, cîrpit fiecare cu scărițe de lemn strîmbe. Sunt locuințe studențești și menajuri boeme. La cișmeaua din curte e noroi, pentru că toată ziua trebuie să vie lumea să ia apă. Cutia cu gunoarie, enormă, e în față, și alături de ea cîteva căruțe de lemn, așa că toată casa pare un tren de marfă cu tenderul înainte.

Mă gîndeam cu enervare că s-ar putea ca ușa de lemn, toată, a Emiliei, către care mă duceam, să fie închisă cu cheia, iar la repetatele mele bătăi, întărite, ușa aceasta să rămîie definitiv calmă, egală, ca o barieră între mine, cel de afară, și interiorul baricadat.

Totul în trupul meu era pregătit încă de pe drum și se accentua intens pentru ce avea să vie. Mîna desfăcută ca să-și mărească suprafața de pipăit se încolăcise de pe acum în jurul brațului alb, plinuț al fetei, ochiul juca încă de pe drum comedia enervată a sînilor, care, pe jumătate văzuți, nu rămîn așa etern, ca într-un tablou, căci cămașa, prinsă încă la mijlocul trupului, cade de pe ei, dezvelindu-l pe unul complet, iar pe altul pe jumătate, sîni a căror vagă moliciune e parcă provocată de greutatea, senzualității dizolvante, leneșe și lenevitoare ca aerul cald. Cutele pe care le face cămășuța, ocolindu-le rotunjimile de fructe, sunt tot atît de molatice și încolăcite ca și linia lor sinuoasă. Genunchiul încă de pe drum se simte potrivit prin rochie deasupra genunchiului ei, în

primitoarea adâncitură cu care începe coapsa. Mîinile-mi coboară apoi, îmbrățișînd femeia cu coatele îndoite și sprijinite în șoldurile ei, cu fața de dinăuntru a brațelor și avanbrațelor cuprinzîndu-i și simțîndu-i talia, ca niște sepele vii.

Am bătut în ușa, și sunt surprins de sunetul bătăii auzit înăuntru, de parcă am trimis un sol. Nu va răspunde nimeni; sunetul acesta trimis de mine va fi singurul semn de viață. Se aud pași înăbușiți, însă cineva, topindu-se cu restul lumii, a mișcat nevăzut clanța, în fața mea la un pas. Sora Emiliei, fără să aștepte să-i dau bună ziua, s-a întors cîțiva pași și, din pragul micului vestibul întunecat ca o magazie, de unde o scară duce sus, a strigat-o, fără să-mi spună numele, cum se anunță fetele la bordel: „Emilia”.

Jucai se pare cărți, căci văd pe masă un pachet mic, unsuros, care ar putea să fie și pentru ghicit însă, și acum totul e întrerupt, iar tînărul care e cu ele e nedumerit. E ca o catastrofă liniștit convenită, care în loc să mă măgulească, mă stînjenește, căci deschide ca un hiatus între ceea ce se întîmpla pînă acum în această sufragerie cu mobile vechi și între cele ce se vor întîmpla în și în prezența mea... Trebuie să găsesc o introducere, oricum. Dar tînărul, după ce a ezitat cîteva clipe, neștiind ce să facă, sau poate la un semn, neobservat de mine, al vreuneia dintre femei, se decide și, după ce bălăbănește puțin mîinile, se strecoară prin ușa deschisă în vestibul, fără să salute, ca o vietate domestică. Era ca de douăzeci și cinci de ani, cu o figură de lăutar, oacheș de tot, ras, îmbrăcat în haine negre.

Toată mișcarea asta produsă de venirea mea mă stingherește și mă întristează, căci știu bine că prestigiul meu de om n-a cîștigat nimic, dar mi-a descoperit, jignind ceva în mine, că există straturi de viață normală mult mai jos decît mine. De ce a plecat tînărul acesta?

Ce inferioritate își simte și acceptă față de mine chiar, care sunt așa cum sunt, care de atîtea ori mă simt mărunț, inferior, îmbrăcat ca în haine străine, de căpătat, cu toată aparența mea de monden? El e poate cel care o conduce pe Emilia în oraș, îi sărută respectuos mîna în stradă, așteaptă îngrijorat să fie invitat, consideră că a fi primit de ea e un semn de importanță în viață, ori ca o duminică. Fac desigur revelionul împreună, iar cînd își lasă genunchiul prea descoperit, ea se acoperă, sau îl poștește afară cînd își îmbracă rochia. Emilia aceasta, pe care am avut-

o din noaptea cînd m-a dus un prieten cu ea la „Luzana”, pe care am chemat-o la mine cînd am vrut și pe care totuși, în trei ani,

am venit cel mult de trei ori s-o am, care de cîte ori a fost singură cu mine n-a întîrziat, ca să rămîie în cămașă cu coapsele goale, un sfert de oră, fata asta blondă sau mai mult spălăcită, grăsuță și vulgară, pe care au avut-o toți prietenii mei, ca și mine (căpitanul Ștefănescu, în tren, fără ca ea să-și scoată chiloții).

Căci e într-adevăr gravă, impozantă în atitudine, nu știu cum să spun, are ceva de profesoară, un fel de aer sărac cu duhul și sigur de el. Privește serios, aprobator sau dezaprobat, se plictisește, are veleități să conducă discuția, crede în sfîrșit că discută. De aci e poate toată drama ei, căci de la înălțimea asta trebuie să treacă la atitudinea femeii pe care o așezi pe pat, dar, fără resurse sufletești, ea nu poate găsi tranziția necesară... Poate că acei din jurul ei nu pot s-o aibă numai din cauza asta (dar nici nu e obligată față de ei), cînd însă e nevoită de interes, sau din dorință pur și simplu, să se dea, atunci între femeia îmbrăcată și cea goală e o succesiune de momente neangrenate, precipitate, indiscrete pentru deficiența raportului sufletesc dintre cei care vor fi împreună în pat. Totul apare ca un șir de concesii și abandonări al căror mobil adevărat se ivește indiscret, jignitor și urît. De aci și disprețul cu care vorbesc cele ca ea de act.

- N-ați mai fost de mult pe la noi? Întrebă sora Emiliei, o femeie ca de patruzeci de ani, căci poate nici nu știe numele celui pentru care s-a revoluționat toată casa.

- Valeria, fă niște cafele, domnului îi place cafeaua dulce și bine fiartă.

Ține minte din seara restaurantului în grădină. Dacă o femeie care m-ar iubi ar ține minte un amănunt ca acesta, aș fi cald măgulit, dar la Emilia n-are „nici o semnificație, ca un accident de memorie, sau ca o bună organizație practică. Îi explic că am impresia că „am deranjat-o”, că am provocat prin venirea mea neașteptată o reală perturbare.

- O, nu, deloc. Îmi face plăcere.

Spune asta rece și plat din lipsă de vocabular analitic. Eu știu bine că e încîntată (aș spune, dar Emilia nu poate fi chiar „încîntată”, căci asta presupune o anumită fluiditate interioară). E satisfăcută întîi pentru că știe că mîine mă va conduce abil, atît cît poate ea să fie abilă, să-i achit o pereche de pantofi sau, cine știe, se va găsi o formulă să-i las, ca rîndul

trecut, două mii de lei pe mescioară. De altfel, și în afară de asta, Emilia caută contactul - e un cuvânt din vocabularul ei - cu băieți din lumea bună. Căci ei „lansează” femeile, adică le duc la petreceri unde au șansa să dea peste bancherul bătrîn și decrepit care le va subvenționa apoi lunar. Am un coleg care face, oarecum cu metodă, astfel de aranjamente și e plătit în natură de fetele recunoscătoare.

- Nu știu, mi s-a părut că tînărul fusese cam stingherit puțin.

Emilia mă lămuri cu oarecare grabă, atît cît poate ea să se grăbească, dar mai ales cu importanță, ca să înlătore un moment mai degrabă posibilitatea de a fi bănuită că ar putea fi a celui plecat...

- A, nu, e un coleg...

... și spunea așa, ca și cum coleg ar fi însemnat un eunuc sau un servitor, la care o femeie ca ea nu se poate coborî.

- Mi-a adus o piesă de cetit. L-am rugat pe el să-mi caute ceva, că anul acesta nu mai merge. Dacă nu mi-o da un rol, îi las și plec. Cu șase mii de lei ai lor pe lună de-abia îmi plătesc pantofii pe care-i stric ducîndu-mă la repetiție. Băiatul ăsta citește cărți, că e și pe la o gazetă, nu știu care...

Nu cunosc, nu pricep prea mult teatrul, deși e una din pasiunile mele, prin culisele lui, dar Emilia spunea firesc și detașat de obiect „l-am rugat pe el să-mi caute ceva” cum ne spunea odată un suplinitor rătăcit la liceu: „Napoleon este foarte important fiindcă a avut mai multe războaie”, sau plutonierul-major, cînd era escadronul în marș: „Cîntați cîntecul ăla, cum îi spune, cu soldatul, sau ăla, cum îi zice, cu doamna învățătoare. Hai cîntați!” Teatrul e pentru ea ceva necunoscut întîmplător, de unde îi vine aplauze, flori și automobil, în care, „dacă ai noroc”, ai și succes, că piesele ți le aduc, așa, prietenii, cum ți-aduc ciorapi de la Paris. „N-ai auzit de-o piesă... așa, pentru mine?” Ea spunea că „așa nu mai merge”, pentru că se socotea mereu nedreptățită, că directorii teatrului și regizorii o persecutau, nerecunoscîndu-i meritele. Aștepta să i se dea un rol, în realitate prin rol ea înțelegea un succes, căci roluri i se dăduseră cîteva, dar fusese dezastruoasă, ca o bucătăreasă patetică. Nimic în lume n-ar fi făcut-o să convie că ea n-a priceput cumva rolul, că era vulgară în el, ci dimpotrivă că „ce, ăla era rol?” Acum așteaptă întîmplarea de la „băiatul” de adineaori. Cred că în realitate Emilia nu citea nici gazeta cu anunțuri.

- Toate rolurile mele le dă Mărioarei S...

Marioara S... era o actriță destul de tânără, care trecea drept foarte frumoasă când privea languros, căci își „făcea” bine capul. N-avea nici un fel de feminitate, oricum însă era și mai vioaie și mai subțire decât Emilia. Nu era lipsită iarăși (când nu vorbea) de o grație reală. Numai faptul că femeia din fața mea nu-și dădea seama ce deosebire e între ea și Marioara S... și tot devenea concludent pentru lipsa ei de bun-simț, pentru incapacitatea ei de a avea impresii cât de puțin întemeiate, de a descoperi nuanțe.

- Crezi că ți-ar fi convenit rolurile Marioarei S...? am întrebat-o înmuiat și din cauza căldurii, deși ferestrele erau în umbră, căci soarele trecuse înspre dreapta, dar moleșit mai ales din cauza descurajării de a găsi vreodată vreun punct de înțelegere cu femeia asta.

Sora Emiliei tocmai intrase cu o tavă pirogravată pe care erau două cești de cafea, una verde și alta albă, cu dungi aurite, iar alături de ele două dulcețuri, pe farfurioare în formă de frunză de vie.

- Cum, n-ați auzit-o pe Emilia niciodată?... Aaa! Te face să plîngi. N-ați fost la teatru? Ia spune, Emilio, scena din *Modelul*⁴.

Era totuși cald, iar sufrageria asta săracă, veche, cu fața de masă cu pătrate alb-roșii, cu un bufet de stejar cu florile sculptate, dezghiocate, cu ușile fixate, ca să nu se deschidă singure, prin bucăți de hîrtie vîrîte sub ele, cu pomiere cu mere noduroase, oricum nu te predispune să asculți scene declamate. În colț, un patefon de lemn, model vechi, lîngă un divan deșelat, acoperit cu velințe romînești, mă îndemna să mă trîntesc pe el, deși perinele, una pictată avea culoarea cojită acum, iar alta deformată și cu conținutul grămădit într-un colț, arătau nu numai că gazdele sunt relativ neatente cu nimicurile materiale ale existenței, dar și că destulă lume se mai trîntise pe acest divan. Am rămas deci pe scaun, și-am îngînat vag în contrast cu preciziunea invitației...

- A, nu! Nu am auzit-o niciodată în *Modelul*. Era să adaog „deși mă duc des la teatru”, numai așa dintr-o nevoie de reacțiune ironică la întrebarea Valeriei, care bănuia că nu merg la teatru dacă n-am văzut-o pe soră-sa în *Modelul*.

- A ieșit acum cinci ani, la producție cu ea... Emilia, haide, fă scena cu printesa. După ezitări și surplus de invitații, de altfel destul de reci,

⁴ La femme nue, tradusă Modelul, melodrama în patru acte de Henry Bataille (1872-1922), poet, dramaturg mult reprezentat, cu opere originale sau dramatizări, pe diverse scene romînești, în perioada interbelică.

Emilia s-a ridicat în picioare, a dat scaunul la o parte, a lipit coatele de corp, strângînd pumnii, a făcut o grimasă de durere și dispreț și, aruncînd energic capul în profil, pe cînd corpul era cu fața la noi, a început:

- „Nu, doamnă, este amantul meu... amantul meu - o, cît am suferit pentru el... Aa! Ce știi dumneata? în timp ce dumneavoastră, femeile de lume, trăiați în vîrtej (Emilia ezită), vîrtejul luxului amețitor, eu petreceam nopți întregi deasupra mașinii de cusut, ca să poată cumpăra a doua zi pînză și vopsele pentru tablouri... (Și din gît, sec:) Ce știi dumneata, doamnă, ce e amorul?”

S-a oprit subit și s-a așezat scurt și liniștit la masă.

- Nu sunt în nervi azi.

Am început să mint gratuit și neconvins.

- Dar nu, dar nu, era foarte bine...

Valeria, corpulentă și cu sîinii aproape turtiți unul de altul în strînsarea brasierii, s-a grăbit, luînd notă de aprobarea mea oarecum.

- A, păcat că n-ai auzit-o... a fost aplaudată mai mult decît celelalte și i-au aruncat flori pe scenă.

Acest „i-au” care ar corespunde anonimului „on” etc. nu era totuși chiar atît de anonim, căci am fost și eu o dată la o producție cu prietenul R., șef de cabinet al teatrului, și știu că fetele și prietenii lor își aruncau flori din sală una alteia, dar nu e mai puțin adevărat că și aci era un soi de ierarhie: cantitatea era în raport oarecum și cu meritul celei omagiate, căci chiar manifestările acestea au limite. Cinematografiștii, de pildă, știu că nu pot face reclamă mare oricărui film. De altfel, cred că multă lume socoate că Emilia are talent. Ba mulți o cred și frumoasă. Are capul rotund de tot, ceea ce e încă mai subliniat fiindcă poartă părul pieptănat lipit și despărțit în două printr-o cărare din creștet pînă în mijlocul frunții. La spate e răsucit puternic într-un coc mare, ceea ce înseamnă că e deci o coafură grecească. Fruntea ei, fragment de sferă, e așa de limpede, de parcă nici unul dintre milioanele ei de strămoși n-a încrețit-o vreodată din cauza vreunui gînd.

Jos e mărginită de arcade ingineresti de geometrie, mai ales că sprîncenele smulse cu trudă sunt trase ca de un penel sigur. Orbitale nete, desăvîrșite și ele, ca niște scheme de peștișori cărora li s-au retezat capetele și sunt puse frumos față-n față, nu s-au adîncit niciodată de suferință. Ochiul verzui, mare, le umple perfect. Pleoapa de jos, cu genele făcute cu rimei, se pierde aproape imediat în obrazul plin, iar cea

de sus e foarte apropiată de sprâncene, ceea ce dă impresia că Emilia e mereu încruntată (fără nici o dungă totuși). Nasul e oarecare, dar buza de sus subțire, cu tot șanțulețul ei, pare că e într-o piele prea scurtă; din pricina asta, se vede, Emilia nu poate surîde. De altfel, toată fața îi e parcă îmbrăcată într-o piele albă, frumoasă, dar mult prea scurtă și numai de aceea stă întinsă. Îmi aduc aminte că se spunea despre o fostă „demimondenă” că și-a injectat în obraji parafină ca să-i dispară cutele. Așa parcă a făcut și Emilia. În orice caz, seamănă mult în privința aceasta cu acele capete cu pielea întinsă, cu roșu în obraji, din cărțile poștale ilustrate pe care scrie într-un colț „Souvenir”.

- Dar cum se face că n-ați plecat nicăieri? mă întrebă, „ca să întreție conversația”, Valeria.

Îi explic că n-am avut concediu (deși de la minister, de când cu zborurile, sunt într-un soi de disponibilitate) încă și nu-l voi avea decît așa cum l-am cerut, între 1 și 30 septembrie.

- N-ați fost nici la moșie? Cu căldurile astea...

Valeria asta simte nevoia să mă scuze cu orice preț față de concepția ei de eleganță și „lume bună” că n-am plecat. În sufletul ei e, probabil, o luptă între noțiunea de om elegant pe care o are ea și aceea pe care i-o ofer eu. Toată „lumea bună”, așa cum o concepe ea, își face un punct de demnitate din a părăsi Bucureștii vara; dar, pe de altă parte, știe, oricît de vag, că „eu sunt primit în cele mai bune familii”. Știe că „am și parale”. E aci una din acele tranziții care mă pasionează. Pe viitor, Valeria, care are acum 40 de ani, sau va renunța să mai judece eleganța lumii după criteriul de pînă acum - unul dintre atîtea multele cîte o fi avut - sau nu mă va socoti pe mine elegant. Pentru moment e într-un soi de expectativă îndelungată.

Dar Emilia, care se așezase la masă și părea că ia parte la convorbirea începută, se ridică precis, dînd din nou scaunul la o parte, și, tot cu capul în profil, cu coatele lipite de corp și cu pumnii strînși, începe dintr-o dată ca și cînd i-ar fi venit din senin, din nou zguduitor:

-... Doamnă, sunteți o mizerabilă... O... cît l-am iubit. E viața... viața mea, doamnă. Din ochii mari, verzui, prinși molatec cu pleoapele lor grăsuțe în orbitele geometrice, tot timpul îi curgeau două mici fire de lacrimi, nu atît de puternice ca să ajungă la rădăcina nasului, dar destul de adevărate ca să trezească același fenomen și în ochii Valeriei.

Prietenii mei cred sincer că n-am inimă... Și citează cazuri de autentică insensibilitate pe care aş fi dovedit-o adeseori, refuzînd de a crede celor în nenorocire. Partea de adevăr e însă că plînsul provoacă în minte o reacţiune de mînie şi dezgust... De atîtea ori am fost în pragul morţii (de două ori rănit, două accidente de automobil, unul de avion), am fost îngrozitor nedreptăţit, totuşi ştiu bine că nimic nu justifică plînsul demonstrativ. Nu corespunde - şi m-am gîndit mult la asta - nici unui sentiment, nu dovedeşte nimic. Nu e nici o legătură între el şi sinceritatea emoţiei, sau, mai bine, între el şi valoarea simţirii. Emoţiile mortale sunt intense, palide şi egale. Cei cu adevărat în stare să sufere sufleteşte au şi orgoliul de a refula totul, au şi durerea inferiorităţii lor de o clipă - şi poate că tocmai această comprimare mistuie şi doare mai mult, deci e de presupus că tocmai cei mîndri, care îşi ascund simţirea, sunt cei care, şi mai ales prin asta, suferă cu adevărat.

Plînsul demonstrativ mie îmi reaminteşte de o femeie care şi-ar schimba bandajul igienic în public.

Şi, în genere, plînsul după „fericire”, orice s-ar spune, nu mă impresionează, pentru că cei care-şi clamează aprig şi humos „dreptul lor la fericire” şi-l doresc mai totdeauna lovind necruţător în alţii.

Emilia pretinde însă de la mine un cuvînt, un semn de admiraţie. S-a aşezat din nou la masă, se sprijină în coate şi priveşte aiurea, aşteptînd. Valeria e de asemeni surprinsă de tăcerea mea prelungită, dar cînd observă că gîndesc, deduce, pare-se, că sunt tulburat. Eu simt una dintre acele impulsii irezistibile de a face ceva inconvenabil şi absurd, ca, de pildă, de a mîngîia barba mare şi mătăsoasă a unui domn grav; sau de a turti cu o palmă scurtă şi apăsată cilindrul mătăsos al unui personaj mărginit şi important, în sfîrşit ceva analog aceluia procedeu de cinematograf de a trînti un castron de cremă în obrazul unei profesoare urîte şi solemne. Acum, cînd am văzut sentimentul Emiliei, cînd, potolită şi pătrunsă de importanţa talentului ei, aşteaptă un cuvînt de la mine, eu să-i spun, de pildă, calm şi firesc, că ar fi bine să se lase de teatru şi să se apuce de croitorie, însă nu de croitorie fină, sau, şi mai bine, să se facă vînzătoare de cămăşi gata şi gulere de cauciuc. Dar e prea cald şi, la urma urmelor, nici nu merită sforţarea unei articulări. Fără voia mea, cu aceeaşi gratuitate cu care mă pregăteam de fişnire, mă trezesc zîmbind admirativ: „Foarte emoţionant!” Valeria are ochii cei mai dulci din lume.

- N-ai cumva pe cineva la Teatrul Naţional?

Dar soră-sa protestează, dezamăgită desigur de nenumăratele încercări înfructuoase.

- Valeria, domnul... nu se ocupă cu teatru.

Mă conving tot mai mult că Valeria, datorită și corpolenței și vârstei, s-a confirmat în funcțiunea de manager artistic al surorii ei.

- Taci din gură, că știu ce spun... și, întorcându-se spre mine, mai direct: Poți să ai talent cu carul, că dacă n-ai un pic de protecție e tot degeaba. Când te uiți la alea de la Național... că toate au ajuns. Vezi, una trăiește cu directorul, alta cu regizorul... Valeria se întrerupe, căci surprinde strecurarea unui gând pe figura mea... Rechemat, îmi opresc privirea pe rochia ei albastră cu boabe negre, sub care apar bretelele subțiri, ca niște șireturi, ale brașierei. Cum stă puțin aplecată deasupra mea, îi văd sînii. În loc să fie între ei o vîlcelușă de carne albă și fragedă, nu e decît o cută întunecată, care e singurul hotar între burdufioarele lor molatece, lăptoși cum sunt și lipiți unul de altul ca două emisfere cerebrale. Totuși îmi vine să întreb: Dar, în definitiv, Emilia de ce nu se culfă și ea cu directorul sau cu regizorul, dacă n-o fi făcut-o încă? Îmi dau seama că, chiar în după-amiaza asta îmbîcsită de august, întrebarea e oarecum nepotrivită într-o casă care îți oferă cafea și dulceață și spun deci, senin și degajat, privind umărul Valeriei:

- Frumoasă rochie...

Mint serios și indiferent, căci am pierdut toate punctele de contact logic cu aceste două femei... Într-o convorbire, replicile se angrenează, au corespondențe îndepărtate și, desigur, un convenționalism care presupune că anumite adevăruri și precizuni sunt cîștigate pentru discuție din însuși faptul că trăim în aceleași orașe, în aceleași zile, că ne îmbrăcăm nemțește. Ceea ce numesc eu dreptate, sinceritate, adevăr, frumos e însă atît de departe de ceea ce corespunde la ele acestor noțiuni, încît niciodată nu vom izbuti să ne înțelegem. O convorbire e așa, ca jocul acela al figurii de pe dosul oglinjoarei: cînd nu izbutești să potrivești cele cinci mărgelușe albe în gura turcului, dacă ești înțelept începi să-i admiri mustățile... sau faci din oglinjoară sfîrlează. Deci, ca să accentuez admirația, pipăi puțin rochia Valeriei.

- Este eponj, nu?

Femeia o clipă nu știe ce să creadă, pe urmă are aerul să gîndească: „eu totdeauna am știut că mă îmbrac bine, dar iată numai el, că e băiat subțire, își dă seama de asta”. Desigur, o gîndește. Toate femeile cred

totdeauna chiar cel mai absurd și mai gratuit dintre gesturile de admirație, dacă vine serios, de la cineva care nu e din cercul lor obicinuit. Vai, dacă eu însumi, atunci când nu văd intenția de glumă, sunt înclinat să cred tot binele care se spune despre mine. E ca un omagiu, o recunoaștere necunoscutului. Nimic nu garantează valorile curente, deci noi toți, chiar atunci când gustul și educația noastră ne spun altfel, ne putem permite să credem complimentul care ni se face serios (ceea ce desigur nu exclude minciuna totuși) ca hotărârea unei improvizate Casații, pe care profităm de ocazie ca s-o admitem infailibilă.

Cu toate că e măgulită că-i admir rochia, Valeria nu uită însă că n-am fost în stare să-i ascult tirada începută despre stelele care trăiesc cu directorul... În aerul închis al sufrageriei se mai adaogă și golul unei tăceri. Aș vrea să spun ceva, dar gândurile s-au depărtat de mine că trebuie să le trag înapoi ca pe niște balonașe captive, căroră, dându-le liberă sfoară, s-au ridicat și s-au lipit de tavan. Sunt aici, lipite de tavan, politeța și gândurile mele, dar ca să le pun în frază trebuie să le scurtez sfoara și să le mînuiesc cu interes. Și n-am nici un mobil să fac asta. E acum o tăcere nemișcată, de care Valeria profită ca să aducă întreaga atmosferă la punctul inițial, la ceea ce mă adusese aci, ca revenirea la dezbaterile unei comisii după o frivolă digresie... Prin urmare se scoală ridicînd tot trunchiul în brasieră și centură, lat, întărit ca un sac plin:

- Mă duc la bucătărie să-mi văd de dulceață... că am luat niște caise, o frumusețe... Tot ce am găsit mai bun în piață...

Nu mă costă nimic să întreb:

- Dar vă pricepeți să faceți dulceață? Naivitatea întrebării mele amuză sincer pe Valeria.

- Vai de mine... dulceață? Păi asta, pe care ați luat-o, nu-i făcută de mine?... Și, ducîndu-se la bufet, scoase foaia de hîrtie îndoită de sub micile uși care, amîndouă, se desfac brusc ca niște aripi de lemn, lăsînd să se vadă înăuntru, aliniat ca la cofetărie, o serie de borcane, roșii, galbene, roze, toate etichetate. Să-ți fac eu dulceață... Ia uite ici... și Valeria le prezintă ca un căpitan al dulcețurilor, pe fiecare mușchetar în parte, după ce mai întîi le citește etichetele. Desigur că ea le cunoaște și pe dinafară, dar mai mult ca să-mi arate mie că e vorba de ceva sistematic și destul de prețios. Uite aici dulceață de cireși amare... și iar citește, asta-i de vișini... borcanele astea sunt de caise crude.

- Dar astea care le faceți acum?

Valeria e și mai amuzată de naivitatea mea, iar Emilia intervine doctoral:

- Or fi de caise coapte... Astea-s de caise crude... E foarte pricepută Valeria la gospodărie... și fără să ia notă de aprecierea mea elogioasă: A, să fi văzut la Bîrlad ce cămară, ce casă aveam.

Acum sunt sincer surprins, și cum Emilia a trecut alături, unde știu că e camera de dormit:

- Sunteți din Bîrlad?

Valeria îmi explică așezat și cu oarecare dichis în frază:

- De la Bîrlad chiar nu... De pe lîngă Tecuci... dar bărbatul meu era la prefectură la Bîrlad.

Sunt bucuros, căci de la Bîrlad e prietenul meu, scriitorul.

- Atunci îl cunoașteți pe G...?

- Cum să nu?... Cum să nu? Doar eram prieteni, buni vecini... Și cu conu Nicolăiță, și cu coana Verona... A, parcă-l aud pe conu Nicolăiță: „Duducă Valeria, mă rog matali, să ne trimiți și nouă din cozonacii matali... că madam G..., așa-i zicea el nevستی-si, madam G... niciodată nu mi-i rumenește așa.” Că așa cum îi potriveam eu din făină și aluat, cum presarăm stafidele grase și aurii... nu orice stafide... Pe urmă, cozonacii, trebuie să știi...

Și uitînd că se întorsese la punctul inițial al vizitei, răpită, de timp și de amintiri, ducea Valeria, tot în picioare, a devenit foarte mobilă.

- A, o dată la Sfîntul Grigore... ziua lui bărbatu-meu... Ce-a fost la noi... Dascăli, ofițeri... judecătorul... că toată lumea venea bucuroasă... că ni se dusesse vestea. Mă rog matali... să mănînci ghiveci făcut de mine... că îl făceam scăzut în oală de pămînt. Numai așa merge ghiveciul. Și trebuie să pui de toate. Unele fac ghiveciul numai cu piept de vacă, dar nu iese bun. Nu-nu-nu. Trebuie să adăogi și o jumătate de

carne de berbec, vreun kilogram de momite, daa!... altfel iese fără grăsime... Nu mai spun că nu trebuie să lipsească nici un fel de legumă și zarzavat!... firește... Și dacă crezi matali că ajunge! Aș... Trebuie să știi să-l potrivești din foc... Dacă-l pui pe un foc prea iute, s-a isprăvit, iese fiertură... Trebuie un foc domol, ca să pătrundă bine, și lași patru-cinci ceasuri ca să scadă de tot, că ghiveciul care are zeamă nu mai e ghiveci.

Competența cu care Valeria vorbește de arta culinară nu e de disprețuit, și dacă nu izbutește să mă convingă de personalitatea ei (mai e și divanul acesta deșelat), bănuiesc aci în ecuație o necunoscută pe care

nu o găsesc și las totul nerezolvat, cum facem desigur de atâtea ori în viață.

Cînd Emilia s-a întors, Valeria care (numai mi se păruse mie) nu uitase să plece, nu iese totuși pînă nu mă invită din prag să vin la ea la masă odată.

Am rămas singur cu Emilia și simt că, în trei capete, în casa asta, e, neprecisă, cam aceeași preocupare. Afară trebuie să fie mereu tare cald, căci soarele e încă foarte sus, trotuarele sunt încinse de dogoare, iar zidurile fierte încă în aer toropitor... Ar trebui să deschidă puțin ferestrele, căci mobila și aerul au ceva de apă încropită... Dar Emilia se gîndește la altceva...

E un fel de impresie evidentă că toată conversația de pînă acum a fost doar un epifenomen, iar acum venim la obiect. Gravă, actrița mai încercă un capăt de convorbire. Acum înțeleg cît de lipsită de resurse e... Nimic n-ar fi mai ușor decît o introducere... O glumă, o amenințare șagalnică, un surîs ar fi ca un fir, după care luîndu-ne, am ajunge pînă la pat. Nimic nu mi-ar fi mai ușor decît să fac eu această tranziție, dar nu vreau... ca un examiner rău, care nu vrea să ajute pe candidatul încurcat... Emilia nu știe să glumească sau, ceea ce e și mai deplorabil, trebuie să aibă gluma atît de vulgară, încît, intimidată de așa-zisa mea situație mondenă, nici nu îndrăznește să fie ea însăși... De surîs Emilia nu surîde, căci e prea gravă. Frumusețea ei caligrafică e, hotărît, injectată să rămînă tare. Într-un anumit sens, e dezarmată, căci nu are nici una din acele arme ale feminității menite să mascheze intenții materiale și să coloreze situații delicate. Sau, nu, desigur că le are, însă brutalitatea cu care eu îi îngreuiez situația, cruzimea cu care m-am agățat în gînd de masca ei gravă și de sentimentul ei de adineaori mă fac să rămîn amorf, silind-o pe ea să fie ea, adevărata ea, aceea care se dă fără nici o justificare sufletească... din mobile cu totul străine iubirii. Mai încearcă vreo două întrebări care nu duc la nimic.

- L-ai mai văzut pe Vasiliu?

Mă joc cu cărțile de joc (și ea ar putea porni de aci), răspunzînd calm:

- Nu.

- Nici eu... și acum mă fixează.

Nu numai capul, ci toată e alcătuită din rotunjimi ca o pisică mare, plină și bălană, dar fără gratia pisicii, căci e prea gravă. Umerii îi sunt și ei frumos arcuiți în jos. Poartă o rochie cafenie, decoltată la gît în formă

de elipsă, mare, croială chimono. Însă pe spinarea umerilor și a brațelor lipsește din mîneci o fișie longitudinală, iar marginile sunt prinse numai prin cîteva șuvițe transversale. Așa că rotunjimi și piele albă, umăr și braț încadrate lung sunt oferite ca mostre din trupul ei îmbelșugat. Hai s-o ajut.

- Cînd începeți repetițiile?

Ar putea răspunde cu o frază răsturnată și provocatoare, cum răstorni o femeie cu poalele în sus, dar Emilia e normală ca un scris de dictando.

- La 15...

Mai tace puțin... eu mai privesc capacul de la sobă, „covorul” de pe divan... S-a sculat de pe scaun, a rînjit puțin, căci, vrînd să zîmbească, pielea scurtă de deasupra buzei nu i-a permis, nu mai găsește nimic, și mi s-a trîntit pe genunchi, îndesat ca să-i simt toată greutatea feselor, în cupa coapselor... Vrea să fie șăgalnică, se pare, și, simțindu-mă excitat, după ce se convinge, cuprinzînd cu mîna, se întoarce, atin-gîndu-mi cu bărbia obrazul, și îmi dă o palmă de profesor care glumește cu elevul lui, prins în flagrant delict. Mereu cu schema ei de surîs. Asta e Emilia.

E în mine o lămurire mare și egală ca într-o sală vastă de muzeu. Îmi arată spre camera de dormit de alături, îi răspund cu un gest din aceeași gamă, arătînd cam înspre bucătărie... (oricum e acolo soră-sa, probabil atentă), ridică din umeri și mi se scoală de pe genunchi, întîi cu un picior și, întîrziat, apoi cu celălalt.

Situația e atît de brutală, atît de dezbrăcată de orice convenție, că mă jignește. Sunt mai întîi stingherit ca om, căci nu vreau să mi se știe momentul exact cînd sunt cu o femeie, cînd sunt în exercițiul virilității mele. Și nu se poate ca femeia de la bucătăria vecină să nu știe, să nu bănuiască ce se petrece în același interior cu ea. E penibil să fii închipuit în exercițiul funcțiilor fiziologice, oricare ar fi. Totuși trecem în dormitor. Emilia se dezbracă tăcută. A ridicat deasupra capului cu brațele întinse rochia cafenie, apoi combinezonul și a rămas goală, cu mijlocul plin, cu o carne molatecă și puțin mai fumurie, care nu așteaptă decît o înclinare a corpului ca să se îndoie în dungi groase. Sîinii îi sunt prinși, ca la dansatoare în carapace, în cupele de plasă negre ale brasierii (plase care amintesc de acelea pe care bărbații le pun ca să-și fixeze părul). O centură albastră îi presează puțin pîntecele, și de ea spînzură lateral jartierele care întind ciorapii. Încadrată între centură și cele două jartiere care coboară în interiorul coapselor, o floare mică bălaie, pe o

perniță de carne, echilateral triunghiulară din cauza lățimii pîntecului tînăr, e centrul magiei ei de femeie. Dezbrăcarea asta mi se pare neverosimil de precisă, e pentru mine un fel de prag trecut, căci știu cît de lung e uneori drumul pînă aici, cît de incert. N-am fost însurat, n-am fost nici măcar „colat” și orice femeie care s-a dezbrăcat simplu, pentru mine, mi-a fixat, uimit, tot ui în mine, cum ți se fixează respirația în pragul unei așteptări. Femeia aceasta voinică, albă, care a simțit că-mi place să văd o femeie goală, își desface de la spate centura, care se desprinde cu tot aparatul de panglici late și elastice, lăsînd trupul gol, ca spatele unui cal tînăr, după ce i se ridică hamurile. S-au desprins acum și scufele de plasă de pe sîni. Vede că mă uit la ea și mă întreabă mirată, așa cum ai întreba pe cineva dacă nu stă pe scaun, cu ochi mari și fără strălucire, ca niște ape verzi stătute: „Nu te dezbraci?” Așteaptă trîntită pe patul larg, conjugal, de pe care a dat un colț al cuverturii verzi la o parte, și după ce a pus prevăzătoare sub perină un prosop mic. În îmbrățișare o simt străină, corp aparte, poate pentru că sunt puțin obsedat de gîndul ca sora ei din bucătărie să nu descopere evoluția acestei vizite (deși e cert că tocmai de aceea nu va veni, că e o înțelegere între ele), dar și pentru că Emilia dă ceva programatic acestui fapt care în această împrejurare își merită termenul de dicționar, act.

Rămîn uscat și simte această neparticipare a mea. Ca să mă antreneze face, rece, exces de zel. Se mișcă sacadat, zvîrcolit, își dilată nările, își îngreunează respirația pînă la gîfială. E inutil dramatică, de-mi amintește de întîia dată cînd am văzut-o. Dădea concurs la o reprezentație în beneficiu, a unor colegi, la un teatru popular, într-un sfîrșit călduros de primăvară... I se dăduse rolul principal dintr-o dramă și cred că numai din această cauză primise să joace. Și atunci, ca și acum, era pasionată, excesivă, inutil zbucurnată. Ea m-a făcut să înțeleg mai bine expresia „lyrisme ă froid”, pe care mi-o reamintesc și acum, cînd simt ca o pernă grea, amorfă, pîntecele acestei femei agitate lipit de al meu. E o voluptate „ă froid”, cum sunt acele fripturi de cauciuc pe care le cumperi ca să faci farse musafirilor. Îmbrățișarea cu Emilia nu mai înseamnă un dialog senzual, în care fiecare gest și mișcare sunt ca niște replici ale corpurilor, răspunzîndu-și într-o piesă bine scrisă și în care zbuciumarea c uneori o îndoială, o apropiere, un surîs al voluptății, un moment de încordare, o descurajare care primește o dojana surîzătoare, o luptă unde fiecare mișcare are precizia unui schimb de

lovituri de floretă, o senzație de înfrîngere căreia imediat îi răspunde un va! de duioșie. O îmbrățișare adevărată a corpurilor e frumoasă ca o convorbire între două inteligențe, în care nici un moment una nu pierde înțelegerea cu cealaltă, sau ca o carte citită cu pasiune, în care fiecare amănunt e priceput și justificat. Îmbrățișarea Emiliei e însă aproximativă, în contratimp, pierzînd contactul, ca în gestul cînd, punînd agitat mînușile, le-ar pune greșit, pe cea din dreapta în stînga, și invers, apoi ar reveni, ar insista și, fără să-și dea seama, le-ar schimba din nou tocmai cînd era să le pună bine, din pricină că nu mai are nici un mijloc de control; în sfîrșit, i s-ar părea că tot mai bine erau întîi și ar pierde totul, și mai agitată încă. În acest „teatru”, Emilia e tot atît de bine intenționată, tot atît de excesivă și de falsă ca și pe scenă, cînd joacă furios și prea drastic, cu nădejdea că totuși „talentul” ei e apreciat. Aceeași lipsă de gradatie, aceeași extenuare inutilă și aceeași impresie de platitudine. Cred că e preferabilă pasivitatea absolută a unei prostituate clasate acestui joc dezordonat care trădează nu numai sărăcia sufletească, dar și intenția ei de a fi altfel decît ceea ce este în realitate (iubirea Emiliei jignește cum jignește conversația ei atunci cînd vorbește cu importanță și cu „radicale”). Mă cuprinde o silă imensă de mine, o deprimare (care, drept să spun, mă cam îngrijorează, căci mi-e teamă că e și un semn de bătrînețe), mă copleșește un fel de seacă tristețe pentru virilitatea zadarnic și josnic risipită. Nu vorbesc. Neștiind ce să mai facă după ce și-a sfîrșit rolul, Emilia caută să introducă acum un soi de familiaritate apropiată împrejurării. Are aerul să-mi spună cu un surîs scurt și cu o șăgălnicie rigidă, rezumată: „Ștengarule, ce-ai făcut?” și asta mă dezmeticește. Scăderea care m-a doborît e socotită, după cît îmi pare, de Emilia ca o nivelare, și ea, care nu îndrăznise să mă sărute, mă sărută acum neconvins, puțin profesoral... Dar a ales rău momentul, căci dacă înainte de îmbrățișare evit să o sărut-cum aş evita să beau dintr-un pahar strein- acum mi-e și mai simțită impresia lipi-coasă că sunt într-un local josnic, din vițiu. Nu e acea tristeță „post coitum”, e mai mult un moment, e o constatare de coborîre, ca o piatră kilometrică pe un drum.

Emilia, după cîteva încercări inutile de a obține comunicație cu gîndurile mele, se scoală de lîngă mine, ca să revie peste cîteva clipe, după ce a întîrziat după un paravan.

- La ce te gîndești?...

Și parcă dându-mi cu mîina în dreptul ochilor, ca după o albină, ar vrea să-mi sfîșie material pînza gîndurilor. Îi zîmbes gratuit și glacial. Se apropie de mine înșelată de surîs și o simt caldă ca o mîncare, respirația îi e prea încărcată, fața din pricina transpirației îi e prea lucioasă, iar cînd se apasă pe mine, pielea i se lipește de a mea, încît mișcarea devine parcă jupuire. Mă sustrag cu silă încercării ei de a mă săruta.

Emilia simte că nu o apreciez, iar gravitatea ei caligrafică e jignită, pasionată cum e în vanitate (căci asta-i e, socot, caracteristica, pentru că numai asta explică și aerul ei important, și faptul că prețuiește prea mult lumea bună, ba, mai ales, dovedește asta chiar faptul anume că s-a făcut actriță). Caută deci să mă intereseze cu orice preț. Mă apostrofează, ca un picior dat mingii, la fotbal, greoi, șăgalnic:

- Te-am văzut la „Chateaubriand” cu Miți Mărculeanu. Îți place?

Întorc puțin capul spre ea, mirat, căci Miți Mărculeanu nu-mi place deloc, iar dacă eram cu ea la restaurant 2 pentru că, din motive pe care am să le spun altă dată, simt de vreo doi ani nevoia să fiu văzut totdeauna cu cîte o femeie.

Emilia nu vrea să mă creadă însă și-mi spune rece:

- Escrocule, nu te-am văzut eu cum făceai pe cocoșul în jurul ei?!

Emilia a spus asta cu un glas fals, dezacordat... Nu e deloc adevărat că „făceam pe cocoșul în jurul ei” acelei femei. Abia dacă aveam atențiile impuse de o elementară politețe față de ea. Iar interpelarea „escrocule”, ca să poată fi spusă unui bărbat, trebuie să presupuiască oarecare familiaritate, un fel de numitor comun al conversației. Sună însă în gura Emiliei ca o insultă între doi străini, și mai ales adresată mie acum dovedește o lipsă de angrenare a convorbirii, stupefiantă.

Emilia a pronunțat, de altfel, întreaga frază: „Escrocule, nu te-am văzut eu făcînd pe cocoșul în jurul ei”, cu o nesiguranță care nu numai că-i da materialitate (și-i agrava astfel înțelesul; aceeași nesiguranță care face ca unii actori să sporească fără să vrea trivialitatea unor expresii pe scenă), dar dovedea și că ea, acum, doar o „experimenta” în lipsă de altceva. Era o asociație nouă de idei la ea, vrea să imite pe Miți Mărculeanu, al cărei stil bănuia că-mi place. Miți Mărculeanu, o mahalagioaică frumoasă și voinică, gen florăreasă, care se specializase în roluri de cocotă și nu izbutea decît în ele, afecta trivialitatea, convinsă că asta îi dă un frmeac irezistibil în ochii bărbaților. Înjura ca soldații, spunea anecdote pornografice și scatologice și tranșa multe situații, la cel

mai animat supeu, cu o apostrofă pe care un ministru o lansase cu succes vieții politice de pe însăși banca ministerială. Nu pot să-mi dau seama ce efect are asupra altor bărbați vulgaritatea voită (dar voită și din cauza ușurării pe care i-o aduce femeii ce o speculează, permițându-i să fie ea însăși, cum un suflet de spion se simte bine agent de siguranță), pe care, de altfel, o sublinia și printr-o eleganță a rochiilor exagerată, dar mie îmi înfățișa și mai mult prostia de acasă a acestei actrițe. De altfel nu făcea decât să imite și ea searbăd (cum imita în toate) pe o mare și frumoasă comediană, după cum aceasta însăși adoptase o modă-dîndu-i strălucire și savoare, ca și toaletelor pe care le adopta-modă recentă, adusă în teatru, după cîte știu, de un celebru actor român, de la Comedia Franceză. În acești trei ani, în care am căutat consolare și pretexte, înverșunîndu-mă să pătrund în viața actrițelor și deci să cunosc și teatrul, am înțeles însă că libertatea de a folosi un limbaj verde era proporțională oarecum cu importanța fiecăruia. În plină scenă, de pildă, aveau dreptul acesta - știu de la repetiție - numai regizorii și vedetele. Așa cum elevii din școala militară își fac un ideal din locotenentul instructor și-l imită în oraș cu orice prilej, cu convingerea că în modul acesta dovedesc o reală superioritate, toate actrițele și mai toți actorii necunoscuți căutau să-și dovedească în cercul cunoscuților lor „cachet-ul profesional” printr-un limbaj degajat. E adevărat, trebuie să spun, că libertatea cuvîntului și a gestului nu erau mai niciodată jignitoare la marea comediană. Dar asta are nevoie de o explicație. Un cuvînt sau un gest pot să jignească sau nu, după felul sufletesc al celui care-l face.

Gest trivial, propriu-zis, nu există, numai feluri de a fi triviale. O întîmplare mi-a limpezit cu totul această presupunere... Pe la sfîrșitul lui april, într-o seară călduroasă ca de vară, m-ara dus cu prietenul R. (șeful de cabinet al Naționalului) în cabină să luăm la masă, căci vream să mergem cu mașina la o grădină afară, la Șosea, pe Miți Mărculeanu și pe o camaradă a ei. Jucau amîndouă în ultimele zile ale stagiunii la un teatru particular. N-aveam subiect de vorbă, sosisem prea devreme și, în timp ce se îmbrăcau pentru primul act, cele două actrițe, care aveau aceeași cabină, „ne dădeau o șuetă de bîrfeală”, după cum declarau ele însele. În timp ce colega făcea glume cu o invidie vulgară (glume care întîlnind același fond de invidie vulgară la auditor aveau totdeauna succes) pe socoteala unei colege, Miți Mărculeanu a scos de sub masă un soi de cutie de tinichea (ca aceea din care se dă de băut la rațe) și ne-a

invitat net: „Ieșiți afară, că vreau să mă...” Și spune cuvîntul pe nume, așa cum eu nici între prieteni la vespasiană nu-l pot spune. E adevărat că și marea comediană, într-altă împrejurare, tot la acest teatru, ba cînd afară de noi mai era în cabina ei directorială și Miți Mărculeanu-venită aici, de la ea, ca în salonul de musafiri al cabinelor- ne invitase afară pe toți, îmi amintesc că aproape cu aceeași frază. Dar gestul ei se integra unui alt fel decît acela al unei actrițe imitatoare... Pe ea o știam, e drept, familiară, și amatoare de expresii neocolite, dar mai știam și cît de mult suferise din cauza unei iubiri dezinteresate, în care jucase totul, carieră și mijloace materiale; știam că de multe ori punea în situații disperate pe directorul teatrului, anunțînd că nu joacă din motive ridicole (ca să facă o escapadă sentimentală, într-un rînd invocase o indispoziție strict femeiască), dar mai știam că, fără urmă de rivalitate, își sprijinea camaradele, le obținea roluri, că un mic roi de fete se foloseau de garderoba ei, de la ciorapii de mătase pînă la mantoul de blană, că într-un rînd, ca acei comandanți de vas care se salvează în urmă, deși nu era obligată, nici măcar moralmente, acceptase să nu fie plătită ea, ca să-și primească salariul actriței din-trupă- deși circula pe seama ei anecdota că în ziua cînd un extrem de înalt personaj nu i-a trimis cadoul, bizuindu-se pe extrem de înalta lui situație, care ar fi trebuit s-o măgulească pe strălucita comediană, ea îl silise cu ajutorul unei fotografii dedicate să se execute numaidecît. Ceea ce n-a împiedicat-o odată să-și vîndă casa aproape pe nimic, dacă nu chiar pe nimic, unei rude sărace. Pe cînd felul Miții Mărculeanu era altul; știam că acasă își controlează servitoarea, acru, pînă la centimă, că în vremea de la începutul crizei monetare își alegea amantii după capacitatea lor de a-i da indicații la Bursă. (Drept e că după ce făcuse vreo două milioane din joc, dar mai ales din afaceri, soluționate în dormitorul ei, pierduse tot, absolut tot, ca și Emilia- am aflat mai tîrziu-în falimentul unei bănci mici, ale cărei dobînzi mari le tentaseră lăcomia, că luase amantul unei prietene prin intrigi și lămuriri de amănunte fizice, care îl despărțiseră de iubita lui.) Cît despre condițiile de plată, atît de incerte la micile trupe neconsolidate, se spunea despre ea că e plătită întotdeauna înaintea servitorilor și a mașiniștilor chiar, că e singura pe care „n-o păcălește nimeni” din cauza îndîrjirii plate cu care obține tot ce i se cuvine.

Toate astea n-o împiedicau să fie pentru Emilia un fel de ideal, căci și idealurile sunt ierarhizate pe o adevărată scară a valorilor. Fără îndoială

însă că Emilia ar fi putut să nu aleagă indicele abia superior ei, ci un altul mai înalt- sărind în modul acesta cîteva trepte; dar inteligența ei era prea mărginită, nu vedea nimic mai departe decît vecinătatea și pe Miți.

Dar lunga mea absență, deși sub pretextul fumatului, o neliniștește. Nu mai are curajul, după insuccesul frazei de adineaori, să mai spuie ceva și simt, așa cum stau cu fața în sus, cu mîinile sub cap, că mă spionează... Că urmărește în fixitatea privirii mele, în jocul imperceptibil al mimicii, să ghicească la ce gîndesc. Întorc privirea și-i surîd binevoitor, dezolat parcă de caracterul definitiv și aproape involuntar al disprețului meu, cum medicul zîmbește în treacăt unui bolnav incurabil. Apoi revin la marea comediană și prin asociație de idei la alte întâmplări în apa gîndurilor mele...

Emilia încearcă din nou seducția fizică. Se lipsește de mine, dar, fără să vreau, fac o bruscă mișcare într-o parte; nu s-a șters bine după paravan și cămașa pe care a pus-o îmi e udă de apă, la mijlocul corpului... Se apropie de urechea mea, e caldă și hotărîtă, dar tot fără simțul realității, fără ocol, ca în teatru cînd joacă.

- Nu mai vrei?

Nu pot spune: nu; ar fi o brutalitate, nu prea dureroasă pentru ea, dar pentru felul meu de a fi obicinuit... A început să se dea unui calcul vulgar de excitare metodică, îmi gîdilă sfîrcul cît o boabă de linte al pieptului, și nu simte că ori de la cine ar veni- și mai ales de la ea-mi-e dezagreabilă această mîngiere. Nu i-o spun însă, ea de asemeni nu simte, nu pricepe, și repetarea acestei neplăceri mă face să-mi simt toată pielea corpului, din picioare pînă la rădăcina părului, străină de această femeie greoaie de lîngă mine. Ca să creeze un fel de alibi, sau mai curînd ca să devieze într-o justificare cel puțin tăcerea mea, Emilia ia de pe meschioara de lîngă căpătîi două țigări, din care una mi-o potrivește mie între buze, deși abia aruncai țigarea, iar alta o aprinde pentru ea... Acum cel puțin tac pentru că fumez, deci demnitatea Emiliei e relativ împăcată. Țigarea e plăcută, în căldura după-amiezii mă simt încă bine, gol și lungit în patul foarte comod, care se bucură de atenția deosebită a stăpînei casei, ca o sculă profesională, deși cearșafurile străine mă enervează. E larg, conjugal, cu tăblii gălbui, imitație de palisandru. Trebuie să-i spun ceva plăcut femeii de lîngă mine... Examinez puțin odaia... În dreptul patului e un șifonier mare, tot gălbui, cu oglindă. De-a lungul marginii din stînga, între cadru și oglindă, cîteva fotografii: o

actriță prietenă, deasupra un actor de cinematograf, a treia e un domn cu mustați gen sergent-major, scrie pe ea câteva rînduri, de dedicație, greu de descifrat de aci. Ultima, sepia, e o femeie, pe care nu o pot recunoaște din cauză că nu-i văd decît jumătatea de sus a capului, restul e acoperit ca și jumătatea oglinzii de tăblia gălbuie a patului... Îmi ridic ochii spre abajurul din colț, suspendat pe un picior mare aproape cît o umbrelă de soare. E de mătase galbenă, pictată, și seara, cînd e aprinsă, lumina trebuie să cadă într-o difuziune conică, pe o parte din cameră și pe covor, dînd musafirilor culcați ai Emiliei impresia unui interior poetic. Mint dintr-o inexplicabilă perversitate (nu- cumva e aceea ieșire din personalitate pusă în contul vițiului meu care zăpăcește totul, și nu cumva sunt și eu tot atît de incapabil ca și Emilia, în felul ei, de a găsi unitatea de simțire salvatoare?).

- Foarte elegant abajur... Trebuie să fie o frumusețe, seara, cînd se aprinde becul și se văd picturile de pe el.

Deși era un paravan în genul unei mode perimate, Emilia fu foarte mulțumită că am găsit ceva care să-mi placă în casa ei.

O privesc cu indiferență degajată cu care privești de sus o omidă mișcîndu-se pe potecă. Un reflex, numai din simpla constatare a situației, mă îndeamnă să-i mai spun ceva agreabil și gratuit de stupid:

- Ia uite cîte cărți ai... Le-ai citit pe toate?

Și mă întind peste largul patului pînă la noptiera gălbuie de la căpătîi, care formează garnitură cu patul: *Jertfa* de Rădulescu-Niger în ediția „Biblioteca pentru toți”. Emilia e mereu satisfăcută că mă interesează lucruri din dormitorul ei și mă lămurește cu o importanță neglijentă: „*Jertfa* o citește Valeria, eu am citit-o...” Cobor pînă la etajera cu cărți și, uitînd că sunt gol, din pricină că femeia de lîngă mine mi se pare atît de puțin femeie, caut să descifrez broșurile care stau strîmb, într-o rînă, din cauză că nu sunt destule ca să umple rafturile.

Două feerii, desigur, de la clasă: *Trandafirii roșii*⁵ și *înșir-te mărgărite*⁶, două volume din *Anna Karenina*, în traducere de domnul Brateș... Un roman moldovenesc, din biblioteca „Minerva”, *Farmecul iubirii*, versuri de Orthansa Constantinescu, *Ce este monismul?* de dr. Leon, *Producția petroliferă în anii 1922- 1923*, *Romînii la Mărășești* de Gh. Ștefănescu... și încă altele la fel.

⁵ Poemul dramatic a lui Zaharia Bîesan (1878 - 1948).

⁶ Feeria lui Victor Eftimiuc (1889 - 1972).

Anna Karenina ajunsă pînă în dormitorul Emiliei... Privesc din nou din pat, acum cu o melancolie uscată, neangajată cu nimic, volumul fără copertă, numai cu pagina de față, îndoită la colțuri, de parcă ar fi uscată de singurătate.

- Ti-a plăcut?

Emilia stă rezemată într-un cot, cu sînii întinzîndu-i cămașa, ca niște pungațe albe în care ai turnat apă; are, grav, o grimasă:

- Are sfîrșitul trist, nu-mi plac cărțile care se sfîrșesc rău...

Cînd luasem cărțile, smulseam și fotografia tipului brun cu mustați războinice din marginea oglinzii, ca să citesc dedicația... Cu cerneală violetă, pe partea mai albă, dedicația are patru rînduri cursive, aproape caligrafice, dar repede scris, și relativ mare: „Drăgălașei domnișoare Emilia Răchitaru, în semn de simpatie din partea mea, V. Constantinescu”. Toate majusculile sînt bogate în curbe și ochiuri ca la dictando, iar parafa e atît de abil întortocheată, încît îți face impresia că autorului i-a fost frică să nu i se imite iscălitura pe o fotografie dedicată.

Privesc fotografia, o fixez și pe ea.

Stă alături într-o rînă, voinică și cu piciorul dedesubt îndoit în așa fel, încît nu-l mai încape cămașa care s-a ridicat întinsă deasupra lui, cam pînă în dreptul unde vine de obicei prins ciorapul de jartiere, împins spre mine, genunchiul apare gol, formînd cu piciorul de deasupra lui, lungit, descoperit și el de sub cămașă, dar mai puțin, un culcuș triunghiular de carne bogată, albă și molatecă. Solicitată de privirea mea, Emilia îmi dă lămuriri cu grija cu care ar face o prezentare: „E logodnicul meu”.

Sunt într-o clipă năpădit de un sentiment uitat, care mă pătrunde tot, ca o erupție pe întreaga piele... Îmi amintesc de cînd cu confracții mei liceeni frecventam bordelurile cele mai mizere, așa cum numai într-o capitală orientală pot fi murdare și mizere niște bordeie.

Căsuțe mici cu porți de lemn întredeschise, prin fața cărora treceam de cîte cinci șase ori, pînă cînd mă decideam să intru, ca să nu fiu văzut, nu de vreun cunoscut, dar nici măcar de trecătorii necunoscuți și indiferenți... În casele astea nu atingeam nici un obiect căci toate îmi dădeau aceeași impresie pe care de copil o aveam, cînd mi se spunea despre carnea de cal că e spurcată... Îmbrăcat, și femeia de asemenea îmbrăcată în capot, ritualul amorului venal se reducea la gesturile și vorbele strict necesare. Ei bine, adeseori înfîlneam în aceste odăi cărți poștale ilustrate și fotografii, pe care multă vreme le-am crezut așa,

adunate de pe stradă, răpite destinatarilor, numai ca să împodobească odaia femeii, dându-i iluzia vieții de familie. Dar într-o zi am descoperit că aceste ilustrate erau adresate chiar femeilor la care veneam, cuprinzând date autentice de familie: „Să trăiești și să-ți dea Dumnezeu sănătate și ție, și lui Costică”, sau agramat și insistent: „Salutări de la Galați, ceai făcut cu ceam vorbit...; despre haine nu spune nimic... eu cum iau concediu viu acolo, vezi trimiteți vorbă Marii”. Era o lume care nu numai că nu intra stînjenită pe poartă, ci și scria, avea legături de viață normală cu aceste femei și aceste camere; ațiția, nu numai că nu căutau să distrugă orice urmă că au trecut pe acolo, dar se recunoșteau prieteni sau rude în scris. Aveam impresia că descopăr un tărîm nou al simțirii. Fotografia cu dedicație a logodnicului îmi amintea de toată această lume, cu femei care, dacă, extrem de rar ziua, treceau în trăsurile și le cunoșteai, nu numai că nu le salutai, firește, dar le priveai străin, de parcă ar fi fost deținute plimbate sub escortă la tribunal.

- Și unde e acum logodnicul tău? Ați rupt cumva?...

Emilia e extrem de sigură de ea, încît uitînd că e în cămașă udă, are o privire orgolioasă.

- E acum detașat în Ardeal, la o administrație financiară... dar ne scriem foarte des. Tresar, căci aud că a intrat cineva alături în sufragerie, însă numai mi s-a părut. O privesc pe femeia de lîngă mine și mă întreb ce fel de cap și simțire ar putea avea un om care o iubește... cum ar putea fi construit... dacă atunci cînd scrie pe o carte poștală, stă la masă, palid, dacă zîmbește, ce sens are la el „bună ziua”, sau „la revedere”? Gîndirea îmi relaxează trăsăturile, și femeia mă crede mai abordabil. Începe să-mi sărute adîncitura molatecă dintre umăr și mușchii pieptului.

Întreb cu o nuanță de uimire, căci îmi e peste putință să cred că Emilia poate fi iubită, convins, de altfel, că are să-mi dea, chiar ea, un răspuns abil, ocolit.

- Logodnicul tău te iubește?

- Te cred... Îmi scrie mereu de acolo... Și e de o gelozie teribilă. Cînd ies cu el pe stradă, se uită bănuitor la toată lumea... e mereu pornit pe ceață.

Ascult cu interes de poveste americană, și Emilia e foarte sigură că mă interesează în ipoteza de femeie iubită... Se încălzește puțin, descoperă că mă impresionează mai mult succesele ei de femeie cu alții decît săruturile de bumbac pe umeri.

- Și te iubește cu adevărat?
- Parcă e singurul... Pe mine m-a iubit foarte mulți.

Spune asta fără nici o emfază. Și cred că e sinceră, din cauza greșelii de gramatică... Observă cineva că evreii au accent numai când se înfurie... Emilia, ' care de obicei vorbește corect, greșește, se vede, când e mai cu plenitudine ea însăși.

- Și cum te-au iubit?

Nu înțelege și mă privește mirată, fără să încrunte sprâncenele desenate, cu ochii mari, verzi... Dar e bucuroasă că mă interesează ceva.

- Așa cum se iubește, cum să mă iubească?...

Încearcă acum, când vede că a găsit ceva care să mă intereseze, să mă sărute din nou... Sunt mai răbdător, căci vreau să știu cu adevărat cum poate fi iubită Emilia... Îi mîngîi culcușul frămîntat ca o gutuie, de carne, pe care-l face genunchiul mare al piciorului ei stîng îndoit sub ea.

Are ca o lucire bucuroasă de explorator... A găsit ce poate trezi în mine dorința. Căci e ceva care depășește bunăvoința mea. Oricît de mult aș fi ațîțat și tulburat când viu pe drum, a doua oară, parcă trezit, dezmeticit, simt că n-aș putea-o avea. Fără îndoială că ea speră însă că un fel de gelozie bărbătească m-ar putea face s-o doresc din nou... Cu destul dispreț, de altfel, căci socot că Emilia nu prețuiește pe nimeni, însă, când are nevoie, se pretează la ce e necesar, îmi spune că logodnicul ei „nici n-a atins-o”, fără să-și dea seama că expresia asta circulă înzestrată cu anume sens, căci ea îi dă înțelesul nefigurat: că o adoră ca pe o icoană. Asta mă uimește și mai mult...

- I-am spus într-o seară când mă conducea acasă... de la cinematograf, lămurit: „Mai întîi pe la biserică... O sărutare, două, acolo, treacă meargă...”

Parcă aș descoperi o lume nouă... Această delimitare... această măsurare în pasiune... mă uimește... Cum o acceptă el? Ce crede? O socoate pe Emilia fată?... Mi-e cu neputință să cred... Toată sensibilitatea mea se cabrează.

Pîna la capăt o asemenea presupunere mi se pare de necrezut... Trebuie s-o întreb...

- Ascultă, Emilia, el crede, și aici șovăi în glas puțin, că ești fată?

- Treaba lui... Puțin îmi pasă... I-a lăsat Valeria să înțeleagă că directorul teatrului m-a necinstit... Dacă-i place... Dacă nu...

Ea păstrează gravă, academică, un desăvârșit echilibru și nu-l ține, inutil, la curent cu întâmplările ei sentimentale.

- Nu e bine să spui tot bărbaților... Treaba lor dacă află... Eu tăgăduiesc totdeauna... Nu mă costă nimic... Dacă se supără, pleacă... și cu o metodică filozofie: Ce vrei să le fac?...

Încep să am un fel de sensibilizare a propriei mele puteri... Femeia aceasta care minte pe toți bărbații... e sinceră cu mine, vreau să zic indiscretă, palavragește numai din cauză că nepăsarea mea a scos-o din făgașul ei... Altfel, disprețul ei pentru ceilalți oameni trebuie să fie nemărginit, căci e așa de convenabil voinică și grea, că pare nutrită cu dispreț pentru lume... Pe meschioara-toaletă din fața oglinzii mari (tot gălbuie, garnitură cu patul), alături de periuța de rimei, de pensă, de mașina de ras, de cutioara cu roș de obraz, o sticlă de „Origan Coty”, și apa de colonia, toate aliniate, e și purgativul „Grain de Vals” ținut acolo, căci Emilia nu concepe că poate fi ceva de disprețuit la ea... De altfel, e convinsă că numai „intrigile” o împiedică să fie cea mai mare artistă a României.

E adevărat că instinctul ei nu se înșală... E în mine un început de dorință, o vagă sensibilizare.

Din cauza căldurii suntem nădușiți amândoi... Când a vrut să mă îmbrățișeze, grea și udă, s-a frecat de piciorul meu, de am crezut că-mi julește pielea... Asta m-a potolit iară... căci senzațiile nu erau de același fel. Dar acum știe care e coarda sensibilă.

- E unul care m-a iubit îngrozitor, săracul...

Am zîmbit mirat și ea a crezut că zîmbesc numai neîncrezător... Pe urmă s-a ridicat în genunchii plini și cărnoși când erau îndoți și care, împreună cu pîntecele plat, elastic, cu încă un pîntec turtit de grăsime tânără, suprapus în mijlocul celui alt, de parcă ar avea un mic început de sarcină, erau tot ce-mi plăcea la Emilia. Stînd pe brînci, fără să se dea jos din pat, s-a întins cît mai mult și a tras sertarul de sus al toaletei, arătîndu-și șoldurile pline și sănătoase, pe care nu le mai ajungea cămășuta moale, care spînzura de ele, la împlinire. Cutia pe care a scos-o era plină de scrisori și amintiri de tot soiul... tăieturi din ziare și alte mărunțișuri.

- Valeria are grijă să le strîngă toate... Spune că trebuie păstrate...

Emilia are insensibilitatea leneșă, puțin lălfie, pe cînd Valeria e foarte pedantă și atentă la anumite, dar numai la anumite detalii.

Cronicile, mi-am aruncat ochii peste ele, erau din diferite ziare. Unele cu litere și hîrtia cunoscută a marilor cotidiene... altele cu hîrtie mai scortșoasă și litere mai mari... foile mici, probabil necunoscute... În cele mari, totdeauna numele Emiliei era subliniat cu roșu, într-o listă de alte nume, din interpretarea pomenită în treacăt... În celelalte, care păreau în întregime dedicate Emiliei, se vorbea de o mare artistă care în *Legea iertărei*⁷ a zguduit sala și a emoționat-o, impresionînd-o profund.

„E una din nădejdlile teatrului românesc prin vocea ei clară și puternică, prin gesturile ei elegante...”

Îmi amintesc că am fost și eu la teatru o dată, cînd Emilia dubla un rol într-o piesă originală, căci interpreta se îmbolnăvisese... Ea voia să dea „celor de la Național” pesemne „o lecție de ce înseamnă teatru adevărat”... Articula fiecare silabă, făcînd-o să vibreze ca un bob de fier într-o nucă de tablă... Ținea umerii drept... și nu ridica brațul decît pînă la înălțimea lor... Se mișca foarte încet și majestos... Rolul era însă al unei sărmane croitorese, care, părăsită de iubitul ei, cu un copil, căuta sfioasă de lucru... Din tot rolul Emiliei nu se mai pricepea astfel nici un cuvînt, și aproape nimic din tot actul acela... căci nimeni nu înțelegea de ce doamna solicitată nu dădea afară pe scară o sollicitatoare atît de bătoasă și arțăgoasă... și cu o durere atît de cruntă.

Mai era un program de la spectacolele Emma Gramatica și, în regulă, diploma de absolvire a Conservatorului, împreună cu certificatul claselor primare... o pipă... Într-un loc erau cărți de vizită, trimise probabil cu flori...

După ce m-a lăsat cîtva timp să admir cutia... Emilia a scos ea singură un pachet de scrisori, cam gros, legat în cruce cu o panglică roză... Deasupra avea pusă sistematic o fotografie ca un indiciu despre conținut, cum se pune la pachetele de pesmeți pe deasupra imprimatul reclamă...

- Sunt tot de la logodnicul tău? (Și de-abia mă rețineam să nu pun logodnicul între ghilimele.)

- Dar nu e logodnicul meu...

Am privit mai cu luare-aminte și am înghețat, căci deși semăna în mod surprinzător cu logodnicul ei, chipul din fotografie îmi părea acum cunoscut... Dar cum nu-mi venea a crede, întrebai cu jumătate de glas:

- Cine e?

⁷ Melodramă de M.Landray

Și-a așezat puțin o perină sub ea... Întoarsă spre mine, cu mijlocul sucit, accentua o dungă de carne plină, oblică peste coaste, în dreptul coatelor, căci șiretul cămășuței îi lunecase de pe umăr pînă jos, pe braț.

- Un tip pe care nu-l cunoști... Era puțin cam haloimăs, dar era simpatic. Surîde strîmt.

- Ce e haloimăs?

- Nu știi... serios?

- Spune-mi!

- Nu știi cum să-ți spun... Dar se zice de cineva care e așa... Și gîndindu-se, cu buza scurtă: Cum să-ți spun? Și hotărît: Haloimăs!... așa, cu figuri.

- Parcă l-am văzut undeva, am spus înmuiat, cu nădejdea contractată că totuși mă înșel. Ridicînd sprîncenele subțiate, prea puțin arcuite, pe orbita desăvîrșit geometrică:

- E unul Ladima... a murit.

Priveam fotografia cu uimirea și groaza cu care se examinează foaia venită de la un examen – pozitiv - al sîngelui.

- Semăna cu logodnicul meu, dar era blond și foarte înalt... Pe urmă nu avea mustățile așa în sus decît rareori... Săracul, era mereu necăjit, și atunci mustața îi cădea pe gură... Nu cred că l-ai văzut vreodată...

Cînd s-a întors, șiretul cămășii, întins de braț, s-a rupt, și cămașa i-a căzut toată într-o parte pe coapse, de a rămas goală.

Are pîntecul prins sus într-un corset de grăsime robustă, ca Venus a lui Rubens, și care numai cînd e culcată se lărgeste puțin.

Ladima să o fi iubit pe femeia cu respirația groasă de lîngă mine, de care mă încălzesc acum ca de o pernă prea îndeșată? Era el în fotografie, așa cum îl întîlnisem la Movilă... Înalt, slab, cu ochi rotunzi și orbite mari, adîncite... cu o mustață de sergent-major și cărare de frizer, cu haina lui neagră, de alpaca, iar cămașa albă, și cu gulerul totdeauna prea larg, scrobită, cu manșetele mari, rotunde, ca niște burlane, prinse cu butoni roz de cămașă, pe cînd ceilalți butoni erau mici bețișoare, desigur de aur - cine știe ce amintire... Ar fi fost un cap frumos, de n-ar fi fost atît de demodat... Nu cred ca avea mai mult de 35 - 40 de ani... dar la vîrsta asta cîțiva negustori mari știu să fie aproape la modă, cu fața complet rasă, cu cămașă de mătase, cu manșetele moi strînse pe încheietură, cu cravate tinerești, strict înnodate, sus sub gușă, iar părul

pieptănat lipit pe spate și totdeauna tuns cu grijă, ca să le dea un aer sprinten.

Acum îl vedeam în fotografia veche, deși murise numai acum trei luni, ca pe o cruce de marmoră, încadrată în ramă de sîrmă galbenă. Dar tot nu-mi vine să cred că dedesubt în pachet e cu adevărat îngropat misterul lui, căci a fi iubit pe femeia de lîngă mine e a fi îngropat sufletește. Poate că Emilia exagerează, cine știe. Ea desface funda roză cu oarecare grijă.

- Valeriei nu-i place neregula... Le-a aranjat cu grijă, în ordine, după date... Spune că o femeie trebuie să păstreze totul...

E cu adevărat scrisul știut... Mare, aplecat spre dreapta, cu literele subțiate puțin ca să încapă mai multe. Literele mari sunt făcute din linii trase lung, dar fără colaci. Cozile termină mereu spre dreapta, apăsate, de parcă fiecare rînd ar sfîrși într-o parafă. Îmi dă o impresie de halucinant acest scris subțire, aplecat mult spre dreapta, aproape foarte mare și în același timp cu literele foarte înghesuite... E, cel mai adesea, un scris cu cerneală violetă.

Mă uit peste tot teancul mare, gînditor. Emilia vrea acum să le dea la o parte.

- Pierdem timpul... Lasă-le...

A întins mîna și, cînd s-a aplecat, sînul mic atîrnă sub braț ca o gutuie molatecă.

Îmi aprind, pe gînduri, căutînd să nu răsără deasupra cît sunt de abătut, o țigară, și zîmbesc fals, de teamă să nu trădez un prea mare interes. Întreb nemișcat, ironic, punînd între ghilimele:

- Sunt „pasionante”?

- Te cred, numai citește una dintre ele. Da spuneai că ești grăbit? Sunt gol, lungit pe spate. Ea e lîngă mine, aproape de tot, întregă,

mai sus, ca să-și poată petrece mîna în jurul gîtului meu... Sîinii i se apropie acum voinici, fără să se deformeze prea mult... Banul cel mare, cafeniu, ușor bulbucat din jurul sfîrcului drept, e pe din două tăiat de marginea de sus a cămășii pe care a ridicat-o, din nou, doar într-o parte. E în jurul cafeniului, ca o aureolă alburie, vizibilă numai cînd privești atent, irizată mai în alb încă decît restul pielii. Scot teancul de scrisori surîzînd.

Le măsoar cu privirea, le resfir ca pe un pachet de cărți de joc, jucînd teatru.

- Multe sunt, dragă... n-ai pierdut din ele? Emilia e flatată.

- Era cam aiurea, scria mereu...

Am desfăcut panglica, gînditor, cu teama că voi face o greșeală, dar cu dorința abia stăpînită de a citi.

- Dă-mi să-ți dau eu dacă vrei să citești una... de pe la mijloc. Tresar în mine și îi fac semn gînditor:

- Lasă, că citesc vreo două... de la început.

Una... două?... Le voi citi absolut pe toate, cu pasiunea cu care surprinzi prin fereastra de vizavi o discuție mută, firește, între vecina aproape goală și amantul ei. Nu vrei să pierzi nimic. Dar acum, cînd o lume nebănuită mi se va dezvălui?...

Domnișoară,

Știam că primăvara asta o să-mi aducă numai bucurii... M-ați căutat-ieri și alaltăieri la redacție... Înșelat acum o săptămînă de soarele prea timpuriu al acestui început de martie, ieșisem din casă fără palton (nu pot să-l sufăr mai ales că e cam vechi). M-a surprins însă zăpada moale de alaltăieri și am răcit, a trebuit să stau în casă... Am fost destul de pedepsit, pentru că nu v-am putut admira la noi în redacție... și nu m-am putut ameți de parfumul...

Fumează, dintr-un porttigaret lung de două palme de бага, roșiatic, și mă lămurește grav:

- Era un „Coty”... Îl primisem cadou de la Zăgănescu.

...atît de rar al mîinilor d-voastră... Tot zîmbetul de azi nu mă poate consola de surîsul dumneavoastră pierdut...

Îmi scrieți că v-arfi de folos, la clasă, piesa între amor și prietenie... Că ați vrea să dați producția cu ea... Nu-mi spuneți însă autorul... Si, cum probabil e tradusă... titlul exact în franțuzește...

Dacă s-apublicat... eposibil s-o găsim sau la Fundație, deși acum, cu greva studenților, mi-e teamă că Fundația e închisă, sau la Academie... Mîine voi fi pe la 10 la redacție... Nu îndrăznesc să vă deranjez acasă. Dacă veți trece pe la ora 1 să mă luați... am putea lua aperitivul împreună la vreuna din bodegi.

Să sper? Cu respectuoase sărutări de mîini,

G. D. Ladima

- Cînd era asta?

A întors spre mine ochii mari, verzoși, care nu spun, din pricina gurii de manechin, nimic.

- Acum doi ani, cînd am dat producția.

Așez scrisoarea pe noptieră și parcă-mi rămîne pe degete o pulbere ca de la un cadavru de fluture. Sunt nerăbdător să iau alta, căci vreau să știu ce-i putea scrie Emiliei, dar nu trebuie să mă trădez, deci, ocolind, mai fac gesturi gratuite. Apoi:

Domnișoară,

A plouat întreaga săptămînă și n-am ieșit din casă... Cînd plouă zile întregi, e ceva întunecat și humos în mine, de parcă îmi umblă rîme pe tot corpul... Firește că v-am tradus actul pe care mi l-ați cerut... Emile Fabre nu e un autor care să-mi placă, dar gîndul că textul acesta va fi interpretat de d-voastră a mai luminat pentru mine pustiul ceasurilor de ploaie. (Din păcate stau cu camera și prea sus, sub streășină, de văd cum se scurge apa.) La redacție n-am fost decît o jumătate de oră pe zi să-mi scriu articolul, deși mi-e silă să scriu cu picioarele în ghetete pline de noroi, ca în bandage ude.

V-am văzut ieri trecînd cu o mașină mare, albastră, pe Calea Victoriei. Ați ocolit-o pe strada Regală... Era o mașină de casă, albastră, și v-am făcut semne disperate ca să vă atrag luarea-amînte, dar nu m-ați văzut.

Cu oarecare dispreț domestic:

- Îl văzusem, dar am întors capul, că eram grăbită... Era mașina lui Berdiceanu, trimisese să mă ia, și el mă aștepta.

...Mi-a părut grozav de rău că nu m-ați văzut. Era o bucurie care a trecut pe lîngă mine, cît să întind mîna, dar fără s-o pot opri în loc.

Mîine viu să vă aduc piesa... În Calea Plevnei, nu? Sunt atît de curios să vă văd locuința... Am emoție... Vreau să mergem pe urmă la

cinematograf. Un coleg entuziast îmi spune de o actriță tânără în Gosta Berling, la Lipscani. Zice că tot filmul e admirabil. Am oprit biletele.

G. D. Ladima

Întorc capul spre ea, care e rezemată în cot, într-o rînă, aproape cu fața-n jos. Acum burta cea mică i se lasă ușor spre cearșeaf. Nu trage din țigare. Pun și foaia asta pe noptieră... frunzăresc scrisorile din cutia pitită între trupurile noastre, așa, de formă, căci le iau tot la rînd.

E un bilet scurt, cu creionul.

Mi-a părut rău că nu v-am găsit acasă. Mi-a spus doamna Valeria, sora d-voastră, că ați fost chemată de profesor acasă, în vederea producției... Am făcut însă o cunoștință prețioasă, în persoana doamnei Valeria, care e o admirabilă gazdă și o încîntătoare moldoveancă. Am gustat cel mai bun șerbet din viața mea... Am rîs... am glumit... Ce bine ar fi fost să fiți și d-voastră...

„Șerbet făcut de Valeria...” gîndesc eu.

Scrisoarea care vine pe hîrtie gălbuie are rîndurile mai neregulate, pe patru pagini.

Scumpă domnișoară și prietenă,

Cît de greșită ești... Dar n-am fost deloc supărat... Sau în sfîrșit... dacă vrei... am fost puțin îndurerat... A fost atît de minunată masa noastră în doi la grădina aceea de pe Ștefan cel Mare, pe care numai gustul dumitale ales a putut-o descoperi... Toată seara am avut impresia că sunt amețit de atîta frumos. După filmul cu Jannings, care mie mi-a plăcut foarte mult, și el și Lya de Putti... boschetele acelea de trandafiri mici sunt o invenție de poet. Să trăiască. Ura... Nășicu... De vreme ce așa îl cheamă...

- Mergeam cîteodată acolo, cu un avocat... E foarte frumoasă... E așa cu boschete și cu lăutari... Nu e lume multă niciodată.

...Nu mai văd de aseară, în toată viața mea, decît seara asta de mai, cu boschet de trandafiri de primăvară, cu pui fripți, cu brînză nouă, cu vin și lăutari.

Poate că ar fi fost mai bine să rămînem acolo... Cu toate că plimbarea la Sosea, singuri, pe sub teii înfloriți, a fost încă una din puținele bucurii ale vieții mele îngrozitoare... De altfel, totul a pornit de la mine...

Eu am avut ideea nefericită să propun să luăm înghețată la „Flora”. Acesta mi-a fost totdeauna norocul. Excesul de fericire mă face nerod...

Ridică de umerii arcuiți în jos, care după ceafă sunt legați ocolit, în, grumazul lucios.

- Recunoștea singur că spunea prostii cîteodată...

D-ta ai refuzat, recunosc... și politețea d-tale m-a impresionat și m-a îndîrjit... Dar, de ce naș spune? Mi s-a părut penibil caprin lumea aceea de snobi ai cunoștințe de care te ferești... Un copil ca d-ta... În localul acela!

Ciudat era că totuși el stăruise să meargă acolo... crezînd probabil că o înfiază... Bietul Ladima.

Am văzut că asta te-a indispus... Dar n-am fost supărat... Sau, Doamne, poate că mai bine a fost așa... Prețul împăcării a fost un dar dumnezeiesc care răscumpără totul, chiar și necazurile unui biet scrib urgisit.

*Devotatul
G.D.L.*

- L-am sărutat, ce era să fac, nu-i așa? Cînd veneam pe jos, pe alee, la întoarcere... Mi s-a părut că e supărat din cauza tipilor de la masă... Căci nici nu-i cunoșteam măcar... Dar mi s-a părut unul foarte bine și mă uitam la el... Ladima era cam amețit, însă a simțit ceva... A cerut să plătească și am plecat repede.

Totuși parcă Emilia exagerează... Chiar așa de pasionat, nu... Scrisorile sunt, așa, cu întorsături de scriitor... Are un aer degajat de om care nu prea pune la inimă. M-aș fi mirat. Sunt probabil scrisori

obiceinuite pe care ea și Valeria, din politică, le-au transformat în amor mare... Pe o hîrtie de un mov aproape alb, tot cu cerneală violetă:

Prietenă scumpă,

Te-am așteptat să vii pînă la 1 1/2. Înțeleg cît de preocupată ești și cît de agitată din cauza producției... Doamna Valeria spunea că de două zile nu mai mănînci de îngrijorare... Ne-am închipuit că din cauza ploii așteia, care n-a încetat o clipă de azi-dimineață, n-ai mai venit... Noi numai despre producție am vorbit. Dacă ți-aș spune că numai cînd am dat bacalaureatul am mai fost atît de emoționat, n-ai crede... Sîmbătă la ora 6 V se joacă nu numai cariera d-tale, ci și norocul meu.... Am dat ieri în gazetă o notă despre d-ta... M-a tulburat dragostea cu care a tăiat-o d-na Valeria ca s-o păstreze. Sunt atît de fericit să-ți văd numele tipărit... Tot atît, crede-mă, ca atunci cînd mi-a apărut înția poezie semnată... Aș vrea să fac totul pentru d-ta. Am o încredere nemărginită în talentul d-tale și o teamă vagă că nu vei fi înțeleasă... E așa de greu să faci artă adevărată la noi în țară... Stai mîine liniștită în casă pînă după-amiază... Voi veni și eu, dar te vom lăsa să te odihnești singură în dormitor... Voi juca tabinet cu d-na Valeria... Si vom străjui lîngă d-ta... Aș vrea să fii aclamată, să fii acoperită de flori...

G.D.L.

P.S. Domnul acela mărunt și bătrîior cu care ți-am făcut cunoștință ieri la Salonul Oficial...

- Începuse să mă poarte pe la expoziții... Spunea că „e neapărată nevoie pentru un artist”.

Și Emilia are pentru pictură, ea care seamănă cu modelele voinice ale modernștilor fără să știe, disprețul unui bucătar pentru prăjituri. Cred chiar că am venit la ea și mai viu, nu știu cum, și dintr-un soi de curiozitate provocată de faptul excitant că seamănă cu nudurile pline, făloase, ale unor pictori pe care un coleg de la Quai d'Orsay mi le arăta la expozițiile de scandal ale pictorilor noi. Mă gîndesc la Picasso, mai ales la Favorv.

...m-a întâlnit ieri la cafenea și mi-a spus surîzînd cu prietenie afectuoasă: Foarte drăguță prietena d-tale... Mi-au dat lacrimile de bucurie, Emy. (Uite, e stupid să spun, dar sunt fericit, Emy). Prietena mea... Prietena mea... L-am rugat să dea o notă și la ei în gazetă... Mi-a spus s-o scriu singur că o dă el... Închipuie-ți cu ce grabă am scris-o.

Diseară (ah, dacă ai ști cum aștept să se facă 9 seara, ca să viu la d-ta!).

G.D.L.

Emilia mă lămurește cu oarecare pedanterie, căci a observat că o ascult cu interes.

- Începusem pe vremea aceea cu „unchiul”. Nu venea decît între 5 și 7, așa că aveam serile libere și stăteam cu Ladima, care venea în fiecare seară după masă... Lua de multe ori bilete de cinematograf de la gazetă. Sau ieșeam să ne plimbăm în trei cu Valeria pe bulevard prin dreptul Pompierilor. Asta îi făcea mare plăcere...

Vineri, ora 6

Azi... (mai sunt din „azi” șase ore grele, asta seară...) Pe urmă, de la 2 la 8, alte șase mai ușoare (căci vor fi de somn, dacă voi putea dormi) și pe urmă toată ziua de mîine, paralizată de emoție...

Pe diseară... G.D.L

P.S.- Cu I.N. am vorbit ieri la „Capșa”... A surîs cu mutra lui de tătăr cumsecade și mîa promis că va fi foarte atent... Ce admirabil prieten este acest N. Pe Ștefănescu nu-l cunosc... dar va vorbi cu el un coleg de redacție... Îmi spui că ești îngrijorată de cronica Scenei? Voi căuta chiar mîine să reiau cunoștința cu criticul ei. De altfel, voi vorbi și cu directorul ei, care mi-a cerut colaborarea... Am făcut toate acestea pentru că mi le-ai cerut tu... Dar crede mai bine în steaua și talentul tău...

G.

Întind mîna obosit, îmi trag piciorul de sub genunchiul greu al Emiliei așezat pe coapsa mea și spun așa, în glumă:

- Dar ăsta a luat-o în tragic ! căci într-adevăr Ladima se autosugestionează într-un mod întristător.

Ea are aerul să-mi spună: - Nu-ți spuneam?!

- Stai să-ți arăt eu una... și încearcă să caute în cutie. Tot indiferent, întinzându-mă.

- Lasă că o citesc... că am timp... tot e cald afară... E plăcut aci la tine... Îmi place șifonierul mult, de unde ai luat mobile? E mulțumită de asta și mă lămurește cu importanță.

Din scrisori lipsește ceva... Nu a clar... I-a fost sau nu amantă? Îmi vine s-o întreb, dar știu că întrebările acestea n-au sens, pentru că adevărul nu se spune, iar dacă provoci o minciună, se falsifică una dintr-alta, tot ce urmează, ca un calcul în care s-a greșit la început o cifră. Poate să aflu mai jos, poate să surprind lenea Emiliei cu vreo mărturisire.

Dragă, scumpă Emilia,

Bine că s-a terminat... Eram intoxicat... eram paralizat ieri în întunericul sălii... Când a bătut gongul pentru Casa de lut, când s-a făcut întuneric în sală de a rămas numai cortina tivită pe jos cu lumină... să nu ia foc teatrul... Nu știu de ce ai întârziat intrarea în scenă... În clipa aceea mi s-a dilatat tot sufletul de emoție...

Toți recunosc că ai fost admirabilă... Pe mine m-ai emoționat până la lacrimi... Păcat că n-ai avut parteneri demni de tine... Tînărul acela... Demetriu... cum D-zeu îl cheamă?... parcă are bragă în vine... Ai fost tot atît de aplaudată ca și băiețașul acela Rosen, care a jucat pe Smerdiacoff din Frații Karamazov.

E așa de frumos azi, s-a înseninat după atîtea zile de ploaie, că te implor să mergem diseară la o grădină să mîncăm... Am impresia că toată lumea te va privi, biruitoare. Și dacă vrei și eu... Să săruți seara, pe alea întunecată a unui parc, o gură care a înfiorat o sală de spectatori...

Abia aștept cronicile, care însă nu vor apărea decît mîine, luni, fiindcă se publică numai a treia zi... Azi a apărut numai a noastră, căci m-am dus în cursul nopții la tipografie și am scos un articol economic, ca să-i dau drumul...

Trec azi pe la voi.

G.D.L.

Trecerea asta de la dumneavoastră, dumneata, la tu, înseamnă că au devenit amanți? Emilia se dă atît de ușor, că mi se pare ciudat atîta literatură, ca să stea cineva cu ea în pat.

E aproape insuportabil ca un om atît de serios, un profesor ca înfățișare, care făcea oricui, chiar așa demodat, o impresie de reală distincție, cu care nu se putea glumi niciodată, să se ducă la tipografie, ca un funcționar mărunț amoretat, numai ca să facă un serviciu unei eleve de Conservator.

De-abia mă rețin să întreb pe Emilia dacă i s-a dat...

Știu că e de prisos.

Scumpă, neasemănată prietenă,

E o copilărie... să plîngi pentru asta... Căci aproape era să plîngi... Dacă îți spun că aici o cronică n-are cea mai mică importanță... Ascultă-mă, e o copilărie... De altfel, nici eu nu pricep nimic... Toți mi-au promis... În sfîrșit, n-are nici o importanță. Totul e însă angajamentul. Am aproape certitudinea că vei fi angajată... Directorul s-a uitat în program, cînd ai terminat tirada... Sunt sigur că a vrut să-ți reție numele... Dacă te-aș fi găsit acasă. Mi-e dor... trebuie neapărat să te văd... Azi... pînă mîine e o imensitate.

*Dezolat,
G.D.L.*

Omul acesta așa de grav, pedant de binecrescut și atît de lipsit de orice familiaritate, că se ridica în picioare la masă, de teamă ca musafirul, venit să-i vorbească, să nu ceară loc să stea jos, a putut să fie atît de copilăros? Parcă nu mai e el.

Iau din teancul dintre noi doi.

Scumpa mea,

Cum s-au schimbat toate... Trebuie să te văd... Îmi lipsești ca lumina unui neurastenic... De o săptămînă nu putem sta ca lumea de vorbă... În fiecare zi te-am așteptat... Noroc că sora ta e atît de bună... Îi sunt nesfîrșit recunoscător... Lămurește-mă ce e cu plecarea asta la Bîrlad... Simt că înnebunesc... Nu, nu... Vom face tot posibilul să mergem la

Tekirghiol... Eu am nevoie de băi calde pentru reumatismele mele... Sper că voi aranja ceva. Si în sat e bine... Am auzit că la Movila sunt curenți... Pe urmă poți merge cu bacul de la sat la mare oricând vrei... Gîndul despărțirii mi-e absolut imposibil de realizat, cum nu pot gîndi un cerc pătrat... Vom avea atîtea de lămurit... Nu ca femeie, nu de corpul tău duc lipsă, Emilia. Prezența ta sufletească îmi e necesară... Trebuie să fim împreună... E foarte frumos acolo... Un prieten care a fost la sat mi-a spus că vine acolo foarte multă lume bună... Trebuie să vii, Emy. De la 1 la 30 iulie... e cel mai frumos sezon.

Ieri m-am întîlnit cu amicul, știi care, cel cu cronica din Dimineața și aștepta să-l salut... M-am făcut că nu-l văd... La gazetă am o mulțime de plictiseli... Aș vrea să plec... Totul mă dezgustă... Aș vrea să fim amîndoi într-un oraș străin, mare, curat... Ieri, cînd am fost la voi, te căuta și Cina... Nu știu ce vrea să-ți spună. E foarte drăguță și cred că te iubește mult. Ea ți-a aruncat flori pe scenă... E drept că și tu i-ai zvîrlit un braț de garoafe... Prietenia asta mă înduioșează... E așa de rar lucru...

*Scrie-mi două rînduri,
G.D.L.*

Trebuie s-o iau prin surprindere pe Emilia, mai ales că mi se pare că afirmația din scrisoare mă ajută. Spun deci o enormitate:

- În definitiv, tot i te-ai dat, de ce nu te-ai fi măritat cu el?

îmi răspunde cu mimică, apăsînd în jos buza de sus, depărtînd-o de nas, ca un cioc de rată, a mirare și dispreț.

- Așa o dată... treacă-meargă... S-a înfruptat el... Pe urmă mă plictisea... Nu era om de înțeles, cum era să mi-l iau pe cap?

Înghet de nedumerire. Parcă pipăi stofe proaste. „S-a înfruptat el o dată”. Mă uit lung la ea. Emilia are conștiința, deci, că reprezintă un ospăț de carne? Are conștiința valorii animalității ei... exploatează totul rece, cu rînduială și socoteală; gîndește vulgar și grijuliu despre sexul ei, ca un țaran despre marfă și hambar.

Chiar dacă n-a iubit-o, ceea ce e penibil e că un om ca Ladima poate să scrie unei astfel de femei, fără să gîndească nici o clipă că faptul acesta, dacă s-ar afla, l-ar compromite... Aci vii, dar după ce termini pui o monedă sub scrumieră, pe noptieră, și pleci cu grija să nu lași nimic compromițător la fața locului.

- Nu mai citești?

- M-am plictisit, mint și mă întind... Mai sunt țigări?

Fumez mult, îngîndurat. Se deșteaptă în mine, chemată de asta, cum se cheamă stafiile, viața mea proprie, pe care o comprim greu, îndurerat. Cînd Emilia încearcă să mă sărute pe gură, deși nu i-am îngăduit asta niciodată, reiau lectura.

Scumpo,

Sunt mulțumit că te simți atît de bine acolo, la Bîrlad... Trebuie să luăm bucuriile așa cum sunt... Mi-e totuși atît de greu să-mi închipui că te poți simți bine într-un oraș în care nu sunt eu. Pentru că mi-e toți fără nici un Dumnezeu, cînd știu că nu ești în același oraș cu mine... Nu știu... ai să zîmbești poate... dar mi separe îngrozitoare fraza ta... „Aici petrecem admirabil... Ziua, într-o familie unde e mult tineret... Dansăm, jucăm tot felul de gajuri. Seara ne plimbăm prin grădina publică și mergem des la cinematograful...” Dar eu... eu, Emy... unde sunt în toate astea?

Sunt obosit, sunt disperat... N-am putut să plec la întîi... am avut neplăceri la ziar... Nu s-aii plătit chenzinele, dar pînă acum eu nu eram lăsat printre întîrziatii care pot să aștepte pentru că eventuala lor plecare nu ar însemna o pagubă... Directorul, sau mai bine zis proprietarul politic al gazetei, s-a supărat zilele trecute de un articol al meu prin care ceream să se mute capitala în Ardeal... Însă articolul a avut ecou, și un inginer mi-a trimis o broșură a lui, prin care arată posibilitățile tehnice ale strămutării. A fost un succes personal mare. Ți-l trimit, articolul pe care l-au reprodus vreo două gazete, să-l citești... Țin foarte mult la părerea ta... Arată-l și Valeriei... Am fost încă de joi la adresa dată de tine, dar n-am găsit pe nimeni... Am fost hain nou după ce am primit cartea poștală... Pachetul era pe numele meu (?), mi l-a dat un fecior... L-am dus și-am avut plictiseli la poștă... Mi-a spus că nu 2 bine împachetat, că trebuie desfăcut...

În carton nu e admis împachetatul decît dacă e flexibil și bine legat în sfori, ca într-o plasă... Că e preferabil în pînză... mi l-a făcut însă, pentru un bacșiș, fără să-l mai desfacă, un om de serviciu de acolo. Am rămas surprins de acest exces de precauții.

G.D.L.

- Zău, a fost o adevărată nebunie din partea mea... În pachet erau jartierele și combinezonul. Îi venise la Zăgănescu dama de la cinema. N-am avut timp decît să pun ciorapii, pantofii și rochia; combinezonul și jartierele le-am lăsat acolo, în grabă, că nu le găseam... Dacă desfăcea ! Mai ales că era și o scrisoare, și ce scrisoare, a lui Zăgănescu⁸. Acum urmează patru pagini fără titlu.

⁸ Pentru cititori care au mai mult timp liber urmează aci în nota și articolul lui Ladima, care i-a produs neplăceri cu direcția. Are ceva de om înăcrit și privește capitala de atunci, evident. Poate fi citit după lectura întregii cărți.

„La suflet noi ne trebuie casă nouă... E neapărat nevoie să mutăm capitala... Trebuie să nu mai fie nimic tot cum a fost. Cine vrea să înțeleagă, să înțeleagă. Argumentele factice sunt și ele nenumărate.

Din motive de igienă: Bucureștii sunt un oraș cu ierni cumplite și veri care descompun de căldură. Canalizarea e primitivă și complicată, pentru că urmează străzi sucite. Vecinic reparații vor împiedica prin tranșee circulația. Împrejurimile sunt mocirle și praf. Nu e loc de recreație și înviorare. În afară de frumusețea cerului, înalt, totul terfelește imaginația... Dîmbovița e meschină, ca un șanț cu lături... Din iunie pînă în septembrie orașul acesta miroase ca o ladă de gunoi. Apa de băut îi vine de departe, iar uzinele electrice vor trebui să întindă cabluri de sute de kilometri peste munți și dealuri. În treizeci de ani, circulația va deveni atît de complicată, încît străzile actuale vor mai putea sluji numai pietonilor.. Cincizeci de ani de aci încolo, cetățenii vor fi robi expropriilor comercializate și scandaloase... Panamele acestor acestor îndelitniciri vor dezonora orașul neîntrerupt, vreme de o jumătate de veac. Calea Victoriei, ale cărei case sunt în interior ruine mucegăite, igrasioase, întunecoase, puturoase și pline de șobolani cît căței (i-am văzut de atîtea ori eu cu ochii mei), va costa bugetul unui stat întreg. Fiecare metru se va plăti cu sute de mii lei.

Visez o capitală ca o inimă nouă... Pe undeva pe Olt în Ardeal, să zicem la o poștă de Brașov, la Feldioara... Adăpostită de viscole, cu verile plăcute ca într-o stație climaterică... Totul se poate începe din nou acolo. Restaurantele nu vor avea bucătăriile în grajduri cu rîndași bolnavi de rîie, ci laboratorii de faianță și nichel... Iar sălile de mîncare de mîncare, aerisite, căci nu vor fi cu ferestre spre canal... Se vor lăsa locuri pentru grădini, parcuri și piețe mari. Împrejurimile vor fi dealuri cu vile, sau înspre Brașov, cîmpii cu arene și stadioane, un hipodrom al frumuseții... Toată zona apropiată la 30-40 de kilometri, brîul verde și cărunt sus, al Bucegilor... Se va lucra tot anul în cîntec și bucurie în această cetate a sănătății...

Și poate că... nu poate... sigur... arhitecții și edilii de acolo vor găsi posibilitatea să facă bulevardele, străzile și piețele așa de frumoase, ca oamenii săraci să aibă și ei momente cînd să uite de urîtenia vieții. (Aici, în București, este prea mare deosebirea între plăcerea pe care ți-o pot procura cei bogați și înăbușitoarea atmosferă în care trăiesc săracii, fără nimic oferit ochilor lor.)

Aici e cald și urît, Emy... Singura bucurie sunt scrisorile tale. Sunt destrămat sufletește... Dement din cauza lor... De câte ori vin spre casă am obsesia lor... Mă întreb: „Mi-o fi pus-o coana Marița pe masă? Sau poate o găsesc pe noptieră?” Săptămîna trecută a fost ceva nemaipomenit... Deschisesem ușa gîfîind... Nu m-am uitat direct la masă, de frică să n-o văd goală... Am întors capul încet și totuși pe jurnalul care acoperea fața de masă nimic... Mai aveam o șansă pe mescioara de la căpătîi... Mi se strîngea pieptul de parcă nu mai făcea parte din mine... Era un animal viu deosebit... Nimic... A fost pe urmă o stare de prostație. Totul era pustiu și cu miros de leșie... Am încercat să o citesc și tocmai cînd îmi trecuse durerea și-mi erau gîndurile într-o amorțelă împăcată, am văzut jos pe dușumea... la două palme de ușă, așezat pieziș acolo pe linoleum, plicul dreptunghiular, alb, atît de așteptat... Am sărit nebun de bucurie... Întîmplarea m-a amuzat enorm... Parcă era o glumă... Un joc de-a surpriza... Era așa de plăcută această farsă de nesfîrșită grație. Întîmplarea n-o poate realiza singură... E o mîină mai înaltă care angrenează toate... Știu, poștaşul negăsind pe nimeni, a vîrît scrisoarea pe sub ușă... Totuși scrie-mi mai des... Scrie-mi mult, Emy... Scrie-mi ce-ți trece prin cap...

*E trist fără tine,
G.D.L.*

În zece ani, pînă în 1936, e de presupus că se vor tripla, prin construcții moderne și mari, numărul și volumul caselor din București... Să le construim aceste vile și palate, de-a dreptul acolo, și în zece ani vom avea un oraș de trei sute de mii de locuitori, asemănători oricărui oraș din Elveția și Germania, care ar îmbogăți frumusețea acestui mare regat... Mussolini vrea să facă nu numai un suflet nou ci și alt fizic italienilor lui... Nu mai îngăduie nici să se vorbească de măreția Romei vechi... Vrea o Italie și italieni noi... Ce avem noi de păstrat din acest București, cerut de turci la îndemîna lor? Mormintele noastre sunt la Argeș, la Tîrgoviște, la Suceava... De ce să ne învinuiască mereu cei dezrobiți că sunt robii balcanicilor de la București?

Și din punct de vedere ostășesc această mutare se impune... Acolo, la Feldioara, ar sta între capitală și oricare eventual dușman, zidul înalt al munților... Administrativ? Nu mai încapе îndoială că da... capitala s-ar găsi chiar în mijlocul țării... Tunelul început la vama Buzăului ar pune Brăila și Galații mai aproape decît sunt azi de capitală cu cîteva poște.

Dar nimic nu se va face cu oameni care nu văd dincolo de botul ghetei lor.”

P.S. Am citit scrisoarea pe care i-ai trimis-o Ginei... Mi se pare atît de straniu că o întreb dacă se mai află în București și ce fac, dacă-i vede, at tia domni pe care nu i-am cunoscut... Cum să- i explic? Am avut Impresia dureroasă pe care o ai când cineva vorbește prin semne din spatele tău...

Iar trebuie să mă  nterup. Mă trag g ndurile ca o apă. E ceva care răspunde din mine. Propria mea viață,  i toate  nt mpl rile pe care le știu trecute se desfac din nou ca un strigoi care ar ridica o lespede pusă deasupra lui. O lacrimă adevărată provoacă totdeauna alta, în al i ochi, pe deasupra ra iunii instinctele se cheamă  i înteleg acum că  i amintirile altora  i ale tale   i răspund din incon tient, cum   i răspund paznicii sau c inii din noapte.  n camera asta ca o  nsul  în căldura zilei, gol, a  vrea să fumez mereu  i să g ndesc, cu o voluptate de neînterupt.  n 1926...  n 1926... Dar, trebuie să citesc mai departe.

  i scriu, dragă, scumpă Emy, de la Tekirghiol... N-am putut pleca dec t la 5 iulie... Aveam neapărat nevoie... Mi-au dat chenzinele amîndouă  i pe cea trecută... dar am plecat... Timp de trei zile mi-au am nat un articol... am crezut că e o  nt mplare... Am cerut lămuriri secretarului de redacție... care mi-a spus că are ordinul direc iei să nu-l puie deloc... Mi-am dat în aceeași clipă demisia de la gazetă... am pus o singură condi ie... Să mi se dea  i pe trecut tot ce am de luat... Am încasat deci trei chenzine... Una am dat-o la chirie... Cu alte două fac băi de putin  la Tekirghiol... N-a  spune că spectacolul bolnavilor în putini sau pe lacul abia ad nc la mal ca o mocirlă e  nc nt tor.  ine de calda bivolilor  i de baia mor ilor.

Este ciudat că m-am obi nuit  i cu mirosul de ou clocit, care cre te în timpul căldurii, sc z nd spre seară, puțin... E un miros nef arnic, ca un miros de grajd... Perfect acceptabil în felul lui... Infame sunt mirosurile de trezit, de canal acru, de closet, pe care le degajă străzile capitalei.

Mi-am găsit aci prieteni: un profesor, invalid din război, care face băi calde, ca să- i  t nd  piciorul,  i un inginer b tr n, care a căpătat reumatism pe  antier.  i el,  i nevastă-sa fac băi calde... După ce facem c te două ore suda ie, ne  nt lnim la plimbare pe cheiul lacului, ca să zic a a, care e promenada locală. Are galantare instalate în dughene, cu toate mărfurile sezonului, fotograf, frizer etc. M nc m într-o bucătărie

baracă mare verde, asortată ca orice restaurant mare din București. Un lăutar și un țambalagiu ne cântă și la prînz, și seara.

Pe la 6, cei care n-au plecat la mare cu bacul, jucăm table în fața cafenelei puțin, sau șah...

De ce nu ești aicea, Emilia? Singura mîngîiere a absenței tale e că lucrez puțin... Am scris o poezie la care aș vrea să mai cizelez încă. Ți-o trimit totuși. Aș fi bucuros să știu părerea ta... Dacă ar fi aci, îți jur că aș lucra de două ori mai mult⁹! Cu oboseala mistuitoare de a nu te ave aci,

⁹ O trecem jos, în notă pentru cititorii care vor s-o cunoască.

PATUL LUI PROCUST

Felie de noroi e ciclul meu,
Spre capătul carent arătat cu greu,
Fuiorul tors al cretei mi-e povară
Și de mă apăra, mă și măsoară.
Triunghiul Tău înscris albatroșii,
Și doare mlaștina cu viermii roșii,
Mirajul frumuseții nevalente,
Cînd ochiul meu spre cruguri, sus, atent e.

Hrăniți cu putrezime, de asemeni,
Se-ngrășe nuferii suavi și gemeni.
Eu, plin de bale și vîscos, greu lupt.
Alătura, din soare să mă-nfrupt.

Cu burtă flașcă, la urechi rubin,
Cu clopoței de slavă și venin,
Vecin cu mine se tîrăște. Totuși,
Împărătesc pe baltă albiu lotuși.

Dar ochii mei în mine se întorc,
Să mă cuprind, alt fir încep să torc.
Mai mare sunt decît cei mari, și mai
Frumos decît un crin în miez de mai.

Spre tine, Doamne, gîndul îmi înalț...
Nici flori, nici aur nu mi-ai pus în smalt.
Nici gheare. Tu mi-ai dat în loc de ele
Doar cunoștința mișeliei mele...

Am rămas iar pe gânduri, cu ochii ficși, cu brațul încordat, uitînd în mînă scrisoarea... Emilia îmi flutură mîna grăsuță în fața frunții, ca să-mi readucă privirea acasă... În după-amiaza asta caldă se adună în mine durerea ca un cheag străin în inimă... Zîmbesc Emiliei ca să-mi dea voie să gîndesc... Am intrat acum în propria mea viață.

- La ce te gîndești?

Aprind o țigară ca să pot spune cînd mă întreabă iarăși:

- La nimic; fumez. E plăcut la tine aici.

Nu mint cînd spun că e plăcut. Sunt bătaii care aduc cu masajele și sunt dezgusturi care atrag irezistibil, ca vederea unui șarpe mare, te apasă tristeți la care n-ai renunța. Nu mă mai obosește nici Emilia, care e încîntată cînd îi spun că-mi place la ea...

- Vrei să mai luăm cîte o cafea cu apă rece?

Ideea cade la timp ca un minutar, mă voi putea părăsi în voia gîndurilor, dar nu văd cum o să avem cafeaua...

- Ai tu aici... mașină și spirt? îmi spune firesc și masiv:

- Nu... o face Valeria...

- Atunci trebuie să ne îmbrăcăm?

- De ce? Nu e prea cald? E mai bine așa... Mă duc eu să-i spun.

Mărturisesc, bănuiam că Valeria nu e într-adevăr plecată... dar cel puțin se convenea că ignorează că suntem goi în dormitor... E un minimum pe care-l puteam închipui pentru a salva pudoarea ei de soră. Deci... Spun așa, fără rost, nu știu de unde, rărit, ca un actor abătut: „Bietul Ladima”.

Ea s-a dat jos, a îmbrăcat peste șoldurile doldora, care se prelungesc cu coapsele, voinicește, într-un spate rotund ca o pîine dublă, care tremură în întregime, cînd calcă apăsător, pătrunzător, un chimono de satin lucios roșu, imprimat cu flori galbene; și chiar înainte de a-și petrece în față o pulpană peste alta, ca să-l înnoade în șold, a ieșit în sufragerie.

În anul acesta, 1926, în luna aceasta, l-am cunoscut, ca să zic așa, pe Ladima, într-o seară, către miezul nopții, la hotelul „Popovici” de la Movilă... Aci se aduna seara tot tineretul, care se prăjea ziua pe plaja îngustă și sinuoasă. Femeile, aproape anonime în lumină, cînd dormitau lungite lînced pe cearșafuri albe, în costume de baie, oarecum toate la fel, ca niște oi într-un obor sau, dacă vreți, unele ca niște flăcăi la recrutare, altele ca niște „girls” de operetă, deveneau seara „doamne”, îmbrăcate, căpătau siluete proprii, o biografie și un nume de obicei foarte

cunoscut, căci pe vremea aceea veneau la Movilă mai toți cei care alcătuiau bunăstarea și mondenitatea bucureșteană... Ograda selectă, mărginită spre maidanul șoselei de un gard viu, cam sălbatecii, avea, la marginea bătăturii de la intrarea hotelului cu aspect de-han de munte, alt gard de soci rari și șezlonguri de nuia, dincolo de care era spre stînga grădina oarecum țărănesc de neîngrijită, cu mesele restaurantului.

Un fel de umbrar-pavilion, și, mai spre stînga încă, adăpostind într-un colț jazul, slujea seara pentru dans. Situat ceva mai sus decît mesele din grădină, era ca o scenă de vară, iar în vreme de ploaie, era, la rîndul său, transformat în restaurant... Ierarhia socială, după anarhia și devălmășia senzuală de pe nisip, se restabiea aci...

Numele cu patină aristocratică, și uneori princiară, se adunau la o parte. Domnii și doamnele care după siestă jucaseră întreaga după-amiază bridge, în costume albe sau pulovere colorate, după ce terminau masa începută devreme, se retrăgeau, unii în șezlonguri, alții plecau să facă plimbări cu mașina, iar cîteva cucoane apăreau la ferestrele deschise ale hanului-vilă, căci toți erau pensionarii lui, cu camerele reținute cu un an înainte, și priveau ca la teatru. Consideram toți cu aceeași curiozitate în fiecare seară pe cei care veneau după masă să ia desert, cafele sau vin; să danseze sau să privească, și ei, pe dansatori... Între nouă și jumătate și zece și jumătate, toate celelalte restaurante se goleau, dar grădina „Popovici” era ticsită, căci se adăogau mese pretutindeni, iar cînd nu se mai putea nici așa, cunoscuții își cereau îngăduința să se așeze de nevoie la mesele celor sosiți mai din vreme. Ba unii priveau și de afară, peste gardul viu. Mai ales că în vara asta venea uneori seara, de la Constanța, să ia masa aci și uneori dansa principele Nicolae.

Sîmbăta, ca și duminica de altfel, se mai făcea o nouă schimbare... Toți cei care aveau mașini plecau în diverse excursii pentru o zi, două și apăreau democratic cei de la sat, încît o actriță - căci erau aci vreo cinci-șase - vorbea cu dispreț de „publicul de sîmbătă și duminică”, asemănător, pare-se, celui de la teatru... Noi plecasem în sîmbăta asta, un grup întreg, încărcat în Austro-Daimler-ul meu... rabla, cum era poreclită de băieți și fete din spirit de antiteză, căci altminteri, cu cei opt cilindri ai lui, era o torpilă mare, botoasă, de nichel alb-albastru și piele cafenie la fotolii. Aveam în față, alături de mine, o fetiță a unui petrolist american, foarte dulce, foarte descreierată, care bea mai mult cointreau și whisky într-o seară decît toți membrii unui echipaj la un loc. (Noi am crezut

multă vreme că e o femeiușcă neastîmpărată de 21- 22 de ani, înotătoare și „nudistă” pasionată, căci atît ne spunea ea că are, dar tîrziu am aflat de la un servitor că nu a împlinit decît 15 ani). Tot în față, lîngă Mouthy, era actrița șatenă - grecoaica - pe care nu putea s-o suferă Emilia în ruptul capului... În spate erau înghesuiți trei inși din cei cinci, care alcătuiau „banda noastră”, „băieții teribili” ai Movilei... Un fel de gasconi, dansatorii cei mai buni, cu corpuri elastice de atleți ușori, băutori strajnici și destul de scandalagii. (Dar văd că iau lucrurile în serios... Știi că a început să-mi placă să scriu?... Voi fi păcătuind cumva împotriva gramaticii, probabil că folosesc mereu unele cuvinte, cum mi se spune că fac și cana vorbesc, dar altfel nu e greu. Vreau acum să știi totul. Povestind în scris, re trăiești din nou aceleași întîmplări bucurii, întocmai, dar parcă le simți altfel, apar acum luminate de alt înțeles, care le face și mai vii, pentru că știi și ce sa întîmplat în urmă.) Plecaserăm pe la șase după-amiază, după ce făcusem de dimineață plajă, iar după-masă flirt, toți șase grămadă. Mouthy vrea să vadă cămile, pentru că auzise că într-un sat, în jos, țaranii ară în loc de cai și vite cu cămile... Luasem și două sticle de whisky, căci sifoane găseam pe drum la cîrciumi, cîteva pachete de țigări „Caporal”, fiindcă nu fumam toți decît din astea, și o pornisem razna, nebunește, dînd drumul eșapamentului de înfioram văile moi și largi, și mai ales, asta vrea Mouthy, stricam siesta burghezilor... N-am găsit satul cu cămile, de altminteri de la o vreme nici nu mai știam pe unde mergeam. Luam pînă la 100 pe oră, treceam vîjîind, urlînd, înjurați de cei cu căruțe care abia aveau timp să tragă în șanț... Opream numai la umbrare de cîrciumi de ceream sifoane... Înghesuiala ne încălzea plăcut, căci eram toți în haine ușoare. As fi preferat să am lîngă mine pe actrița șatenă, care era foarte frumoasă, deși nici Mouthy nu era mai urîtă, dar prea o cunoșteam bine, chiar dormisem de cîteva ori împreună... Gîndesc că aș fi iubit-o poate dacă nu era atît de nebună, dacă n-ar fi plictisit-o, cred, să fie iubită, și dacă nu ar fi fost în viața mea întîmplarea care a fost. Poate din politeță față de Mouthy, poate din timiditate, poate fiindcă vrea să evite familiaritatea înghesuiei, căci ne cunoșteam abia de cîteva zile, Lena Coremati întîrziase să se suie în mașină, iar americana, pentru că ținea să fie lîngă volan, se grăbise să se urce lîngă mine, făcînd loc, lîngă ea, pentru actriță.

Pe drum, mai ales după ce mai băuserăm puțin, Mouthy se deda unui fel de ațîțare nebunesc. Avea un trup durduliu de mică bacantă, cu

picioarele puțin cam grosicioare sus, căci glezna jos era foarte fină, dar tocmai din cauza asta parcă mai pline de poftă, cu talia lungă și sânul mic... Ședea sprijinită de cotul meu și potrivită așa, ca, de câte ori întorceam volanul, să-i izbesc de sus în jos sânul, care elastic scăpa totuși zvițnind deasupra și păstra un fel de mișcare vibratorie... Când întoarcem la loc volanul, izbeam iar sânul viu și gol sub cămășuța și rochița de pînză liliachie, acum de jos în sus, și iar vibra... Corpul și-l ținea puțin arcuit și îndepărtat cu socoteală pentru ca toată senzația să aibă un punct de centrare... Mergeam nebunește și așteptam cu un fel de panică prilejurile să întorc volanul... Când a simțit că mă tulbură nebuneasca ei ispravă, mi-a aruncat după gît brațul gol și ars de soare, pînă devenise din înnegreală, auriu, de părea de bronz, ca o cariatidă de lampă aurie, așa cum era toată din cap pînă în picioare. Încercam diferențe de căldură, căci brațul ei îmi acoperea ceafa și simțeam de unde, sfîrșind rochia, începe pielea fierbinte. Eram parcă îmbătat de viteză, de trepidațiile ritmice, nervoase, ale mașinii și mai ales de fluidul acela care se strîngea în sânul stîng al femeii după ce parcurgea ca într-un circuit amîndouă corpurile... Deși amețiți, băieții, alarmați, au început să protesteze... Didi Ghenovicescu, foarte îndrăzneț la vorbă, dar uluitor de prudent la fapt, a început să strige în ton mîrîit și să întindă de jachețica de jerse pe care o luase cu ea și o purta pe umăr, ținînd-o cu un deget de agățătoare:

- A nu se vorbi cu conducătorul... Strict interzis pipăitul în timpul mersului, în persoana șoferului...

Pe urmă era un adevărat hai:

- Mouthy, ai înnebunit?... Lasă băiatul în pace...

Și o trăgea de moțul băștii albe, care la trupul ei de bacantă mică îi dădea un cap de gheșă de 6 ani. L.C. era palidă și surîdea nervos, ca să arate că nu-i e teamă, dar buzele îi deveniseră subțiri... Părea un cățeluș sprinten, într-o rochie de olandă albă, tunsă absolut băiețește, cu ochii castanii, obrajii albi, tari. Avea jumătatea feței îngustă, ieșită puțin în afară, o dată cu nasul acvilin, ca un botișor aristocratic. Era o frumusețe proaspătă și sfioasă, care contrasta cu tunsul ei de licean, mai ales cînd surîdea dulce și făcea gropițe în obrajii frumos arcuiți, căci avea gura mare. Acum nu privea decît înainte. Aprinsă, învăpăiată, Mouthy se agăța mai puternic de gîtul meu... deși Ghenovicescu căuta să-i desprindă brațul.

Din cînd în cînd șoseaua șerpuia ca să urce vreo coastă, dulce de altfel, dar oricît, mai ales din cauza grămezilor de pietriș, menite reparatului, era cu adevărat pericol să ne răsturnăm sau să derapăm... La întoarcere, pe dreapta și pe stînga mea, nu mai vedeam de la o vreme decît linii de întuneric. Deschisesem iar eșapamentul, pentru ca bubuiturile lui de mitralieră să ne facă drumul liber. Farurile foarte puternice, de mașină cu pretenții, luminau trei sute de metri înaintea noastră... Dar dacă în stînga și în dreapta, dacă înaintea mea chiar, la zece metri, nu mai vedeam nimic, îndelungata obicinuință cu mașina ținea treze reflexele și deprinderile strict necesare... Putea Mouthy să se atîrne greușoară de gîtul meu, să-și apese sîinii de mine, privirea îmi era fixată la două sute de metri înainte... piciorul pe frînă, chiar dacă era strîns între genunchii rotunzi, plinuți ai ei... Mîna urmărea strîns volanul, chiar dacă ea îl izbea din cînd în cînd.

Eram parcă o rachetă lansată trepidînd în noapte.

Ghenovicescu se trezise de groază... se ridicase spre spătarul fotoliului nostru și căuta să ție pe Mouthy care întăritată și îndrăcită se întindea ca un șarpe încolăcitor să-mi ajungă la gură...

Pietrele de pe șosea trosneau în jerbe de sub roți, de parcă ar fi fost simplu noroi. Mărginoiu, care era mult mai curajos decît Ghenovicescu, îl consola:

- Lasă, dragă, că-ți plătește petroliferul picioarele, dacă ți le rupi, în dolari. Malatu, care moțăia în fundul mașinii, cu pardesiul pus și gulerul ridicat pînă la

urechi, Dumnezeu știe de ce, a întărit părerea:

- Dacă-ți rupi picioarele, dai lovitura... te ia Mouthy de bărbat. Unsprezece milioane și un fotoliu, cu motor, ca să te plimbi singur prin grădină.

Dar Mouthy, cu capul rotund și obrajii bucălați sub ochii oblici puțin, cu breton pînă la sprîncene, ceea ce o făcea să semene uimitor a păpușă, a întors capul, placidă și cu accent:

- Dragă, din partea mea nu căuta să faci pe interesantul... că nu te iau, nici cu picioare, nici fără picioare...

Ghenovicescu, exasperat și înfuriat, căutînd să-și păstreze rolul de conducător și umorist, cu tot caraghioslîcul fricii lui, schiță gestul s-o strîngă de gît:

- Lighioană erotică, și întorcându-se revoltat: Jur că în viața mea nu mai merg cu proștii la drum... fi luase basca și o trăgea de păr: De gîtul unuia inteligent nu te-ai agăța așa.

Știu că lumea și prietenii chiar mă cred prost... Bineînțeles că nimeni nu mi-o spune în față... Singur Ghenovicescu, «are, pentru că e spiritual, își permite orice, mă apostrofează așa, uneori, dar firește că nimeni nu-l ia în serios și nu am de ce să mă supăr.

Acum e furios:

- Dacă n-ai fi atît de prost, aș suferi grozav cînd văd femeile murind după tine... Dar așa nu contează... E ca și cînd m-ar înșela nevastă-mea cu lacheul dansator.

Iar Mouthy îmi șuiera cald, atingîndu-mi lobul urechii:

- Săraca dama ta... Să poată sta așa, ce fericită ar fi...

M-am supărat și i-am spus că e o glumă de prost gust să mi se vorbească de femeia aceea care mă plictisește îngrozitor.

Ghenovicescu făcea de obicei pe socoteala acelei doamne, dimineața pe plajă, glume răutăcioase:

- Mă, Fred, ca să scapi de asta, trebuia să-ți aduci aeroplanul. Nu-i chip să te slăbească așa cu una, cu două... Uite-o că vine iar.

Crispat însă, încearcă acum s-o reție din cînd în cînd pe Mouthy, dar, prudent, își dă seama că orice mișcare a lui ar putea tulbura reflexele mele.

Descreierata mi se atîrnase, de la un timp, de gît insinuantă, cu ceafa ușor sprijinită pe dosul mîinii cu care țineam volanul și, cu fața în sus, îmi sorbea buzele... Trebuia să ții gîtul înțepenit, ca să-i susțin greutatea și ca să-mi păstrez privirea în conul de lumină la două sute de metri, pe șosea.

- Ascultă, Fred, sar jos... să știi, m-arunc jos...

În sfîrșit, Mouthy s-a potolit puțin... Ghenovicescu o supraveghea însă, iar cînd a văzut că are de gînd să reia, a apucat-o de gît, și, paralizîndu-i astfel mișcărilor, a tras-o, cu genunchii ei goi și rotunzi, cu șoldurile plinuțe, peste grămada din dos... Nu i-au mai dat drumul, deși se zbătea, dar cred că ea exagera mișcărilor tocmai pentru că-i plăcea lupta asta. Eu am fost și mai mulțumit, deoarece L.C. a venit aproape de mine... Vorbea foarte așezat, fără gesturi, privea mereu înainte și-mi arăta astfel profilul ei cu botișor aristocratic. Am domolit mersul și am discutat tot timpul despre teatru.

Din cînd în cînd, întorcîndu-se, surîdea pe gînduri: obrajii înalți se arcuiiau frumos, schițînd doi vagi S de o parte și de alta a gurii, făceau gropițe și i se vedeau dinții albi din față. Mi-a spus că m-a văzut uneori chiar la repetiții și i-am explicat că sunt prieten cu șeful de cabinet al Teatrului Național. Rochița de olandă albă, cu țesutul ei de minuscule pătrățele, îi închidea, cum era moda, într-o elipsă mică, tăiată de roșul șiragului de coral, gîtul lung și vînjos de fată. Aș fi vrut s-o sărut acolo unde ceafa se topește în umăr, așa era de cuminte și de serioasă...

Cu toate astea, cînd am început să intrăm în jocul prăfuit al luminilor, din fața prăvăliilor de fructe și mărunțișuri balneare, în hărmălaia de lîngă „Hotelul Băilor”, mia spus:

- Știu că toată lumea o găsește ridicolă pe doamna aceea care caută mereu să fie lîngă dumneata, mie mi se pare însă foarte interesantă și aș vrea s-o cunosc.

- Dacă aș vorbi cu ea, aș fi bucuros, domnișoară, să vă fac această plăcere... Și întunecat: Dar mă agasează...

- E așa de singură și tăcută... E numai între cucoane bătrîne. Ghenovicescu, suit deasupra ca să facă loc pentru Mouthy acum potolită, a devenit rău:

- E logodnica lui fără speranță... A visat la cinci ani, de Bobotează, un cap de vițel distins, iar acum are impresia că și-a descoperii: destinul.

Era atît praf și larmă pe șosea, mai ales că mașini treceau neconținut, încît nu auzeam și nu vedeam nimic, ca într-o ceață deasă străbătută de fișii de lumină opace... Aproape să dau din pricina asta într-o căruță cu pepeni, pe care n-o văzusem... Am virat brusc și am intrat în șanț... Noroc că mergeam la pas... Mașina nu s-a răsturnat, dar oprindu-se prea brusc înclinată, dintre cei care erau îngrămădiți la spate, Ghenovicescu și Mouthy s-au rostogolit în șanț, aproape unul în brațele altuia. Mouthy a început să-l palmuiască orbește pe amicul nostru care, revenit din spaimă, a spus rar, ca un doctor care știe ce spune:

- Te-am supraevaluat, Mouthy. Tu răsturnată pe volan n-ai putut să-l zăpăcești atît cît a făcut-o domnișoara Coremati, sînd ca o fetiță cu mîinile pe genunchi. Și cu un dispreț nemărginit: N-am să-mi iert niciodată că te-am crezut periculoasă...

Am intrat în stațiune pe la primărie, ocolind după „Hotel Movilă”, la stînga, făcînd nebunii. Luminam brusc, cu farurile, aleile în sus și în ;

jos, ca să denunțăm pe îndrăgostiții care profitau de economia de lumină a, primăriei, sau perechile ascunse în automobile.

La „Popovici” plecase lumea străină și rămăseseră, umplînd pentru a treia oară grădina, mai mult obicinuiți... Încît veneam acum ca în familie și toți ne priveau ca pe întîrziți. Era la o masă o frumoasă doamnă, soția unui avocat bătrîn și tare cumsecade din București... La început fusese mereu singură, dar cum aci singurătatea era socotită ca un semn de lipsă de aptitudini de seducție (încît o femeie singură era totdeauna socotită ca bolnavă sau ca ocolită de ceilalți), sfîrșise prin a-și face un menaj de băi, cu trei engleji de la o societate petroliferă de pe la Moreni, bărbați tineri, colțuroși și plini de manii, dintre care cea mai surprinzătoare pentru cei care umblau toată ziua în halate, iar seara dansau în cămăși albe, cu mînele îndoite la jumătatea brațului, era că, oricît ar fi fost căldura de mare, cei trei apăreau seara în smochinguri negre cu rever lucios, ceea ce făcea ca doamna R. să apară și ea în toaletă de seară...

La o altă masă mare erau vreo două familii cu fete frumoase, îmbrăcate înadins fără pretenții, numai în jerseuri sau fulare colorate, una din ele aproape băiețește, și care totuși din cauza tinereții lor nu erau anonime nici pe plajă, nici aci... Chiar printre celelalte erau cîteva care găseau mijlocul să fie deopotrivă de cochete și pe plajă și la restaurant... Aceste cîteva erau probabil singurele care știau că un costum de baie nu se ia la împlinire din întîiul magazin, ci se studiază din vreme, ca o rochie, după revistele de modă... Halatul de asemeni nu-l lua „de-a gata” aproape bărbătesc, ci își alegeau cu o lună-două înainte și culoarea, și croiala... De altfel, le cunoșteai pe cele cîteva femei care făceau un fel de francmasonerie a eleganței, pentru că în anul acela erau singurele care aveau în loc de halat un fel de pelerine de culori vii (de pildă, Mouthy, L.C., chiar doamna cînd mă urmărea), cu gulere mari ca în picturile flamande și care le țineau capetele ca în vase smălțuite, pelerine pe care le lăsau să filfiie libere de tot în jurul corpului, pentru ca astfel să iasă în mai mult relief plinul subțire și robust al trupurilor tinere. Și acum chiar, de îndată ce am sosit, fetele noastre s-au dus sus în camerele lor să-și schimbe rochiile... Eu, de asemeni, cu toate protestările băieților, m-am dus și am pus un sacou de flanelă cenușie, la care purtam cravata roșie sau neagră, pieptănîndu-mă cu grijă, pentru că mai ales aveam oroare să-mi fie părul în dezordine...

Cînd am coborîț, băieții aleseseră o masă de nuiele spre colțul de la intrare, instalaseră pe ea o sticlă mare de whisky și cîteva sifoane... Pe urmă porniseră la dans, căci intrarea lor fusese salutăă cu priviri strălucitoare de toate fetele și urmată de invitații prin semne... Intr-o gheretă-fotoliu de nuiele, cam cît o cabină telefonică, căci erau vreo cinci-șase pe de margine, Mouthy, care se scoborîse cea dintîi, fuma ascunsă de nu i se vedeau decît picioarele grăsuțe, foarte tulburătoare, fără ciorapi, și mai ales genunchii goi și molateci ca o îndoitură de trup de șarpe gros, auriu, și, ca și șarpele, erau mai negri pe spinare, deasupra, și mai aurii, mai moi dedesubt.

Mă făcuse să-i promit că nu voi dansa decît cu ea toată seara și acum mă aștepta... E adevărat că ne și potriveam foarte bine... Se spunea de altfel și aci că dansez deosebit de frumos... Dansam foarte liniștit, puțin absent, dar aplecat ușor deasupra femeii, fără nici o mișcare inutilă și fără nici o strîmbătură de gigolo. Ea privea atentă de tot, înălțată în vîrfurile picioarelor, spre fața mea; îi împingeam puțin brațul drept, ca să-i vie cotul mult înapoi și în felul acesta umărul gol venea, căutîndu-mă, spre mine, plin de o viață nemișcată... Femeilor le stă bine să aibă un aer puțin afectat în timpul dansului, căci asta face parcă să circule în ele un fluid de sensibilitate dirijat. Alunecam așa amîndoi, fără mișcări, dar ritmic, pentru că Mouthy, deși delicios izmenită, cu capul ei de gheisă, era de o pasiune concentrată și plină de liniște.

Nu vorbeam niciodată, bineînțeles, în timpul dansului, și nici chiar Mouthy, oricît de vorbăreată, uneori numai, căci alteori sta tăcută ca un șarpe ore întregi pe plajă, fără să privească pe nimeni, dospindu-se în soarele fierbinte de amiază, nu vorbea. De data asta însă mi-a șoptit, glumind cu un ton fals, teatral diabolic:

- Platonica „dumitale” te înșală... Uite-o, dansează cu un tip.

Doamna aceasta T., despre care toți spuneau că a venit după mine la Tekirghiol, fusese pînă acum foarte retrasă. Pînă la amiază sta de obicei jos în nisip s-o ardă soarele ca pe o plantă, singură aproape, dîndos de „Popovici”, unde plaja e mai mare, dar mai puțin căutată, căci e cam pustie. Seara, cu o eșarfă triunghiulară de batic asortat pe umeri, în rochie de casa verzuie, jad degradat în pătrate întretăiate, spre alb (sau dimpotrivă de culoarea fragilor degradată), lua masa împreună cu o doamnă bătrînă, vecină de cameră, prietenă de aci de la „Popovici”, și pe urmă stau amîndouă în șezlonguri ca să privească dansul și lumea care

veneă. Astă-seară dansa însă, iar americanca mi-a strâns mîna cu unghiile tari.

- Ce e? Ți-a venit rău...? Te vaiți că se (ine după tine și acum cazi din aeroplan pentru că o vezi dansînd cu altul? și Mouthy făcea un cap de copil cu breton, mirat.

N-am spus nimic... Cînd a încetat muzica, iar perechile s-au desfăcut brusc, așa ca niște jucării demontate, Mouthy, întorcîndu-se de la jumătatea drumului spre gheretele noastre de plajă și văzînd că nu sunt în spatele ei, a început să mă strige... Credea că am greșit drumul... Simțeam însă nevoia să știu la ce masă se duce doamna T. O pierdusem din privire în înghesuiala în care coborau perechile și acum o căutam cu ochii la toate mesele, mereu recunoscînd cunoscuți, pe care fără să vreau trebuia să-i salut... Nu știu de ce, parcă mi se înfipsea o gheară în inimă și îmi simțeam gura strîmbată de un surîs.

N-am putut-o descoperi, iar pentru că Mouthy mă striga prea tare, m-am întors. E iritant de indiscret și inelegant să-fi auzi numele strigat într-un restaurant. Triumfînd în mod comic, izmenită, s-a instalat în ghereta ca un tron de nuia, și-a vestit pe ceilalți:

- A văzut-o pe damă dansînd... și și-a pierdut globulele roșii din obraz.

Au început să facă toți glume de prost gust, care îmi erau penibile, dar nu erau nici atît de precise sau triviale ca să justifice o izbucnire de sportiv, prea violentă. Simțeam însă acum că dacă nu mă stăpînesc cu totul, provoc un scandal, care mă îngrozea înainte, căci nu sunt în stare de un simplu duel de spirite și întepături ca Ghenovicescu, de pildă.

Puseseră mese în toate părțile grădinii, adică pînă în fundul ei, spre căsuțele cu pridvor, printre duzi și lilieci... Unele din ele nu le puteam vedea și m-am sculat, dînd o raită să văd dacă nu cumva doamna T. este la vreo masă după colț, în spatele orchestrei.

Totul era răsturnat și voia bună din mașină era acum ca o intoxicare a sufletului. Abia cînd m-am întors am văzut-o. Era la o masă aproape vecină cu noi, tot în marginea dinspre fațada de *chălet* a hotelului.

Era, în afară de doamna bătrînă, cu care lua masa de obicei, împreună cu trei domni pe care îi cunoșteam, de altfel. Unul, un deputat oltean, cu o mutră rotundă de amarez de mahala, blond, cu o mustăcioară mică tunsă și cu ochi puțin cam copilăroși, altul, un economist și dansator monden, cam în vîrstă, cu cioc mic și mustață arcuită, mătăsoasă, de

dandy demodat, iar cel de al treilea, un avocat voluminos și amabil din București, care poate era soțul doamnei bătrîne.

Stătea cu spatele la noi și nu avea scaunul cel mai bun, împotriva obiceiului deci, căci politețea bărbaților la masă nu se arată față de doamna în vîrstă, ci față de cea frumoasă, care, dacă ar pleca, reuniunea n-ar mai avea rost pentru ei... E de mirat că femeile în vîrstă acceptă această capitulare... sau, cine știe, le e teamă că, altfel, nu ar mai fi scoase în lume. Dacă doamna T. era cu spatele la noi, așa încît era cu profilul spre grădină și nu putea să privească în toate părțile și, mai ales, ceea ce voiau frumoasele, să fie privite din toate părțile, însemna că ori refuzase cu delicatețe locul, ori vrusese anume să stea cu spatele la noi...

M-am întors la masă și mi-am turnat din sticla de whisky cît să fac două pahare... Lipsea sifonul și asta m-a înfuriat arzător. Simțeam că dacă nu fac gestul de a turna sifon, orice alt gest aș face, m-aș trăda...- Dragă, e ridicol să fii atît de enervat din pricina unei femei pe care nu o cunoști măcar... și despre care recunoști că te plictisește cu insistențele ei.

Tînăra actriță, care se gătise cu multă grijă - și asta mi-a făcut o mare plăcere - îmbrăcase o rochie de mătase albă înflorată verde-pal, cu mînecuțe, care-i măsurau rotunjimea fragedă a brațului ceva mai jos de umăr. S-a interesat atentă, dar pudrîndu-se, despre ce e vorba.

Mouthy a lămurit-o, lăsînd palul din gură, încovoiată însă asupra mesei...

- „Suferă” din pricină că l-a trădat Platonica. L.C. m-a întrebat uimită:

- Poți fi atît de vanitos încît să suferi fiindcă o femeie care te adoră și se ține după dumneată ca o umbră își permite să danseze și să stea la masă cu altul?... Și sincer, profund uimită: Sunt îngrozitori bărbații.

Mouthy era dezgustată, însă și din alte motive.

- Mîine îți fac cunoștință cu ea... Să se termine o dată comedia asta. Am protestat aproape speriat:

- Nu... nu... Nici nu mă gîndesc... Mă plictisește cu insistențele ei... Înțelegi?

L.C., frămîntîndu-și buzele puțin, mă privește ironic și drăguț ca un băiețaș, dar făcînd numai pentru atîta groițe în obraji înalți:

- Înțeleg deocamdată că te plictisește că... nu mai insistă...

Mărginoiu, lungan cu fața rasă, brăzdată de cute ca un actor, venise de la o altă masă, aducînd paharul, ca să-și toarne din sticla de whisky.

De obicei, băieții își stabileau un soi de domiciliu teoretic la masa noastră și pe urmă colindau mesele burgheze, familiale, venind numai să-și umple paharul, dar unii veneau pentru asta chiar când erau ei înșiși cu familia, știind că pe masa noastră e totdeauna o sticlă de whisky, sau crușoane. Asculta, și în timp ce-și turna, lung, negricios, îngîmfat:

- Mă duc s-o invit la dans.

După război, pînă anul acesta, „moda” permitea să inviți la dans o femeie fără s-o cunoști, chiar atunci când era cu bărbatul ei, pe care, nici pe el, nu-l cunoșteai. Mouthy, mirată și sincer binevoitoare, cu gura cît un bănuț:

- Știi că a mai refuzat pe alții în alte seri? Să nu te întorci cu steagul, plecat...

- Se păstrează pentru vițelul de aur... a întrerupt acru Ghenovicescu, care nu uita spaima și enervarea de pe drum.

Am devenit mai palid, dar nu pentru că insulta lui m-ar fi atins... Țasta era genul lui și nimeni nu-l lua în serios. Uneori era în insultele lui chiar un ton de admirație, ca în împrejurările dintre prieteni. „Vițelul de aur” era firește aluzie la bogăția mea și, dacă vrei, și la pretinsa mea frumusețe; în realitate mi-a fulgerat prin minte o bănuială, răspîndită apoi în sînge ca un lichid de injecție. Am închis ochii, căci mi s-au crispat mîinile.

Mărginoiu se aplecase ceremonios în fața doamnei T., încît Mouthy a încremenit, sorbind din pahar, așa cu coatele pe masă, acum, și cu pumnii grăsuți, sprijinind căpșorul cu fața încadrată de breton pînă la sprîncene, și bucele negre care-i cădeau în jos, arcuite peste urechi, acoperindu-le.

- Tîmpit mai e... Vrea să-l turtească mai în plin refuzul. Putea să încerce mai discret...

Dar doamna T. a răspuns surîzînd cu toată figura, puțin grăbită și absentă, încît toți am rămas mirați... E o femeie frumoasă, deși poate fără stilul modei, dar când e serioasă are trăsăturile cam tari puțin, încît uneori pare urîță... Cînd surîde însă- vag îndurerat totdeauna- trece parcă la o altă extremitate și devine de o feminitate fără pereche. Ochii albaștri, aproape violeți, cînd e veselă, de culoarea prunei brumate alteori, și apropiati puțin, strălucesc dintr-o dată, împreună cu albul dinților de sus, căci gura îi e mult mai mare. Toată fața i se colorează brusc, încît pînă și părul puțin cam uscat și des, ca de negresă, devine dintr-o dată parcă

mătășos și viu. Are un surîs care se vede departe în mulțime și individualizează.

Cînd dansa cu deputatul blond și cu mustăcioară, făceau o pereche puțin cam provincială... Mărginoiu e însă un dansator desăvîrșit, înalt, se apleacă ușor deasupra femeii, parcă s-o protejeze în timpul dansului. Doamna T. nu avea aerul acela afectat, și nu era îmbrăcată și nici pieptănată ca femeile mondene - părul lins, cîrlionți mici răsuciți ascuțit pe obraz în dreptul urechii, ca dansatoarele spaniole, așa cum cerea moda, sau „bubikopf” ca Mouthy, sau băiețește ca L.C. Nu avea aerul acela nervos că e strînsă prea de aproape și vrea să se depărteze dînd umerii înapoi, creînd o linie oblică de la umăr la strîmtura taliei, atunci cînd dansa cu deputatul. Mărginoiu, ținînd însă brațul stîng îndoit de la cot, și de acolo perfect paralel cu pămîntul, împins și puțin în față ca tulpanul alb cu care își făcuse un fel de turban în loc de pălărie. Îi îndulcea mult fața, i-o împlinea, feminizîndu-i-o. Toată lumea îi căuta cu privirea.

Orchestra cînta un tango argentinian, la modă, de o pasiune molatecă, de tenorino vag sentimental, al cărui farmec era tocmai în această destindere voită, care dădea legănării muzicale ceva din gratia aeriană a mișcărilor de pisică și un mister, cam ieftin, de lampă scăzută.

Gîlgojanu, altul din bandă, care urmărea perechea împreună cu toți cei de la masa noastră, și-a aprins țigara și a privit-o lung ca un cunoscător.

- Ești un dobitoc dacă eviți să cunoști o femeie ca asta... și observînd că-mi caut o țigară nervos, s-a grăbit să-mi dea tabachera din dreptul lui.

Mouthy și-a țuguiaț buzele, privind spre ea, și pe urmă s-a întors concludent și disprețuitor:

- Are un surîs absent și binevoitor, de regină care vrea să se facă populară... Și-a turnat whisky și mi-a turnat și mie din nou...

Am dansat pe urmă cu ea, numai pentru ca la întoarcere să-mi schimb locul și să iau un scaun de unde să văd mai bine pe doamna T.... Americanca a înțeles și m-a privit mirat și compătimitor cu mimică, făcînd ochii frumoși și oblici, mici, lipind buzele intenționat și ermetic... aducînd umerii arcuiți în față. Întorsesem scaunul și încălecasem pe el, cu coatele pe spătar și obrazul culcat pe brațe. Doamna T. era mereu cu spatele la mine.

De multă vreme curioșii de pe la gard plecaseră să se culce, unele mese erau acum goale. Mouthy m-a întrebat, izmenindu-și căpșorul, sprijinit în mîna de madonă grăsuță, peste bucelele căzătoare în pătrat:

- De ce nu te duci, dragă, s-o inviți la dans?

L.C, care se instalase mai demult în ghereta-jilț, însă, m-a sfătuit să nu fac asta, dacă n-o cunosc, căci pentru mine ar fi mai grav să fiu refuzat. Mouthy, uimită:

- Să-l refuze, scumpo? Dar ea moare după el... De asta a venit să-l caute la Movilă... Ar fi o fericire pentru ea s-o danseze.

Peste cîteva timp, bănuiesc că deputatul a propus o plimbare pe malul mării, căci au plecat escortați și de economistul brun...

Gălgojanu, grav, a făcut propunerea să mergem și noi pe malul mării.

- Pe cuvîntul meu, ai neapărat nevoie de o baie rece...

Mouthy a sărit în sus, bătînd din palme:

- Hai cu barca! Hai la turc.

Spre indignarea lui Ghenovicescu:

- Ați înnebunit? În halul ăsta? Nu vedeți că sunteți toți beți ca niște cizmari sîmbătă seara? Nu merg nici dacă știu că stai goală la proră, sub lumică.

Mouthy, tot mai excitată, s-a arătat încîntată s-o facă și pe asta... Cîteva clipe Ghenovicescu m-a examinat cu intenție și milă și m-a amenințat apoi că, dacă mă mai frămîntă atît, mă domolește stropindu-mă cu sifon.

Lumea de la mesele vecine ne privea amuzată și indulgentă, bucuroasă probabil că mâine poate povesti pe plajă „alta” cu banda beată a lui Fred Vasilescu (sau dacă vreți „Lumînăraru”), convinsă desigur că asemenea petreceri nu sunt lipsite de eleganță. Dar eu sufeream.

Peste cîtva timp eu reintrat pe poarta de lemn cu zăbrele vechi a grădinii cei trei. Cînd s-au așezat din nou la masă, foarte mulțumiți și bine dispuși, doamna T. s-a așezat cu fața la mine... Am privit-o furios în ochi și atunci a băut ostentativ, ciocnind paharul cu toți... Nu-mi scăpa nici o mișcare. Ei, în orice caz, erau mai beți decît noi... Cum muzica era în pauză, deputatul, după obiceiul cîrciumilor, a cerut să vie un lăutar să cînte la masa lor... A fost refuzat politicos de către *maître d'hotel*.

Toată lumea observase acum modul sfidător în care, călare pe scaun, cu coatele pe spătar, priveam pe cei de la masă. Aș fi vrut să fie cît de puțin obraznic vreunul dintre bărbați ca să-l pălmuiesc... De la un timp,

deputatul aproape se lipise de doamna T. și când lua obiecte de pe masă brațele lor se împleteau parcă în treacăt. Surîdea mereu, cu buzele umede, cu ochii vioi, mari, strălucitori, cu toată fața înmuiată viu, minunat încadrată de acel turban alb.

M-am uitat furios la el, m-a privit disprețuitoare, în timp ce el îi așeza eșarfa de batic pe umeri, pretext ca să-i cuprindă ușor în podul palmelor. Am băut iar, pînă când n-a mai fost nimic în sticle, și am cerut altele. Urmăream așa de hotărît ce se petrecea la masa aceea, că toți de la noi văzuseră că nu mai e glumă și mă priveau tăcuți, cu destulă nedumerire și așteptare.

Doamna T. era viu amețită; când însă deputatul a voit să-i dea să bea din paharul lui, nu m-am mai putut stăpîni, și cam împleticindu-mă, m-am dus acolo, am bătut cu pumnul în masă, strigînd indignat:

- Doamnă, ești o nerușinată.

S-a ridicat în picioare cu fața puțin lungită de uimire, cu ochii mari... de-abia mai respira... Își frămînta degetele lungi, parcă puțin uscate, vii.

- Cine ești dumneata? Ce vrei? Parcă m-ar fi pălmuit.

- Cine sunt? Ce vreau?... Ai uitat când frămîntam cu dumneata droturile divanului meu? (Și stăm gata să lovesc în oricine.)

Toată grădina încremenise... Multă lume se sculase în picioare... Cei trei însă nu mișcau nici unul, reputația mea de boxeur și bun scrimier îi înghețase pe scaune... Doamna T. a închis ochii și toate trăsăturile feței i s-au frînt, doar dunga ușoară dintre sprîncene s-a înălțat... Avea gura îndurerată, întredeschisă... de i se vedeau puțin dinții frumoși de deasupra. Pe urmă a deschis ochii, plini de lumină, lichizi, înlăcrimați. Atunci s-a sculat de la o masă un tip de lăutar sau doctor, așa ceva, cu mustața de plotonier, cu manșete scrobite ca două burlane, pe, care nu-l mai văzusem niciodată, sa oprit în fața mea, m-a privit în ochi, aprig, și mi-a spus șuierat, tare, amenințîndu-mă cu arătătorul:

- Domnule, ești un gujat... Și, dacă n-ai fi beat, te-aș pălmui.

Am vrut să ridic mîna... Mi-era moale... am vrut să înjur, dar i-am întîlnit ochii, am început să-mi plimb limba uscată peste buzele arse, nu puteam articula o vorbă... Se așezase iar jos, când m-am dezmeticit puțin și am făcut doi pași pînă la masa lui, bîlbîindu-mă:

- Te rog... să-mi dai adresa dumitale. M-a privit cu același aer de matador:

- Vila Victoria... Tekirghiol-sat.

Doamna T. s-a sculat de la masă și fără să privească pe nimeni, cu ochii duși, a dat bună seara și, împreună cu doamna bătrână, s-a urcat în hotel.

A doua zi, duminică, Mărginoiu și Costescu s-au dus cu mașina mea și i-au cerut să constituie cartelul... Au luat apoi contact cu un căpitan de infanterie și un profesor de liceu. Au căzut de acord asupra pistolului și toată după-amiaza Mărginoiu a cutreierat Constanța ca să găsească arme. S-au întâlnit din nou și au convenit să se amâne o zi ieșirea pe teren, iar Mărginoiu s-a dus seara la București de unde a adus pistoale. Miercuri, după ce am încercat vreo două terenuri, fiindcă întâlneam mereu oameni, la muncă, pe ogoare, urmându-ne în două mașini, am luat-o pe după „Hotelul Băilor”, în sus, ocolind în fața bisericii la dreapta, apoi pe un drum de care, în marginea unei tarlale de porumb... am ieșit într-o câmpie de la capătul lacului. Am schimbat trei focuri, eu trăgând în sus și cred că la fel a făcut și Ladima.

Mărginoiu mi-a mărturisit mai târziu că a doua zi doamna T. i-a cerut stăruitor o întrevedere și i-a spus că acest duel nu trebuie să aibă loc... Pe urmă, când el i-a explicat că e inevitabil, l-a implorat să facă așa ca să nu existe victime... A stăruit atît, a plîns aproape - mi-a spus el uimit - încît și-a dat cuvîntul de onoare că armele vor avea încărcătură insuficientă... N-a fost greu, mi-a spus, să-i convingă și pe ceilalți trei, nici unul dintre ei nedorind să-și provoace complicații în caz cînd unul dintre noi ar fi fost ucis.

Așa l-am cunoscut pe George Demetru Ladima, despre care am aflat tot atunci că e ziarist în București, și acum, sub fotografia asta legată cu panglică deasupra unui teanc de scrisori, îl descopăr parcă într-un mormînt. Să gîndesc că a iubit-o pe Emilia, să-i gîndesc alături mi-e așa de greu, cît îmi venea în școală să adun caii cu gîștele.

Cînd am venit în București, îl vedeam adesea pe stradă... Într-o zi, îmi aduc aminte că, în fata cafenelei „Capsa”, ne-am salutat, am vrut să-l opresc.

Emilia s-a întors, își scoate chimonoul, căci e cald. O așteptam, căci îmi dam seama că scrisorile își capătă înțelesul, numai cînd ea le comentează și opune și punctul ei de vedere...

- Vine Valeria cu cafelele numaidecît... Ai dormit?... De ce nu te odihnești puțin?

- Nu... mă simt bine și așa... Mai bine mai citim scrisori.

Se suie lângă mine, de trosnește patul când pune pe el întâi genunchiul voinic... Pe urmă se ridică mult spre căpăți.

Iau o nouă scrisoare, cu cerneală violetă (probabil o luase cu el la Tekirghiol, scriitor cu tot felul de manii).

Nu mai înțeleg nimic, pentru D-zeu... Aștept de două săptămîni o scrisoare de la tine... Eu plec de aci la sfîrșitul lunii... Trebuie să vii și tu neapărat la 15 august. Căci atunci încep repetițiile la National... A fost pe aci un poet cunoscut al meu și bun prieten cu directorul... Am vorbit în treacăt cu el... Are o piesă în versuri frumoasă, și l-am rugat, în cazul cînd vei fi angajată, ceea ce crede și el că vom obține de la V. care e foarte simpatic, să-ți dea un rol în piesa lui. Eu poate să plec și mai devreme, căci am cheltuit mai repede decît credeam banii... Tot H. crede că va obține pentru mine o traducere în versuri de la teatru. Aștept toamna asta... Îți spun drept, cape o primăvară a vieții mele... Vîno, Emy dragă, în str. Plevnei mai curînd, să învingem amîndoi. Îți trimit și vreo două poezii pe care le-am scris aci... M-ar bucura mult să le găsești pe gustul tău...

G.D.L.

Foarte tîrziu am aflat că Demetru Ladima a fost poet... Pot spune că abia cînd s-a sinucis, citind vreo două necroloage pe care le-am înregistrat cu o adevărată uimire (mai ales că vorbeau despre el ca despre un geniu neînțeles).

E puțin probabil însă că poeziile au fost pe gustul Emiliei, căci văd că nu le-a păstrat.

Acum fumează privind fix, dar nu-mi vine să cred că gîndește, nici că se plictisește, pentru că știu că planurile ei sunt satisfăcute de vreme ce găsesc măcar aceste scrisori interesante în casa ei. Stă așa, cum ar sta un pește în borcanul cu apă, fără nici o nevoie de gîndire sau mișcare, cu fata în sus... Sîinii i s-au revărsat ușor înspre coaste cu banii arămii, moi, lățiți.

Dragă Emy,

Speram să te mai găsesc acasă... Vin direct de la teatru. Am stat pînă la 2 V, Valeria îmi spune că ești invitată la masă la „Enescu” de către

un unchi al tău și că ea n-a vrut să meargă. N-am putut face nimic, căci aștepta o lume imensă, iar directorul a venit de la minister abia pe la 12 Vi Și biroul șefului de cabinet și biroul de așteptare erau înțesate... Cei mai mulți erau nervoși, parcă erau la un doctor de boli nervoase... Am întâlnit vreo doi scriitori, multe actrițe tinere, care povesteau fel de fel de lucruri, cum au petrecut la băi... Era și directorul unui teatru particular, căruia vream chiar să-i vorbesc despre tine, dar m-am răzgândit, căci cred că e mai bine pentru tine la Național... Emy, am cunoscut un bătrîn admirabil, cu care am petrecut o oră aproape, plină de farmec... După ce ne-am cunoscut, în mod foarte simplu de altminteri, căci m-a văzut că privesc atent, în biroul șefului de cabinet, un tablou alcătuit de el din fotografii de ale actrițelor celor mai mari, care au ilustrat Teatrul Național, Eufrosina Popescu, Aristizza Romanescu, Măria Ciucurescu, Tina Barbu, Lucia Sturza și altele. Un tablou foarte interesant, pentru că e neașteptat de variat și bogat, dar puțin cam comic pentru că unele din actualele stele sunt acolo îmbrăcate după moda de la 1906, cu mîneci cu bufanți, cu părul claie, peste care e pusă, cam spre creștet, pieziș, o pălărie de fetru bărbătească prinsă cu un ac, încît cred că - vorbesc de cele care trăiesc - bucuroase ar renunța la cîntea unui astfel de tablou istoric. M-a invitat, cînd a văzut că mă interesează, sus la bibliotecă să-mi arate alte lucruri colecționate de dînsul... Afișul de la premiera Fîntîna Blanduziei, fotografii de-ale lui Pascaly, Grigore Manolescu în Hamlet, Matei Millo în Lipitorile satului... Un adevărat muzeu adunat de acest domn mărunt, cocoșat puțin și cu fața zbîrcită ca a lui Voltaire... La plecare, după ce mi-a povestit o mulțime de întîmplări, domnul Basarabeanii - așa se numește - mi-a cerut și fotografia ta, căci, încîntat de cordialitatea lui, i-am mărturisit ce caut la teatru, ca s-o puie în tabloul istoric. Emy... Emy, sunt sigur că va fi bine...

G.D.L.

Emilia ridică din umeri cu o nedumerire disprețuitoare.

- Acum înțelegi? Se dusesse la National, și în loc să caute să vorbească cu directorul și-a găsit tocmai pe Basarabeanu ca să discute... Seara i-am spus-o... și mi-a promis că a doua zi vorbește neapărat cu directorul. Eram necăjită, căci tocmai atunci venise în București un fost deputat de

la Bîrlad, care nu-mi lăsa un minut liber. Vreo trei zile a trebuit să iau masa și la prînz și seara cu el.

Haide, încă una, pe hîrtie luată de la tutungerie.

Scumpa mea,

Scumpa mea... scumpa mea... Vestе bună... vei fi angajată sigur... Cînd (i-am spus că mă duc... Am fost... Azi era lume tot atît de multă ca ieri. Directorul a venit tocmai pe la 1 și un sfert... A primit întîi pe directorul teatrului particular, în urmă a intrat regizorul la el și a stat pînă pe la 2. După asta a primit pe doamna M.R., pe care șeful de cabinet a chemat-o la telefon de acasă... Începusem să devin nervos... Toată lumea se înăcrise de așteptare... Unele doamne rugau stăruitor pe șeful de cabinet, un tînăr blond și foarte amabil. Cu toate că se făcuse ora două și ceva... a renunțat și la masă și la tot, a dat ordin să fie introdusă toată lumea... Ne-am aliniat în cabinetul lui, ca soldații la raport. Chiar ca la raport a început cu cel din dreapta. Mărturisesc că aș fi vrut să-i vorbesc între patru ochi. Așteptam destul de stînjenit să-mi vie rîndul... Era cît pe aci să-i vorbesc despre altceva, mai ales că vreo două fete înaintea mea, absolvente, ceruseră să fie și ele angajate și abia după multă răzgîndire le spuse să vie mîine¹⁰.

... M-a recunoscut, mi-a zîmbit foarte amabil, cu figura lui de mandarin chinez, dar cînd i-am spus ce vreau, s-a cam întunecat. I-am explicat că e vorba desigur de unul dintre cele mai mari talente ale teatrului nostru. S-a întors zîbind către Horiă Dumbravă, care era și el de fată, dar se vede intrase pe altă ușă, că eu nu l-am văzut cînd a venit... A trecut pe urmă la cei din stînga mea. Horia mi-a făcut semn să aștept...

Tot timpul directorul era gînditor și parcă mă uitase cu totul... Si-a luat pălăria, și-a pus-o pe vîrfu capului, iar fără să scoată nici o vorba... Dumbravă mi-a făcut semn să viu după el... Cînd m-au văzut plecînd cu directorul, servitorii m-au salutat respectuos și parcă mirați. În strada aștepta automobilul și înainte de a se urca, V., care stătuse

¹⁰ V. ca director al Teatrului Național practica anume sistemul audientelor colective pentru ca solicitorii să se jeneze unii de alții și să poată el scăpa astfel mai ușor.

mereu pe gânduri, de era să plec fără să dau bună ziua, ca să nu-l mai trezesc din reveria lui, m-a întrebat, dintr-o dată: „Domnule Ladima, nu vrei să faci o traducere pentru Teatrul Național?” Am rămas uimit... I-am explicat că aș face-o bucuros, că aș avea chiar nevoie... Atunci mi-a întins mîna și mi-a spus să trec mîine pe la teatru... L-am întrebat însă ce face cu tine... M-a privit mirat, pe urmă a clătinat din cap și mi-a spus: „Spune-i domnișoarei să vie la teatru la mine”.

O întreb surîzînd:

- Te-a angajat?

- Pînă la angajament a mai trecut o lună... Mergeam în fiecare zi amîndoi ca la școală, la director acasă - unde aștepta și mai multă lume, că era și avocat. Era însă un tip foarte bine și pînă la capăt tot m-a angajat.

Cît de neașteptată e toată străduința omului acesta, cu manșete rotunde ca niște burlane și mustața de notar - dacă n-aș ști că s-a sinucis, toate necazurile acestea ale lui mi s-ar părea comice.

- Tot mai citești? mă întreabă Emilia.

- Cît e ceasul?

Întinde mîna să ia brățara. Cum s-a întors cu fața în jos talia i s-a sucit pe șolduri. Sînul mic e ca un fruct mare, molatec între subsuoara brațului întins și pîntec...

- E patru și jumătate.

Iau un aer plictisit, ca și cînd m-aș întreba pe mine însumi, pe urma așa, fără interes:

- Mai am timp, mai staiu... Pînă la opt n-am ce face.

- De ce nu dormi puțin?

Insistă atît să dorm și nu știu de ce... Ar fi o acceptare din partea mea, o găzduire care ar crea o situație de egalitate, sau are ceva de făcut? Pe un petec de hîrtie cu creionul:

Dacă vii înainte de cinci acasă, treci pe la teatru... Am vorbit cu regizorul sa-ți dea să dublezi pe Porția din Shylock. E, pe la șase, la teatru.

- M-am dus în fugă și am căutat pretutindeni pînă l-am găsit pe Soare. Mi-a spus că habar n-are... că și-a bătut cineva joc de mine. Ce-am pățit

pînă să mi se dea un debut. Îmi venea să-mi dau demisia... M-am dus la director și am vrut să-i arăt gazetele de producție... Nu le-a citit și mi-a spus că are în cap o piesă de mare succes cu un rol pentru mine... Haloimăsur! Venise Sfîntul Dumitru, și eu nici nu apărusem pe scenă, la repetiție măcar.

„Sfîntul Dumitru”... Din nou se adună ca o figură de nori în mintea mea. Dacă aș gîndi m-aș simți poate bine, ca după o lăsare de sînge. Dar nu... alt bilet.

Dragă Emy, ieri am întîlnit la teatru pe autorul Sufletelor tari, care mi-a spus că nu te cunoaște, dar că în principiu nu are nimic de obiectat dacă vrei să dublezi pe doamna Filotti... I-am cerut să-mi scrie două rînduri către regizor, să spună că el crede că ești indicată pentru rol. Știu că autorii au dreptul să-și aleagă interpreții... Prin urmare, de Sf. Dumitru vei juca sigur¹¹.

- A trecut și Sfîntul Dumitru și tot nu mi s-a dat rol, îmi explică Emilia, care, sprijinită într-o rîină, citește cu mine.

Se aud bătăi în ușă și rămîn încremenit, cînd aud glas îndreptat spre noi:

- Emilia!

Mă lămurește în mod firesc... făcîndu-mi semn să stau liniștit.

- E Valeria care ne aduce cafeaua.

Aș vrea să mă acopăr. Mi se pare nemaipomenit... Ce gîndește, exact, femeia aceea, despre ce e înăuntru? I se pare firească această situație? Ce crede ea despre gîndurile mele? S-o fi întrebînd asta?

Emilia și-a pus baboșii, a strîns în jurul șoldurilor doldora chimonoul roșu și a întredeschis ușa. Mă acoperisem pînă la gît. A primit tava cu ceștile frunză și pahare cu apă, pe urmă a ieșit din nou. Am aprins țigara și m-am gîndit așa, în mod stupid, întrebîndu-mă dacă Ladima o fi bănuțit vreodată scenele acestea.

¹¹ În realitate nici nu ne întîlnisem la teatru, ci la „Capsa”, și mă rugase foarte stăruitor, aproape umilitor, să accept dublura... De altfel, nu mă interesează decît creatorii rolurilor, căci ei fixează momentul piesei... Restul interesează numai teatrul... Știu că direcția n-a aprobat însă această dublură.

„Sfîntul Dumitru”... L-am întîlnit iar, dar fără să știu nimic din ceea ce știu azi. Ce ciudat mi se pare să leg, deodată, de viața mea trecută o altă viață, la întretăiere, la o dată anumită. Știi ce făceai acum un an la data cutare, pentru că viața ta trece, așa ca un fir, și prin data asta. Dar să descoperi că prin aceeași dată, altă viață trece cu firul ei ți se pare ceva din altă lume... Ai impresia asta, cînd citești în ziar despre o dramă recentă... „Se cunoscuseră anul trecut la curse... la Derby”... Și numaidecît... „Dar la curse la Derby anul trecut eram și eu... Stai, ce făceam în ziua aceea?”... „Au venit și au luat masa la un restaurant de pe 11 Iunie”... Nu, eu am fost la masă într-o familie... Iată ce făcea deci Ladima, care-mi apărea din neant, parcă, la 26 octombrie, cînd firele noastre s-au întretăiat iar. Alerga după regizorii Teatrului Național.

Eram cu „rabla” într-un șanț, în dreptul unui loc viran dinspre capătul parcului Filipescu, spre Calea Dorobanților, tîrziu de tot, după miezul nopții... Fusesse o zi călduroasă de toamnă, ca de vară... Pe la unele cafenele mai erau mese afară... Mîncasem la un restaurant de la Șosea, unde stătusem pînă pe la patru, cu prietenii. Plîngeam - cu cotul pe volan - cu capul întors pe spătarul fotoliului. Cineva s-a apropiat de mine și atunci m-am oprit din plîns, fără să ridic însă capul.

- Domnule, ce naiba ți s-a întîmplat?... Ești rănit?... Sergent, ei sergent!... Vino încoace.

Sergentul i-a strigat de departe:

- Lasă-l, domnule, că e beat...

Străinul, a cărui voce îmi era totuși cunoscută, dar n-o puteam identifica, a stăruit:

- Beat, beat... dar s-o fi rănit. Sergentul a răspuns din nou:

- Lasă-l, domnule... Țasta e obiceiul lui... Nu e întîia oară... Lasă-l în pace...

Abia cînd mi-am dat seama cine e, în lumina lunei tîrzii, la ora aceea, m-am înfiorat. Era domnul de la Movilă cu care mă bătusem în duel... Parcă era un strigoi, desprins de cele pămîntești. Am ridicat încet privirea.

- Bună seara, domnule... și deschizînd porțița mașinii... nu vrei să stai puțin lîngă mine?

S-a urcat cu oarecare dificultate, căci mașina, băgată în șanț, era destul de înclinată... N-aș putea să spun ce bucurie m-a cuprins, ca o înseninare stelară, o dată cu venirea omului acesta, care încă de la

Movilă îmi dăduse o impresie de loialitate și bravură... Îl simțeam ca pe un frate bun.

L-am întrebat însă abia după un timp:

- De unde vii?...

- Umblu așa năuc... uneori noaptea... cutreier mahalalele, ca o stafie, când toți dorm... Stau tocmai pe Rahovei... Dumneata?

- Am umblat și eu cu mașina înspre Ploiești... Veneam spre casă... Mi-era teamă să nu mă întrebe de ce plîngeam... dar mi se păru straniu, din punctul lui de vedere, că nu mă întreabă totuși... Calea Dorobanților la ora aceea era de obicei neumblată... Însă de când se stricase șoseaua Jianu... multe mașini treceau pe acolo, spre oraș, claxonînd din pricina căruțelor care veneau cu alimente spre piață și luminînd cu farurile. Noi eram însă cam la cincizeci de pași din drum. M-a întrebat tăcut:

- Ai țigări?

I-am întins tabachera și mi-am scos și eu una... Bricheta însă nu lua foc...

- Ai chibrituri?

- Nu.

A venit sergentul care ne-a dat să aprindem, și, după ce și-a aprins și el țigara oferită:

- Văd că sunteți cunoștințe?

- Da, ne cunoaștem.

- Bună seara... și s-a depărtat, călcînd cu tocuri grele...

Ladima a fumat țigara toată în tăcere, întors cu fața cînd înainte, cînd răsturnat, spre cer... Cînd trăgea, îi vedeam figura palidă cu orbitele adînci, cu mustața ridicată. Lumina lunei pline făcea ca formele să aibă oarecare limpezime, dar totul era scaldat ca într-o umbră cromo... A zvîrlit mukul de țigară.

- Mai stai mult aici?

- Nu știu...

A urmat apoi iarăși o lungă tăcere. Cum dincolo de șosea erau case mici de mahala, se auzeau din cînd în cînd lătrături de cîine. De altfel, e probabil că și puținele vile care se clădiseră aci, în plin cîmp, după un plan de parcelare pe care pentru moment nu-l puteai ghici, erau păzite de cîini. Prea erau departe de oraș.

- Cum îți convine... să plec? sau să mai stau?

- Dacă vrei, mai stai, pînă se stinge lumina de la fereastra aceea mare de colo.

- Aștepți vreo femeie?...

- E acolo o femeie... dar n-o aștept... E doamna de la Movilă pentru care ne-am bătut în duel.

N-am putut să-i văd fața, dar am simțit că a tresărit, după cum și-a încheștat mîna în spătarul gros al fotoliului.

- Cum? o cunoști?

Am zîmbit și am simțit ca o voluptate grea, cu gust de pelin și doctorie, să-i spun omului acesta pe care-l ghiceam un suflet deosebit de al mulțimii, înțelegător ca un duhovnic lumesc, să-i afirm răspicat și greu, cu ostentație.

- O iubesc de patru ani.

De cînd vreau să ajung odată aci, la această spovedanie, de aproape doi ani... A rămas iarăși îndelungă vreme pe gînduri... Atunci încercam să ghicesc cam ce gîndește, cum aș fi așteptat fără răsuflare o sentință, dar azi, după aceste scrisori, știu mai bine.

- De ce i-ai spus vorbe atît de grele la Movilă?...

- Pentru că îmi era cu neputință să văd alți bărbați ciocnind paharele cu ea, cu înțeles...

Aș fi vrut din tot sufletul ca omul acesta să mă întrebe mai mult... Era singurul pe lume căruia i-aș fi încredințat taina, pe care n-o știu nici părinții mei, faptul cumplit care e cancerul vieții mele, care mă face să fug de o femeie iubită. Posibilitatea de a povesti cuiva cît sufăr m-ar fi ușurat poate ca filtrarea sîngelui. Aș fi vrut să-i spun că de un an și jumătate viața mea e o viață de spion și condamnat... Aș fi vrut să-l rog eu să-mi ceară să-i povestesc, căci deși era atît de tăcut și îndepărtat, îl ghiceam în stare de o mare prietenie... Mi-a spus rar, nedumerit:

- Mi s-a părut, la Movilă, că nu vă cunoașteți.

- Ne cunoșteam, dar nu ne vorbeam... Pentru ea venisem acolo... Ca s-o supraveghez... Îmi venea să-i spun: „Dar ca să înțelegi, ar trebui să-ți povestesc multe... Ar trebui să știi cutare și cutare lucru.” Azi îmi dau seama că putea oarecum să mă înțeleagă și fără să-i spun nimic...

Acum luna apusese și era răcoare... Fereastra, foarte mare, mai mult decît dublă, era mereu luminată. Vila, modernă de tot, se distingea albă, umbroasă, cu linii geometrice și balcoane dreptunghiulare. Fereastra era

ca un far în noapte, spre câmpul dinspre Floreasca înspăimîntător de plin de viață, la etajul al doilea, ultimul, căci nu erau decît două.

- Crezi că e cineva înăuntru?

- Nu știu, dar cîta vreme e lumina aprinsă nu-mi vine să plec. Poate că e un bărbat, poate că, singură, citește...

- Poate să fi uitat lampa aprinsă?

- Poate și asta...

- De cînd ești aici?

- De vreo două ceasuri.

- Și ai văzut mișcare în cameră? Cred că s-ar vedea umbre mișcîndu-se pe perdea.

- Nu... n-am văzut nimic.

- Atunci nu e nici un bărbat... Dacă ar fi un bărbat înăuntru ar fi oarecare mișcare în cameră...

- Așa mi-am zis și eu... De dormit, chiar în doi - și mai ales - se doarme mai bine cu lumina stinsă...

Mărturisesc că și eu, singur, raționasem așa... dar nu-i spuseseam lui Ladima, îmi era teamă că, dacă totuși ar fi altfel, dacă totuși ar fi fost un bărbat înăuntru, aș fi fost ridicol, așa, în fața nimănui, a golului, dar aș fi fost.

- Are obiceiul să citească seara în pat... Așteptînd aci îmi pare că sunt cu ea... Nu vorbim „din cauză că ea citește”... Vrei să mai stai cu mine?...- Mai ai țigări?

În clipa aceea, s-a mișcat o umbră la fereastră... S-au ridicat storurile și a apărut ea... S-a rezemat în coate pe chenar, și-a aprins o țigară... - Am tremurat de coincidența țigărilor, căci parcă ar fi știut ce vorbim noi, parcă ar fi continuat, apărînd dintre culise, scena noastră... Era îmbrăcată într-un chimono alb de mătase care lucea în lumină și care-i înfășa bustul oblic. Apusese luna... era înspre zori un întuneric pufos acum, cețos... Era cu neputință ca ea să ne vadă în șanț... Îmi venea totuși să urlu, exasperat, de acolo de jos: „te iubesc” și să fug apoi în noapte... După ce a sfîrșit țigara a plecat de la fereastră și, fără să lase storurile, a stins lampa.

Emilia, care se întorsese, mă întrebă uimită de ce nu beau cafeaua, că s-a răcit.

- O beau rece, îmi place să fumez aci la tine.

În realitate am așteptat-o, căci doream să citesc scrisorile neapărat împreună cu ea, ca s-o fac să-mi dea mereu amănunte fără să-și dea seama, deși altfel e de o șiretenie frustră.

Am întrebat pe Ladima dacă vrea să mergem pînă la Sinaia. Știam că a doua zi e Sfîntul Dumitru și că nu are, probabil, gazetă...

Mi-a spus că îi e indiferent... merge oriunde... Nădăjduiam, gîndul meu intim era că pe drum vom avea mai mult de vorbit... că are să mă întrebe, că va exista un om căruia să-i spun tot ce adunat, dospit în mine, îmi arde sufletul fără legătură cu nimeni, fără drept de vorbă... Dar nu m-a întrebat nimic. Toamna era bogată, iar Sinaia l-a impresionat mult, căci despre ea devenise vorbăreț.

- Ai avut o bună idee. E o melancolie limpede, regală, în aceste vile splendide și goale, în soarele acesta care luminează viu, dar slab, bulevardele. O mai fi vreo pereche întîrziată pe aci, neîndurîndu-se să sfîrșească o poveste frumoasă? La București melancolia are ceva mizer. E cu ploaie, cu lemne în stradă și canale desfundate, cu ziduri leproase, cu trotuarul spart, care te stropește, cu străzile sucite.

Aș fi vrut să-l socotesc invitatul meu, cum era, dar mi-a fost cu neputință să plătesc pentru amîndoi nota la masă... A plătit singur, trebuind să se deducă după listă... Avea ceva de „monsieur”. De atunci am mai fost de cîteva ori în parcul Filipescu, și pe urmă aiurea, cu mașina.

Tresar, căci Emilia strînge pachetul de scrisori.

- Ce faci, de ce iei scrisorile?

- Mai vrei să citești?! întreabă mirată și mulțumită. Îți plac chestiile astea? Parcă te gîndeai la altceva.

- Ce vrei să facem? afară e prea cald...

Soarele, deși a trecut spre apusul cardinal și deci a ajuns pieziș spre ferestrele dormitorului, cum suntem în vară, e încă sus și pătrunde prin storurile de pînză gălbuie.

Aleg o nouă scrisoare și întreb, ca să-mi creez o introducere:

- Asta cînd ți-a scris-o?

- Nu știu, să vedem ce e. Se apleacă pe mine, cu vîrfurile sînului drept uni atinge umărul... Și rămîne nedumerită, căuțînd.

Scumpa mea, scumpa mea,

Am trecut pe la 11 1/2 pe la voi, și Valeria îmi spune că dormi încă... Am rugat-o să nu te deștepte, căci e un somn binemeritat. În stalul meu am fost fericit, Emy, mai ales după emoțiile ultimelor zile. De două ori era să scoată piesa... Când am mai văzut aseară că din senin, după o zi de toamnă așa de frumoasă, începe să ningă, eram deznădăduit... Mă întrebam ce vei face... ce enervată trebuie să fii și tu... La început am crezut că fulgii mari și rari au sase oprească... Pe urmă a început lapovița, pe la 7 a înghețat și lapovița, iar pe la 8 nu mai umblau nici tramvaiele, nici automobilele... N-avem noroc, Emy... Mă mir că au venit și cele cincizeci-șaizeci de persoane care au fost în sală. Dacă însă cu astfel de sală iei aplauze la scenă deschisă, însemnează că ești o artistă excepțională... Toți ochii erau înlăcrămați când ai strigat cu fața contorsionată de durere, cu pumnii strînși... cu pieptul scos afară...

Plină de importanță, dar potolită (și tocmai asta dă impresia de plin de sine), Emilia mă lămurește:

- Când am debutat la Național în Secretul mamei.

- Daa? și surîd, prostește, cum cauți să fii la nivelul copiilor, pronunțînd peltic când vorbești cu ei... Ei... nu zău... ai avut succes? Mă îndoiesc, așa, admirativ.

- N-a fost lume multă, dar am avut aplauze la scenă deschisă.

Goală cu piciorul stîng adus sub cel drept, de-i îndoiaie plinătatea coapsei, nu cred că minte.

...După teatru te-am așteptat, în berărie la „Elveția”, să te văd ieșind, așa cum ne fusese vorba... Un ceas am stat - pînă pe la 1 1/2 - aproape lipit de geam.

Viscolul încetase și se vedea foarte bine... Ți-aș fi recunoscut imediat mantoul...

- Aveam un mantou de vizon... Îl știa.

Emilia numește așa probabil vreo imitație de cîine, lucrat.

...Pe A.L. am văzut-o cînd a plecat, și pe Ciprian, și pe ceilalți. Aș fi foarte fericit, Emy să bem împreună un pahar de vin ca să sărbătorim

seara asta atît de aşteptată... Atît de greu pregătită... Surîdeam singur, în gînd, la nădejdea asta... Valeria îmi spune că erai obosită şi că te-ai culcat fără să mănînci chiar, Emy dragă, îţi las aci un mic dar... E o cruciuliţă pe care o am de la mama. Aş vrea să însemn cu ceva seara asta de succes din viaţa ta... Niciodată nu m-aş fi despărţit de ea... dar de gîtul tău îşi păstrează toată frumuseţea gîndului care mi-a dăruit-o. Mama ar fi bucuroasă s-o ştie la tine.

Îţi sărut de zeci de ori mîinile,

G.D. Ladima

Mi s-au umezit ochii... Sunt tot cutremurat. Dar, ca în cazurile din război, cînd doi conaţionali din misiune se întîlnesc, neaşteptat, în teritoriu străin, însă ca să nu se trădeze, trebuie să păstreze tăcere şi anonim, ignorîndu-se, caut să surîd indiferent, ca să nu trezesc bănuiala Emiliei. Am atîtea de aflat... Întreb cîscînd:

- Ce cruciuliţă?... O mai ai?

- O cruciuliţă de aur, aşaa... E la Valeria în scrin. Mi-a părut cam rău atunci că nu ne-am văzut... Dar eram invitată de către un cunoscut la un supeu... la „Iordache”, într-o cameră separată... Erau vreo trei fete, două de la alt teatru, cu prietenii lor... Cînd am ieşit de la „Royal” a doua zi, era 9 dimineata, şi mi-era o teamă grozavă să nu mă întîlnesc cu el, căci pe acolo, pe Sărdinar, sunt numai gazete şi mereu întîlneşti gazetari. Dar era prea mare zăpada.

O văzusem şi eu. După cîteva zile, în *Secretul mamei*. Mi-a făcut rău...

Avea un fel de suferinţă, fără frunte, aproape fizică, pe care Emilia o crede totul pe lume, cum boxerului cu ceafa hipertrofiată de rezistenţă crede că muşchii lui sunt deasupra, sunt idealul civilizaţiei întregi.

Trage încet din portîgaretul de бага roşie.

- Am avut şi atunci o bătaie de cap şi o grijă... Nae Gheorghidiu mă anunţase că o să vie la mine între 6 şi 8, după ce iese de la Cameră...

Rămîn uimit, am o tresărire, cînd aud numele ăsta, dar mă opresc numaidecît, căci altfel nu mai aflu nimic. Emilia poate fi sinceră numai cînd e nevoită să pâlăvrăgească pentru ca să poată reţine, din interes, vreun om care altfel n-o apreciază...

- De obicei Ladima (ea spunea pe nume tuturor şi familiaritatea ei cu numele lor social părea şi mai penibilă) nu venea pe înserate... Aşa...

uneori dimineța, alteori imediat după masă... De cele mai multe ori venea seara și apoi ieșeam la cinematograful sau stam acasă... Drept să-ți spun, mie nu-mi prea place când mi se vîră cineva așa, în suflet. I-o tai scurt. Dar mi-era milă de el. Acum picase și nu era chip să-l urnim din loc... Se făcuse 6 și eram disperată. Pentru că ne așteptam din clipă în clipă să vie Gheorghidiu. Am luat-o înainte și i-am spus că așteptăm pe un domn din Bîrlad, care e arendașul moșioarei noastre... și, mai scăzut, ca într-o paranteză șmecheră: I-am spus că avem o moșioară lîngă Bîrlad... Că trebuie să discutăm contractul... Cînd veni Gheorghidiu, era foarte necăjit că îl găsește aici... dar l-am trecut numaidecît în dormitor, iar el a rămas cu Valeria. Ușa, vezi, e de lemn și nu se prea aude prin ea... Parcă aveam și ce vorbi. Că de obicei cînd venea la mine, Gheorghidiu era grăbit și nu se dezbrăca, pentru că poartă brîul lui Iov, și-i venea greu să-l puie la loc... Rămînea așa îmbrăcat, în vestă, și punea un șervet pe genunchi, ca să nu-și păteze pantalonii.

La început îl necăjise că înfilnește pe altcineva, dar i-am explicat eu că e o rudă a noastră, pe urmă a început chiar să-i placă... Îl auzea vorbind încet cu Valeria, nu se înțelegea ce spunea, dar vocile tot se auzeau... Gheorghidiu se oprea cîteodată să asculte, că era nebun și scîrbos... La plecare mi-a dat două mii de lei: „Dă-i și omului care e în sufragerie cinci sute de lei”... I-am luat... dar cum era să-i dau lui Ladima?

De cînd povestește s-a ridicat drept. Capul rotund, cu liniile caligrafiate, e însă tot absent. Stă așezată. Piciorul dinspre mine e îndoit de la genunchi, proptind pieptul și sînul, iar celălalt, dreptul e lungit pe cearșaful alb. Belșugul coapsei îndoită a căzut puțin arcuit, spre așezarea de carne care-i susține trunchiul, acoperind astfel ca un val cald însăși feminitatea femeii, din care depășește ușor vreo doi cîrlionți aurii. Acolo, înspre această parte de „înfructare” pielea pulpei struguroase, cu ochiuri alburii, se afumă parcă în partea dinăuntru a coapselor, și fiindcă explicația spontană, a spălaturilor, e absolut absurdă, mă gîndesc deci la motivele atavice. Naiba mai știe! Sînul, de o greutate mică, rotundă, e turtit ca o minge caldă de genunchiul acesta stîng de care se sprijină. Genunchiul însuși, neted și lucios ca sideful deasupra, a căpătat într-o parte și alta, deasupra subțioarei lui, două îndoituri de carne grasă, ca două toarte de vas. Celălalt picior e întins ca și cînd ar măsura așternutul. Picioarele înseși nu le-ar avea Emilia urîte, dar degetele mari la fiecare

sunt puțin întoarse în sus, ca și când ar ridica plictisite capul. Nu știu cum să spun, așa anapoda, uite, am impresia că Emilia n-a privit niciodată un răsărit de soare (și poate că ar trebui să fac cu ea un zbor în zorii zilei) și n-a privit cu ochii aceștia mari de tot, liniștiți, niciodată, singură fiind, așa fără motiv, o floare (mă întreb însă dacă eu însumi făcusem aceasta înainte de a cunoaște pe doamna T.).

O privesc și o ascult.

- Tocmai când mi-era mai mare teamă să nu se întâlnească prea des cu Gheorghidiu, am avut noroc că s-a supărat.

- Pe Nae? Mă privește solid.

- Nu... nici prin cap nu-i trecea. Nu bănuia nimic. Să vezi... Venise să mă ia de la teatru și tocmai atunci trecea pe acolo ajutorul de regizor, ăla care ne punea pe lista de figurație... Toate fetele sunt drăguțe cu el... Mimi Stoenescu s-a și culcat cu el...

Am rămas uimit.

- Mimi Stoenescu?

- Da, dragă. Ce vrei să faci fata? Mie îmi promisese... și se ținuse de cuvânt. Dar înțelegi, pentru viitor. Trebuia să fiu drăguță cu el... Când a trecut pe lângă noi, l-am oprit: „Ce mai face băiatul dulce?... Să-ți dea maica o pupică...” și l-am pupat. Ladima sa făcut vînăt. N-a scos o vorbă tot timpul pe drum, iar la plecare nu mi-a sărutat mîna... Mi-a strîns-o... așa... plictisit... N-a mai dat pe la noi vreo două săptămîni... Vrea să mă pedepsească, să mă facă să sufăr... Cum îmi convenea grozav... de parcă eu comandasem asta, l-am lăsat bineînțeles în pace... Dar când Gheorghidiu a plecat, nu știu unde, la o chestie de-ale lui, i-am trimis un bilețel: „Tot mai ești supărat? De ce nu vrei să înțelegi? Mi-e dor să te văd.” Mi-a răspuns cu biletul ăsta... Și când a venit să mă ia la teatru, parcă fierbea de bucurie... atît suferise în două săptămîni.

Avea în mînă, mîna ei grăsuță, un bilet cu litere mai culcate ca de obicei, pe care-l luase din cutie pe cînd povestea.

Numai d-tale crezi că-ți este dor? Nouă, crezi că nu ne e dor de d-ta?... Și ce dor...

George

- De ce i-ai scris?... De ce ai căutat să-l faci să se întoarcă?

- Ne era uneori de folos... Și puțin plictisită, ca pentru un lucru pe care în definitiv nu-l prea pricepea bine: Valeria spunea că să nu rup... Că e o greșeală... Că e mai bine să-l duc așa, cu zăhărelul... La întoarcerea lui Gheorghidiu... a fost însă un carambolaj ceva teribil. Într-o seară, deputatul a spus că vrea să vie la mine, după nouă seara. Mi-a dat și un bilet de cinematograf pentru Valeria, așa că ea, după ce a pregătit câteva sticle de vin și o gustare cu de toate, pe care le-a pus în dormitor, pe mescioara aia joasă, a plecat... Din greșeală, când a venit Gheorghidiu, am uitat să închid ușa de la intrare... Noroc că el nu scoate nimic de pe el pînă în dormitor. Că, să vezi... Tocmai aproape de zece aud sunînd... Vorba aia, m-am mirat... Gheorghidiu a tresărit, dar i-am făcut semn să tacă... Am tăcut și eu. A sunat așa... poate zece minute, că se vedea lumina din antreu, pe urmă mi-am dat seama, pe sub ușă... Poate că a apăsat clanța și a găsit deschis... A intrat... mirat, se vede, că e deschisă... ce-o fi vrut nu știu... că o dată i-am auzit pașii în sufragerie. Am sărit ca arsă... goală cum eram și am tras zăvorul... A simțit. A bătut furios în ușă... a zgîlțînat-o... Lui Nae Gheorghidiu de groază îi curgeau balele... După cîtva timp s-a potolit, dar n-a plecat... Parcă s-a culcat dincolo pe divan și asculta. Drept să-ți spun, m-am speriat și eu. Îl știam nervos, în stare de orice nebunie. Bătrînul îmi spunea mereu bîlbîind de spaimă: „Poate că vrea parale...? Asta mă plictisește. Ți-am spus... Cine e? Ce vrea?” Mereu se scula și se îmbrăca, punea brîul lui Iov - că acum, seara, îl dezbrăcase - și iar îl scotea... Parcă nu știa cum să se înfățișeze cînd celălalt o sparge ușa... După vreun ceas Ladima a plecat... A spart niște cești care erau aci... o fi înjurat și a trîntit ușa... Tot mi-a fost frică și am ieșit cu băgare de seamă să văd... Plecase... Slavă Domnului... M-am dus acum să închid ușa... Ce să vezi? Scosese cheia, încuiase ușa pe dinafară și luase cheia la el... Uimită: o luase la el! Eram acum închiși în casă... Nae spunea că în orice caz n-ar pleca, pentru că nu vrea să se întâlnească cu derbedeul, care, zicea el, sigur, îl pîndește în stradă... Da pe urmă... zău... ce să-ți spun, chestia vedeam că-l excită... Mă întreba, cînd îi venea mai bine... gîfîind... așa în șoaptă... aiurit... „Te iubește?... Spune... te iubește?...”

Ascult automat... S-a răsucit în mine, rănit, ceva ca o foaie aprinsă, dar Emilia continuă senină:

... Mai greu a fost cînd s-a întors Valeria... Un ceas ne-am căznit pînă să stricăm broasca... Azi îmi vine să rîd ce caraghioși eram făcînd

amîndoi pe lăcătușii, cu securea de tăiat lemne, dar atunci i-aș fi tocat capul nebunului ăla. Și Valeria care înghețase la ușă... Tocmai la prînz mi-a trimis cheia și cu o scrisoare batjocoritoare, care n-o am aci, că am făcut-o bucățele... Mă făcea ca pe o femeie de stradă... Spunea că niciodată nu m-a socotit altceva... că nu m-a iubit... că-i e silă de mine... Că ar vrea să nu mă mai întâlnească niciodată. Vro două luni de zile, așa... pînă la începutul lui februarie, n-am vorbit. Ne-am întîlnit de cîteva ori, dar a întors furios capul... O dată la cinematograful, din întîmplare am fost alături... Cînd m-a recunoscut în pauză, s-a sculat și a plecat... Nu pot să spun că asta nu-mi cădea în vremea aia foarte bine... dar oricum, vorba Valeriei, era bine cînd venea, că tot aveam nevoie de el... Tocmai peste vreo două luni, cînd ne-am împăcat, i-am explicat așa, pe larg, că din cauză că am fost singură în casă, m-am speriat, că eram goală, că nu am știut cine e... că am crezut că e vreun hoț. M-a crezut. Și tot el și-a cerut iertare... Mi-a spus atunci cît a suferit... Pe divan a stat un ceas, hotărît că dacă se deschidea ușa și apărea un bărbat să mă strîngă de gît... Lui, spunea că nu i-ar fi făcut nimic... I-ar fi strigat numai să iasă... Și dacă n-ar fi ieșit, numai atunci l-ar fi sugrumat. Zicea că a suferit ca un cîine sîngerat, că i-a fost teamă că o să înnebunească și a pornit așa, cu ochii în foc și cu tîmplele pocnind... pe străzi, prin zăpadă... fără să știe unde... Zicea că nu putea să respire și mai mult alerga... Pe urmă, după ce a obosit, s-a dus la femei în Crucea de Piatră unde a stat pînă aproape de prînz... cînd mi-a scris scrisoarea și mi-a trimis cheia.

... Eu știam că el mai bine moare, dar nu face primul pas să ne împăcăm și de aceea îi scrisesem eu: „*Domnule, deși știu că ți-e capul plin de toate aiurelile, găsesc că de două luni e prea de tot. Vino să-ți explic ce a fost în seara aceea...*”. Și a venit... Era, săracu, așa de emoționat... Îi străluceau ochii, ba a și plîns... Era cît pe aci să mă dau lui, dar Valeria mi-a spus să nu fac greșeala asta, că pe urmă se duce de nu mai vine... dar l-am lăsat să mă sărute toată seara... căci Valeria ne-a lăsat singuri în dormitor... Toată noaptea mi-a vorbit... A plecat tocmai cînd se lumina de ziuă... Mi-a spus – zău - că e una dintre cele mai frumoase nopți din viața lui... Din oraș mi-a trimis un buchet cu flori și cîteva rînduri... Trebuie să fie acolo.

Da. Cu scrisul mai aplecat și mai halucinant ca oricînd:

Emy,

... Îți repet și acum: iartă-mă! Când mă gîndesc ce drăguță ești tu - cînd nimeni nu te obligă la asta, nu-i așa? - și ce grosolan, ce dezgustător am fost eu... mi-e silă de mine... Aș vrea ca florile acestea să aducă o lumină și o bucurie care să acopere totul. Toate uriciunile vieții... și ale oamenilor... De altfel, suferința mea atroce a fost un cancer în aste două luni, cînd te căutam de dimineață pînă seara, dar dacă te vedeam, mă ascundeam ca să te las să treci, nebănuind de tine...

Te pîndeam seara cînd ieșeau de la teatru, numai ca să te văd ducîndu-te cine știe unde... tmy, în clipa cînd am aflat că totul nu fusese decît un rod bolnav al grabei și imaginației mele - căci trebuia să-mi treacă prin cap că te-ai speriat... mi s-a părut că am reînviat. Eu, cînd auzisem în seara aceea de demența pocnetul zăvorului, cînd am înțeles că în pustiul mut, în care nu era un semn de viață, era totuși cineva, dincolo de ușă, cineva fără chip... și mai erai încă și tu, mi-am pierdut capul. Dacă nu ar fi fost sunetul sec al zăvorului, care m-a speriat, Emilia... ăsta e cuvîntul... m-a speriat... n-ar fi fost nimic. Am avut impresia unei catastrofe... Am încremenit cîteva clipe înaintea ușii încuiate. M-am purtat atît de trivial cu tine, Emilia, singura femeie din orașul acesta care găsește din cînd în cînd cîteva clipe și pentru un nefericit ca mine - fără nici un interes... Cu ce nerozii îți răspund? Buna mea, draga mea Emilia, iartă-l pe

George

- O ducea rău, săracu, pentru că n-avea nici slujbă. Îmi spunea - că față de noi n-avea secrete - cum era amînat mereu la gazete... de azi pe mîine. (Ce lipsă de experiență, ce naivitate, gîndesc eu, sa-i iei confidentă a necazurilor materiale o femeie ca Emilia. Nu era un mijloc mai sigur să piardă totul decît solicitînd compătimirea ei. În afară de cazuri rare, e tristă imprudență să inspire - chiar și fără sa vrei femeii pe care o iubești. Cum a putut fi atît de puțin înarmat pentru asemenea luptă, un om atît de inteligent? E drept că și credea prea mult în ele.)

Prin februarie găsise de făcut niște traduceri, la o librărie. Traducea un roman cu trei lei pagina... Uneori făcea pînă la patruzeci de pagini pe zi, dar mă rugase să nu afle nimeni. De Paște s-a terminat însă și cu romanul. Era foarte trist și-i plăcea să stea de vorbă cu noi, să-și spuie necazurile. Nouă ne părea rău.

Cred asta, căci răutatea Emiliei nu e agresivă, ci, probabil, crâncen defensivă. Dacă nu-i sunt interesele în joc, e desigur miloasa.

Emy dragă,

N-am putut ieși din casă azi... Sunt răcit și ploaia asta rece care nu mai sfîrșește mă descompune... Scara casei e udă și murdara... trotuarele sunt sparte... unde lipsesc lespezile sunt ochiuri de apă... unde e puțin ioc, trebuie să fie răsturnată o roabă de lemne, butoaie goale sau cărămizi... E cu neputință să mergi pe jos în voia ta... lăsîndu-le gîndurilor... Ghetele îți devin de două ori mai grele... Dezgustător început de primăvara... Cît îți sunt de recunoscător, Emy, că dai un rost vieții mele, deși eu o merit atît de puțin... Cînd capitala asta a tuturor vînzărilor, a tuturor compromisurilor, a tuturor tranzacțiilor oferă atîta femeilor frumoase, tu renunți la tot, ca să stai să ascuți la biete mele prostii. As vrea să fiu bogat, Emy... Mă încălzește ca un vin fierbinte gîndul că aș putea veni să te iau de la teatru, în automobil, că aș putea să te chem la mine într-un interior uscat, uscat, Emy, înțelegi tu, cu covoare groase pe jos, cu baie... cu baie, Emy, cu fotolii adînci și lămpi regale, așa cum vîd în interioarele luminate cînd trec seara pe bulevard. Aș vrea să fiu bogat, Emy, azi cînd îndur mai multă mizerie ca oricînd.

- Valeria bănuia, dar mie nu-mi venea să cred că erau zile cînd nu mîncea, mai ales acum cînd nu mai avea slujbă la gazetă. Totdeauna oprea cîte ceva dulce la masă pentru el. La început nu lua, mai făcea nazuri, dar ea stăruia, cîteodată îl amenința si îl făcea să mănînce.

... Să fiu nu chiar bogat, Emy, aș vrea numai puținul luminos pe care l-am găsit la un confrate la Rîmnicul-Sărat, astă-iarnă, cînd m-a invitat pentru două zile la el. O casă mică, numai cu vreo patru odăi, luminoase toate, Emy, cu dușumele uscate, cu perdele albe la ferestre, cu un dormitor cu sofa mare, călduros, cu o cameră de musafiri - ba nu, pe asta aș desființa-o, dacă ești tu cu mine nu mai vreau pe nimeni - al cărei așternut seara era olandă și dantelă, cu o mescioară, și pe ea o lampă portativă, să citești culcat... Biroul lui simplu de tot, dar așa aș vrea unul pentru toată viața: o masă mare de stejar... Rafturi negre,

pînă la jumătatea peretelui alb, pentru cărți, un fotoliu adînc pentru fumat țigara. Ah, și-o nevastă, o nevastă plinuță, albă ca tine, cu ochii mari, verzi, numai viață, strălucitoare de curățenie și sănătate... ca un model de Tițian, așa ca Lavinia, ca Emilia, ca să prepare ceaiul... Să ai papuci calzi... Asta...asta... visez.

Si știi că e imposibil, Emy... Numai dacă nu cumva voi fi numit suplinitor într-un orașel de provincie... vream să nu-ți spun... dar gîndul mă roade... Trebuie să-l spun cu un ceas mai devreme... Am vorbit cu Pillat, nepotul Brătienilor, și mi-a promis că mă va recomanda dr.-ului Angelescu.

Tristul tău, George

P.S. Si o cameră de musafiri, Emy... Acolo va sta Valeria... scumpa Valeria pe care nici nu mă gîndesc s-o las aci...

- Era atît de copilăros, încît își închipuia că o să mă las de teatru ca să merg la... Rîmnicul-Sărat. S-a aplecat să examineze o cicatrice ca o aripioară albă pe care o am deasupra genunchiului: Cînd ai căzut cu aeroplanul?

- Nu, automobilul; m-am răsturnat lîngă Paris.

Emy dragă,

E o copilărie... Iată-te acum și geloasă... Dragă, dar n-a fost nimic, absolut nimic... În antract stăteam de vorbă cu autorul și, cînd a trecut Lena Corematipe lîngă noi, el a oprit-o și-a întrebat-o ce impresie are... Pe urmă m-a prezentat... Spre marea mea mirare mi-a spus că mă cunoaște din cetit... Si chiar mi-a spus titlul unei bucăți a mea, apărută acum vreo trei săptămîni... Îți spun drept, asta m-a impresionat foarte mult și, om în toată firea, am început să mă bîlbîi... Pe urmă, foarte drăguță, ne-a invitat în lojă pentru actul următor, căci se ridicase cortina... O găseam, îți spun drept, încîntătoare dar, cum se zice, nu e genul meu... Genul meu e alcătuit dintr-un singur exemplar în lumea aceasta și acela ești tu, Emy... Dacă vrei tu, renunț și la ceaiul la care ne-a invitat pe mine și pe Horia Dumbravă.

- Dar ce-a fost asta? Eras gelooasă? (Căci numai asta nu mi-o închipuiam.)

Emilia a ridicat din umeri ca la o glumă nesărată... A întors capul spre mine cu exces de mimică, pentru că fizionomia ei caligrafică nu funcționa decît în mare, scoborînd gura brusc în jos, cu buzele ca un cioc de rață, disprețuitor și făcea oarecum cu ochiul... ceea ce însemna: „Crezi asta?”

- Făceam așa, pe nebuna... Nu, dar mă plictisea pramatia... de cațaoancă, că-l invitase în lojă. Așa face cu toți. Nu aveam eu chef ca el să stea în lojă cu ea... Și pe urmă, lui, eu îi spuseseam mai mult în glumă, așa, haloimăs... ca să am ce spune, dar el o luase în serios. Și sfîrșind iar cu mimică, batjocoritor: Săracu... Îi era frică să nu sufăr...

- Ascultă, Emilia, tu știai că suferă din cauza ta?

- Așa sunt bărbații, își fac idei... Desigur că suferea... Dar era mîndru, nu arăta totdeauna... Și pe urmă îi plăcea să vie la noi... De multe ori cînd nu eram acasă, venea și mă aștepta. Sta de vorbă cu Valeria... ceasuri întregi... discutau... făceau planuri. Era pentru el foarte bine... Dar ce puteam face? Aveam atîtea pe cap. Uneori mă mai supăram. Și cu o mîndrie groasă: Știi... pe mine să nu mă plictisească cineva prea mult...

Acum o nouă scrisoare pe hîrtie de caiet.

- Asta e scrisă la noi, cînd mă aștepta, e hîrtie de la rol.

Emy,

Te-am așteptat pînă la 12 1/2... Îmi tot ziceam că vii și așa a trecut de miezul nopții... Valeria spune că ai fost să repeți la o camaradă acasă, și bănuiește că, întîrziind și prinsă de ploaie, ai rămas să dormi acolo... Am jucat amîndoi tabinet. I-am luat două partide, deși am prins-o trișînd... ne-am certat... Era să ne luăm la bătaie... Pe urmă ne-am împăcat... În jurul unor lingurițe de șerbet și cafele... Ce bine era să fii și tu acasă, Emy... Serile în care te văd sunt singurele în care nu mă simt un ocnaș al vieții. Mă odihnește un calm, o senzație de împăcare ca o morfină, în interiorul acesta al tău. Privesc în dormitor. Ușa e deschisă și lasă să treacă din sufragerie o fâșie lată de lumină, care cade transversal pe patul atît de alb, larg, curat, neatins; în fund luna bate prin fereastră, luminînd pe dinafară abajurul galben.

Patul Emiliei într-adevăr e foarte curat, așternutul extrem de fin și alb, pentru că așa cer interesele ei. E poate obiectul cel mai îngrijit și mai luxos din casă, așa cum vânătorii serioși dau cea mai mare grijă și fac mari sacrificii pentru obiectele de vînat... Știi de asemeni că actorii, cînd vorbesc de garderoba lor, nu o consideră ca pe un lux, ci ca pe un utilaj profesional.

... În orașul acesta putred, în care totul e de vînzare... interiorul acesta e un refugiu de frumusețe și curățenie... Mă ridic să plec, Emilia, nu fără să sărut cald mîinile Valeriei, duhul îngrijitor, protector, organizator al acestui locaș de vis. Te văd în patul acesta alb ca zăpada, cu brațele goale, cetind la lampă. Cu imaginea aceasta în minte, cu sufletul plutitor, cobor în strada cu trotuarul spart, cu ceața ploioasă... ca să străbat Bucureștii în lat, cu norocul meu.

George

P.S. Mă duc să-ți aduc mîine biletele... cred că le-a oprit Găiceanu.

- Nimeni nu putea să-l mai înțeleagă... Uneori se supăra din nimic, era bănuitor, îl vedeam nu știu cum, pripit, amărît, plecînd îmbufnat. Și tocmai atunci n-avea dreptate. Alteori era așa de blînd și de cumsecade. Uite, timp de o săptămînă n-am dormit acasă, eram cu unul... Valeriei îi era urît singură acasă, sta cu el de vorbă și-i spunea că repet pentru un turneu... După aceea am plecat cu tipul la Brașov, iar Valeria i-a spus că am plecat în turneul Teatrului Național...

- N-a bănuir nimic?

- Pe urmă, după ce m-am întors, a mirosit el ceva.

Emy,

Îmi e peste putință să pricep ceva... Cum poți să faci asemenea copilării?... Eram ieri seară la „Giordache”, într-o cameră separată de sus, cînd, ieșind pe culoar, la plecare, spre miezul nopții, te-am văzut prin ușa deschisă de chelner, pe tine într-un grup de cheflii... Am crezut că-mi vine rău... Credeam că sunt beat, era să viu înăuntru... Am stat multă vreme în loc, ascultînd... vorbeai, închinai, făceai propuneri, ce enormități n-ai spus. Erai desigur beată... N-am stat pînă la ziuă la ușă,

de rușine, dar eram în stare să te aștept în stradă... Emy, tu ești un copil, nu-ți dai seama ce groaznic lucru e să primești o invitație într-o cameră separată cu diva-nuri murdare și oglinzi zgîriate cu pornografii... Dacă se află ceva, ești compromisă pentru

totdeauna... Dragă, nu te lua după colegile tale... pentru că ele sunt niște dezmațate... Dar tu, Emy, gîndește-te la Valeria, gîndește-te la toți cei care vād în tine o artistă mare... Sunt sigur că n-ai știut despre ce e vorba... Mi-e gura coclită... Mă simt bolnav, Emy.

G.

Am rămas cu hîrtia înțepenită în mînă... Ea se sprijinise cu umărul de mine și sînul ei se instalase ca într-un culcuș, în îndoitura brațului meu, îl simțeam cu coastele. Întorc apoi capul într-o lungă mirare.

- La „Giordache”?

- Ah! ce a mai fost și atunci... Ce motiv de ceartă, două săptămîni. De obicei n-aveam nici o grijă seara cînd mergeam în vreun local, că eram aproape sigură că nu-l întîlnesc... Totdeauna el mîncea în birturi și prin bodegi. În seara aceea se înființa un club, nu știu ce spunea el, al scriitorilor. Și aveau o masă a lor într-un salon. Noi eram un grup de șase-șapte inși, mi se pare că era și Gina, Lenta și pe urmă șeful de cabinet cu doi prieteni ai lui... Parcă trebuia să vii și tu în seara asta? Da, da... Parcă așa spunea Mărginoiu? Noi, fetele, ne cam trecusem și spuneam tot felul de prostii... Ne stropeam cu sifon, ne păcăleam unii pe alții. Și el era la ușă, dragă... Închipuie-ți!...

În chipul acesta am înțeles oarecum cauza tragediei lui Ladima... Din pricina sărăciei nu putea să meargă în aceeași lume cu femeia pe care (oribil cuvînt) o iubea, și atunci era cu neputință să exercite vreun control... Toate datele îi scăpau... Ea, care era totul pentru el, pleca gătită și venea din oraș, cum ar fi mers într-o cetate nepermisă lui, de unde s-ar fi întors spunînd ce vrea și cît vrea să spuie... El era nevoit să creadă și imaginația lui, necontrazisă de nici un incident al realității, putea să vadă o Emilie ideală, bună, suavă. Și mai ales o Emilie plină de mister. Dacă nu vezi cotidianul unui om, ci numai așa cum apare pe catedră, nu poți niciodată să-l cunoști. Construiești numai o figură de profesor... Cotidianul Emiliei nu era, cum s-ar părea, sufrageria cu Valeria, unde ea cobora oarecum ca o prințesă, ci patul ei plin de atîtea mistere, după-amiezele și serile cu supeuri, o lume cu care el nu avea mai mult contact

decît are călătorul de pe scara vagonului de clasa treia cu vagonul restaurant, sclipitor de lumină și tacîmuri, în cuprinsul de lemn lăcuit al căruia evoluează (deși doar la al șaptelea vagon) o lume absolut inaccesibilă, mai distanțată decît toate distanțele de parcurs în clasa treia, în cuprinsul întregii țări.

- A venit să se plîngă Valeriei... I-a bătut și ei capul ca să-i explice ce „imprudență” am făcut: „Dacă e posibil copilăria asta, Valeria?... În cameră separată la «Giordache»?...”

I-am spus cu jurămintele, bineînțelese, că n-am știut de ce e vorba... că am crezut că mergem în restaurant... că era ziua de naștere a Ginei... mai știu eu ce?... Două săptămîni a suferit îngrozitor... Nu mă mai săruta... ca să mă pedepsească, „să mă facă să sufăr”... era mereu gînditor, devenise mai bănuitor ca oricînd. Mă plictisea, nu-i vorbă, puțin, căci firește știa tot teatrul că e amoretat de mine, dar nimeni nu credea că trăiesc cu el, căci toți știau că sunt cu Traian...

- Care Traian?... E vreun actor?...

- Ești nebun?... Și a făcut o strîmbătură de silă, dar la ea nu cred că era o silă fizică, ci una morală, însă mimica ei era nediferențiată. Nu m-am culcat niciodată cu vreunul din teatru... E o prostie... Întîi că se află și pe urmă încep invidiile, de nu te mai descurci: „Așa?... te-ai culcat cu ăla și cu mine nu?...” Sunt foarte drăguță cu ei și atîta tot... Ce rost ar avea să mă culc cu Băltățeanu, să zic așa?... Colegi...

- Dar Traian cine era?

- Un inginer de la Căile Ferate... Venea cu mașina să mă ia... Tot teatrul știa că suntem împreună...

- Și Ladima n-a știut nimic?

- La început n-a știut... pe urmă a aflat ceva... Dar am tăgăduit... spunînd că așa vorbește lumea... că Traian nu vine pentru mine... ci pentru Gina... A mers cam greu, dar pînă la urmă tot a crezut. Stai că-ți arăt acum, că sunt cîteva scrisori din vremea aia...

Intervin grăbit, speriat:

- Lasă-le la rînd... și surîd... Dar vād că ții minte? Bună, indulgentă:

- Cum o să uit cîte încurcături îmi făcea?

Mă uit la ea și mă întreb însă dacă nu le-or mai fi citit și alții, așa cum am făcut eu acum... dacă nu cumva ea le-a făcut accesorii ale patului ei profesional.

- Ce te uiți așa la mine? mă întreabă senin, surprinsă. O scrisoare pe toate fețele, cu litere mai lungi parcă...

Scumpă Emy,

Trebuie să-ți scriu, căci am impresia că e singurul mijloc în care mai pot comunica, de o săptămână încoace, cu tine. Nu mai pricep nimic. M-am întâlnit ieri prin fața teatrului cu Gina și n-a fost chip să scot o vorbă de la ea... Ce sunt ascunzișurile astea?... Până și Valeria a început să aibă, de câte ori o văd, un aer încurcat... Repetiții și iar repetiții, deși am impresia că totuși nu joci decât prea rar pentru atâtea repetiții. Emilia, mai fii puțin și a mea... E așa de puțin ce-ți cer. Imaginea ta n-o mai pot dezlipi de viitorul meu... De altfel, e posibil să intervie o mare schimbare în viața noastră. Sunt în preajma unui mare eveniment... S-ar putea, Emy, ca în scurtă vreme să avem bani... bani... să ai ce-ți trebuie, oferit de mine... Asta ar fi cea mai mare bucurie a mea, azi... Nu pot spune pentru moment... Ai să vezi... Ba da... trebuie să-ți spun... Îți reproșez că tu îmi ascunzi lucruri, și chiar în aceeași scrisoare, eu însumi mă fac vinovat de asta... Emy, un prieten mai tânăr, foarte, foarte bogat, mi-a telefonat acum două seri la gazetă, căci se vede că nu știa că am demisionat... Noroc că Negrea, secretarul, îmi știa adresa și mi-a trimis vorbă... A doua zi de dimineață m-am întâlnit cu el... În biroul lui am stat de vorbă un ceas întreg. Nu stă acasă, are locuință în oraș, pe Cometa. Foarte frumoasă, cu mobilă modernistă, care mi-a plăcut foarte mult. Uite despre ce e vorba... Un frate mai mic al lor a murit... și vor să facă o fundație culturală... Bătrînul vrea să dea toată partea eventuală de moștenire a celui mort-sau o bună parte, pentru această fundație... E vorba de vreo 7- 8 milioane. N-au vorbit pînă acum cu nimeni și prietenul meu a ținut să mă consulte întîi pe mine. Din venitul cam de un milion pe an se vor face 100 de burse pentru școalele primare, căci bătrînul n-ar vrea să mai rămînă nici un neștiutor de carte, 10 burse pentru școalele secundare, 4 burse pentru Universitate... Din restul venitului, cam 5- 6000 de lei se vor da anual premii pentru literatură, muzică, pictură și teatru. Astea le-am fixat eu... A vorbit și cu bătrînul și cred că au căzut de acord cu mine. Va fi și un fond de ajutorare... Faptul că mi s-au adresat mie mi-a făcut o nesfîrșită

bucurie... E posibil să fiu numit secretarul acestei fundații. Ar părea lumea altfel construită, Emy.

Ca să discutăm mai mult, am luat ieri masa cu prietenul meu la „Modern”... a plătit el. Mîine ne întîlnim de-a dreptul la masă, ca să continuăm. M-a invitat tot el, dar acum trebuie să gădesc parale undeva, că n-are nici un Dumnezeu să-l las tot pe el să plătească.

G.D.L.

Emilia vede că nu mai dau nici un semn de viață, ca un bolnav în criză.

- Ce ai rămas așa?... Ia uite cum a rămas!... Își încruntă puțin privirea, ca să înțeleagă mai bine, cu ochii aceia mari, care nu văd decît simplu... Ți s-au umezit ochii? Ce e? Noroc că pot minți așa, reflex aproape.

- Mi-am adus aminte de fratele meu care a murit și el.

Din cauza fratelui mi s-au umezit ochii, dar trebuie să mărturisesc, oricît ar fi de monstruos, că nu din cauza lui Sorin, ci din pricina acestui biet frate, frate adevărat, din același altoi de suferință, care era grav ca un profesor universitar, de o politeță de ambasador pensionar, surîzînd puțin îndepărtat, cu ochii calzi în orbitele prea mari... al cărui destin eu aș fi putut să-l schimb în această lună aprilie, cînd i-am vorbit despre această „fundație” și n-am știut.

- Ai avut un frate mai mic?

- Da...

E înduioșată...

Aproape că a turtit cutia cu scrisori, trebuie să se ridice în cot, ca să luăm alta.

Emy,

Ce-a mai fost ieri? Știam că nu ai decît în actul trei și am venit să te iau... M-am jenat să intru în cabina voastră... Îmi închipuiam că se îmbracă fetele și ți-am trimis vorbă... Mi-ai spus să te aștept și pe urmă n-ai venit... Fetele mi-au spus că te-a chemat directorul... M-am interesat însă și am aflat că nici n-a fost directorul în seara aceea la teatru și nici nu vine de obicei la spectacol. Te-am căutat apoi pretutindeni... Nimeni nu mi-a spus... Nu te văd aproape două săptămîni

și atunci ne pierdem unul de altul?... M-am întâlnit cu Gina, care vrea să-ți vorbească... Spune că nici ea nu te vede...

Întoarce spre mine capul rotund de pisică de lemn, cu orbitele geometrice.

- Ce-a fost și atunci... Traian mă aștepta la „Elysee” și nici prin cap nu-mi trecea că Ladima vine să mă ia... A trebuit să rog fetele să-l ție de vorbă pînă plec, căci dacă s-ar fi luat după mine, îl știam, nu mai scăpăm de el. Pe ele le amuza foarte mult așa... Vivi l-a luat în cabina cealaltă, și el a marșat... Ele rîdeau să se prăpădească... Nu pricepea nimic și era mirat de atîta prietenie și dragoste din partea lor.

Acum ține ea, în mîna grăsuță, scrisorile, și eu citesc peste umărul ei rotund. Am făcut-o înadins pentru ca să mi le comenteze, fără să-i cer anume asta, căci, desigur că, numai așa din reacțiune animală, ar refuza... Sub pretext că stau mai bine, m-am rezemat de ea cu un soi de familiaritate complice și tandră... Crește în mine o durere mărăcinoasă și sunt actor într-un teatru care, ca teatrul în teatru din Hamlet, corespunde unei drame adevărate.

Scumpa mea,

Mîine vreau să te văd neapărat, Emy, am vești bune de tot... Nici nu știi ce înfrigurat sunt... Ieri am luat din nou masa cu prietenul meu, afară din oraș... Nici nu mi-am închipuit că s-au deschis grădinile și mai ales că se poate mîncea și ziua acolo... La „Flora”, la prînz, parcă ești într-o stație climaterică în străinătate... Grădină mare cît un parc cu parmalic verde, cu mese afară, așa în plin soare... Galantarul bogat cu mîncăruri, chelnerii îngrijiiți îți dau impresia de odihnă, de curat, ca de sanatoriu. M-am simțit așa de bine... Pe urmă, după ce am luat cafele și coniac, un coniac tare și ușor ca o flacără galbenă, am făcut un tur cu mașina pînă la Otopeni... Cu toate că șoseaua era stricată, mi se părea că nici în leagăn, cînd eram mic, nu m-am simțit așa de bine, la ora 2, după o masă bună, ca în fotoliul adînc și elastic al mașinii (puțin amețit de vin, e drept). Ei bine, Emy, fundația e pe cale să se realizeze... S-ar putea să mergem încă din vara aceasta la Rîmnicul-Sărat... Căci acolo vreau să mergem, Emy. Obligațiile mele de secretar nu mi-ar impune să

stau în București... Așa încît în loc să trăim prost aci, am putea trăi curat și frumos acolo.

Cînd îți spuneam: „Emilia, dă-mi un an de așteptare și încredere, și totul se va schimba...” Fii mîine acasă... Trebuie să stăm de vorbă.

G.D.L.

- Mi-era imposibil... Traian nu mă lăsa nici un minut liberă... Dormeam și mîneam la el, dar Valeria nu-i spunea lui Ladima... Veneam numai să mă schimb acasă... El venea însă în fiecare seară și juca tabinet, așteptîndu-mă, cu Valeria.

- Și cum s-a terminat cu Traian?

Trăsăturile caligrafice, adică fruntea senină cilindrică, sprîncenele aduse din condei, ochii mari neadînciți în pleoapele grăsuțe, catifelate, se strîmbă într-o denunțare:

- Intrigile, dragă... Că în teatru e ca un viespar... I-au scris scrisori... Aș vrea s-o mai întreb, dar e în mine o drojdie de oboseală și nemulțumire, cînd îmi amintesc de...

Fundația s-a făcut. Nu are venituri de un milion, dar are, e adevărat, un secretar. Nici o clipă, nici ca o bănuială măcar, nu mi-ar fi trecut prin cap că am putea oferi unui domn atît de bine postul acesta... În îmbrăcămintea lui serioasă, de profesor, în tonul academic, cum să-ți spun? cu care vorbea, superioritatea intelectuală și de om de lume pe care o manifesta nu ți-ar fi permis nici o clipă să crezi că unui asemenea om îi poți face ofensa să-i oferi un post de secretar al unei fundații particulare pe care noi l-am încredințat unui tînăr student recomandat de un profesor. S-au dat premii, e drept, între altele și unul de poezie. Tata a cerut Academiei și unor scriitori cunoscuți să deearnă „Premiul Sorin Vasilescu” de 30 000 de lei. Trebuie să spun cu sinceritate că auzisem că e un excelent gazetar, dar n-am știut, pînă la sinuciderea lui, că Ladima e și poet, și mai puțin, cum au scris unii atunci, că e un foarte mare poet. Premiul a fost dat deci altcuiva.

- Vrei să trimit să mai aducă țigări? La ce te gîndești?

- Da... mai pe urmă...

- Chestia cu ce credea el nu s-a făcut, dar pe urmă a găsit ceva la o revistă, nu știu unde... Lucra... era așa... secretar... dar nu cîștiga mai nimic.

Emy scumpă,

Țin foarte mult să te rog un lucru... Am invitat la masă... mergem într-un loc unde se mănâncă admirabil, e o cârciumă pe Buzești, „La Nepotu” - trei buni prieteni ai mei... Le-am spus - numai lor, Emy - pentru că suntem foarte buni prieteni, căci ne vedem în fiecare zi la cafenea, că va veni și logodnica mea... Emy, nu-ti închipui ce cald mi separe cuvîntul acesta și înflorit, numai cînd îl pronunț: logodnica mea... Aș fi fericit să fii într-o seară în mijlocul prietenilor mei buni, cu logodnica mea... (N-am mai spus la altcineva la nimeni că suntem logodiți, nu te supăra...) Dar cuviința cere să ți-i prezint dinainte.

... Iată-i de pe acum, în scris. Unul, Bulgăran, este un mare savant, Emilia... Firește, nu e profesor universitar... pentru că numai diplomele contează în țara asta... Are o teorie extraordinară asupra atomilor... pe care o va scrie și o va traduce în franțuzește. A făcut descoperiri literare care au revoluționat istoria literaturii noastre... Cibînoiu a fost cancelar la Externe... n-a înaintat pentru că știi ce înseamnă să înaintezi la Externe; să fii din lumea lor și să perii toată viața... Acum vreo cincisprezece ani, Cibănoiu a pus semnul mirării într-un ordin al secretarului general, care credea că St. Louis e un oraș din Franța și numise un consul acolo... E un mare teozof Emy, ai să-l cunoști... Colaborează la o mulțime de reviste teozofice franceze și germane... Are o bibliotecă imensă... Penciuлесcu, cel care întregeste trinitatea, e, fără îndoială, cel mai deștept om din țara romînească... Ripostele lui sunt celebre... Ras, negricios, cu o față de consul roman blazat, e de o cultură care sperie și pe profesorii universitari. N-a primit niciodată o catedră, a socotit nedemn de el asta... A preferat să fie suplinitor la un liceu particular, decît să se preteze la compromisuri.

Un profesor universitar care își pusese ochii pe el, de cînd era student, și-a dat catedra și fata după altul, cînd a văzut că Penciuлесcu face... mofturi. Ai să-i cunoști, Emy, și ai să vezi ce țiți interesanți sunt. Prin urmare, dragă, trec mîine să te iau pe la 8 1/2 nu?

G.D.L.

Se întoarce, și acum încă deziluzionată, schimbă picioarele... se întinde, voinică, a plictiseală.

- Am fost... Vai ce seară... Erau niște rable, de parcă eram în spital... Unu n-avea dinți și făcea spirite... altul făcea pe curtezanu. Ce prieteni și-a găsit el!... Am stat numai pînă la 11, că mi s-a părut o prostie să pierd noaptea cu o adunătură ca asta. Biletul ăsta (de la mine din mînă) l-am găsit de dimineața, vîrît pe sub ușă, e iscălit de ei trei.

Păcat, Emy, că n-ai stat... Prietenii mei te găsesc foarte bine... Le-ai plăcut enorm... Noi acum am încheiat... dimineața... Ei mi-au spus să trec să-ți las pe sub ușă biletul acesta pe care iscălesc cu toții. Cu cele mai dulci sărutări de mîini, G.

Gedem nu știe ce comoară are. Bulgăran... Nici ducele de Sagan n-a prezentat o așa frumusețe la un supeu prietenilor lui... Cibănoiu.

Dacă aveai de gînd să pleci așa de repede, de ce ai mai venit?
Penciulescu.

Cam în vremea asta, plecam pe cîte două-trei zile din București cu Traian... că încă nu rupsesem cu el. Avea inspecții și mergeam și eu... Stăteam la hotel, pînă venea el, pe urmă ieșeam împreună la masă la restaurant. La Giurgiu... La Buzău... O dată am fost și la Roman...

Ladima era foarte enervat și devenise bănuitor¹². 1 Caută țigări pe noptieră și nu găsește.

- Nu mai sunt țigări?

Acum o scrisoare fără titlu, dezordonată, fără scrisul acela culcat și mare, ci aproape drept și mai mic.

Aseară treceam, pe lângă un grup, în fața teatrului. Unul dintre actorii tineri povestea ceva și toți rideau... Când m-am apropiat, toți au tăcut și păreau jenați... L-am luat pe Ion Sîrbul deoparte și, după cîtva timp, necăjit, enervat, sîcîit, mi-a spus, îndurerat: „Gedem, ești un dobitoc fără pereche... Nițescu povestea ce i-a făcut Traian Emiliei, pentru că a prins-o în cabină la un teatru particular cu un coasociat director... A văzut-o mergînd cu el la teatru, la o oră cînd nu puteau fi nici măcar repetiții... A urmărit-o, a intrat în teatru și de la ușa cabinei a ascultat și a înțeles totul. Pe urmă?... Gedem, ești un dobitoc fără pereche... cu tot geniul tău... La revedere... Nu te mai apropia de

¹² Cam în vremea aceea Ladima m-a rugat să-l aștept la plecarea de la o ședință a comitetului S.S.R., ca să mergem împreună. Abia după ce ne-am despărțit de Perpessicius, cu care plecam de obicei, în dreptul hotelului „Athenee Palace” - era în anul cînd se adăogau trei etaje hotelului „Splendid” și circulam numai pe partea cealaltă - Ladima, care mă conducea pe nesimțite spre oraș, m-a întrebat, întîi cu un aer indiferent, detașat, cum am petrecut la un „ceai” dat de una dintre tinerele angajate ale Teatrului Național, dacă m-am amuzat bine, ce lume a mai fost și, târziu apoi și cu ocoluri, dacă s-a flirtat, cum mergeau simpatiile, până la ce oră din noapte am stat (căci am înțeles că, după câte știe el, s-a stat până la 9 seara). Bănuiam unde vrea să ajungă, și-a ajuns foarte târziu, cu un surâs galben și exagerat de vioi.

- E adevărat că a fost acolo și un tânăr inginer... Traian Justinii? Un bun prieten al meu...

Îmi dădeam seama cît de mult ține să afle, și înțelegeam, în aceeași clipă, că nu pot să nu fac parte din acea cumplită coaliție care se formează de la sine împotriva unui bărbat înșelat... Lașitate, simplă dorință de a-ți simplifica existența, teama să nu pari poltron, un sentiment de vulgar orgoliu că ești în clipa aceea deasupra, nu știu ce, m-a împiedicat să-i spun ceea ce știam, lui Ladima. Poate și gândul că l-aș face să sufere - și toți disprețuim la alții suferința din dragoste, o credem neserioasă și găsim că ni se cere prea mult ca să ne „amestecăm în asta” - m-a făcut, cred, să nu-i spun că Justinii a stat tot timpul cu Emilia, care i-a făcut și scene de gelozie, că toată lumea fi consideră împreună, că acest ceai s-a sfîrșit la nouă, dar a continuat cu o masă la „Roata lumii”, prelungită și ea, că în zorii zilei Justinii ne-a condus pe toți acasă cu mașina, rămînînd cu Emilia, care probabil a dormit la el.

grupurile care rîd cu hohote... Nu uita să depui cărți de vizită la Anul nou și la ziua onomastică lui Traian Justiniu. La revedere...” și aplecat bățînd mătănii. Nu sunt, Emy, nici fiirios, nici nu sufăr. Mi-e numai o imensă, o nesfîrșită milă de mine... Fiecare suntem ursiți de la facerea lumii să fim așa cum suntem, așa cum e ursit sîmburele să dea bostan, și bobul de grîu spic... S-a făcut în mine ca o lumină de moarte și înțeleg acum, neașteptat, toate întîmplările și toate faptele omenеști ale acestui an de delir, de cînd te cunosc... Cu bine, Emy, fii fericită, căci există soiuri de fericire pe lumea asta pentru tot ce a creat Dumnezeu.

G.D. Ladima

- Am crezut că acum s-a sfîrșit... A fost în mai asta, într-o ghină mizerabilă... Știam că pe întîi iunie sunt concediată de la Național. Speram să intru la alt teatru, particular... L-am pierdut și pe Traian... Și acum se mai supăra și Ladima. O lună n-am mai știut de el nimic... Pe urmă am aflat că e bolnav.

În anul acela, în iunie, am avut și eu un conflict cu el... Era în comitetul unei expoziții de cîini... Pentru că se știa că e unul dintre cei mai buni cunoscători ai raselor de cîini din țara noastră. Pe maidanul fostei primării se făcuse o curtică prăfuroasă, mărginită de cuști și cotețe, cu tot soiul de cîini și căței. L-am rugat să dea, în loc de premiul doi, premiul întîi pentru un pekinois mătăsos al unei prietene care nu-mi mai da pace.

- Nu te supăra, domnule Vasilescu, dar premiul întîi a fost dat de vreo zece ori pînă acum. Asta mă plictisește... Scuză-mă. Plec acasă. M-am săturat.

Emilia a luat un bilet, care, de altfel, venea la rînd.

- Ce bilet este ăsta? și îl cercetez mirat.

- De la un prieten al lui... de la Cibănoiu.

Domnișoară,

Iertați-mă dacă intervenția mea este inoportună și deplasată. Dar știu ce inimă bună aveți și sunt sigur că dacă sunteți cauza unei atît de mari suferințe, e că nici nu bănuți răul pe care-l faceți... De vreo săptămînă, domnișoară, prietenul nostru merge spre moarte... Pe căldurile acestea grozave, e singur, fără nimeni lîngă el, și sunt sigur că

prezența d-voastră cîteva minute lîngă patul lui... ar fi ca un balsam... Doctorul i-a interzis să coboare și noi facem, cu rîndul, pe paznicii lui, dar avem foarte puțin timp liber.

Cibănoiu

- Eu tocmai plecam într-o excursie cu automobilul prin Ardeal... Dar s-a dus Valeria numaidecît... Ce-a găsit acolo zice că nu poate spune. El sta tocmai sus, la al treilea, pe Rahovei... Nu era măturat de zile întregi, o gîndăcime să te sperii, haine și ghetete murdare, resturi de mîncare. Pe cărți sta praful de un deget. El avea nevoie de pungi cu gheață pe frunte și seara comprese calde la ficat... Era slăbit, neras, rufăria patului murdară, căci era o singură servitoare la toate trei etajele. Venea numai să măture și să aducă apă dimineața. Valeria a venit înapoi acasă... A luat un ciocan, cuie, cearșafuri de pat și o pernă cu fețele ei, a luat un reșou, că eu am vreo două-trei, că mereu se strică și nu vreau să rămîn fără nici unul.

Casa lui era veche, ca o cazarmă, dar avea electricitate și priză pentru reșou, așa că tocmai bine putea să încălzească apa.

Împreună cu Cibănoiu l-au coborît jos din pat... L-au așezat pe saltele în fundul culoarului. A deschis ferestrele, a curățat puțin de păianjeni, a măturat bine, a pus praf pentru ploșnițe și pîine muiată în acid boric pentru gîndaci. A dres ea singură patul, că Cibănoiu nu se pricepea la nimic... A potrivit rafturile de cărți. Pe urmă a primenit așternutul, a spălat vasele și paharele... Cibănoiu se minuna, nici nu mai recunoștea odaia... În fiecare zi, că eu eram plecată, se ducea la el; de cîteva ori, cînd avea dureri, a stat și noaptea lîngă patul lui. Că era bolnav de ficat, nu știu ce avea, că nu avea voie să bea decît lapte. Spune Valeria că avea niște dureri îngrozitoare, uneori își mușca mîinile ca să nu strige... Cînd îi treceau crizele stăteau de vorbă... Și ei și lui le plăcea să stea la discuție... Spunea Valeria că despre mine n-a spus o vorbă tot timpul... Ea adusese un borcan de dulceață de acasă și pregătea la reșou cafele, de trata prietenii cînd veneau... Seara se adunau toate rablele acolo și zice Valeria că petreceau foarte bine.

De văzut nu ne-am văzut toată vara... Eu fusesem la Bîrlad tot timpul... El mi se pare că a fost la un cămin de scriitori prin Transilvania... S-a angajat pe urmă la o gazetă de la Chișinău, dar nu știu de ce n-a stat decît două luni. Pe la sfîrșitul verii mi-a venit un

angajament de la Teatrul Național de acolo. Am bănuir eu că trebuie să fie ceva cu el acolo... Dar n-am primit... Trebuia să transportăm casa și ne era greu.

Valeria dragă,

Nu înțeleg de ce te-ai grăbit atât să-mi trimiți cărțile împrumutate... Îmi făcea plăcere să le știu la d-ta... Dacă vrei altele, oricînd, toată mica mea bibliotecă îți stă la dispoziție... Știu că niciodată cărțile pe care le iubesc atât nu vor fi în mîini mai bune, mai îngrijitoare și atât de iubitoare ca ale d-tale. Mereu îndatoratul,

George Demetru Ladima

- În septembrie, cînd ne-am întors, Valeria, care împrumutase niște cărți de la el-nu le-a citit, că nu i-a plăcut nici una - i le-a trimis înapoi... Despre mine nu spunea nici un rînd, nici n-o întreba niciodată... Aflase și el, poate, că în toamnă era să mă mărit cu Arghiropol. Eram ca și logodită...

- Arghiropol era un societar al teatrului? Nu l-au scos la pensie? Așa auzisem parcă...

- Da, și a stat la noi în casă vreo două săptămîni... Decît să fiu metresă pe degeaba a unui tenor, mai bine nevasta unui societar, că amanți găsesc eu cîți vreau... (Ea nu spune limpede că vrea un bărbat „complezent”.) Arghiropol a și stat aci, vreo trei săptămîni... Ladima știa... cînd ne întîlneam pe stradă, mă saluta foarte rece și așa... foarte demn... Că nu mai venea nici la noi... Ii spusese Valeria că m-am logodit și că de Sfîntul Dumitru ne mutăm într-o altă casă, mai mare... La National, însă, tot n-am mai putut să intru... Nici Nae Gheorghidiu nu putea face nimic, că acum fusese scos de la minister și îl atacau mai toate gazetele.

Domnișoară,

Am publicat astă-vară în cea mai de seamă revistă literară, Cugetul, în care public de obicei versurile mele, trei articole despre decadența teatrului românesc, care au avut oarecare răsunet, îndeosebi în

generația tînă, dornică de o spiritualitate nouă. S-a hotărît să facem o grupare pentru teatru, i-am spus: Proscenium. Un tînăr regizor, Doriadi, care a studiat la Berlin cu Karl Heintz Martin, va pune în scenă. Înainte de spectacol vom ține conferințe arătînd ce vrem. Sunt nădejdi mari că vom revoluționa în întregime teatrul românesc învechit, rămas la formule vulgare, boulevardiere. Cea dintîi piesă pe care o vom juca va fi învierea lui Tolstoi, într-un singur decor, cu proiectoare și recuzită modernistă... Te-am propus pe d-ta pentru rolul Maslovei și, după oarecare discuții, deoarece se pare că Doriadi vrea pe altcineva, s-a căzut de acord. Pe bărbat îl va juca un tînăr absolvent al Conservatorului, Priboescu, pe care probabil îl cunoști, pentru că se spun despre el lucruri extraordinare. V.I. Stefanovici, unul dintre cei mai renumiți artiști de la noi, va vorbi despre Tolstoi și regia lui Gordon Craig. Spectacolele vor avea loc la Teatrul Popular. Sala va fi decorată în perdele cenușii, iar scena transformată.

G. D. Ladima

- Deși nu plăteau nimic și știam eu cît timp se pierde cu repetițiile, am primit... Venea și el, în fiecare zi, la repetiții, sta într-un stal în întunericul sălii, și-mi vorbea foarte politic. Îmi plăcea mult mai mult așa cum se întorseseră lucrurile. Miroseam eu cîteodată că trece anume pentru mine pe la ușa regizorului.

- Și s-a jucat spectacolul?

- De vreo trei ori... Am aci și critica...

A coborît și a scotocit într-altă cutie, unde erau tăieturi din diverse ziare... Afară de *Universul*, care nu găsea satisfacătoare asemenea încercări și spunea că singura care a înțeles rolul a fost domnișoara Răchitaru, și de *Dimineața*, care lauda mult pe Doriadi, pe Priboescu și remarcă în treacăt pe domnișoara Răchitaru, „care a fost în rol”, toate celelalte critici mai mărunte vorbeau, așa, călduros despre spectacol și rînd pe rînd arătau că mai ales în scenele de beție, Maslova a domnișoarei Răchitaru a cutremurat sala... „Are un temperament copleșitor, scria unul dintre critici, și Teatrul National a făcut o greșală de neiertat concediind-o.” Mai erau cîteva reviste, mici probabil, pe hîrtie velină, care cereau ca neapărat să se încredințeze un teatru permanent lui Doriadi.

- Eu eram bucuroasă că asta îmi slujea ca să cer să fiu reangajată la Național, mai ales că nu mai puteam conta pe Arghiropol... care, după ce stătuse trei săptămîni în casă

la noi, rupsese logodna... Și încruntînd, prea puțin, centrul de întîlnire deasupra nasului, a atîtor linii caligrafice: Iar intrigi și anonime... că știi cum e acolo!... A aflat și de falimentul băncii...

- Ce faliment? întreb uimit. Emilia se învinețește, se agită toată.

- Să nu mai vorbim. Pungașii de la „Banca Gompos”... Mi-au mîncat un milion... Că tocmai vream să iau o casă în parcul Principesa Măria... Că mereu ziceam să ne mutăm... Acum!... și își freacă vertical palmele desfăcute, cum ar toca banii cu două talgere de fanfară, în semn de „adio”.

Altă scrisoare, acum cu un scris mai nervos, mai grăbit și mult mai oblic, fără titlu.

E peste puterile mele... Trebuie să-ți scriu... Trebuie să-ți vorbesc... Pînă mîine seară trebuie să se întîmple ceva, pentru că mi se rup zăvoarele minții... De trei luni îndur o suferință care întrece puterea de rezistență a nervilor mei, depășește tot ce e capacitate de îndurare și răbdare... Orice, Emy... dar vreau să fiu iar lîngă tine... Să te aștept jucînd tabinet cu Valeria... Mă cuprinde nebunia, mi separe dintr-altă lume posibilitatea pe care o aveam de a-ți auzi pașii pe scară - oricît de tîrziu - de a te vedea intrînd pe ușă, scoțînd pălăria cu mîna stîngă și așezînd-o peste mînuși.

Să privesc, sprijinit în coate pe fața de masă cu pătrate albe și roșii, obrazul tău rotund și rumen, cu ochii mari verzi. Să ne certăm... să spui ce vrei... Sunt cel mai nenorocit dintre oameni, Emy, cînd sunt departe de tine. Prezența ta, alături de mine pe stradă, de cealaltă parte a mesei, în sufragerie, în aceeași încăpere, fie și într-o sală de spectacol, mi-e mai necesară ca unui morfinoman doza lui zilnică.

Cel puțin înainte te puteam aștepta... Sufeream atîta... Azi pînă și așteptarea aceea, acum cînd de trei luni nu mai am dreptul acesta, mi se pare un paradis pierdut. Re-dă-mi-l... Pe lumea aceasta e tot ce mi s-a dăruit într-o viață de umilință, mizerie și suferință.

George Ladima

Nu pot să întreb, decît după o lungă tăcere, în care mă apasă un soi de deznădejde, cu toate că surîd.

- Ce i-ai răspuns?

- M-am sfătuit cu Valeria și ea a fost de părere să-l chemăm... Mai ales că acum mă certasem cu Arghiropol și eram liberă de tot. Am întrebat-o pe Valeria dacă să mai spun vreo minciună ca rîndul trecut, să mă dezvinovățesc... Ea a spus să tac din gură... Că e mai bine pentru mine ca el să știe adevărul.

I-am scris o scrisoare că îl aștept a doua zi seara, cu mare plăcere... Și uite ce nebunește mi-a răspuns.

Era într-adevăr o scrisoare de înnebunit. Pe patru pagini nu era scris decît cuvîntul „mîine”, în coloană, pe fiecare pagină și de cîte 10 - 15 ori.

Mîine

Mîine

Mîine

Mîine

Mîine

Mîine

Și așa toate fețele. La urmă doar atît: „Va mai fi mîine?”

- După aceea, ne-am văzut cam în fiecare seară... Avea bilete la cinematograful și teatru luate de la ziare și am ieșit împreună. De cîteva ori am stat amîndoi acasă de vorbă și se ducea Valeria la teatru.

- Ascultă, ai fost din nou a lui?

- Nu... că nici n-a fost vorba de asta... Stăteam numai așa de vorbă, că altminteri era idealist.

Mă uit la ea, e tot senină, mare și goală.

Draga mea,

Toamna tîrzie e de aur, părul tău bălai e de aur, ochii tăi au licăriri de aur... Săptămîna asta e aurul vieții mele... Sunt un nerod... Un nebun, că trei luni am suferit atît... Trimit două locuri din vreme pentru Valeria s-o invite pe prietena ei. Cibănoiu îmi spunea azi-dimineață că ar merge

și el bucuros cu Valeria la cinematograf. Noi, care am văzut și Carnea diabolică și Lord Satan, vom rămîne acasă...

George

Să rămîi cu Emilia, fără s-o ai!

Mă întreb ce poate fi intimitatea cu femeia aceasta, mai ales cînd nu e dezbrăcată?

- Ce vorbești, seara?

- Pînă noaptea tîrziu... Despre teatru... despre actori, știa o mulțime de lucruri. Uneori jucam și noi tabinet... Îi plăcea, așa, să stea aci.

Emy scumpă,

Ceea ce-ți spuneam aseară e pe cale să se îplinească. Azi m-a chemat prietenul de care-ți vorbeam și m-a prezentat unui deputat, n-ai de unde să-l cunoști, Nae Gheorghidiu... A rămas să ne întîlnim diseară din nou acasă la el... Prin urmare, nu pot veni... N-am vorbit încă despre condiții... Știu că va fi un buget foarte scăzut și lefuri foarte mici. Sper să iau cronică dramatică... Gîndește-te puțin la mine diseară.

George Ladima

- Cînd am primit scrisoarea am rămas trăsnită... Nici azi, jur, nu mai înțeleg cum de el nu a văzut că Gheorghidiu este, știi? arendașul pe care l-a văzut la noi. Urmează apoi o seamă de bilețele scurte... fie că Ladima nu mai avea timp să scrie, căci acum scria aproape singur jumătate din gazetă, și încă articolele cele mai de seamă, fie că nu mai avea nevoie să scrie, căci pe Emilia o vedea în vremea aceasta, probabil, cînd vrea. Era o activitate înfrigurată, politică, războinică... Poate o fi fost și o diversiune sufletească - Nu sunt decît mici bilete:

Treci cu Valeria diseară pe la mine pe la redacție... Mă luați și mergem să mîncăm la „Mircea”.

Sau altul, pe hîrtie cu antetul Veacului:

Nu te pot aștepta... Vino direct la teatru... Eu iau un ceai la redacție... Vezi se, nu pierzi actul I, căci e o scenă foarte importantă...

Observă că locul gazetei s-a schimbat, căci, din cauză că am apărut târziu, ni-l dăduse la fund și l-am trimis înapoi.

G.

Rămân din nou îndelung pe gânduri... Toată vremea aceasta de vreo câțiva ani încoace e a vieții mele, și trebuie să precizez că orice dată, chiar străină, trece prin existența mea ca un amestec de vis și realitate... Ceasul care a bătut orele regulate pînă am împlinit 28 de ani e de atunci puțin strîmb. Trăiesc o viață în care nimic din ceea ce se întîmplă nu mai e cu semnificație simplă... Totul trebuie să corespundă, ca în vis, la altă situație, faptele capătă înțelesuri noi, unele printr-altele. Cuvintele nu mai sunt semne pentru ce e dincolo de ele. Mai înainte viața mea avea zilele săptămînii: luni, marți, miercuri etc., care corespundeau cu zilele cifrate în calendar... cînd era ora 12, era ora 12... Dacă era cald, mi-era cald. Dacă aveam guturai, strănutam... Aveam un program, sau o lipsă de program, care se suprapuneau exact faptelor... Cînd cunoșteam un domn, era un domn, cînd cunoșteam „alt domn”, era „alt domn”, cînd mă culcam cu o femeie însemna că am avut-o, cînd un cunoscut spunea că-i plac țigările Lucky Strike însemna că-i plăceau Lucky Strike. Dar de câțiva ani, printr-o acumulare de împrejurări deosebite, care ele însele or fi avînd vreun tîlc, semnele nu mai corespund conținutului lor stabilit, faptele au alte cauze de cum le știu eu, dacă o femeie, care e zodia mea, rîde, nu mai înseamnă că e veselă; cînd un domn e grav, corect și important, nu înseamnă că nu depinde în toată soarta lui de un cuvînt al meu, cînd fug de un surîs, poate însemna că îl doresc, iar un domn cu mustați războinice, pe care-l prelungeam într-un raion universitar, aflu azi că ducea pantofii Emiliei la cizmar... Știu că asemenea devenire e normală pentru nenumărați alți oameni, dar ceea ce nu e normal e transformarea mea, automobilistul și atașatul de legatie Fred Vasilescu. Iar acum cînd eu nu mai sunt cum am fost, ochii mei, prin care văd lumea, sunt, mai mult ca oricînd, cum n-au fost niciodată, numai ai mei, și înapoia lor sunt eu, numai eu... Nu pot să fiu înapoia altor ochi... Noțiunea de normal eu nu o am decît comparînd existența mea de dinainte de a întîlni pe doamna T. cu existența mea de acum. Vedeam mai puține colori, doar cîteva nuanțe, mult mai puține fapte, alte bucurii... nici nu bănuiam atîtea înțelesuri cîte îmi sar în ochi de atunci încoace. Erau chiar mult mai puține întîmplări pe lume și semănau,

groase, oarecum toate. Mi s-au ascuțit simțurile? Nu vedeam mai înainte nimic, ca atunci cînd treci pe lîngă un copac, plimbîndu-te fără să-l vezi măcar, deși nu ești distrat, numai pentru că nici nu-ți închipui ce ai putea vedea la un copac. Și nici nu-ți pui problema asta. Dar cînd tovarășul s-a oprit privind, și te oprești și tu, descoperi nenumărate forme și fapte. Coaja copacului e crăpată într-un anumit fel, care te sperie cu diversitatea lui, sunt flori la rădăcina lui, de soiuri foarte diferite, e și un mușuroi de furnici, pe care dacă-l privești atent descoperi alte întîmplări mici, dar neasemeni una alteia.

Femeia aceasta e tovarășul care m-a oprit din drum, numai ca să privească el ceva, și de atunci am început să văd și eu o mulțime de lucruri. Mă gîndesc că fără doamna T. n-ar fi existat în nici un fel Ladima în viața mea; iar întîmplarea de acum, care mă îngheață și mi se pare în amurgul acesta călduros, în camera aceasta, dospită de suferințe și semnificații, nu m-ar fi oprit în loc nici cît să fumez o țigară. Fără să-mi descopere ea anumite răsfrîngeri de orgoliu și anumite gingășii, fără să-mi fi arătat savoarea umilinței, nu m-aș fi întovărășit niciodată cu un om care m-a făcut „gujat” în plină lume; fără ea n-aș fi știut că a te întîlni noaptea cu un astfel de om și a porni cu el apoi la Sinaia poate însemna o bucurie scăzută, grea, mai adîncă decît o călătorie la Londra, pe care o așteptam atît cînd eram student.

Și dacă toate aceste există, și mai ales există așa, e pentru că în toate, în orice lucru, în orice întîmplare și neîntîmplare, de cînd am cunoscut-o, dănuie ceva din existența ei, imaterial, cum vibrează în orice organ, cît de neînsemnat, energia întregului. Și nimic

nu mai poate să fie altfel, cum rîul nu mai poate curge în sus. Mai ales de cînd a venit și lovitură cumplită (care m-a făcut să citesc atît și să caut explicații), lumea e azi pentru mine ca privită printr-o luptă și impregnată de gîndul existenței acestei femei, cum e orice obiect înmuiat vag verzui, cînd privești lumea prin ochelari verzui. A bătut cineva la ușă.

- Emilia!... și, mai sec: Emilia!... Vino puțin afară...

Își aruncă una peste alta pulpanele chimonoului roșu, lucitor ca atlazul, și după ce a vorbit ceva dincolo, închizînd ușa cu grijă, se întoarce înnodînd fișiile pe șoldul plin, cu o mutră mieroasă:

- Ascultă, nu te superi... dacă te las singur puțin... A venit croitoreasa. Se scuză și nu știe că asta mă împacă, mă domolește de parcă a sunat de

recreație... fi spun cu un accent de sinceritate, pe care nu l-am avut niciodată în casa asta:

- Dar, Emilio, crede-mă... mă simt foarte bine... singur... Sunt obișnuit... Îmi place. Mi-a fost destul de greu să-l conving pe Nae Gheorghidiu să-l ia director la Veacul pe Ladima... El se gîdea mai mult la un fost gazetar pamfletar, care schimbase cîteva partide și trecuse cu dezinvoltură pe la vreo cinci gazete de toate nuanțele... I-am spus însă, pentru că mă consultă foarte adesea, de se miră și tata, mai ales de cînd, la Londra, l-am pus în legătură, foarte solid, cu fabrica de arme și muniții cu care ne-am asociat, că trebuie să punem în fruntea gazetei un om nou, cu un trecut fără toartă de care să se poată agăța învinuirile, ca să dăm autoritate campaniilor noastre... Nae Gheorghidiu socotea că fusese „lucrat” de către colegii de partid și că numai din pricina aceasta fusese remaniat... Se duseseră împotriva lui cîteva campanii foarte susținute, pe chestia fabricii de muniții din Ardeal și mai ales pe chestia recepției avioanelor... O gazetă scrisă cu multă vervă pamfletară vorbea în fiecare număr despre „cosciugele zburătoare” și de „fleoarta de la Comunicații”. Gheorghidiu, deși în oraș răspundea foarte cinic și uneori spiritual, în birou, acasă, era foarte abătut... De multe ori de la Cameră, după ședințele de noapte, venea la noi împreună cu tata și îmi spunea mama - discutau în biroul cu hoteluri negre, cu abajur verde, pînă tîrziu, spre ziuă... Aci tata era cel mai curajos și mai cu poftă de luptă: „Coane Nae, ascultă-mă pe mine... n-au nici o importanță toate atacurile lor. Cine citește prostiile de la gazetă?... Ascultă-mă pe mine...”

Totuși Nae, neștiind ce crede Ionel Brătianu despre el, părea foarte enervat. De două ori a încercat să răspundă prin Viitorul, dar a fost cu neputință, deși, personal, era unul dintre favoriții lui Vintilă Brătianu... A bănuیت aci un ordin al lui Ionel. Cînd s-a dus să întrebe cum de i-a putut refuza un articol, lui, fost de două ori ministru, Ionel Brătianu l-a primit prietenos și absent, avea aerul că nu-i vine să creadă. Pe urmă l-a întrebat cum merge fabrica de muniții, dacă speră să înceapă curînd producția... Cînd Gheorghidiu a adus vorba despre Viitorul, a spus că nu citește nici o gazetă, că toate sunt proaste și „fără îndoială Viitorul mai proastă decît toate”.

După vreo cîtva timp, mai ales că foaia pamfletară îl batjocorea îngrozitor, a hotărît să scoată și el o gazetă... Ca de obicei, mai toți banii i-a dat tata, căci Gheorghidiu socotea că în afacerile comune el aduce

destul inteligența și influența lui, urmînd ca tata - asociatul fidel de zece ani - să aducă materialul. George Ladima, om în toată firea, cu reală prestanță, ca să zic așa, a făcut o foarte bună impresie... Mustața blondă, întoarsă în sus, bărbăția lui bătaioasă, un fel de încredere în sine l-au impresionat pe tata. Eu îl sfătuisem să aducă și un proiect de buget lunar, pe care să mi-l arate mie mai întîi... Am luat masa împreună în garsoniera mea... Bietul om era foarte mirat cînd a văzut la masă pahare de Murano și, timp îndelungat, a privit ca un copil cupele joase de forma ghindei, cu muchiile poligoanelor albastre și cristalul pereților albăstrui, în locul paharelor albe, drepte sau cu un picior. Abia în anul acela începuse moda și primisem cadou un serviciu pentru douăsprezece persoane, garnitura întregă, de la o doamnă prietenă, care niciodată nu vrea să vie în garsoniera mea, dar spunea rîzînd că: „Veghează asupra ei”. Bilanțul lunar adus arăta 280 mii de lei tipografia, 22 de mii localul, 100 de mii de lei cheltuieli de administrație, 300 de mii de lei lefuri redacția și administrația. În total 700 de mii de lei pe lună, în afară de 200 de mii cheltuieli de început (mobilier, instalație, reclamă)... Ladima îl scrisese pe o coală de hîrtie cu foarte multă grijă, caligrafic aproape.

Mi s-a părut foarte rezonabil. Tata a întrebat însă cîte exemplare vom trage. I-am spus că Ladima socoate că vom putea scoate 10 mii de foi zilnic. Gînditor, și-a aprins țigara și pe urmă m-a întrebat, cu privirea puțin obosită, fixă, fără ochelarii negri, cu un aer somnoros: „Cîte se vor vinde din ele?” I-am spus că toate, el a fost însă de părere că nu vor merge mai multe de șapte mii... „Cît face șapte mii înmulțit cu doi?”-“!?”- „N-o s-o vinzi cu doi lei bucata?”- „Cît fac paisprezece mii înmulțit cu douăzeci și șase?”-“!?”- „Păi nu ai douăzeci și șase de numere pe lună?” Am înmulțit, am adunat... „364 de mii”- „Atîta e bugetul. Eu acopăr o eventuală pierdere de 100 de mii de lei pe lună.”

Tresar... dincolo a căzut ceva, un obiect... nu-mi dau seama ce, dar e profund neplăcut să te simți, gol cum sunt eu, prizonier într-o casă necunoscută. Nu știu cine e acolo... Nu știu ce se vorbește, ce fac cei din camera vecină... Aș vrea să trec dincolo să văd ce e, dar ar trebui să mă îmbrac, iar îmbrăcat nu știu cum aș mai citi scrisorile. Aș deștepta atenția Emiliei asupra interesului pătimaș cu care le descifrez. Aș pierde și comentariile și amănuntele ei. Rămîn așa... Aprind o nouă țigară și simt că a gîndi, a rememora azi, îmi face bine, că e o circulație în mine ca o descongestionare. A desluși, a trăi în trecut e ca o voluptate, fie și

dureroasă, pe care nu pot s-o întrerup, cum creșterea nici unei voluptăți nu poate fi întreruptă prin propria voință.

A doua zi am mers cu Ladima la noi acasă (îi spuseseam să vie bine pregătit, arătându-i ce reducere avea de gînd să facă tata) și a fost o discuție de trei ceasuri.

- Domnule Vasilescu, spunea Ladima, gesticulînd așezat, cu amîndouă coatele pe masă, cu un zîmbet binevoitor, e cu neputință să scoatem gazeta cu suma asta. Uite aci oferta tipografiei: 60 mii de lei un număr în patru pagini, pe săptămîină, socotit un sfert de pagină reclamă, 10 mii de foi tiraj. Și, ca în paranteză: 5 mii e zațul și tipul, 5 mii hîrtia. Aci nu încape nici o reducere. (Totuși tata a obținut cu 50 de mii de lei pe săptămîină, la tipografia unui fost ajutor de primar liberal.) Local, în centru, mai ieftin de 200 de mii de lei pe an nu se poate găsi... Nu-i așa?... Deci 16 mii pe lună. Lumină, apă, încălzit 3.000 pe lună, servitorul 3.000... adică 22 de mii pe lună...

Și a rămas, ca la un sfîrșit de demonstrație, cu umerii aduși în față, cu palmele desfăcute în lături, cu buza de jos răsfrîntă. Convins.

- De ce un local de 200 de mii de lei pe an? Ladima, încurcat, dar cu superioritate, a ridicat brațele:

- Un birou pentru dumneavoastră...

- Nici eu, nici Fred, nimeni nu va călca pe la ziar... Nici nu se va ști că am vreun amestec în această chestiune... una directorul, una redactorii, alta administrația... Mai departe... și, înfundat în fotoliu, fără să privească, sprijinind cu mîna, de prisos, ochelarii negri, tata aștepta, oarecum agresiv.

Ladima și-a răsucit mustața, a consultat notele.

- 3 mii cheltuieli de administrație și expediție, de număr. Bătrînul a ridicat capul, cu ochii pe jumătate închiși a nedumerire.

- Asta?

Ladima a înșirat profesoral:

- Timbre, sfoară, transport, telefon, hîrtie de împachetat...

- Pune 1.500... de număr... 26 de numere... Și se îngîna după obiceiul lui, ca să aibă timp de gîndit: ă-ă-ă... da, 15.000... ă-ă-ă... zi 40.000.

Ladima ridica din umeri exasperat, cu mustața blondă bălăioasă... Și pe urmă sec:

- 6.000 Rador... Telegrama din străinătate...

- N-avem nevoie... apărem la două după masă, le tăiem din gazetele de dimineață. Spun drept că mă enerva spiritul de speculă al tatei.

- 300 de mii lefurile în administrație și redacție.

- Adică? Și tata și-a ridicat ochelarii care-i căzuseră pe nas, cu o mîină, ca să privească mai drept, mai pătrunzător¹³.

- Un administrator, 20 de mii.

Tata a sărit din fotoliu, a trîntit brațul în cămașă, cu manșeta burlan pe masă (că era cald de tot).

- 20 de mii pe lună?

Ladima a scăzut tonul și a luat o manieră domoală de tratative diplomatice.

- Domnule Vasilescu, administratorul e tot atît de important la o gazetă cît și directorul. El răspîndește gazeta.

- Îți dau eu un om priceput cu 12 mii pe lună...

Cred că tata vrea să „dea omul” ca să aibă și pe cineva de încredere la administrație.

- O dactilografă, 6.000.

- Ca să scrie articolele?

- Nu, adresele abonaților, corespondența administrației, întors așa, cum sta, a întrebat mirat:

- Adresele abonaților nu se tipăresc?

- La început, pînă se fixează, se scriu numai la mașină. Tata a mîrîit, și-a ciupit mustața tunsă...

- Hîm! Hîm!

- Cinci mii de lei un expeditor.

- Asta ce e?

- Expediază prin poștă gazeta, o dă în București vînzătorilor.

- Asta nu poate s-o facă administratorul?... sau servitorul?...

- Nu, aceia au altceva de făcut... În redacție: trei redactori a cîte 20 de mii pe lună... 60 de mii... doi a cîte...

¹³ Când îl cunoscusem personal pe Tănase Vasilescu, mă surprinsese că poartă ochelarii fumurii și seara chiar. Mi-a explicat un prieten că acești ochelari erau la el o mască, în afară de faptul că îl ajutau să escamoteze drama neștiinței lui de carte, împiedicau pe cel cu care discuta să-i citească intențiile în privire, în schimb el putea examina în voie pe cel din față. Fî punea de aceea, când trata afaceri, chiar seara, în ceea ce privește socoteala, e de reținut că de atunci pînă acum cifrele au scăzut într-o proporție de 20-25%.

- Mă rog, întâi pune un director cu 20 de mii pe lună... Doi redactori, unul cu 10 mii și altul cu 8 mii pe lună.

Lui Ladima nu-i venea să creadă:

- Domnule Vasilescu, dar e peste putință să găsești redactori cu 8 mii de lei pe lună.

- Cum nu? Lasă... Cunosc eu gazetari care pentru 8 mii de lei pe lună îți scriu o gazetă întreagă... că mor, săracii, de foame...

Ladima s-a sculat din fotelul negru de la birou, unde semăna cu Marcel Prevost, luminat de lampa cu abajur verde...

- Domnule Vasilescu, așa nu se poate face gazeta. Și tata a simțit că a mers prea departe.

- Domnule, de ce-ți trebuie atîția redactori?

- Îmi trebuie în fiecare zi: un articol de fond, un articol în mijloc, un articol coloana 6- 7 în margine, un foileton... Unul dintre acestea îl voi scrie eu, celelalte trei, alți trei redactori... Vom face rotație la fiecare dintre categorii. Mai sunt necesari doi redactori, pentru cursive și pagina literară, că trebuie s-o punem, cîțiva cronicari, trei reporteri, un secretar de redacție, un ajutor, doi corectori... E un minimum de personal la gazetă... Cum vezi, în total 166 de mii pe lună...

Tata a zîmbit aproape cu duioșie, ca unui bolnav.

- Ță... ță... ță... Asta nu se poate, domnule Ladima... nu se poate... Reporterii, n-ai nevoie de ei, tai din alte gazete.

Ladima a sărit în sus, cu mustața indignată, și ceea ce mă uluiește azi, cînd știu din scrisorile Emiliei ce lipsuri ducea, e îndîrjirea și hotărîrea cu care dicta sutele de mii.

- Dar atunci vom apărea cu material trezit, cunoscut din ziarele de dimineață.

- Îl mai aranjați dumneavoastră... În afară de dumneata, doi redactori și un secretar de redacție ajunge... Patru inși pot scrie foarte bine o gazetă.

Amicul meu a făcut ochii verzi mari cît prunele, obrazii poroși i s-au contractat:

- Dar secretarul de redacție... nu scrie la nici o gazetă din lume. El numai adună materialul, îl pune în ordine, paginează...

- De ce să nu scrie? Va scrie...

Rezultatul a fost că Ladima a plecat acasă... declarînd că în condițiile acestea el nu poate să-și „ia răspunderea”.

L-am căutat cu mașina... am trimis șoferul sus să-l cheme, căci îl luasem dinadins (și pe urmă l-am trimis acasă pe jos). Am fost la Șosea și i-am explicat ce greșeală ar face să refuze. Știu că tata e în stare să discute, cu șanse de succes, orice i se prezintă, chiar chestiuni pe care nu le cunoaște, căci aplică principii permanente de conducere în afaceri. La fel a câștigat și acum, căci Ladima a cedat, și bugetul a fost fixat la 336 de mii (adică mai puțin chiar decât fixase tata însuși, în cea dintâi hotărîre a lui) plus o sumă de 100 de mii pentru „lansare”. Localul a fost găsit pe strada Matei Millo, la etajul al doilea... Nu știu cum era, că n-am fost niciodată...

Ușa se deschide fără nici un avertisment, și apare din nou Emilia, care se îndreaptă spre șifonier. Tresar enervat:

- Dragă, închide, te rog, ușa bine...

- Dar nu e nimeni... Dacă-ți spun... e o verișoară a noastră, croitoreasă, care a venit să-mi probeze rochia. Trebuie să-i aduc niște garnitură.

- Și-adineauri, ce a fost zgomotul acela?

- Care zgomot... N-a fost nici un zgomot.

- O bubuitură, nu știu ce-a fost. Cu fața mirat caligrafiată:

- A! a căzut un ghiveci cu flori, cînd s-a întors Cleo în jurul meu, să prindă cu ace. De ce n-ai dormit?...

- Dragă n-am nevoie să dorm, mă simt bine și așa... Mai fumez... Dar închide repede ușa.

Caută, întoarsă, în sertarul de jos și cum stă așa, cu bucle pline așezate pe călcîie, șoldurile și coapsele imperiale, care întind chimonoul lipit ca o piele, desfăcute, i s-au dilatat enorm. E un maximum de Emilia, e propria ei statuie.

- Vin numaidecît, nu te supăra... Mai avem puțin.

E o situație imposibilă. Deși m-am acoperit cu cuvertura pînă la gît, mă simt gol, penibil de stîngenit pentru mine, pentru ele, pentru aceea care e afară și nu se poate să nu gîndească, să nu-și închipuie ce e înăuntru... Dar...

Succesul gazetei, trebuie să recunosc, a întrecut cu totul planurile dintîi. George Ladima, după ce s-a ocupat cu pasiune de organizarea ei, o scria - căci el o scria mai toată - cu atîta înfrigurare și cu un soi de curaj aspru, neașteptat, încît izbutise să surprindă atenția și interesul

publicului. O botezase Veacul, și când propusese numele acesta, Ladima avea o voce gravă și groasă, cu o drojdie de dispreț, căci îl transformase în simbol. Nae Gheorghidiu, nu numai că nu apărea în nici un mod la gazetă, dar nu lua parte nici la reuniunile de seară, după masă, la noi în biroul cel mare și întunecat, cu foteluri de piele neagră răbufnită, prea mari, cu lămpi cu abajur verde, care nu luminau în jos, auriu, decît mescioarele pe care erau așezate... Tata era cel care discuta cu administratorul și cu Ladima. Dar nici tata nu apărea nicăieri ca proprietar, numai la tribunal, unde gazeta fusese înscrisă pe numele lui. Nae Gheorghidiu adusese însă în redacție un fel de prim-redactor, pe care-l impusese anume, cu indicația că nu trebuie să știe nimic Ladima... Mărturisesc că nici n-am văzut vreodată atît devotament, ca la acest gazetar, pentru Nae Gheorghidiu. Discreție, spirit de apărare, umilitate... El trecea dimineața pe la patronul lui și se ducea la redacție, cu articolele uneori scrise gata. De la început am bănuir înșă că va fi greu de colaborat cu Ladima, căruia nu i se putea spune clar care va fi direcția gazetei. I s-a afirmat numai că va fi o reacțiune împotriva „conducerii” liberale. El, mi se pare, după cele ce au urmat, a înțeles că e vorba de o reacțiune împotriva doctrinei liberale, ceea ce era cu totul greșit, căci și Nae Gheorghidiu și tată-meu înțelegeau să facă cel mult un soi de dezidență în partid.

Încă din primele numere, Mateevici (așa se numea devotatul lui Nae Gheorghidiu) a pornit un atac împotriva foii pamfletare, în care patronul lui era tratat de „fleoartă” și „negustor de cosciuge”. Din greșeală, fără să știe cine a scris articolul, cel atacat a răspuns cu o notă veninoasă împotriva lui Ladima, personal. Seara, la noi acasă, acesta tremura de enervare. Era uluit că a putut fi atacat personal și se vedea hotărît pe o polemică violentă, ceea ce convenea firește lui Gheorghidiu.

Timp de două săptămîni Veacul a dezlănțuit o campanie aproape sălbatică împotriva celui în care toată lumea vedea un fel de dictator al polemicii romînești. Acesta nu numai că atacase pe Gheorghidiu, pentru „afaceri veroase”, dar izbutise să-l facă să treacă drept un imbecil ridicol, deși înainte de campaniile acestea, deputatul avea reputația unui om de spirit (nu-și mai amintea nimeni de asta). Ziaristul acesta, în aparență violent și dezordonat, nu era lipsit de o judecată rece, reținută, ca să zic așa... Cred că el și-a dat seama că opinia publică, la noi, e incapabilă de discernămint, dar în același timp și mult mai sensibilă ca orice altă

opinie publică.. De asta sunt sigur. Din pricina acestei lipse, orice scris produce impresie profundă și întotdeauna cel care scrie are absolută dreptate. Știu o anecdotă care mi se pare că s-ar aplica foarte bine opiniei publice românești. Se zice că un sultan a vrut să judece el însuși într-un proces. I s-au înfățișat deci părțile și a început să vorbească cel cu plîngerea... Uluit, sultanul s-a întors către cadiul, care făcea un soi de oficiu de grefier, și i-a spus, ca omul care a descoperit America: „Ăsta are dreptate... Să știi că are dreptate.” Dar a vorbit și pîrîtul, vreme îndelungată, după cît se pare, căci sultanul s-a aplecat către cadiu din nou: „Și ăsta are dreptate!”... Atunci nedumerit, cadiul i-a atras, cu temenele, luarea-aminte că nu e cu puțină ca amîndoi să aibă dreptate... Și sultanul, uimit de această descoperire, i-a spus mîngîindu-și cu înțelepciune barba: „Și tu ai dreptate!...” Oricine „înjură” pe cineva la noi, în gazetă, „are dreptate” și tulbură. Se înțelege de la sine că această excesivă sensibilitate a opiniei publice românești față de orice afirmație însemnează anularea însăși a oricărei opinii adevărate, capabile de luptă și rezistență. Pamfletarul acesta extrem de inteligent a înțeles acest lucru și atunci a adoptat ca principiu deliberat: beștelirea crîncenă a celui pe care vrea să-l combată... Ca urmare a faptului că nu sunt în stare de o opinie reală și de discernămint, românii sunt poate și neamul din lume cel mai sensibil la ridicolul exterior. Am înțeles asta în timpul cît am fost la legația din Londra. Nicăieri nu sunt, cred eu, mai puțini maniaci, adică în realitate mai puțini oameni cu viața interioară ca la noi. Aș vrea să fiu limpede, dar cînd nu știi să scrii poți s-o faci boacănă; nu vreau să spun că toți maniacii au viața interioară, dar țin să afirm că, după părerea mea, după cîte am înțeles de pe unde am fost, orice om cu viața interioară trebuie să-și organizeze traiul de toate zilele, să și-l simplifice pe baza cîtorva deprinderi sistematice, manii, cum le numesc ceilalți, care-l scutesc de atenție exterioară, de explicații și de pierdere de timp... dacă nu e încă limpede, poate că am să mai revin, căci faptul că englezii, francezii, germanii și nordicii dau cel mai mare număr de maniaci mia dat mult de gîndit cînd eram în străinătate. Și cred că e și ușor de constatat din istorie că mai toți oamenii mari au avut manii, adică au avut curajul să treacă puțin drept ridicoli. Un om ridicol e însă un om pierdut într-o țară incapabilă de discernămint și aprofundare. Asta a priceput uluitor de precis pamfletarul acesta care ridicase, ca să zic așa, la rangul de principiu, beșteleala... Găsea fel de fel de calitative

oamenilor politici, unele de mare succes, cum a fost, de pildă, acel de „bezofonul” cu care l-a pricopsit pe un șef de organizație liberală provincial, gros, cu gât îndesat și vocea pîrîiată. Pe Nae Gheorghidiu, pe care-l botezase „floarța” (ras de mustați, cu obraji căzuți de primadonă de 60 de ani, se cam potrivea ca înfățișare), „tîrfa”, „negustorul de coșciuge”, timp de un an în fiecare zi, îl distrusese. Cred că dacă, după demisia cabinetului Știrbey, în care Gheorghidiu, așături de alți trei liberali, reprezentase partidul, Ionel Brătianu nu l-a mai luat în noul minister din august, e poate și rezultatul acestei beșteleli care uluise publicul și făcuse din cel atacat în fiecare zi, în articole și note, o figură populară ridicolă. Bietul Gheorghidiu aștepta la noi acasă, în frac, căci trecuse să iscălească niște hîrtii, sigur că o să fie chemat să depună „jurămîntul” și nu-i venea să creadă cînd a aflat din ziare lista noului cabinet liberal fără el. A fost bolnav o săptămînă... Cum am spus, campania dusă împotriva lui nu numai că infiltrase tineretului liberal convingerea că Gheorghidiu a compromis, prin afaceri veroase prin contracte scandaloase, partidul, denunțîndu-l în fiecare zi, ca miliardar din furturi și prevaricator, sau ca asasin al aviatorilor, încît toți îi cereau capul în partid, ca pe al lui Moțoc; dar îl înfățișase pe omul acesta, care înainte de război trecea drept un om „șarmant” și spiritual, drept idiot, pur și simplu, chiar puhav, respingător... Am încercat să arăt, și uneori am izbutit, celor cu care am discutat, că nu e adevărată legenda afacerilor fabuloase a acestui om... Ceea ce n-am izbutit însă niciodată a fost să mai creadă cineva că Nae Gheorghidiu e inteligent și spiritual.

Și totuși, dovadă că e inteligent e faptul că și-a dat seama de cauza răului și a găsit leacul. Trei săptămîni după campania cu accent feroce a Veacului, și numele lui, nici în vreo aluzie măcar, nu mai exista în gazeta care-l terfelise atîta¹⁴.

Încălzit, clocotitor, cu un soi de răutate, în expresie, Ladima ataca acum întreaga clasă conducătoare... În gazetă singur Mateevici publica

¹⁴ Cred că pot să confirm, și din proprie experiență, în viața noastră gazetărească, această impresie că - împotriva așteptărilor - nimeni nu e mai speriat și nu-și pierde capul mai ușor, cînd e la rîndul lui atacat personal, în viața lui proprie, decît un „temut pamfletar”. Oamenii aceștia sunt în situația acelor chirurghi care opresc hemoragiile organelor rupte în accident, desfac vintrele oamenilor, dar devin palizi și se zăpăcesc cînd întîmplător se înțeapă la deget și văd sîngele propriu apărînd în picături roșii.

articole de laudă, și acelea priveau întotdeauna, firește, simpatiile și aranjamentele lui Nae. De asemenea, Mateevici mai ataca, tot fără semnătură, evident, căci gira Ladima, pe toți conducătorii tineretului. Erau loviți cu cîinoșie, urmăriți personal, unii cu adevărat desființați... *Veacul* semăna teroare, mai ales - ceea ce m-a surprins mult - în partidul liberal... La club, la consfătuiri, Nae Gheorghidiu era acum temut și ascultat... Mai ales că tot obținuse din partea lui Ladima făgăduiala că nu va ataca personal familia Brătianu (pretexta o îndatorire sentimentală din vremea războiului) și nici partidul însuși (care făcuse Unirea etc.). Căci aceste atacuri, se știa, erau singurele pe care nu le iertau niciodată Brătienii¹⁵.

Succesul cel mai neașteptat a fost poate cel de ordin material... *Veacul* atingea, după nouă luni, tirajul excepțional de 14 mii de exemplare. Presupunînd că aveau să se încaseze toți banii, era limpede că foaia, nu numai că nu era o sarcină, dar aducea oarecare cîștig, mic, ce-i drept. De altfel, era făcut și cu o cruntă economie. Faptul că Ladima era absolut invulnerabil - și se făcuse investigații la tribunalul din orașul lui de naștere, detectivii îi urmăriseră tot firul trecutului, îi scrutaseră viața - făcea posibilă orice campanie. De el nu se putea agăța nimeni... Nu i se putea riposta cu violență personală, penibilă aproape, cu care ataca el.

Nae Gheorghidiu, miercurea seara, cînd mînca la noi acasă, surîdea cu fălcile rase și căzute, de copoi bătrîn: „Să știi că-l fac om pe ăsta... Îmi place... Unde naiba l-ai găsit, Lumînărarule? Uite, îți dau cuvîntul meu că-l fac om.” Cînd Nae Gheorghidiu spunea: „Îl fac om”, punea în asta un fel de religiozitate înduioșată, sinceră, ceva care venea dintr-un trecut îndelungat, că mă întrebam la urma urmelor, impresionat: „Oare Ladima nu e într-adevăr om?”¹⁶.

¹⁵ E de prisos să mai atragem luarea-aminte că tot romanul aceste este ficțiune pură. Chiar unele întîmplări, aci anonime, sunt născute prin sugestii din altele care s-au întîmplat aievea, dimpotrivă, toate numele autentice, citate negru pe alb, fie ale autorului, fie dintre cele cunoscute, corespund unor momente strict imaginare. Acest „dosar de existență”, se înțelege de la sine, este închipuit tot și numai unele necesități de convențional pe care le impune tiparul ne

au făcut să i dăm o formă care poate să înșele.

¹⁶ Tînărul Fred Vasilescu, fiul unui industriaș de mai bine de o sută de ori milionar, nu știe, pare-se, sensul perfect conturat și fără echivoc al acestui cuvînt în românește, el

Pot să spun că în zilele acestea am văzut încă o trăsătură de caracter a lui Nae Gheorghidiu, care m-a impresionat... *Veacul* ducea o campanie de ecouri și *guerilla* mai ales împotriva unuia dintre fruntașii liberali, Anibal Dimescu, cel care trecea drept unul dintre conducătorii spirituali ai tineretului și care obținuse remanierea lui Gheorghidiu... Erau mai mult note de ironie și compromitere politică, fără vreo accentuare morală, căci Dimescu părea inatacabil mai serios. Se vede că vreun dușman, probabil chiar din cercul familiei, în sfârșit cineva care nu avea

care la 22 de ani era atașat la legația din Londra (probabil că își închipuia că pe baza meritelor proprii), ca să fie apoi mutat la Geneva, în timp ce atîți dintre camarazii săi, cu aceeași vechime și cu plus de examene, făceau oficiul de copişti în Palatul lui Sturza. Prin urmare, nu știe că românii se împart în două clase distincte: oameni și ceilalți. Un om e cel care are existență civilă, adică își poate valorifica și supravvalorifica orice merit, căci i se face credit prin simpla prezență, pe cînd ceilalți nici nu sunt încercați. El participă din privilegiul unei foarte restrînse categorii. (Sunt vreo cîteva mii de oameni în România, la 18 milioane de locuitori) Dintre oameni se recrutează miniștri de profesie, deputați din oficiu, personalul legațiilor din străinătate, membrii tuturor celor cîteva mii de consilii de administrație, plătiți cu tantieme care exchivalează titlurile de nobleță, voiajorii speciali în străinătate, sau, scoborînd să zicem, între alții, directorul Teatrului Național, directorul Institutului de radio (cum credeți că se recrutează altfel?) și, mai jos, tot soiul de directori și intendenți de muzee și instituții publice, care acordă locuință, luminat, încălzit etc. Fred Vasilescu, care fusese pe front, numai pentru că întîmplător voise el anume asta, nu s-a întrebat deloc după ce criterii sau recrutat atît de numeroși ofițeri tineri, ai tuturor cartierelor generale? S-a ținut oare vreun concurs pentru șefii de popotă? Dar pentru celelalte servicii au fost luați din tren la întîmplare? Înainte de Revoluția Franceză, privilegiul era favoarea regală: titlu, deci avere (mai totdeauna), dar acum formula e mai simplă: avere, deci titlu, adică privilegiu, în războiul pentru-ntregire, soldatul pur și simplu (adică provenit din locuitor) avea dreptul și mai ales datoria să meargă zi de zi în linia întîia de tranșee și de foc, pe cînd soldatul-om avea dreptul și datoria (neînscrise, e drept, în Constituție, dar fixate printr-un ordin al Ministerului de Război) să cumpere un automobil și să rămînă „atașat”, pe lîngă el, la cartier, la Iași, Bîrlad, Bacău, Roman, Botoșani, sau Onești etc. E adevărat că ordinul publicat în ziare, în mod cinstit, nu fixa nominal pe cei care aveau acest drept și această datorie, dar de vreme ce numai „oamenii” aveau bani să cumpere un automobil, chiar dacă sumele proveneau prin fraudă, e de la sine înțeles că restul locuitorilor erau excluși. Un om are dreptul să fie unde e, chiar dacă altul aduce meritul și soluția. Recent, un ministru nu a invitat oare, de pe banca ministerială, mărturisind că n-are soluții, pe cei care au soluții pentru remedierea crizei, să vie să i le dea, ca să le aplice el, fiindcă el niciodată n-a făcut presupunerea că dacă n-are soluții, n-are dreptul să stea în locul acela, căci el se știa pe sine om? Gheorghidiu avea deci perfectă dreptate și știa bine ce spune: Lădima nu era un om. El nu putea fi numit, de pildă, membru în nici un consiliu de administrație, așa

curajul să atace pe față, dar îl ura atât de mult, încât ar fi vrut să-l vadă prăbușit, chiar fără ca măcar să știe să se știe că de la el îi vine, a trimis la redacție un dosar, a cărui publicare scotea pe acest fruntaș nu numai din viața politică, ci și din cea publică... Până în cele din urmă, am ajuns la convingerea că a fost trimis de o femeie, care n-a ținut să păstreze, pentru folos personal, un asemenea document. Pagina era gata aproape culeasă, cu clișee fotografice și facsimile care ar fi produs senzație. Ladima, care se înverșuna ușor când nu-și vedea victimele în față, așezase totul cât mai expresiv. Nu știu dacă Gheorghidiu a aflat întâmplător, sau i-a spus Mateevici de acest chilipir polemic, destul că, dînd un telefon acasă la noi, a cerut ca tata să se ducă neîntîrziat la redacție și să scoată pagina cu fruntașul liberal. S-o aducă la noi, unde avea să vie și el. A cerut, frămîntat de gînduri, cu un zor nervos, și dosarul și corectura foii. Le-a examinat îndelung... Pe urmă a împachetat-o frumos și a chemat la telefon, chiar de la noi, din birou, pe cel amenințat. Eram și eu acasă... „Alo... domnul Anibal Dimescu?... foarte bine... Aci, Nae Gheorghidiu...” Nu pot să știu ce mutră a făcut celălalt, dar cel de lîngă noi avea fălcile rase, mari, căzute, dar ochii verzi, stinși totdeauna, îi avea acum fișii, își absorbea buzele... M-a uimit ce palid devenise. I se vedeau, mai puține, dar clare ca o stropeală roșie, păienjenişurile vaselor sîngerii din obrajii căzuți, din spinarea nasului poros și coroiat. Ședea în fotoliul larg, de piele neagră burducată,

cum sunt numiți și încasează jetoane oameni care n-ar putea să scrie exact titlul mai complicat și mai nuanțat al vreunei instituții, în consiliul căreia figurează. El nu putea fi numit nici director de bibliotecă la vreun Senat, nici la vreun muzeu, nici atașat de presă, ca atîtea zeci, în cine știe ce capitală străină. Nici Eminescu, de pildă, n-a fost om. N-a putut fi făcut mai mult decît revizor școlar (și deși a fost un excelent revizor, n-a putut rămîne nici acolo). Cu toate că a gîndit, a formulat și a impus doctrina partidului conservator, el n-a fost niciodată deputat, nefiind, cum am spus, om. Toată lumea îl compătimește înțelegător pe omul care din pricina vreunei neșanse nu poate „să trăiască după rangul lui”, dar Ladima poate să crape într-o mansardă oarecare, în luna iulie, căci toți ceilalți oameni vor găsi asta aproape firesc. Bănuiesc că, pentru început, acceptîndu-l în calitate de paj într-ale „omeniei”, Gheorghidiu i-ar fi găsit lui Ladima două-trei sinecure, mai tîrziu l-ar fi ales poate, cine știe, în vreun consiliu de administrație și, dacă ar fi dovedit însușiri și suficientă domesticitate, poate chiar deputat.

P.S. Atragem doar ca-aminte că tot ce e tipărit cu literă mică în josul paginilor, nu e din cuprinsul caietelor lui Fred Vasilescu, astfel că aceste lungi note, și cele care vor mai urma, pot fi eventual sărite la lectură.

împărțit în romburi molii de uzură. Avea emoția unui debutant... dar, făcînd o efortare de bolnav cu voință, a vorbit cu un aer de familiaritate, de indiferență și bunăvoință de neașteptat: „Uite ce e, dragă, una din gazetele de după-amiază pregătea pentru astăzi o pagină de necuviințe la adresa dumată, pe baza unor documente probabil apocrife...” Și se strîmba țuguind buzele, ca un dos de găină, chiar la telefon. A tușit puțin, hm... hm!... „Întîmplător am aflat, din fericire la timp, și sunt bucuros că am avut atîta trecere ca să împiedic apariția... Îți trimit foaia, în corectură, ca să vezi despre ce e vorba și eventual să iei măsuri... Pretinsele documente eu nu le-am văzut.” Cred că omul nevăzut de la capătul firului a leșinat, după ce a bîlbîit cîteva vorbe amărîte, la care Nae Gheorghidiu a mai adăugat: „Ți-am telefonat ca să fii acasă și să primești personal corectura, să nu cadă, cine știe, în mîinile cuiva. La revedere, la revedere.” Pe urmă a rămas o jumătate de oră în fotoliu, emoționat, în lumina verde-gălbuie a abajurului, fumînd țigară după țigară, fără să știe că mama i-a dat bună ziua. Abia tîrziu a văzut-o, i-a spus cald, mulțumit, cu o voce bună obosită după atîta emoție: „Ce mai faci, spălăcito?” și a primit invitația la masă, căci la el acasă erau obișnuiți să nu-l aștepte. Tata a chemat un servitor, pe care l-a trimis cu corectura. Gheorghidiu a luat apoi dosarul, l-a băgat în servietă la el. La masă a fost drăguț cu toată lumea, parcă mereu înduioșat, liniștit, radios. Au devenit de atunci, el și Anibal Dimescu, cei mai buni prieteni... Nae Gheorghidiu a căpătat o sinceră afecțiune pentru celălalt... I se părea acum, nu știu cum, mai uman prin greșeala lui, mai aproape de sufletul lui, și-l iubea. A început să-i laude calitățile politice cu o ostentație exagerată. Au fost mai tîrziu mereu alături, mai pe toate chestiunile.

Ușa se deschide larg... și Emilia apare din nou cu o tavă pirogravată, și pe ea o linguriță de dulceață și cafea. Mi-e o silă cleioasă.

- Valeria spune că ți-o fi sete... cu căldura asta... Întreb cu jumătate voce:

- Croitoreasa, vară-ta, a plecat?

- Nu, mai avem puțin.

Sunt stînjenit de parcă sunt un caz patologic. Alături de mine, în casa asta străină, e o viață de familie cotidiană. Mă simt, gol așa în pat, ridicol.

- Ascultă, dragă, mi-ai adus cafeaua, așa prin cameră cu ea? Știe că sunt aci? Îmi răspunde cu buza de sus în piele scurtă, firească, ca și cum ar mânca:

- Și dacă știe?

- Cum: și dacă știe?

- I-am spus că e un coleg de la teatru cu care repet... și că tu acum citești pînă mă întorc. Ce vrei să fie?

E stupid, dar în definitiv poate să fie și așa.

- Da... dar atunci închide ușa repede.

Într-o miercuri seara venisem pentru masa de seară, căci luni, miercuri și vineri luam seara masa la părinți; cînd am văzut din birou, pe fereastră, în lumina felinarului, oprindu-se la poartă Steyrul, lung și înalt, ca un șlep vechi, cu cioc, ultimul în București, cred, al lui Nae Gheorghidiu, și el apoi a urcat cele cîteva trepte, greoi și cu obrazii căzuți sub fălcile strînse, cu hainele cu pulpane așa de lungi, că-l făceau pitic. Cînd era necăjit, și era cazul, părea mult mai bătrîn. Era afară zloată și fulguia. S-a oprit obosit în vestibul unde i-a ieșit înainte tata, și a rămas pe gînduri, cu paltonul pe el, îndelung. Tîrziu, ca din senin: „Tu nu știi ce scriu gazetele?...” Și cum tata, în vestă, după vechiul lui obicei, era nedumerit, i-a întins un ziar independent de seară, cu o notă pe care o găsești la colecție, căutînd numărul gazetei, nu mai știu care dintre cele trei, dar data da, căci era aproape de Sfîntul Dumitru, cred 19 sau 20 octombrie. Țin minte data, pentru că alte înîmplări, mult mai personale, din lunile acestea mi-au rămas limpede în minte și îmi servesc ca puncte de reper¹⁷.

¹⁷ Iată după colecția ziarului nota:

„D. Periețeanu a făcut marele act de curaj de a atrage atenția că adevăratul dezastru de la C.F.R. își are obîrșia în combustibilul cu care sunt aprovizionate C.F.R.

Cu venirea d-lui Nicu Teodorescu la Direcția Generală a C.F.R. s-a instalat la această direcție o concepție cu totul diametral opusă. Căile noastre sunt furnizate de întreprinderile particulare cu o cantitate de 250 de vagoane de cărbuni anual.

Deocamdată, și din primul moment ținem să se știe, nu avem nici o obiecție de făcut în privința sprijinului, întregului sprijin la care are drept industria minieră. De existența acestei industrii, recunoaștem fără înconjur că sunt legate mari interese de viitor național.

Afirmăm însă, pe baza datelor pe care le posedăm și care vor fi relevate cu ocazia discuției la buget, că foarte ușor și fără nici o atingere serioasă a intereselor industriei miniere se pot reduce cheltuielile la C.F.R. cu mai multe sute de milioane, ba, prin oarecare eforturi, cu miliarde.

Își sprijinea bărbia în ambii pumni, pe marginea fotoliului.

- Nu-ți miroase?

- Pe cine bănuiești?... Vreo încercare a gazetei de a storce bani.

- Nota e dinafară... E probabil să fie dată de cineva din partid...

Ascultă, Lumînărarule, dacă apar articolele astea o să transpirăm mult, cu tot frigul de afară...

- Să întrebăm la gazetă?

- De prisos... Nu e pornită din redacție, iar ei nu dau amănunte. Au discutat îndelung, și eu i-am lăsat foarte necăjiți, căci aveam treabă în camera mea, ca să caut niște cărți de mecanică vechi. El a mâncat la noi, iar a doua zi tata era tare mulțumit... Nu știu ce au făcut, dar era încântat, căci gazeta de seară într-adevăr n-a mai publicat nici unul din articolele promise „pe mâine”. Nu știu însă ce cap au făcut amîndoi, unde se vor fi găsit, cînd au citit, în după-amiază aceea, gazeta lor proprie.

Eu am trecut pe la 5 după-amiază pe acasă, ca să aduc mamei niște cumpărături, și i-am găsit pe amîndoi plimbîndu-se prin birou de parcă aveau nevralgie. În pagina ultimă a *Veacului*, un articol tipărit cu litere negre și dese denunța „scandalul nemaipomenit al furniturilor de cărbuni pentru Calea Ferată”. Un subtitlu pe trei coloane sporea în tărie: „Statul jefuit cu un miliard anual”.

Gheorghidiu avea din cînd în cînd cîte un surîs strepezit, de parcă ar fi mâncat aguridă...

- Ce-i de făcut?... Și a ridicat receptorul, căci sunase, cu gîndul aiurea. A răspuns ca în treacăt, în locul lui, tata: „Da... Tănase Vasilescu... da eu...” Tata întreba, cu privirea nedumerită, cine e? iar eu îl priveam surprins... „Alo... Alo... Cine-i acolo?...” iar după un minut de ascultare, cu fălcile căzute ca la un copoi, de culoarea tîrîtelor, sec: „Du-te-n (și așa mai departe...), înțelegi? Du-te-n...” Și întorcîndu-se către noi: Unul care ne felicită pentru „admirabila campanie din *Veacul* în chestia combustibilului de la Calea Ferată.”

Tata a întrebat apoi la telefon, probabil pentru a doua oară, dacă a venit la redacție Ladima... De data asta l-a nimerit și l-a chemat la noi... A venit într-un palton maron, scorțos, cu fular de casa cu pătrate galbene-roșii. Cînd a sunat, Nae Gheorghidiu a trecut greoi într-o cameră

Despre asta pe mâine.”

mai mică, vecină cu biroul, și a urmărit, fără îndoială, de acolo discuția. Tata l-a poftit jos, a insistat, când Ladima voia să stea în picioare:

- Nu, ia te rog loc. Și apoi, indulgent: Domnule Ladima, buna dumitale credință a fost surprinsă, și azi a apărut în gazetă un articol, despre care, ce să-ți spun?... sunt uimit. Ladima, parcă suflecat, cu buzele strînse și mustața ridicată:

- Da... care articol?

- Cel cu Căile Ferate... cu furnitura de cărbuni. A precizat de-a dreptul, oarecum bățaios:

- Eu l-am scris.

Tata a început să se bîlbîie... Și-a ridicat ochelarii negri, i-a pus iar... Nu găsea cuvinte... Cred că dincolo Gheorghidiu fierbea...

- Să știi că n-ai dreptate... Lovești prin asta în 15.000 de muncitori și într-o industrie națională necesară apărării statului.

Ladima fierbea.

- Domnule Vasilescu, e o glumă liberală această industrie necesară statului... Deocamdată văd că, pentru moment, îi e mult mai necesar statul ei decît ea statului... Dacă s-ar arde păcură, dacă s-ar importa chiar cărbuni, domnule Vasilescu, statul ar realiza o economie de un miliard anual... Am socotelile în sertar la birou... Acest miliard e băgat în buzunar de cîțiva escroci, care constituie un consiliu de administrație și clientela lor (președinte al consiliului de administrație al uneia dintre aceste mine era Nae Gheorghidiu). Nu există stat în lume mai jefuit decît acest stat românesc.

- Domnule Ladima... Te-nșeli... te-nșeli grozav. Acolo sunt oameni încercați... cu dragoste de țară...

- O dragoste foarte costisitoare... Cunosc oameni care și-ar iubi țara și pentru mai puțin de un miliard... Domnule Vasilescu... eu nu vă înțeleg... Ceea ce am admirat la dumneavoastră era despărțirea de liberali, căci vă bănuiam dezgustat, fără îndoială, de spiritul lor de jaf în averea statului... Veacul trebuia să fie - așa am crezut că doriți - un tranșeu de protestare împotriva unor metode vechi... O tribună pentru promovat tot ce e dorință de reînnoire în moravurile noastre politice... Așa a înțeles și publicul și de aceea ne caută și ne sprijină.

- Domnule Ladima... Domnule Ladima... poate că ne-am înțeles greșit. Dar noi nu luăm atitudine nici împotriva lui Ionel Brătianu, nici a lui Vintilă, nici chiar a partidului.

- Dar parcă e cineva care să vrea asta? Se îndoiește cineva de cinstea lui Ionel Brătianu sau a lui Vintilă? La urma urmelor nici cu partidul liberii n-am nimic, ca flamură, dar statul lui major e o adunătură de jecmănitori ai statului. De altfel, dacă nu ne înțelegem... e o soluție foarte simplă... Vă rog să primiți demisia mea. Și s-a sculat nervos în picioare, a vrut să facă un gest, pe urmă, prea schematic: Bună ziua. Și a plecat pur și simplu. Tata a rămas în fotoliu, cu mâinile moi împreunate pe pîntec... Și-a scos ochelarii și a început să-i șteargă apoi, nedumerit.

Despre asta pe mâine.”

Nae Gheorghidiu a apărut de dincolo, apăsător și așa de îngîndurat, încît capul îi părea și mai mare.

- E nebun... și după un răstimp... pentru el însuși: E nebun!...

- Ai văzut?... pleacă de la gazetă...

- Cum o să plece? Moare, fără el...

- Păi atunci?... după cum văd nu e nici un mijloc... Nae Gheorghidiu a fumat pe gînduri, a murmurat apoi, cu mimică și cu sinceră părerea de rău:

- Păcat de el... Ce o să facă? Rămîne pe drumuri iar. Și tot mai întristat: Nu se renunță așa ușor la o leafă de douăzeci de mii de lei pe lună. Pe urmă s-a întors spre mine: Ascultă, Fred, tu ești prieten cu el, tu ni l-ai adus. Na două mii de lei și dă-i diseară să mănînce într-o cameră separată la „Chateaubriand”, dacă mai e deschis. Am respins firește banii.

- Coane Nae... lasă banii acum...

- Nu, ia-i de la mine... E adevărat că trebuia să fie o împlinire absolut excepțională, ca să dea de la el... Surîd, căci mă simt ca legănat, de nedumerire.

- Încerc... Numai că o să fie de prisos... E foarte încăpățînat...

- Fred, ascultă ce-ți spun eu... Fă-i binele acesta, dacă ții la el. Că are talent. Gazeta e bine făcută. Și, ca în paranteză: E ca vaca năvălășă, după ce a umplut șîstarul, dă cu piciorul în el și-l răstoarnă. Vezi... Începe cu icre negre... Dă-i și homar, fripturi în sînge și nu uita șampania. E nedus la dame de multă vreme se pare... Și scurt: Acolo dă tu de latine, hai.

N-am avut încotro și i-am telefonat lui Ladima, întrebîndu-l dacă vrea să luăm masa împreună... A primit bucuros...

Dar toate încercările mele de a-l înmuia au fost de prisos. Stătea pe gînduri, rezemat de spătar, fuma țigară după țigară. Mi-a spus apoi cu o tristețe care m-a uimit și m-a acoperit ca un doliu:

- Dragă domnule Vasilescu... Nu te supăra... Eu sunt un om care scrie... Și dacă nu scriu ceea ce gîndesc, de ce să mai scriu? Nu pot altfel.

Totuși, în zorii zilei, am obținut făgăduiala că în chestia aceasta a cărbunilor va amîna campania pentru mai tîrziu.

În legătură cu gazda mi s-a întîmplat în zilele acelea o neînțelegere destul de penibilă pentru nervii și demnitatea mea... Era la vernisajul unei expoziții colective a unui grup de pictori și sculptori de avangardă... O expoziție foarte frecventată, cel puțin la vernisaj, din pricină că era moda de a fi ostentativ, de a fi neapărat îndreptat împotriva cuiva... Ciudat era însă că această expoziție era îndreptată chiar „împotriva artei” (Jos arta!), mai curînd însă împotriva tuturor camarazilor care n-aveau talent, nici unul, pare-se, deloc. Mai venea lume și din pricină că la vernisaj avea să vorbească un ziarist foarte cunoscut, combativ și revoluționar permanent... Cum luasem obiceiul de a vizita expozițiile de pictură, am venit încă de pe la ora 11. Am găsit-o pe doamna T. acolo, înconjurată cu grabă și oarecare emoție de grupul de expozanți care făceau și oficiul de gazde, deși ei o socoteau oarecum de-a lor. Numai faptul că era ea acolo și pentru mine sala cartonată devenise nucleul Bucureștilor în ziua aceea. Împiedecat să vorbesc cu ea de atîta timp, simplul fapt de a o vedea și de a fi în aceeași sală îmi dădea un soi de febră interioară. Pentru că era toamnă tîrzie, deși vremea era mereu frumoasă, avea un mantou de stofă de culoarea piersicei palide, cu mînecele terminate prin mici manșoane atașate, de lutru castaniu, aproape negru. Din același lutru, gulerul înalt, croit ca de tunică, desfăcut la gît, îi încadra obrazii ca într-o catifea neagră, caldă, iar jos, la poale, din aceeași, o bandă lată ca de două palme, de jur împrejur, înrudirea de culoare dintre opalinul stofei și căldura garniturii de lutru era un farmec în plus... O înconjurau toți, poate și pentru că știa să se facă ea singură înconjurată, avea un aer de doamnă ca o stăpînă neoficială, și erau bucuroși de un musafir care sporea interesul sălii... Surîdea mult, dar cu un soi de rezervă de om care nu ținea prea mult să se amestece cu ceilalți... Cu un aer binevoitor și absent, ca întotdeauna cînd era în lume... De obicei nu poza, dimpotrivă, acasă, între prieteni buni, sta pe scaun strîmb, dar aci parcă ținea cu orice preț să evite familiaritatea...

Prin cuprinsul sălii (ai cărei pereți erau îmbrăcați într-o pânză de sac de culoarea cartonului și iluminați de sus de niște jgheaburi mici de zinc care cuprindeau lămpi albe ca rampele de teatru) erau niște fotolii joase de forma celor americane, dar din lemn gros, în întregime și tăiate parcă în felii negre, alternate cu gălbui. Totul avea un aer ușor improvizat, de decor de teatru...

Nu scosese mânușile mici de piele care îi răsăreau din mânecile-manșoane și parcă sta dinadins cu coatele sprijinite așa ca să-i sublinieze frumusețea mobilă a mâinilor înmănușate. Picioarele de la genunchii goi și rotunzi în jos (rochiile erau mereu scurte), în ciorapii de culoarea nisipului, desăvârșit întinși, erau lipite unul de altul, iar din pricină că fotoliul în care sta era cam jos, lungite oblic. În toată figura îi apăreau ochii acum de un safir mai fumuriu, nu albaștri intens ca altădată, și dinții albi, descoperiți, de câte ori rîdea cu fața în sus, cu gîtul sprinten către cei care o înconjurau în picioare... Cînd începuse să fie lume tot mai multă, a apărut și Ladima într-un palton prea larg, cafeniu, cu fular de lînă în pătrățele galbene și roșii... Cum l-a văzut, doamna T. i-a ieșit înaintea bucuroasă și aproape fără să se scuze față de ceilalți i-a luat brațul tîrîndu-l într-un colț, cu toate că el se lăsa dus cu oarecare rigiditate orgolioasă...

Am înghețat... și, cu inima stoarsă parcă de un pumn nevăzut, urmăream nedumerit și cu o teamă ca de diagnostic figura ei foarte animată... Ochii îi deveniseră de un albastru mat, oțelii, își ținea cu mîna înmănușată, ca o agrafă minunată, mantoul descheiat de nasturi și îi vorbea viu, cu o intensitate nervoasă... Mă întrebam uluit dacă nu e ceva între ei, dacă el n-a jucat un soi de teatru tăcut și intens, ascunzîndu-mi abil și fără gesturi totul, îmi ziceam, de pe altă parte, că e firească înflorirea aceasta de veselie cînd își vede un prieten care a intervenit pentru ea cu atîta bravură și loialitate, dar mă întrebam și dacă nu cumva gestul lui n-o fi impresionat-o atît de mult, încît să înceapă să-l iubească. Cu asemenea femeie, pe care tot ce e frumos ca gest și cinste o stupefiază, o tulbură, ești totdeauna neliniștit. Totdeauna „acuza” primirea, înregistra ca un seismograf fiorul oricărui gest frumos și eram frămîntat, căci simțeam că nu se poate ca ea să nu fi fixat bravura lui. Eram pe vremuri melancolizat (parcă acum nu?) de orice actor care juca subtil, de un domn care spunea lucruri frumoase într-un cerc din care făcea parte și ea, de un tip prea bine care era dezinteresat amabil cu ea.

Mai ales de cei care erau bine, deși nu-i făceau deloc curte, mi-era teamă. Să nu stimuleze în ea orgoliul de a-i impresiona. Urmăream acum mimica ei, fără să înțeleg nimic, cu impresia nedefinită și totuși sîcîitoare că acolo se decide ceva care mă privește, ca o linie care se interferează cu linia destinului meu... Nu era întâia oară cînd o priveam și-i interpretam mimica, atunci cînd vorbea departe de mine. Ca și acum, de multe ori mă întrebam exasperat ce poate să spuie altcuiva decît mie.

Aș fi vrut să fiu aproape să ascult, dar tot ce era bărbătesc în mine se cabra... Pe de altă parte, știam că orice banalitate capătă din pricina vocii ei timbrate inflexiuni nuanțate, ca un tremur de înserare, un înțeles sexual care mă dezola. Cîteodată, cînd el răspundea ceva care o contrazicea vădit, trăsăturile fetei ei se relaxau, gura i se arcuia în jos, obraji i se destindeau dezamăgiți. Se vedea că e nemulțumită, enervată. Își privea mîna liberă strîngîndu-i gînditoare degetele înmănușate în podul palmei, pe rînd, ca o mîină arătătoare într-un afiș. Eram exclus din convorbirea asta, ca dintr-un imperiu pierdut, care se crea din nou fără mine.

Atunci am simțit în mod stupid, ca și cînd gîndurile mele bărbătești n-ar fi fost luate în serios, de un spirit zeflemist străin, nevăzut, că trebuie să aflu cu orice preț, chiar al unei umilințe, ce vorbesc cei doi... M-am hotărît să mă apropiu cu sentimentul de risc incalificabil cu care un trădător se duce la o legație străină. Nu faptul de a o spiona mă demoraliza, pentru că de mult, printr-un soi de pact rușinos cu conștiința mea, hotărîsem că trebuie să-i citesc scrisorile uitate, că trebuie să iau informații despre ea, ba de vreo două ori o urmărisem și pe stradă chiar. Ceea ce sporea mizeria mea era că spionajul de acum era riscat și ridicol, de o îndrăzneală de sugestionat, care nu mai poate raționa. Mă strecuram prin asistentă, care acum era foarte numeroasă, calculînd să ajung în spatele lor, îmi alesesem chiar tabloul pe care să mă prefac că îl admir absorbit, cînd am fost reținut de o mîină solidă.

- Ce faci, diplomatule?

Era scriitorul cunoscut, voinic și binevoitor, care mă privea cordial și protector...

- Ei, cochetezi cu arta? Și întorcîndu-se către un domn care îl întovărășea: Domnul Fred Vasilescu, diplomat, sportiv, dansator etc., în flagrant delict de frecvență artistică... Ce femeie te aduce pe aci, spune drept?

Mă întreba, convins că e cu neputință ca un tip ca mine să priceapă ceva din artă, sau, în sfârșit, să aibă alte legături cu arta decât acelea de braconier al amorului. E adevărat că deși venisem dintr-un oarecare snobism, eram totuși acolo pentru o manifestație de artă și numai incidental acum arta și tot restul lumii erau trecute într-o zonă de interese limitate, cum era expresia la modă, și într-adevăr numai o femeie polariza toate gândurile mele. Chiar de femeia aceasta el mă depărta, tîrîndu-mă cu seninătate spre un panou maritim, cu jumătăți de corăbii, cu faruri întrerupte, de parcă totul ar fi fost pictat pe sticlă, și spart fiind, n-a mai știut nimeni să potrivească bucățile la loc, punîndu-le apoi la întîmplare.

- Ei, pricepi ceva?

M-a întrebat provocator, cu un zîmbet voinic și batjocoritor, de parcă ar fi asistat la cine știe ce experiență caraghioasă. Eu eram acum însă toropit și indiferent la batjocuri ca un anesteziat cu stovaină, dar cu mintea mai limpede, mai intensă, cu mult mai activă decât de obicei... Doamna T. ruga cu o stăruință nervoasă și excesivă pe Ladima, pîndind în privirea lui, cu zîmbete luminoase întrerupte, să vadă dacă ajunge pînă la el, dacă atinge în rezistența lui pedala care să răspundă afirmativ. El părea foarte încurcat, iar ea, pornită, avea aerul că depinde de răspunsul lui. Mi-era cu neputință să surprind măcar vreun fragment din conturul inteligibil al unei fraze, ca să pot reconstitui convorbirea lor, dar cum îl știam pe el foarte inteligent și pe ea atît de emotivă, simțeam că acolo e o devenire în care eu eram de prisos. Scriitorul insista mereu, fără să observe cît sunt de nervos, pînă cînd, surprinzîndu-mi direcția privirii, m-a interpelat mirat.

- N-oi fi pus gînd rău urîtei aceleia care stă de vorbă cu Ladima? Șefule, te știam om de gust.

Parcă m-ar fi stropit cineva cu o cană de apă ca să mă deștepte dintr-o reverie stupefiantă.

Am ridicat din umeri ca insultat de această presupunere, dar în mine s-a instalat un semn de întrebare, ca gravat cu un stilet acid.

Să fie într-adevăr urîtă?... E posibil deci ca un scriitor, om presupus de gust, s-o găsească urîtă? E adevărat că acum, parcă scăpat de hipnoză, nici mie nu mi se părea frumoasă. Fața ei, care de obicei era absentă și gînditoare, înregistrînd interior și lin cele mai mici nuanțe ale clipei, de îmi puteai urmări succesiunea gândurilor doar pe crisparea ușoară a buzelor,

pe obraji, pe ochii albăstriți ca trecerea umbrei unui nor pe apă, era acum foarte vie, prea expresivă, cu un fel de mimică nuanțată, ochii înșiși nu mai aveau vioriul-albastru al clipitei de gândire, ci erau pozitivi strălucitori, dar ca de oțel, buzele se răsfrîngeau, de o mobilitate excesivă, pîndind răspunsul lui Ladima. Nu era întîia oară cînd față de mine se spunea că e urîtă... Mai ales cînd era necăjită, legată de nemulțumiri practice, pierdea foarte mult... Ochii își schimbau culoarea și se adînceau în orbite. Corneea i se injecta cu fire roșii și parcă devenea de sticlă, toată se vestejea subit. Atunci își neglija și ținuta. Frumusețea ei era foarte sensibilă la viața interioară, și cred că niciodată n-a fost mai frumoasă ca la vreo cîteva luni după începutul iubirii noastre, cînd părea exasperată de iubire. Și atunci avea ochii intenși, dar de o limpezime care făcea cu albul corneei (nu era chiar alb, avea ceva din catifeaua nedefinit verzuie a unei petale de trandafir alb, căruia i s-a injectat artificial culoarea verde...) să dea o impresie de vis. Ardea toată așa cum nu mi s-a mai întîmplat să simt fierbinte un corp omenesc, de o sănătate mlădioasă și sprintenă de animal tînăr, buzele îi erau într-o tensiune mică de fiecare clipă, totuși fără răsfrîngeri tari ca acum... E adevărat, însă, pentru că depășisem parcă limitele, într-o vreme toate aceste amănunte se exageraseră ca într-o exasperare... Ochii deveniți prea ficși îi ieșiseră puțin în afară, albul lor se mărise straniu, buzele îi erau aproape crispate. Căpătase și un tic foarte nervos, de a duce mîna la rădăcina gîtului, în adîncimea unde se întîlnesc tendoanele. Era în vremea celei mai mari exasperări senzuale dintre noi, cînd ne închideam ca niște demenți în vreo cameră de hotel ardelean, de sîmbătă seara pînă luni dimineața. Nu-i plăcea nici o perversiune, nici o „rafinerie” așa-zisă de femeie modernă, dar punea atîta iscusință, știa să abuzeze de toate posibilitățile posesiunii, să ceară simțurilor prelungiri iscusite, totul pînă în pragul nebuniei, cînd dezlănțuirile brusce, după atîtea rețineri, nu mai știam de ne vor lăsa în toate mințile. De sîmbătă seara pînă luni dimineața, arzînd mereu, nu era niciodată la fel, cum desigur nu e niciodată la fel capriciul ciocîrliei în zbor. Din pricina acestor ore îndelungi, petrecute împreună, întîlnirile cotidiene grăbite, totdeauna automatizate și deziluzionate, nu ne mai interesau. Așteptam tăcut și concentrat mica noastră vacanță săptămînală, căci buna negustorie nu lipsea niciodată de la magazin (sau aproape niciodată). Cînd starea ei vizibil anormală s-a agravat, cînd fixitatea privirii a început să devie oarecum îngrijorătoare, dublată de o

stare de neliniște și teamă permanentă, cu ticul nervos al ducerii mâinii la gât, cum alții și-o duc pe inimă ca să-i simtă bătăile (ea spunea că își simte acolo pulsul intens), a trebuit să consulte câțiva specialiști. Eu însumi aveam dureri mari în ceafă și-mi simțeam parcă ochii de carton. Ruptura, provocată apoi subit și brutal de mine, chiar în vremea acestei exasperări, i-a agravat net patologicul tulburării, pînă cînd, nemaiputînd umbla pe stradă, din neliniște nedefinită, a intrat într-un sanatoriu la Viena.

Cu toate acestea era frumoasă, cînd se consuma ca o faclă numai flacăre. Astăzi, cu tot dramatismul mișcărilor ei, sau desigur chiar din cauza asta, era urîță. Drept să spun, vag mă mulțumea faptul acesta, căci mă măgulea gîndul de a ști că e frumoasă numai cu mine și mai ales numai prin mine.

Cînd am scăpat de scriitori și cînd lumea s-a mai rărit, Ladima, despărțindu-se de doamna T., a pornit să cerceteze cu luare-aminte tablourile. Cînd a venit în dreptul meu a început să-mi vorbească brusc, nervos, simulînd totuși, de parcă am mai fi stat de

vorbă în aceeași zi, convorbirea noastră fiind doar întreruptă... În dreptul nostru erau trei pînze ale unui pictor rus care înfățișau cîteva scene apocaliptic geometrice, însă cu o geometrie de raze lungi și de cercuri de culoare de aceeași nuanță, suprapuse, care-i plăceau mult lui Ladima, căci le examina nervos și stăruitor.

- Mare pictor... Asta da... e un progres în artă.

Mă întrebam dacă nu căuta să afecteze o preocupare periferică, tocmai fiindcă simțea că între noi a intervenit ceva care nu permitea lămurire, o situație falsă. Privea, puțin teatral, apropiindu-se și depărtîndu-se, ca să refere parcă pentru el însuși.

Pe urmă, brusc, fără să mă privească, în clipa cînd traiectul lui îl aproia de mine.

- Doamna Mănescu stăruie de două zile ca să primesc la gazetă pe un oarecare D. Știi ce buget de sărăcie avem și m-a enervat că a trebuit s-o refuz.

Știam cine e D. și a fost în mine ca o schimbare de cadril în neliniște, căci limpezit brusc din partea lui Ladima, devenisem nervos din cauza acestui D.

- Spune că e într-o mizerie care-ți face milă, că nu are nici un rost... Acum în iarnă l-a dat afară proprietăreasa. Să-i fac măcar un loc de corector. A trebuit să refuz și asta. Pe urmă tipul e absolut insignifiant.

D. acesta era un fel de tânăr îmbătrânit, care-ți dădea impresie de murdar. Ne întâlneam foarte des la doamna T. Mărturisesc că mă irita prezența lui, pentru că era de o insistență de țințar gonit.

Îmi apărea destul de nelămurit, ca situație în legătură cu ea, mă întrebam dacă nu cumva e vreun frate de al ei, bănuiam cine știe ce dramă de familie. Foarte târziu am aflat că nu poate fi vorba despre asta, dar tipul nu era mai puțin ridicol cu ochii lui tulburi de slugă jignită, aducându-i flori și venind noaptea la ea.

Evident că era destul să mă gândesc serios, ca să mă liniștesc (deși chiar simplă apropierea lui și tot jignează). Era peste putință ca să fie ceva între ei, oricât de mare ar fi fost așa de invocata perversitate femeiască... Întâi era un motiv de incompatibilitate. Femeia aceasta nu putea suporta fizic nici o urîțenie. Asta mă făcea să nu mi-o pot închipui niciodată vînzîndu-se, de pildă, chiar în clipele ei de greutate materiale, vreunui bătrîn flasc, cu carnea învinețită, roasă de eczeme. Nu putea măcar să privească asemenea lucruri, fără să i se irite cu adevărat pielea. Pe corpul ei însuși nu putea suporta nimic. Avea cea mai curată piele pe care am văzut-o vreodată. Nu răbda nici o atingere murdară, nici o rosătură, fără să nu se furnice toată... Cred că aceste continue plimbări nervoase ale mâinilor ei în jurul gîtului, spre urechi, erau un fel de reflexe nervoase provocate de piele. Nu fusese bolnavă niciodată, parcă nici microbii nu-i putea suporta... Îmi spunea că o dată, la ei acasă, toți copiii se îmbolnăviseră de scarlatină fără să se prindă de veste. Ea n-a avut nimic și au și renunțat s-o mai izoleze. De o rezistență vie, total imună, ea exagera însă în sensibilitate, organic, toate... Un simplu guturai o deprima ca o catastrofă, un coș o împiedica să lucreze. Orice atingere din pricina sensibilității avea rezonanțe în tot organismul ei, încît cei care, voinici, suportau furuncule, fără să se întrerupă de la activitatea lor, și se păreau, prin contrast de o nepăsare de rinoceri care suportă familiar cuiburi de păsărele în piele. O dată a fost intoxicată nu știu din ce cauză și ea a suportat săptămâna de boală ca o agonie, desființată de dezgustul vomitărilor, neadmițînd cu exasperare să fie văzută nici măcar de rudele alarmate de suferința ei și de acest mister, toată săptămâna. Cum era să-mi închipui că femeia aceasta curată ca un cățel de rasă, care nu bea de

două ori din aceeași apă din farfurie, care într-adevăr, dacă se servea din nou dintr-o mîncare de pui, cu sos, schimba iar farfuria, căci oasele și sleiala o făceau să leșine parcă (în case străine, știu că tocmai din pricină că nu putea cere să i schimbe farfuria nu mai cerea niciodată din același fel), ar fi putut îndura aproape parcă mirositoare, murdară, a organelor și secrețiunilor lui D.? Asta depășea tot ce-mi puteam închipui.

Astăzi încă, unul dintre, sentimentele mele de orgoliu e că femeia acesta, care arunca apoi pieptenul pe care i-l cerea vreo prietenă, a folosit de cîteva ori cu mine aceeași perie de dinți... Am uneori amețală, ca și cînd aș fi trecut pe lîngă un pericol, la gîndul că am avut curajul să fiu inconștient de natural lîngă o asemenea femeie) căci e probabil că mai ale la început, pînă i-am descoperit cu uimire sensibilitatea - eu o credeam vînzătoare de magazin banală - am fost cu ea aproape inconștient). Nu numai despre D., nu numai despre Ladima, dar despre Mărginoiu însuși, care avea un fel de iritație, furunculoză a pielii pe coapse - știam de la baia de aer cald – eram liniștit cînd gîndeam, căci îl compătimeam dinainte pentru imprudența de a apărea gol, lîngă o privire atît de neliniștită și iscoditoare, cu senzații repulsive ca ale femeii acesteia. Iar „amor” îmbrăcată, în mașină, ca atîtea femei, sau dusă de întîmplarea unui flirt nu făcea cred niciodată, căci știu dezgustul cu care asculta povestindu-i-se astfel de cazuri. Sincer compătimeam și disprețuiam pe bărbații care s-ar fi aventurat inconștienți în intimitatea acestei femei, ca pe acei gafeuri care într-o casă mare nu și-ar fi dat seama unde sunt și ar fi fost ca la ei acasă, cu libertăți comode sub privirile imperceptibil consternate ale celorlalți musafiri.

Era destul, deci, cu toată iritarea mea spontană, să mă gîndesc serios, ca să-mi dau seama că e peste putință ca între doamna T. și D. să fie mai mult decît o strîngere de mînă (și aceea încă, desigur, greu suportată).

Dacă intervenea pentru el atît de insistent, acum, era desigur din bunătate. Era cu adevărat foarte bună, un soi de bunătate spontană, din reacție imediată, parcă tot de natură epidermică, din incapacitatea de a suferi răul sau falsul, căci asta i-ar fi cerut efortări sistematice, de care nu era în stare.

Acasă am găsit pe tata și pe Gheorghidiu - era o zi cînd ne întîlneam la masă - și cum acesta avea o criză de ficat (din cauza asta purta cred brîul lui Iov), n-am putut vorbi nimic. Se trîntise în fotoliu și transpira rece, cu ochii tulburi, șterși, cu valuri de zăduf în obraz, mereu căutînd,

strîmb, o poziție mai comodă. Știam toți că suferă și mi se părea, nu știu, un soi de lipsă de respect să fac abstracție de durerea lui și să-i propun angajarea lui D. Mai târziu n-am mai avut însă nici un prilej să intervin.

De altfel și tata și Nae Gheorghidiu erau din ce în ce mai neliniștiți și mai preocupați de soarta colaborării cu Ladima... El scria gazeta ca și cînd ar fi fost a lui și nici nu concepea măcar că ar putea să scrie altfel... Negreșit, aceasta aducea cititori, dar contrazicea prea mult intențiile proprietarilor... Din ce în ce mai mult Veacul devenea un organ dușmănos industriei și comerțului, ceea ce în nici un mod nu se potrivea gîndurilor tatei, sau lui Nae Gheorghidiu... Într-o zi acesta ne-a arătat enervat un anunț ironic în pagina întâia a Veacului, pe două coloane, în chenar, cu litere groase: „Fabricile de gheață cer sprijinul statului. Gerul excesiv face inutilă gheața artificială, năruind astfel o industrie aflat de necesară apărării naționale. Se cere ca statul să ia asupra sa, cel puțin în timpul iernii, cumpărarea întregii producții de gheață, altfel fabricile vor fi nevoite să închidă, lăsînd pe drumuri pe lucrători.”

Pe urmă, ieșirile împotriva industriei „parazitare” au devenit tot mai numeroase... La început, lui Nae Gheorghidiu îi era teamă ca această campanie împotriva industriei naționale să nu supere pe șeful partidului... Ionel Brătianu era însă atît de preocupat de problema regentei și a menținerii „actului de la 4 ianuarie”¹⁸, încît tolera orice divergență, pe orice chestie, era gata să trateze cu orice partid, subvenționa chiar gazeta care atacau pe liberali, cerînd numai atitudine convenabilă pe această „chestie închisă”... Mai cu seamă în zilele acestea, ale procesului Manoilescu¹⁹, îngăduia orice, devenise

¹⁸ Prin actul de la 4 ianuarie 1926, Parlamentul a votat îndepărtarea prințului Carol de Hohenzollern de la succesiune și recunoașterea fiului său, Mihai, ca principe moștenitor.

¹⁹ Mihai Manoilescu (1891-1950), economist, om politic, subsecretar de stat (Finanțe) în guvernul generalului Averescu (30 mart. 1926

3 iunie 1927) și ministru de externe în guvernul profascist Gigurtu (1940). La întoarcerea de la Paris, în noaptea de 23 spre 24 octombrie 1927, a fost arestat, autoritățile descoperind asupra lui 4 scrisori ale prințului Carol către I. I. C. Brătianu (atunci prim

ministru), Iuliu Maniu, N. Iorga și Averescu, prin care acesta îi exprima dorința de a reveni în țară. Guvernul a hotărît ca Mihai Manoilescu să fie deferit imediat Curții Marțiale, în favoarea acuzatului, la proces, s-au pronunțat Averescu, Iorga, Iuliu Maniu și I. Mihalache. Completul de judecată, dominat de ofițeri procarliști, la 14 noiembrie

împăciuitor, părăsind cu totul faimosul sectarism, numai în schimbul admitterii „actului”. L-am văzut în ziua proclamării la Cămin, albise, obrajii i se micșoraseră și se adânciseră mult, părul dat peste cap era ca o chică de poet cărunț, ciocul era de asemenea schimbat. Nu l-aș mai fi recunoscut pe stradă. Și asta numai în câteva luni de zile.

La început îi fusese teamă ca, supărat din pricina remanierii, Gheorghidiu să nu se adauge cumva la numărul aceluia care, politicieni încercați și abili, știau ce înseamnă „o chestie”, și refuzau să recunoască „de drept” „actul de la 4 ianuarie”, căci de fapt îl recunoșteau mai toți. Îi era teamă că *Veacul* ar fi putut să aibă o atitudine echivocă... Cum, dimpotrivă, gazeta părea să fie anticarlistă, căci se făcea, vag de tot, e drept, ecoul știrilor defavorabile prințului exilat, cu două sau trei zile înainte de serbarea donației Muzeului Simu, cu o săptămână deci înainte de moarte, Ionel Brătianu i-a telefonat pe la 2 după-amiază lui Gheorghidiu, care a primit vestea năucit de uimire și de fericire, că vrea să-l viziteze, dacă e acasă... Când a sosit, a fost primit de la porțița de fier de Gheorghidiu, iar după ce a luat loc în biroul cu ușile-oglinzi, împărțite în careuri, și cu muchii de aur, liniștit ca un stăpîn acasă la el, a spus că ține să-i aducă personal cordonul Coroanei României (pe care, după tradiția liberală a remanierilor, i-l dăduse drept consolare) și se scuza că nu avusese timp, din cauza împrejurărilor (moartea regelui, aranjarea practică a regenței etc.), să i-l înmîneze... E de prisos să spun ce speranțe - împotriva evidenței - a legat Gheorghidiu de acest „gest” al lui Ionel Brătianu. A crezut că s-a întors iar roata norocului politic. Venirea peste o săptămână abia la șefie a lui Vintilă Brătianu, marele pontif al industriei naționale, l-a făcut să înghețe de teama vreunei imprudențe. E ușor de înțeles că a avut aproape o sincopă când a citit chiar în ziua aceea, în *Veacul*, un articol îndârjit împotriva industriei și a băncilor „parazitare”. Prăbușirea Băncii Elino-Române de la Galați, urmată de sinuciderea directorului general, ca și prăbușirea în aceeași săptămână a altor bănci, ieșene, se dovediseră un grav simptom de maladie financiară. La rîndul lor, băncile bucureștene începură să avizeze la măsuri de salvare.

Fiecare din ele avea imobilizate, în polițe dubioase, sume mari de foarte multe milioane, împrumutate de altfel prietenilor politici, pe polițe de complezență, bani dați cu intenția să nu mai fie achitați vreodată și

1927, a decis achitarea lui Manoilescu.

care nu erau în realitate decît plata unor servicii pe care aceștia le făceau, cînd erau la putere, băncilor și industriilor lor. Acum acestea încercau să treacă statului, rînd pe rînd, aceste „portofolii dubioase”.²⁰

Nae Gheorghidiu a telefonat îndată după apariția ziarului tatălui meu, să vie neîntîrziat la el.

I-a cerut să-i spuie limpede lui Ladima că *Veacul* nu numai că nu poate lua atitudine împotriva comerțului și industriei romînești, dar că înțelege să le sprijine călduros în orice împrejurare... Să-i spuie că orice

²⁰ Articolul din *Veacul* e într-adevar de o violență surprinzătoare de la titlu: Portofolii putrede și suflete descompuse, pînă la afirmația că: „ne aflăm nu numai în fața unui procedeu de un sadic cinism, care impune astăzi statului jefuit să plătească, tot el, păgubașul, comisioanele prevaricatorilor în sumă probabil de miliarde, dar și a unui act de demență politică, sortit să ducă la ruină statul actual, prin secătuirea tezaurului și prin distrugerea oricărui prestigiu de guvernămînt”.

În felul ei redacția *Veacului* era foarte interesantă. Cu discuții vecinice... cu vizite de actrițe, căci Emilia venea des cu prietene de

ale ei. Personal n-am făcut parte dintre redactori... într-o zi însă, ieșind împreună de la o ședință a comitetului S.S.R., am stat mai mult de vorbă cu Ladima și i-am arătat absolut sincer și fără nici o intenție (deși m-aș fi simțit bine la o astfel de gazetă, căci am aflat abia mai tîrziu că e a lui Gheorghidiu) cît de mult prețuiam atitudinea și nervul cu care e scrisă foaia... M-a invitat să colaborez, însă numai după un timp de reflexie vagă, mai mult așa ca o politețe... N-am putut să

mi dau seama dacă succesul o zăpăcise într-atît, încît credea că nu mai are nevoie de nimeni, sau dacă nu era poate cumva faptul că, deși eram de atîtea ori de acord, mă prețuia totuși prea puțin. A adăugat mai tîrziu, e drept puțin cam stîngenit: „Avem un buget penibil... Dă mi din cînd în cînd cîte un foileton... 500 de lei e tot ce putem plăti...”

Am primit și mă duceam adesea pe la redacție, unde după un timp începuseră să vie cîteva figuri de „suprafață politică”, dacă e permis cuvîntul... Excesiv sentimental, Gh. Ladima lua drept prietenie gestul acestora de a-l vizita poate era și destul de măgulit de actul lor, de vasalitate oarecum iar ei erau bucuroși ca, pentru două țigări fumate acolo, să-și asigure prietenia unei gazete atît de temute, unde se puteau face dări de seamă interesate, sau publica note, care totdeauna vizau ceva, caricaturi etc. Se făcuse astfel un fel de redacție onorifică, făcută din foști și viitori deputați, secretari generali, ba și vreo doi foști miniștri, care treceau între 12 - 1 și 6 - 7, ca „să mai dea bună ziua campionului.”

Birourile ziarului erau tot așa de primitive ca o baracă improvizată... Pe strada Millo, trei camere mici, de apartament banal, la etajul doi. Una pe dreapta cu anunt: „Administrația”... O masă neagră, mare, pe care veșnic erau hîrtii în dezordine și registre încălecate... Expediția o făcea servitorul la o masă rudimentară. Prin colțuri, colecții, pe culoar alte teancuri, în stînga era o măsuță cu mașina de scris... Altă cameră era a secretarului de redacție și a redactorilor... O masă de bucătărie, lungă aproape de

atac în această privință, cu tot regretul, va însemna o încetare de colaborare, îl ruga însă pe tata să facă tot posibilul să-l convingă pe Ladima să accepte punctul acesta de direcție, căci n-ar fi vrut deloc ca el să plece. Când s-a spus aceasta, directorul Veacului a scris o scrisoare de demisie fără să spună o vorbă... Tata a rupt-o și l-a invitat seara după masă la noi. N-a venit.

la un perete la celălalt și în jurul ei cîteva scaune... Nu era vopsită în nici un mod... bradul purta încă urma rindelei... Era doar acoperită cu hîrtie albă de ziar prinsă cu pioaneze.

E adevărat că niciodată nu erau mai mult de doi redactori acolo... Altfel n-ar fi fost de ajuns nici scaunele, nici cuierul.

Și mai era biroul directorial... Foarte mobilat în contrast cu sărăcia improvizată a restului... Dar era ușor să vezi că mobilierul era adunat cu pantahuza, de la proprietari probabil... O canapea și un fotoliu vechi, de piele, scoase din uz, un birou mare de tot, de stejar căptușit cu foițe de nuc, scorjite și căzute ici colo, ca la o casă pereții leproși. Pe jos nici un covor... pe pereți originalele caricaturilor care apăreau în gazetă, înrămate englezește, cu chenar subțire negru... Se așeza fiecare cum putea... Uneori cînd musafirul era, de pildă, o fostă excelență care urca scara numai ca să spuie „una bună”, o replică picantă sau o anecdotă, se antrena povestind, pînă se instala de a binelea în jumătatea de fotoliu a lui Ladima, care și așa se plimba mai mult prin odaie, iar cînd venea băiatul cu manuscrise sau corecturi, lucra în picioare pe colțul biroului. Am impresia că toată lumea știa a cui e gazeta și credea că și Ladima știe, dar cu toți găseau că are atîta libertate ca să poată fi de folos oricui.

Căci oricine era binevenit la redacție, în afară de o singură categorie de oameni: economiștii. Orice articol de finanțe îl scotea din sărite... *Veacul* publica din cînd în cînd note de batjocură sîngeroasă... *Corbii matematici ai mizeriei sau Aventurierii și șarlatanii improvizati medici financiari*. O „casetă” grasă cerea pentru economiști o uniformă deosebită:

„Oameni buni, faceți-le o uniformă ca la cioclii... Un soi de frac alb cu șireturi negre, ca să-i cunoaștem din depărtare pe stradă, să ne putem feri de ei.”

E drept că atitudinea lui era privită cu indulgență, căci chiar în redacția onorifică toată lumea era mai mult sau mai puțin economistă, ca de altfel nouă zecimi din românii în haine negre, între anii 1918 - 1928. Deși erau însă de părere contrară, răspundeau directorului cu un surîs de acceptare, care părea să spuie că, dacă nu admit ideile, oricum admiră vehemența lor literară... Ceea ce e sigur e că în această epocă economiștii erau foarte prețuiți și, în orice caz, singurii oameni care aveau, în vremuri așa de grele, lefuri princiare. Mai ales că, asemeni medicilor în timp de epidemie, erau chemați în mai multe locuri o dată și nu era unul să nu fie în cinci, șase consilii de administrație sau comisii deodată. Condiția ca să fii economist era să nu ai nici o profesie și nici carieră marcată, căci atunci erai socotit „diletant”. Făceau bineînțeles

Nici după moartea lui Ionel Brătianu, Gheorghidiu n-a intrat în minister... După ce s-a crezut câteva momente într-o remaniere, guvernul s-a reconstituit sub prezidenția lui Vintilă Brătianu cu aceleași elemente. Cum se simțea însă, datorită gazetei și mai ales prieteniei cu liderul tineretului, în bună situație, Gheorghidiu a cerut altă satisfacție, anume șefia unei organizații din Banat, căci n-avea nici o situație politică definită, și-i era teamă că dacă partidul trece în opoziție, n-are să aibă unde candida cap de listă (căci numai șefii de organizații deveneau în genere capi de listă). I s-a mai oferit de asemeni prezidenția unui „Credit

excepție de la aceasta inginerii și avocații, care erau dimpotrivă bineveniți. Medicii erau admiși numai dacă nu mai practicau. Ceea ce e cert e că mai ales cei necunoscuți, în nici un fel, și îndeosebi tinerii se puteau instala, publicînd articole cu cifre, drept specialiști.

- Domnule Ladima, cum poți să susții asta?

Ladima se-nfură și suferă cu adevărat că nu poate convinge. Se plimba furios prin odaie și vocifera. Hainele negre, largi, de pe el, îi dădeau un aer de pledant patetic. Deși gulerul scrobrit era foarte larg, avea ticul de a-l tot lărgi, cu două degete, ca și cînd tot l-ar fi jenat.

- Domnule, toți avocații fără clientelă, toți studenții care nu și-au încheiat studiile acum au devenit, peste noapte, doctori în științele economice. S-au impus ca niște intendenți escroci în familii burgheze și timorate. Nu e minister fără un oficiu de studii... Ba unele au cîte două, trei, și pentru direcțiile generale... Ei bine, asta nu va împiedica statul ca în curînd – ascultă-mă, în curînd - să facă disperat apel la experți străini.

Un fost deputat, voinic ca un luptător de circ, cu cap de copil, surîdea plin de el.

- Ha, ha, ha. Experți străini... și-l privea compătimitor. Crezi serios asta, domnule Ladima? Dumneata știi că economiștii noștri sunt consultați de către străini? Știi ce impresie extraordinară au făcut în comisiile de la Geneva?

Ladima arunca tocul enervat:

- Asta-i-...! Lasă-mă... lasă-mă, domnule!... Ascultă ce-ți spun... Vor fi chemați experți străini... Nu e bancă fără zece economiști improvizați directori, cu birouri americane, cu zeci de dactilografe, cu portari în livrea și cinci călătorii pe an la Berlin Londra Paris... Nu e bancă fără „oficiul ei de studii”. Ei bine, asta nu va împiedica jumătate din ele, cel puțin, să se prăbușească... E un domn director general al uneia, care vrea să ne învețe săptămîna trecută finanțe, la Fundație... Ei bine, prăbușirea ăstuia va fi ceva mai tragicomică...

Și, descoperind ceva în gazetă, ridicînd mîinile cu manșete burlane, a trîntit foaia pe birou ca jignit personal.

- Uite, domnule, un tartor al economiștilor, raportorul general al bugetului, imbecilul de Oromolu. Uită-te și dumneata. Exprimă în raportul lui nădejdea revalorizării leului... Ai înțeles?... Revalorizarea leului! Miliarde se vor cheltui cu asta... Cu aberația revalorizării monetei. Uite ziarul... citește.

național petrolifer” cu un capital de peste 500 de milioane lei... Dar adevărata satisfacție a fost triumful lui în Cameră... De multă vreme pîndea o răfuială... Îl întrebam adesea pe tata, și eu, de ce Gheorghidiu nu schițează nici un gest de apărare - el pe vremuri atît de spiritual și abil²¹ - atunci cînd îl ataca o țară întreagă? Și mi-a răspuns așa, gînditor, fără convingere, dar și parcă ar fi știut ceva: „N-au nici o importanță atacurile și... pe urmă nu e momentul”.

În timp ce noi ne grămădisem pe foaie, ca să cetim raportul, el a început să-și ciupească mustața, și a potrivit gulerul și a redactat o nouă casetă, cu rînduri groase de tot, pe două coloane: *Ministrul „bugetului de așteptare” crede în revalorizarea leului fi bazează bugetul pe ea... E naiv, nebun sau de rea/credință.* (A doua zi a apărut „Raportorul” în loc de „Ministrul” și asta m-a mirat mult, îndemnîndu-mă spre tot soiul de presupuneri.)

Altă formulă care-l scotea din sărute era „criza”, într-o seară de ninsoare abundentă și domoală, eram în redacție vreo cinci sau șase inși. Fostul ministru care spunea anecdote picante Emiliei și unei alte colege de la teatru (veniseră să-l ia pe Ladima), un deputat, cunoscut avocat liberal. Ladima, care citea ziarele de seară, și a aruncat ochii pe caricatura dintr-unul, pe care abia îl despăturise... înfățișa pe Vintilă Brătianu stînd de vorbă cu doi cetățeni jigăriți. Avea jos următoarea legendă: „- Lăsați, că dacă facem stabilizarea, o să treacă și criza...”

- Domnule ministru de Finanțe, să nu cumva să se stabilizeze... criza.”

Ladima a început să trîntească tamponul sugătoarei și tot ce a găsit la îndemînă, ca un copil înfuriat, căci era, cînd se aprindea, copilăros, în desenul cu caricatura pe care o zvîrlise cu furie pe birou.

- Ce cruntă prostie... auzi criză!

Deputatul a rămas încremenit, fostul ministru s-a întors și el spre noi, dar cu mîna tot pe umărul actriței.

- Cum, domnule Ladima, dumneata crezi sincer că nu e criză?... Poeții ăștia sunt teribili, domnule... Căci am auzit că ești poet... Spunea ieri cineva la „Capșa”...

Ladima publica versuri de mai bine de 20 de ani.

S-a oprit din plimbatul în cameră, parcă avea febră, cu ochii albaștri ca un smalt șters, în orbitele prea mari, cu gulerul scrobit prea larg pentru gît, mustața vie.

- Ce-i aia criză?

Și deputatul avocat, îndesat și mînios:

- Sărăcie generală, domnule... Sărăcie... Ei, drăcia dracului. E țara săracă...

- Asta e criza dumatăle! Ei, atunci e fals... Nu e criză, e o idioțenie economică...

Ascultă ce-ți spun. Lumea e bogată... e mai bogată ca oricînd, orice ar spune economiștii dumatăle imbecili. Statul, el, trece însă printr-o criză cumplită. Și asta e cu totul altceva... Nu e o criză economică... e o criză statului românesc, domnule deputat și domnule „fost și viitor ministru...” înțelegeți!

Fosta excelență a surîs indulgent, ca de o enormitate, și a spus fără emfază:

Acum parcă era momentul... Partidul avea pe cap grija apărării actului de la 4 ianuarie, prietenia cu ministrul Dimescu îl împăcase cu tineretul. *Veacul* îi adusese și concursul celor care aveau nevoie de gazeta lui, deci majoritatea în Cameră îi era asigurată. Ambele partide mici din stînga nu țineau deloc să aibă o gazetă atît de „turbată” împotriva lor. A socotit - și nu s-a înșelat - că e momentul să pornească bătălia cu maximum de sortîi de izbîndă... Timp de trei ore a vorbit explicînd, producînd cifre,

- Statul e sărac, pentru că e lumea săracă.

Ladima striga, gesticulînd, de erau să-i sară manșetele...

- Nu e adevărat... E sărac pentru că nimeni nu-și plătește impozitele. Nimeni, înțelegi dumneata?... Pentru că toți îl dușmănesc.

- Aci e un cerc vîrtos... Dacă n-au oamenii, de unde vrei dumneata să plătească?

- Nu-i adevărat... Dovadă că unii plătesc totuși... Culmea e că plătesc cei mai săraci, singurii... funcționarii.

Sigur de el, tacticos, ca și cînd ar fi făcut o întrerupere în Parlament, fostul ministru se oferi să aducă un argument decisiv cu blîndețe retorică.

- Domnule Ladima... Nu e chiar așa. Impozitul industrial și comercial în 1926 a dat 1.461 de milioane. Anul acesta să zicem că va da 1 miliard. Pe urmă ai avea dreptate... așa ar fi dacă veniturile statului ar fi scăzut numai la impozitele directe... Partea gravă și care dovedește criza este că au scăzut veniturile indirecte. Dumneata ești poet, cum spune dumnealui, dă-mi voie să-ți explic pe îndelete asta...

- Nu-mi explica nimic.

- Atunci nu putem vorbi nimic... Eu cum te las pe dumneata? A scăzut adică venitul vămilor, al taxelor pe consumație. Au scăzut din cauza sărăciei consumațiile... și deci și veniturile statului... Numai la alcool de la 1 miliard și jumătate, au scăzut aproape la cîteva milioane anual.

Ladima nu se mai putea stăpîni, și nu conținutul discuției, cît această lipsă de disciplină în discuție era pentru cei doi o indicație despre superioritatea lor.

- Ei, bine, asta e nemaipomenit... Crezi dumneata sincer că se consumă azi mai puțin alcool decît înainte?... Cu adevărat, crezi dumneata că azi se consumă numai cîteva vagoane de alcool în toată țara romînească?... Știi dumneata cîte fabrici avem? Poate că mii și mii... Știi dumneata cîte plătesc impozit astăzi? Mă întreb dacă vor fi două trei care să nu fraudeze. Știi că mai toate băncile și industriile lucrează cu două rînduri de registre? (Era în 1927, deci cu cîțiva ani înainte de criza mondială.) Aci e jaful cel mai sfruntat... înțelegi toți cu agenții statului, nimeni nu mai plătește. Fraudele directe... evaziunile fiscale vor năruî statul romînesc... Să-ți spun eu dumitale, un adevăr, ca fierul înroșit de viu: Nu există dușmani mai mari și mai aprigi ai statului romînesc de azi decît ungurii și burghezia romînească. Statul e sărac, falimentar... Marea industrie îi fură anual, sub pretext de furnituri naționale, cîteva miliarde. Prin jocul taxelor vamale protecționiste, mai jefuiește pe consumatori am cetit un articol foarte interesant în privința asta încă de vreo 8-9 miliarde anual. În schimb, nu știu dacă

invocînd mărturii... Din nou spiritual ca în vremurile bune, a fost foarte adesea întrerupt de aplauze prelungite...

E drept că ele fuseseră aranjate încă din timp.

- Tănase, ești sigur de Covaci?... Să nu lipsească nici unul!...

- Ceilalți nu lipsesc nici unul... Dar Covaci nu poate fi în București, are un proces mare la Cluj... pleacă diseară...

Gura mică i se strîngea și mai mult, între fălcile mari cu obrajii căzuți, de babă.

două trei industrii plătesc impozite. Îți spun eu că niciodată nu au existat un număr mai mare de bogați decît acum... Dacă s-ar desface safeurile băncilor ar ieși la iveală miliarde.

Devenise furios și avea în colțul gurii și puțin pe buza de jos cîteva fire de spumă. Mustața i se zbîrlise.

- De unde știi asta... ai darul Mafaldei?

- Nu e nevoie să fii prea inteligent ca să știi asta... Toată lumea se vaită că lipsesc banii din circulație... Da sau nu? E adevărat că nu sunt destui... Dar și așa... sunt vreo douăzeci de miliarde. Ghici ghicitoarea boului: unde se găsesc cel puțin 14 miliarde absente din circulație, azi?... Domnule, dacă s-ar publica listele deponenților, ai rămîne uimit de ce ai afla... Dacă s-ar deschide safeurile... Bagă de seamă că nu vorbesc măcar de depunerile în străinătate, nici de valuta străină pusă la adăpost. Acesta e semnul timpului... Burghezia își distruge propriul ei stat. Nici de armată, care e pavăza și formula ei psihologică, nu mai îngrijește. E în plină criză de inconștiență și iresponsabilitate. Suntem la o răspîntie istorică.

Era aplaudat, ca să zic așa, cu surîsuri și glume admirative, în aparență mai mult, căci în fond îl găseau extravagant și-l disprețuiau cu indulgență. Fostul ministru, rotofei și revărsat, l-a bătut pe umăr.

- Simpatice ești, domnule... Zi-i poet, și pace. Dar cum îți explici asta... că toată lumea se vaită?... Băncile depun bilanțurile... concordatele sporesc în fiecare zi.

- Ei și? Ce înseamnă asta?... Unul dintre aspectele crizei e și această văicăreală generală, care are cîntecul ei. Domnule, să-ți spun ceva semnificativ și uimitor: a apărut la noi în *Veacul*, acum două săptămîni, un articol optimist și așezat, intitulat *Sfîrșit de criză?*, în care se arată că un soi de afaceri cunosc o revenire în Ardeal... Ei bine, redactorul nostru a fost apostrofat tocmai de cel pe care credea că-l obligă: ce vrei, domnule, să deștepți atenția fîscului?

- Sinuciderile se înmulțesc și dumneata găsești că nu e sărăcie? Ai scris ieri un articol care mi-a dat lacrimi, vorba aia, despre muncitorul de la Petroșani care din cauza mizeriei și-a legat un cartuș de dinamiță de pîntece și i-a dat foc... (Fusesse o sinucidere care a înfiorat toată opinia publică.) Ai scris singur alt articol despre avocatul acela care s

a sinucis din mizerie. Adineaori erai înduioșat de băiatul care a fost prins furînd o pîine și arestat... Cum poți să susții că nu-i mizerie?

- Ce proces? Ce proces, Tănase?... Dacă pezevenghiul ăsta nu e mâine în București, la Cameră... Îl dau afară pe cumnatu-său de la Credit!... Vreau să se știe cine umblă în două luntri... Înțelegi... unul să nu lipsească... Am nevoie să fiu aprobat zgomotos...

- Coane Nae, te mai îndoiești... Toată Camera are să fie cu dumneata...

- Dar cine a susținut asta?... E mizerie cumplită, dar numai într-o parte din populație, pentru că suntem imbecili... Nu e sărăcie generală... criză... E altceva: e o proastă distribuție... și ca și când a făcut o descoperire: Uite, mi-am găsit subiect pentru mâine... Trecu la birou unde însemnă vreo două rînduri ca să ție minte.

A doua zi, într-adevăr, *Veacul* avea în mijloc, cu literă mică, dar neagră, următorul articol:

PROASTA CIRCULAȚIE

Sergentul din mijlocul străzii ridică și coboară bățul, parodiind în fața Operei pe dirijorul în frac dinăuntru. Automobilele cu fotolii adînci ca mormintele, gătite și iluminate pe dinăuntru ca niște budoare, dintr-o lume ireală, se urmează, cerîndu-și nerăbdător, cu tipăt aristocratic de claxoane, drum. E astă seară mare manifestare de artă, v-o spunem serios, și fotoliul, scăldat într-o baie de lumină electrică, a fost plătit cu 1.000 de lei, exact prețul a două sute de pîini.

Iată acum, aliniată ca un parter de flori și plante, femeile cu umerii rotunzi, gîturi marmoreane mîngîiate de coliere, mîinile albe încheiate cu cătușe de aur și platină. Suntem, domnilor, o țară bogată, fără îndoială. Asta a putut constata ieri și băiețașul care, flămînzind de două zile pe străzile capitalei după ce a privit vreme îndelungată galantarele de la băcăniile împinse pînă în stradă și pînă în nările celor flămînzi, s-a decis să fure o pîine de la o gheretă din marginea orașului.

Nu l-au tentat nici homarii și langustele de la Ciobanu, nici șalăul cu spinarea lată de o palmă de la Teișani, nici rodiile, nici perele învelite în vată ca niște păsări bolnave. El nu vrea decît o pîine și e mai greu pentru unii, în această țară, să aibă o pîine, decît pentru alții să trimită acasă un coș cu icre negre, brînză scump putrezită și pateuri cultivate încă înainte de gîtuirea păsării.

Băiatul acesta n-avea decît 16 ani, dar mintea lui necoaptă a putut gîndi stupid că e mai bine să fure, cu pereții stomacului uscați și lipiți de foame, o pîine, decît să aștepte și să încerce a obține de la stat o furnitură. Greșeală scump plătită, căci a fost împușcat de către simbolul ordinii noastre sociale, domnul sergent din post. Coliba puturoasă, cu trupuri măcinate de mizerie, alături de palate cu multe camere, în care pe divanuri, pe mescioare, fiecare obiect, aruncat parcă la împlinire, reprezintă o valoare care ar schimba destinul unui om, asta e capitala simbolică a noastră. E o proastă distribuție în țara asta, ca într-un corp bolnav, distribuția sîngelui. Unele organe plesnesc de congestionate ce sunt, pe cînd altele, care lîncezesc, se atrofiază, se descompun, pentru

- Pentru asta e nevoie de cheag, Tănase... Nu se poate face o găleată de iaurt fără o lingură de cheag... Douăzeci de inși care să dea semnalul... să mă susție... sigur... sigur, înțelegi ce înseamnă: sigur?

De altfel Camera întregă se simțea supravegheată, și nu numai interpelatorul, căruia i s-a publicat în Veacul un cazier penal, lui și unui fiu al lui, inginer, dar și cei ce l-au aplaudat sau au întrerupt în sensul interpelării au fost amenințați la gazetă: „Un fost erou al navetelor a

că pînă la ele, în același corp, nu ajunge nici o picătură din lichidul nutritiv.

E neîndoios că dacă un aeroplan ar putea zbura deasupra acestei capitale și pilotul ar putea privi, ca în poveste, prin acoperișuri, ar vedea în același timp, alături de așternutul cu zdrențe în care femeia cu trupul mîncat de tuberculoză îți alăptează copilul, și dormitorul luxos, cu trupul curtezanei neroade frămîntat de voluptate, după ce a fost ațîțat de bunătați, plătite din jaful banului public.

Sufletele copiilor se ofilesc de la duhoarea vieții din jurul lor încă de mici. La 16 ani sunt împușcați adolescenți pentru că fură o pîine, iar la 20 de ani studenții își strîng tîmplele în mîini deasupra cărții, nu numai pentru că amețiți nu mai pricep nimic, dar ca să și potolească, printr-o crîspare, crampele foamei.

Ce viitor ne pregătește această hidoasă congestie a organismului social, ce posibilități să putem întrevedea în țara lefurilor de 4 milioane anual, care stau în cîntar cu pensiile de 500 lei lunar?

Ce suflete pot crește într-o astfel de mocirlă morală?

Lișiță tremurătoare, scoici flasce și nuferi, frumoși poate, dar paralitici, cînd noi avem nevoie de stejari și brazi, de animale sănătoase, îmbătate de aer proaspăt.

Trebuie să luăm aminte. E prea multă suferință aci și prea multă juisare nerușinată. Organe prea bine nutrite, năclăite de grăsime... și inimi prea secătuite și deznădăjduite.

Se pare că în asemenea maladii chiar și medicina a revenit acum la anumite procedee terapeutice, care în ultimul timp cereau numai cîteva lipitori, dar care într-o vreme foloseau și operații curajoase.

G. D. LADIMA

P.S. Pentru o mai bună înțelegere a momentului, pentru a facerea o justificare a violențelor lui Ladima și pentru a realiza mai verosimil atmosfera acestor întîmplări, adăugăm, acum, cînd se tipărește cartea, la mai bine de patru ani de la moartea lui, și reproducerea întocmai a unei scrisori apărute de curînd într-unui din marile cotidiene, sub titlul gros pe două coloane:

ÎN JURUL CUMPĂRĂRII FABRICII „ASTRA" DIN ARAD

Din partea d-lui general M. Ionescu, directorul general al Căilor Ferate, primim următoarea scrisoare:

găsit ieri de cuviință să se illustreze printr-o întrerupere care a stîrnit ilaritatea Camerei²².

Seara, după ședința Camerei, acasă la noi a fost un soi de sărbătorire. S-a băut șampanie, s-a comentat în toate modurile ședința, acum faimoasă, și s-au făcut planuri de viitor. Veniseră, invitați de tata, vreo cîțiva deputați și senatori care, acum după succes, își dădeau un fel de aer de grup, „grupul Nae Gheorghidiu”. În realitate, el exista mai demult, dar componenții lui erau atît de demoralizați de atacuri, încît, solidari

Domnule Director,

În ziarul *Universul*, nr. 282, cu data de joi, 13 octombrie 1932, a apărut o notă în care se exprimă surprinderea că în timpurile grele de astăzi se cumpără fabrica „Astra” din Arad pentru suma de 360 mii. lei.

Pentru lămurirea acestei chestiuni, socotim necesar să vă dăm următoarele lămuriri: Calea Ferată, printre alte contracte de reparațiuni de material rulant, încheiate cu diverse fabrici particulare, are și contracte legi încheiate cu consorțiul „Astra” și „Romloc”, în valoare totală de 445 milioane lei anual, cotă obligatorie și cu o valabilitate a contractului pînă la 1 mai 1936.

Cum în prezent, prin reducerea traficului, s-au redus implicit și necesitățile de reparațiuni pe de o parte, iar pe de alta o clauză din contract impunînd Căilor Ferate să plătească ca beneficiu net 20% din valoarea contractului în cazul că nu se va da în lucru materialul rulant destinat reparațiunii, deși nu a lucrat nimic, și cum contractul cu fabricile „Astra” și „Romloc” se cifrează la suma de 445 milioane lei anual, numai prin faptul nepredării de reparațiuni, Calea Ferată ar trebui să plătească anual suma de lei 89 milioane (0,2 x 445 milioane lei), iar pe întreaga durată a contractului ar urma să plătească 383 milioane lei (89.000.000 x 4,3 ani) fără a avea nimic în schimb, aceasta fiind o penalitate obligatorie a contractului lege, care nu se poate modifica sau anula sub nici o formă.

În asemenea condițiuni, consiliul de administrație a hotărît a se începe tratative pentru cumpărarea fabricilor „Astra” din Arad și „Romloc” din Brașov, pentru lichidarea acestor contracte, în baza ofertei prezentate în acest sens.

Printr-o comisiune compusă din trei membri ai consiliului de administrație, un subdirector general și un delegat al contenciosului, s-a ajuns la înțelegerea ca aceste fabrici să fie cumpărate pentru suma de 360 milioane lei, iar ca rezultat al tratativelor ușor se poate vedea că e mai avantajos să plătim 360 milioane lei și să dobîndim în proprietate cele două fabrici cu toate instalațiunile lor decît să plătim 382 milioane lei fără a repara nimic, fiind obligați să respectăm clauzele contractului.

Menționăm că și suma de 360 milioane lei se va plăti tot din cotele anuale ce se înscriu în buget pentru reparațiunile materialului rulant în fabricile particulare, modalitatea de plată a acestei sume globale fiind următoarea: 120 milioane lei se va plăti fabricilor „Astra” și „Romloc” din cota bugetară a anului 1932; 120 milioane lei din cota anului 1933 plătibilă în patru rate, iar restul de 120 milioane lei sunt datorii ale

prin interese, nu îndrăzneau să se afișeze prin convingeri. Ba unii își pregăteau așa, pe dibuite, alte orientări în partid.

În biroul cel mare, de o solemnitate veche și neagră-verzuie, cu toate luminile aprinse, Nae Gheorghidiu era plin de voie bună, deși cu un aer de primadonă obosită și amabilă. Asculta bucuros și cu o falsă absență amănunte și întregiri de felul acesta: „Coane Nae, când ai spus că fabrica de armament și muniții a fost o inițiativă și o dorință a lui Ionel Brătianu, m-am uitat la Duca. S-a întrerupt din citirea unui dosar și a făcut o mutră

celor două fabrici către Banca Națională, sume pe care Calea Ferată le va lichida ulterior cu aceasta bancă.

Consiliul de administrație, prezidat de d-l ministru al Comunicațiilor, a aprobat tranzacția în forma propusă de acea comisie specială 18 august 1932 (procesul-verbal nr. 35), iar tot dosarul s-a înaintat Ministerului de Comunicații, care urmează a supune chestiunea aprobării Consiliului de Miniștri. În felul acesta, se face o serioasă degrevare a bugetului Căilor Ferate, iar administrația intră în stăpânirea a două importante fabrici, care vor completa nevoile de reparații ale Căilor Ferate în cele mai bune condițiuni.

Primiți, vă rog, domnule director, încredințarea distinsei mele stime.

Director general C.F.R.
General de divizie
M. IONESCU

N. B. Publicăm această întâmpinare primită prea târziu, rezervându-ne dreptul să revenim în numărul de mâine cu comentarii, din care se va vedea că autorul acestei nemernicii este tot faimosul M., pe care regimul de azi l-a mai cocoțat și delegat la Societatea Națiunilor.

²¹ Da, spiritual și abil, câtă vreme nu intrase în marile afaceri, care nu numai că îl amuțiseră, dar îl și demascaseră. Evoluția aceasta de la spiritual (aparent) la veros e normală la politicienii români.

²² Succesul lui Gheorghidiu a fost într-adevăr remarcabil... Dacă într-unele gazete, atât interpelarea, cât și răspunsul n-au luat decît abia cîteva rînduri mai mult decît o comunicare despre un pod rupt („d-l Gheorghidiu în chestie personală”), Viitorul și gazetele cu tendințe liberale au publicat coloane întregi. Veacul avea firește titlul pe o întreagă pagină. Spulberarea unui sistem de calomnii... Și în cuprinsul paginii, numeroase subtitluri, pe cîte două sau trei coloane. Evident că nu e locul să-l redăm aci în întregime, deși ni se pare caracteristic și pentru personaje, și pentru viața politică, și pentru modul în care statul românesc e servit. Iată totuși cîteva fraze și momente de la început și altele de la sfîrșit:

„Domnule președinte, domnilor deputați,

Onoratul meu coleg de Galați a pus domnului ministru al Industriei și Comerțului cîteva întrebări care denotă la domnia-sa o curiozitate de invidiat aproape, căci psihologia ne învață, domnilor, că această însușire e caracteristică inteligențelor

acră către Tătăărăscu.” Sau: „A, știi? Chiar Dinu Brătianu a dat semnalul aplauzelor cînd ai adus vorba de procesul tramvaielor.” Sau, după o altă cupă de șampanie:

- Ascultă, Sassu a fost în incintă tot timpul?

- L-am urmărit, a stat o bucată de vreme în picioare, lîngă banca ministerială, și pe urmă cînd a văzut că Vintilă Brătianu te ascultă atent, s-a dus spre băncile opoziției. Era otrăvit rău.

dezvoltate... Peștii, de pildă, s-a dovedit științificește, nu manifestă în nici o împrejurare nici un soi de curiozitate. (Mare ilaritate.)”

Ilaritatea era provocată nu atît de calitatea spiritului cît de agresivitatea aluziei... Căci, chiar în ajun, Veacul publicase niște scrisori din care reieșea că interpelatonil fusese în tinerețe întreținut de o femeie, pe care azi nici măcar nu mai vrea s-o recunoască, deși era, biata, în mizerie.

„Nemulțumit cu răspunsul care i s-a dat, a dezvoltat în fața d-voastră o lungă interelare, dovedind, cum s-ar zice, grai excesiv (ilaritate), dar, după cum vă vom dovedi, în detrimentul și al său propriu... și al intereselor țării, și - îngăduiți-mi s-o spun - și al bunului-simț.

Mi-a făcut onoarea unui capitol întreg din romanul d-sale, atît de specializat în romane... (Ilaritate.) Domnilor, nu mă supără că am devenit erou de roman, dimpotrivă, aceasta mă fletează - socot însă că și prin caracterul meu, prin gesturile mele, prin coloritul și prin pitorescul meu natural, înfățișez destule note pentru un roman, și că nu e necesar ca fantezia fără scrupule a unui autor prost să-mi atribuie altele care dovedesc cel mult un spirit sărac de invenție, bineînțeles atunci cînd nu e în beneficiu propriu. (Ilaritate.)

Trec, domnilor, peste nota naivă, de soi mahalagesc, că aș fi miliardar. Avere mea e mult mai modestă, din păcate, și nu eu, de pildă, aș fi împotriva unui proiect de lege care ar pretinde justificarea averilor. (Aplauze.)

.....

Domnilor, am fost acuzat că am lovit în interesele țării, eu, care totuși am putut pune la dispoziția apărării naționale o fabrică de muniții și pentru reparat materialul de război, în campaniile pentru eliberarea Ardealului, pentru care actualul prim-ministru mi-a adus mulțumirile sale... Sunt acuzat eu, care în vremea neutralității, cu două luni înainte de începerea ostilităților, am izbutit să smulg Germaniei douăzeci și cinci de vagoane de aramă, care s-au transformat în obuze întoarse împotriva năvălitorului. (Aplauze puternice.)

O voce ironică: Dînd în schimb o sută de vagoane de grîu...

- Nu știu de unde a venit întreruperea, dar bănuiesc că e a unui om de onoare și de conștiință, fi întreb deci loial: „Crede domnia-sa sincer că a fost o faptă rea acest schimb care sporea cît de puțin mijloacele de luptă, așa de puține, ale unei armate viteze, impunînd în schimb oarecare lipsă - ușor de suportat într-o țară agricolă - celor rămași acasă? (Aplauze puternice.)

- Dar doctorul Lupu? Știi cum asculta? N-a lucrat nici o clipă, tot timpul a fost atent, și când erai întrerupt de opoziție dădea semne de nervozitate.

Cu fălcile împăcate și gura de babă, Nae Gheorghidiu confirma:

- Când am coborât de la tribună mi-a întins cel dinții mîna, sculîndu-se în picioare și aplecîndu-se peste banca ministerială: „Foarte bine!”

Cineva a întrebat:

- Tancred unde era? Nu l-am văzut deloc.

După război aceeași grijă pentru stat și neam, înscrisă în tradiția partidului nostru, m-a făcut să iau o serie de inițiative, toate menite să sporească mijloacele de apărare ale țării... Că mă lovesc de critici cu atît mai îndîrjite cu cît sunt mai nedrepte?... Nu trebuie să ne sperie aceasta... Nimeni nu aruncă cu pietre decît în pomii cu rod... De altfel, domnilor, partidul liberal e obicinuit cu astfel de atacuri... Îngăduiți-mi să amintesc, domnilor, un mic episod din trecutul nostru... (E supărătoare această repetare a unor cuvinte, dar e cu totul obicinuită în oratoria parlamentară, ca un tic, care probabil înlesnește ritmul gîndirii, sau respirația. De obicei, la corectură, oratorul o suprimă, dar Gheorghidiu n-a făcut-o - N. R.) Domnilor, s-a dus împotriva partidului nostru și îndeosebi împotriva actualului președinte al Consiliului una dintre cele mai sălbătice campanii, s-au ridicat cele mai deșănțate acuzații de necinste împotriva unui om despre a cărui onestitate azi nu e nimeni în cuprinsul Romîniei Mari, oricît de adversar, să se mai îndoiască.

De ce era denunțat, de ce trebuia înfierat cu «fierul roșu» primarul Vintilă Brătianu? (Aplauze puternice.) Pentru că dăruise acestei capitale tramvaiele electrice... (Aplauze puternice.) Mai e cineva azi să nu-și dea seama ce binefacere a fost pentru această capitală minată de război, ca să se găsească, după încheierea păcii, măcar cu o rețea de tramvaie, în locul rușinoaselor cotigi cu un cal care îi străbăteau străzile. Asta a fost una din crimele partidului liberal. (Aplauze prelungite.)”

Abilitatea lui Gheorghidiu de a trage în rîndul atacaților cu el pe Vintilă Brătianu, pe o chestie care a produs la timpul ei dezbateri atît de pătimașe, a fost incontestabil dintre cele mai reale și mai pline de efect, mai ales că reportajul indica în fruntea miniștrilor prezenți... pe șeful guvernului. Interpelatorul produsese liste întregi de cifre și rapoarte, care dovedeau că fabrica de muniții al cărei președinte de consiliu de administrație era Nae Gheorghidiu, și acea de avioane, al cărei administrator delegat era, nu produc decît foarte puțin, de calitate inferioară și mult mai scump decît am putea obține din străinătate.

Timp de 3 ore Gheorghidiu a citit alte cifre și rapoarte din care rezulta că fabricile produc, că produsele sunt de o calitate excepțională și că nu sunt deloc mai scumpe decît cele străine, dimpotrivă. Și ca o concluzie...

„Dar eu vă întreb altceva... domnilor... Poate fi prea scumpă o industrie națională, care ne-ar permite în caz de război să fabricăm avioanele și armamentul de campanie în țară, în loc să mai așteptăm, așa ca în 1917, ca ele să ne sosească prin Dardanelele închise sau prin Arhanghelskul înghețat - adică să nu ne sosească, așa cum nu ne-au

La care tata a jucat cu înțeleș de nedumerire, nemulțumit, degetele mînii stingi, iar Nae Gheorghidiu a clătinat din cap, a privit pe gînduri, în gol.

- Tipul e cam suspect. Trebuie urmărit... Am uitat să spun. Știți cine m-a felicitat cînd am ieșit pe culoar? Mirto... Mirto, care mă întrerupsese tot timpul. Spun serios... Nu s-a oprit în loc, dar mi-a strîns mîna, așa, grav: „Mi-ai plăcut... Atît îți spun: Mi-ai plăcut.” Mare pezevenghi!

Altul a observat, mirat și bucuros:

sosit? (Aplauze îndelungate pe băncile majorității.)

Domnilor, dacă m-au îndurerat atacurile primite în ceea ce privește persoana mea, m-au revoltat cele aduse împotriva intereselor țării.

Domnilor, știu care-c gîndul nemărturisit al celor ce mă atacă, dar nenorociri se pot întîmpla oricărei familii... Sublocotenentul în rezervă Ștefan Gheorghidiu și-a găsit pedeapsa în fundul ocnei... și nimeni dintre noi, dintre cei de același sînge cu el, n-a făcut vreodată cel mai mic demers ca pedeapsa să nu fie executată pînă la ultima ei literă... Găsesc că este însă o neiertată lipsă de scrupule să fie atacat, fie și numai prin aluzii perfide, unchiul care a contribuit la înarmarea armatei romîne, pentru vina nepotului care a trădat această armată... (Vii aplauze.)

Domnilor, am fost atacat cum puțini oameni din țara romînească au fost. Puțin îmi pasă cînd știu că acțiunea mea e spre folosul obșteșc. Nici n-am căutat să răspund vreodată insultelor, care, recunosc, au devenit, nestîinjenite, avalanșe... în ziua însă în care calomniile de cafenea și de club cu cagnotă (aplauze vii) au ajuns pînă la tribuna Parlamentului, aduse de un om fără răspundere, atunci din respect pentru această adunare m-am simțit obligat să lămuresc acest caz, chiar cu riscul de a-i răpi din prețiosu-i timp (aplauze prelungite), nu fără speranța că asemenea ușuratrice acuzații nu vor mai fi formulate aci împotriva nimănui. (Aplauze puternice, repetate.)”

Din pricină că nici o gazetă nu mai îndrăznea, nu să-l atace, dar nici măcar să comenteze atacurile altora, succesul lui Gheorghidiu s-a prelungit și în săptămîinile următoare în cercurile politice. A dat cîteva zile impresia că e un neînțeleș, un nedreptățit, un element de sprijin al statului, calomniat. „Orice-ai zice, îmi spunea un fost ministru, într-o seară, la teatru, dar statele nu se creează și nu durează prin oameni ca Ștefan Gheorghidiu, ca George Ladima (cred că ar fi adăugat și pe Fred Vasilescu, dacă l-ar fi cunoscut), ci prin contribuții pozitive ca Nae Gheorghidiu. Pentru un stat e mult preferabil un constructor, chiar veros, unui individualist oricît de strălucit, dar dizolvant... Nae Gheorghidiu a apărut-asta e impresia mea - într-o altă lumină Camerei, a izbutit să schimbe punctul de vedere, a convins... și asta a fost cauza succesului lui, care a fost realmente foarte mare, și impresia unanimă e că va fi rechemat pe viitor în orice guvern liberal.”

Adevărul e că s-a vorbit din nou, după ce înainte se ceruse atît de stăruitor, „epurația partidului”, de oamenii de afaceri și de reintroducerea în minister a unor elemente „constructive” ca „deputatul de Oravița”.

- Domnule, Dimescu a fost magnific la întreruperea lui Madgearu... Să știi, coane Nae, că a făcut o foarte bună impresie că el de pe banca ministerială te-a sprijinit așa de frumos.

Gheorghidiu zîmbea, împăcat cu tot universul.

- Dar bietul Dumăroiu?... Ce cumsecade... N-am schimbat în viața mea zece vorbe cu el, și ce frumos m-a susținut ieri... S-a repezit cînd vociferau național-țărăniștii să se ia de piept cu ei, și cerea furios lui popa Imbroane²³ să cheme la ordine pe Madgearu... Pe urmă, timp de vreo săptămînă, Nae Gheorghidiu a primit neconținut telegrame și scrisori de felicitare.

Masa de miercuri de la noi, căci Nae se simțea străin la el acasă, de cînd îi murise băiatul cel mare, a fost mult mai bogată ca de obicei... Tata l-a invitat și pe Ladima, care, deși se considera demisionat, conducea încă, girînd gazeta... Se conta pe o destindere și socoteala n-a fost greșită... Ladima a fost cucerit pur și simplu de verva și cordialitatea lui Nae Gheorghidiu... Deși unele spirite ale acestuia îl făceau aproape să se înroșească... La sfîrșitul mesei, era limpede că povestea cu demisia va rămîne moartă.

Gheorghidiu l-a tachinat afectuos și l-a obligat să fumeze o țigară de foi.

Ce mai e și asta? Alături e un scandal absolut de neînțeles... Emilia vociferează, amenință... bate cu pumnul în masă... Nu înțeleg tot ce spune, căci nici nu spune nimic în definitiv... Sunt numai apostrofe, care corespund altora mai scăzute, dar tot așa de mînios îngrămădite unele într-altele. Asta îmi mai trebuia, gol cum sunt acum... Încep să regret totul... Am impresia că am intrat într-o aventură stupidă... Nu trebuie să te scufunzi în anumite promiscuități, ispititoare o clipă, dar care te pot tîrî fără să știi unde. Din cînd în cînd, tonul invectivelor scade ca să se ridice iarăși- discuția trebuie să aibă loc acum în antreu- cum se ridică și scade răpăiala rafalelor de ploaie, pe acoperiș.

²³ Avram Imbroane (1880-1938), cunoscut de Camil Petrescu în perioada cînd politicianul era redactor șef al ziarului Banatul (1919), transformat în Banatul românesc și scos la Timișoara. Stabilît la București, a colaborat cu articole politice la Epoca, Universul, Adevărul Un timp a fost membru al partidului averescan, după care s-a înscris în partidul național liberal și a fost ales deputat în 1927 și vicepreședinte al Camerei Deputaților (1931) (n. ed.).

E ora aproape opt. Perdeaua gălbuie nu mai pare luminată dinafară, a devenit aproape fumurie. Încep să mă îmbrac și las totul baltă.

Emilia intră cu chimonoul strîns pe ea, ca o mantie de căpitan, cu mîna în șold, încruntată. Cînd face pașii mari și energici, piciorul dus înaintea iese pînă la jumătatea coapsei de sub pulpana de mătase. Are o plinătate de modelări de gutuie molatecă, și te miri că baboșii de mătase cu toc subțire pot suporta atîta autoritate. Nici nu ia notă măcar că m-am sculat să mă îmbrac... E în exercițiul demnității ei și nu mai există nimeni pentru ea.

Ba nu, acum mi se adresează de-a dreptul, pasionată, cu un ton de autoritate... Nu mai are nimic din Emilia veche... S-a încălzit.

- Ascultă, dragă, să-ți dau un sfat... Ascultă-mă pe mine... Uite, să-l vezi pe om că moare în drum și să nu-i faci un bine... Să știi de la mine: azi e o prostie să ai inimă bună.

Filozofia Emiliei are ceva peremptoriu și primar, de fasole prost fiartă.

- Dar ce e, dragă, ce s-a întîmplat?...

Nu poate să-mi răspundă, clocotește încă, plină, ca o căldare acoperită.

- Aaa... Aaa... Pe mine să nu mă scoată cineva din sărite... C-oi fi eu bună... Că dau și bucațica de la gură dacă văd că omu' e cumsecade. Da știi, vorba aia, să nu mă calci pe picioare mult, că te plesnesc... Auzi colo? Mie mi-e milă de ea, și ea?...

- Dar ce e, dragă, lămurește-mă și pe mine. S-a oprit din plimbare.

- Pramatia de vară-mea... Auzi colo... Eu îmi lucrez rochiile la ea numai de milă, că o știu nenorocită, părăsită de bărbatu-său cu doi copii pe cap... de n-are nenorocita ce să mănînce, că stă tocmai la dracu-n praznic... Pe Raion... Dacă am nevoie de ea, trebuie să-i scriu cu o săptămîină înainte ca să primească poștala.

- Ei și?

- Că să-i plătesc!... Bine, să-ți plătesc, cît face socoteala? Că „atît și atît”... Cum „atît și atît”? Păi, să vezi, „două rochii din nou și două transformări”. Care transformări? Că, rochia de casa, una, și ailaltă frez. Să-ți plătesc pentru rochia frez, că i-ai pus o garnitură acolo? Ei, știi că-mi place?... A început să bîzîie, ba pe urmă a devenit și obraznică... Că ne batem joc de munca ei, că se trudește de dimineață pînă seara...

- Dar cît îi plătești tu pentru o rochie? întreb cu oarecare bănuială.

- Cît, necît... vorba e c-o plătesc cît n-ar merita ea... Că sunt proastă de bună... Uite, recunosc singură că sunt proastă de bună... Că vezi că unele se laudă... Eu nu mă laud, da așa e... Cînd am auzit-o, mi-a sărit muștaru... „Madam... Madam...! Ține-ți morișca, madam, că ți-o aduni de pe jos... Ee... Cînd mi-oi înfînge mîinile în claia dumatăle ți-o fac ondulație permanentă...” Am dat-o pe ușă afară. Sunt îndepărtat ca un astru.

M-am uitat în curte, dînd colțul perdelei puțin la o parte... Radiația luminii se domolise, spre apus cerul era roșu-gălbui... Dintr-un soi de culoar au ieșit doi tineri, studenți pare-se, care probabil așteptaseră să treacă dogoreala soarelui. O bătrînă încovoiată lua apă de la cișmea, împrôșcînd caldarîmul strîmb al curții... Nici ei, nici ea, fără îndoială, nu se știau priviți în clipa aceea de sus, de după perdea, și n-aveau în nici un mod reprezentarea interiorului răvășit și goliciunea de aci.

- Ce, vrei să pleci?

Își sprijină corpul de mine și îl simt în toate accidenteale lui. Brațul pus pe umărul meu, rotunjimea de fruct a sînului elastic și robust, patul cald al pîntecului apăsător pe șoldul meu, cu greutatea voluptuoasă în plus a micului pîntec de grăsime și pe urmă, lipită de piciorul meu, coapsa ei caldă. Simt în mine o voință încropită și străină, o inițiativă de ciudată independență a șalelor, care contrastează cu liniștea gîndurilor și intențiilor mele. Memoria a tot ce e dezagreabil în intimitatea Emiliei mi-a dispărut cu totul. O clipă mi-am spus că, din pricină că a stat mult în cealaltă cameră, trupul femeii și-a dobîndit iar personalitatea, pielea i s-a aerisit, are ceva nou, o nedefinită impresie de început. Nu, poate să fie și asta, dar trebuie să fie și altceva. E o constatare pe care o fac înțîia oară, dar o simt verificată printr-o serie nesfîrșită de experiențe anterioare, deși niciodată nu le-am gîndit ca atare, e mai mult ca o concluzie a unor amintiri, de împrejurări diferite, dar în același ordin de senzații. Corpul Emiliei e altul din cauza mătăsii. E de neexplicat ce acuitate dă simțurilor mele pipăitul unui trup tînăr de femeie printr-o suprafață mobilă de mătase. Dubla alunecare a mîinii care vrea să prindă, înțîi pe luciul artificial și, în același timp, pe deasupra trupului însuși, ridică parcă senzația în mod material la pătrat. Însuși felul țesutului mătăsii parcă prinde capetele nervilor din palmă și totodată întărește conturul și plinătatea formelor feminine. E drept că nu orice mătase, ci un fel intermediar între *crepe de chine*-ul prea moale și atlasul prea

păios, așa cum era chimonoul de acum al Emiliei (și cu adaosul că pentru mine îndeosebi mătasea neagră e nesfârșit mai tulburătoare decât celelalte). De altminteri cred că e mai ușor de controlat afirmația observînd ce relief ferm capătă orice picior de femeie, prins în teaca diafana și mîngîietoare, ideal adaptată, ca o pielită de lux și lucioasă a unui ciorap de mătase, cînd înainte treceam podul palmei peste sfîrcul sînului pielea era lipicioasă și senzația avea ceva năclăit, cînd acum prinzîndu-i talia cu stînga, îi trec podul palmei peste învelișul lui întins de mătase, îi simt lunecînd din ce în ce mai viu, parcă frecarea și lunecușul lucios degajează cu adevărat un vag curent electric. Și totuși, după cîteva ocoluri mîna se insinuează, cu o fatalitate ancestrală, pe sub învelișul mătăsos, căutînd oricum pielea adevărată ca șarpele culcușul. Brațul îmi alunecă, simțînd totul, pe șanțul suav al șirei spinării în sus spre grumazul voinic...

- Mai rămîn... Ieșim mai tîrziu la masă, împreună...

Dar din nou nu ghicește nimic, trupul îi e fără antene capabile să capteze realitatea clipei... Jos, dintr-o intrare sec dreptunghiulară cafenie de tot, apare o femeie păios de blondă, cu fața puțin cadaverică ne care nici măcar fardul nu poate prinde, și devine de aceea strigător.

- Uite, vezi pe asta, sāraca, e bolnavă de rinichi, de nu știi doctorii ce să-i mai facă... Nimeni nu poate să spună ce are.

Parcă mă deștept dintr-un somn haotic... Parcă se întreprinde circuitul care trecea prin mine și prin femeia aceasta, și recad amorf. S-a sfîrșit. Gîndului de adineauri i se asociau neconținut altele, dublate în același timp cu anumite estompări, căderi în subconștient, pentru ca totul să mă poarte către răsturnarea femeii pe pat... Acum totul se asociază în mine cu sugestii de scursori mirositoare, de membrane veștede negre vinete. Așa cum adineaori Emilia devenea femeia unică din lume, acum toate femeile, după felul celei de jos, sunt făcute din putreziciune în toate organele lor, și scursori.

- Cînd mi-aduc aminte, reia gînditoare Emilia, ce-am pățit și eu cu rinichii... M-am dus și m-am trîntit pe patul larg, cu cearșaful împărțit de tăvăleala în mici arhipelaguri de cute.

- Vino să mai citim scrisori... Dacă s-o mai răcori, mergem să mîncăm undeva afara... Iau o altă scrisoare. Asta cînd ți-a scris-o?...

Emy,

Treci mâine pe la Teatrul Național... Vezi că directorul vine pe la 10 dimineața - înțelegi? - la zece și te primește imediat. De altfel am vorbit și cu Bulfinsky, directorul Teatrului Mic. Mi-a spus că ei vor juca deocamdată numai comedie și că viitoarea premieră e sau Antonia sau O lună în paradis, o comedie nemțească... Ar fi admirabil să intri însă la Național... Săptămîna asta se pune în repetiție învierea... ar fi s-o dublezi pe Marioara Voiculescu.

Scumpa mea, nu fi supărată. Bilete pentru conferința lui Dekobra diseară nu ne-au venit la ziar. Dacă vrei, aveți locuri la cinematograful la Capitol. E Casanova cu Mosjoukine. Concursul de fotogenie al gazetei nu e serios. Mai bine ar fi să trimetem fotografiile direct la Paris. Spune dacă vă duceți diseară. Mie mi-e cu neputință să viu... E o masă colegială, cu toți redactorii... Nare nici un sens să vii și tu, nu vine nevasta nici unuia.

G.

- Era așa pe toamnă. Începuse el să scrie critică de teatru. Dar știi, ce critică!... Îi speriasse pe toți. Toate fetele se luau bine cu mine, din cauza lui.

Încă o scrisoare fără titlu.

Valeria, spune unchiului tău că am vorbit la Casa Pădurilor... Dacă are actele în regulă, să se ducă la subdirectorul Stănescu. Spuneai că vrei tu să te ocupi puțin de camera mea? Dar nu e nimic de aranjat, Valeria... Cum n-am bagaj decît un geamantan, iar cărțile le-am și expediat astăzi... Camera e mobilată: divan roșu, scaune cu spate de catifea roșie, un birou (scaunul înalt cu catifea roșie parcă e jilțul lui Ștefan cel Mare). Totul e cam vechi, dar îmi convine mai ales că are și baie... Îmi place că nu mai am scări de urcat și, cum îți spun, am și baie. E un fost vestibul, neacoperit, între două camere, căruia i-au făcut acum un acoperiș de sticlă... și au instalat baie... Cam scurtă pentru mine, nu e vorba, dar merge...

G.D.L.

Pe un bilet dreptunghiular, lucios, cu antetul Teatrului Național:

Ești angajată stagiară clasa III pe ziua de 1 decembrie... Vino azi să mă ieși la masă și să-ți dau amănunte.

G.

- Te-a angajat?

- A, păi acum îi știau de frică. Ce-a fost cu cronica de la Faust. Toată lumea a citit-o și în foaier și la direcție.

Nu te supăra, dar nu pot veni... Vreo câteva zile sunt ocupat și ziua și seara... Voi trimite bilete pentru cinematograful. Te-a căutat azi la prânz, credea că vii pe aci, Gina...

Emilia râde cu ochii limpezi ca o cană cu apă, și încearcă, fără succes un surîs cu gura, mare de țărancă de pe Volga:

- Îmi aduc aminte... În serile acelea vream să mă întâlnesc cu Stoianovici la el acasă. Că de, începusem să mă feresc... Nu se știe cum aveau să iasă lucrurile... Îmi băteam capul cum să fiu liberă vreo câteva seri... că acum de cu zi aranjăm ce facem în fiecare seară, nu mai era chip să dispar fără să-i spun unde mă duc... Mi-am adus aminte că el, când se supăra, nu mai dă pe la noi câteva zile... Nu știam să mai inventez. Și am început să-i spun încet la urechi Ginii, care era la noi, o mulțime de prostii. La început n-a întrebat nimic, dar cum eu nu mă lăsam, a spus așa în glumă mai mult, într-o doară:

„Ce șoșotiți, fetelor, acolo?”

Eu i-am răspuns acru: „Nu te interesează...”

A rămas trăsnit. Pe urmă, continuam, iar jucînd teatru. El s-a sculat în picioare, și a spus întristat: „Atunci plec, dacă sunt de prisos...” Fără să mă uit la el, i-am spus că n-are decît să plece, dacă nu-i place, că nu-l ține nimeni... S-a ridicat în picioare, alb ca varul, și n-a mai spus o vorbă... Trei zile n-a mai dat pe la noi... Pe urmă, când am văzut că nu e nimic serios cu Stoianovici, mi s-a făcut milă de el și m-am dus la redacție... Era prăpădit de bucurie, eu însă făceam pe îmbufnata, ca la teatru... S-a apropiat de mine și mi-a spus glumind: „Bună ziua, domnișoară... Ați terminat secretele?” Stăteam bosumflată, pe urmă am început să rîd cu hohote... Mi-a luat o mîină și mi-a sărutat-o. „Astăzi

pot să întreb ce-i spunea?” „Du-te și întreab-o. Îi spuneam că eu cunosc un tip bine, care scrie la jurnal...” „I se făcuse ochii cât pumnul și i se ridicase mustața, în sus toată...” „Îi spuneai asta Ginei?” „Te cred... dacă râdea ea cu hohote, când întrebai ce-i șoptesc, și eu vream să-ți spun.” Râdea fericit, și-mi mîngîia părul: „Ce copil ești! Ce copil năzdrăvan, care complică totul...” „Mă gîndeam, zău pe vremea aceea să mă culc iar cu el... Dar Valeria mi-a spus iar că e bine să-l duc așa cu zăhărelu, mai ales că el nu cerea nimic.

În vremea asta, spre Sf. Nicolae, într-o seară, era și Gina la noi, care îmi dădea replica, a venit vorba despre viitor... așa... că e bine să se asigure omul... A doua zi, mi-a scris o scrisoare, care trebuie să fie aci... era chiar pe vremea asta.

Emy dragă,

Deși n-am scos o vorbă, să nu crezi că nu mi-a dat de gîndit ce ai spus tu aseară... Emy, îți spun astăzi limpede, fără să mi-o ceară nimeni. Nu am părăsit nici o clipă nădejdea că tu ai să fii nevasta mea. Dacă nu am făcut nimic care să-ți arate cît de adîncă și nestrămutată e dragostea mea, dacă nu ți-am cerut decît cîte un sărut, a fost pentru că te iubesc atît de mult, că nu doresc să fii a mea decît ca nevastă... Si dacă gazeta prinde, dacă voi dobîndi posibilitatea materială, îți voi cere să fii nevasta mea. Pînă atunci, cu surîsul tău din fiecare zi, cu sărutările furișate, sunt cel mai fericit logodnic din lume... Îți sărut cu recunoștință ochii a căror lumină îmi limpezește turburările și amărăciunile.

George

Emilia e amuzată, cu dispreț, de ideea lui Ladima că i-ar fi putut fi nevastă.

- Ascultă, Emilia, la urma urmelor de ce nu te-ai fi măritat cu el? A răspuns, îngînînd ca o precupeață chibzuită:

- Ei, pentru ce vrea el!... și fără să termine revenind cu ocol: Nu se putea... Era și caraghios îmbrăcat... Parcă era un tată... Nu-mi venea să ies cu el, și ca și cînd ar goni un gînd... nu, nu se putea...

Nu mi-e prea greu de întregit schema gîndurilor ei așa: El vrea o nevastă numai a lui... Vrea să merg cu el la Rîmnicul-Sărat, sau mai știu

eu unde... Pentru asta, avea prea puține mijloace... Poate că ar fi fost bun ca un bărbat „înțeleghător”, care să știe să închidă ochii când e nevoie. Dar nici pentru asta nu era bun, căci era prea puțin prezentabil... Se îmbrăca prost, prea-prea pentru ca să servească drept paravan unei asemenea actrițe.

Poate că acesta a fost și norocul lui Ladima, fără ca hii să-i treacă măcar prin cap. Îi era rușine să iasă cu el... E drept că era ceva ridicol în silueta demodată ca o figură dintr-un catalog vechi, prăfuit, a lui Ladima... Prea avea aerul unui profesor, înăcrit, de geografie, de provincie. Simțeam asta și eu, când ieșeam cu el seara la masă la „Chateaubriand” sau la „Cina”. L-am lăsat să înțeleagă o dată ce gîndesc, ba chiar i-am propus să meargă cu mine la un croitor.

Într-o seară, însă, eram la „Elysee”, mi-a spus așa în bătaie de joc:

- Dumneavoastră, snobii, care urmați moda...

Deși tonul era glumeț, nu era lipsit de puțină acreală. I-am spus atunci, foarte serios, mai serios decît se aștepta el:

- Iartă-mă, domnule Ladima, ce găsești dumneata exagerat în îmbrăcămintea mea? A surîs șiret pe sub mustață, poznaș ca un copil, care însă vedeam că nu vrea să mă supere, ci numai să mă tachineze.

- Hm... hm... Cămașa de mătase...

- Nu e de mătase... E o simplă dejalenă...

- Aaa... deja... cum ai spus, dejalenă?...

- Da, acum dejalenă. De altfel, de obicei port olandă, firește. Dar aș pune orice, cu condiția să fie de calitate bună; pentru că revine mai ieftin chiar dacă pare altfel. Cum observi, n-am măcar gulere cu colțuri exagerate. Mînecele cămășii, e adevărat, sunt strînse pe încheietura mîinii... Dar, sau largi, sau strînse, ce sens ar avea din punctul dumitale de vedere?

Rîdea, gîdilat, convins că m-a lovit unde. mă doare.

- Dar costumele pe care le schimbi mereu?... parcă ești cucoană... La cinci după-amiază: hai acasă să mă schimb.

- Vorbești serios? Mi s-a părut ciudat că l-a impresionat asta! Garderoba mea e compusă în totalul ei, domnule Ladima, din următoarele rînduri de haine: un frac, un smoching, o haină neagră cu pantaloni cu dungi, cenușii. Un costum maron pe care-l pun de dimineată... Îl schimb în fugă spre seară, cu unul bleumarin, pentru că nu

voi să atrag luarea-aminte în localurile în care intru printr-o culoare bătătoare la ochi. Și nu-i drept că maron-ul se vede de la distanță?

„Zi-i „castaniul”, sună mai românește.

- Dacă aș fi scriitor, poate că aș zice și eu „castaniu” în loc de maron, dar când vorbesc nu vreau să mă deosebesc de cei din jurul meu.

Pe urmă, crezînd că m-a prins, sorbea din paharul auriu, măsurîndu-mă șiret, de jos în sus.

- De ce nu pui costumul bleumarin și ziua?

- Pentru motivul foarte simplu că, purtat mult, bleumarinul capătă luciu și se învechește numaidecît. Decît să le port 6 luni fiecare, le alternez mai bine pe amîndouă în decurs de un an. Își tăia friptura în farfurie cu o pedanterie de copil bine crescut.

- Lasă, că vara pui altele. Crezi că eu nu te-am văzut, și parcă denunța un flagrant delict, în costumul acela de flanelă cenușie... la modă?

Firește, ironia era neînțelegătoare.

- Recunoști că trebuie să pun din cauza căldurii un costum ușor?... Flanela aceea specială nu ține cald deloc... Dacă aș pune unul de dril, ar trebui să-l spăl în fiecare zi!... Și ipocrit: Nu-mi dă mîna.

- La Tekirghiol purtai pantaloni albi totuși, cămașă albă cu mîneci scurte, abia de-ți treceau de umeri.

- E mai greu să-ți explic... dar dumneata ești un artist și trebuie să înțelegi asta... Mi-am așezat tacticos cuțitul și furculița în farfurie. Am văzut la Movilă oameni tineri care, chiar pe căldura aceea, purtau haine negre, cămașă cu guler legat, care se înmuia ca o cîrpă, de parcă aveau, în iulie, bandaje fierte în jurul gîtului. Nu găsești că era urît lucrul acesta? Nu mai spun că, acolo în praf, hainele se stricau foarte repede... Eu făceam o economie considerabilă, timp de trei luni, de haine, purtînd doliu, perechi de pantaloni, foarte ieftini, de flanelă sau tenis, pe cînd altfel, în trei luni, așa tăvălit, se poate strica un costum bun de stofă scumpă, mai ales la volan.

- Dar albul acela care se spăla în fiecare zi?... și rîdea așa ca și cînd mi-ar fi spus: șmecherule!

- Vara, totuși trebuie să porți alb... Încă o dată, dumneata ești un artist, înțelegi, așa ca dispoziție: într-o stație de vară, albul dă o impresie de proaspăt, de curat, de înviorare și vacanță...

- Știi ce mi s-a părut însă caraghios? Am văzut că prietenii dumitale, snobi și la modă, purtau în jurul gâtului o batistă roșie, sau, dacă vrei, o basma cu nodul într-o parte... de parcă ar fi suferit de gîlci...

- Da... asta da... Dar, nu-i așa? Eu n-am purtat-o. Nu așa înțeleg moda, care are lucruri bune.

Surîde ca un profesor indulgent, care, la cafea, vrea să facă mici pozne protejatului lui.

- Da... scrobeală englezească, tăietură englezească, stofă englezească... Hm!... M-a întrerupt comic, pipăindu-mi haina, de am devenit livid, căci ne-am fi trădat obiectul convorbirii pentru cei din boxele cu canapele, din față.

- Englezească... hm!... hm!... I-am prins mîna și i-am dat-o jos.

- Acum, te rog, crede-mă... Pot să-ți spun că noi- adică tata-suntem acționarii principali la cea mai mare fabrică de postav romînească... Ei bine, stofa noastră iese la soare, îți transformă mînecele în covrigi de stofă, îți face genunchi după două zile, iar după alte trei luni se roade. Costă 600 de lei metrul... Cu stofa de pe mine nu se întîmplă nimic din toate astea. (Era un bleumarin-închis, dar cu țesătura în dungi împletite fin, ca brodată.)

- E drept că e foarte frumoasă!

- Costă 2000 de lei metrul... Te miri, nu? Ți se pare enorm... De cînd crezi că o am? A spus așa, într-o doară, jucîndu-se cu șervetul, glumind:

- N-o fi de anul trecut?

- E de acum patru ani, căci îți dau cuvîntul meu că de acum trei ani mi-am mai făcut doar un costum, deși dumneata mă faci snob și mă ironizezi că mă schimb ca o cucoană.

S-a mirat cu un accent sincer.

- Dumneata, despre care se spune că ești cel mai elegant om din București? Ei, n-am să cred asta acum.

- Te rog să crezi că nu fac mai mult de un costum pe an. Mai întîi că n-am bani. Cheltuiesc prea mult cu pasiunea mea pentru avion. La patru ani o dată fac patru-cinci costume pentru patru anotimpuri... pe care le schimb între ele... Trebuie să știi însă un lucru... Că e bine să lași stofa să se odihnească.

- Ei, asta-i acum? Și ironic... pipăindu-și mustața ca să vadă dacă e bine răsucită. Dar dacă vrei dumneata, o s-o facem și pe asta.

- Vorbesc foarte serios... Purtate prea mult, stofele își pierd elasticitatea... Ce să mai vorbesc de pantofi? Un pantof purtat neîntrerupt se arde, și arde și piciorul. Pantofii trebuie schimbați de câte două-trei ori pe zi.

- Nu zău, îți spun drept, am numărat, odată, uimit, la dumneata, în șifonier jos, douăsprezece perechi de pantofi.

- Ca și hainele, ca și cravatele schimbate des, unele perechi sunt vechi de ani de zile... Durează indefinit când nu-i porți în fiecare zi neîntrerupt... De ce surîzi? Uite, am citit într-o gazetă că la New York se face în fiecare an revizuirea podului de la Brooklyn cu grijă, căci se știe azi că și fierul obosește. Nu râde... pe mine mă amuză foarte mult almanahurile, și le citesc cu plăcere... Dumneata știi că și bateriile electrice, care firește folosite se descarcă, atunci când își întrerup serviciul, dacă nu sunt cu totul descărcate, adică dacă sunt lăsate să se odihnească, își revin binișor?

- Ascultă, toate le înțeleg, că văd că ești doctor în materie, mă rog, dacă ești doctor, ești doctor.

- De ce ești ironic?...

- Dar explică-mi un lucru... De ce plătești o pereche de ciorapi 350 de lei... Îți spun drept că am înghețat când am văzut asta, săptămîna trecută, când am intrat amîndoi la magazinul de lîngă teatru.

- Am să-ți răspund la asta, spunîndu-ți ce-am pățit odată... Într-o zi, întîrziind la Roman, într-o chestie de aviație, mi-am cumpărat de la un magazin de acolo trei perechi de ciorapi, pe care i-am găsit mai buni de altfel... Era vară, alergam mult, că era vorba să fixăm acolo un aerodrom intermediar. Spre seară, eram extenuat și cu picioarele umflate, mi-era aproape rău... Timp de trei zile am crezut că sunt bolnav... Am venit în București... Aci nu mai aveam nimic... din cînd în cînd însă mi se umflau picioarele... Pînă cînd, așa printr-o asociație de idei, am descoperit că de câte ori puneam ciorapii cumpărați la Roman, de atîtea ori mi se umflau picioarele. I-am aruncat și-am scăpat de necaz. Mai tîrziu un chimist mi-a explicat că erau vopșiți, economici, cu vopsea toxică, proastă, neprecipitată, care intra în pielea piciorului, umflîndu-l și provocînd o transpirație toxică.

Ladima se făcuse palid, în mod comic, ca un sergent major care are lipsă la magazie.

- Știi că eu sufăr foarte mult de picioare... Mi se umflă... Am început să rîd, eu acum.

- La dumneata trebuie să fie altceva... Așa sunt scriitorii... N-ai văzut că în scrisorile lui, Eminescu se văita mereu că-i sunt picioarele umflate?

M-a privit în ochi, mirat, și foarte serios, așa grav, deodată:

- Ascultă, e adevărat, ai citit scrisorile lui Eminescu?

Am ridicat din umeri afirmînd nedumerit, am înțeles însă că și el, ca și cealaltă lume, mă crede și mai prost și mai incult decît sunt.

Nu știam dacă să mă bucur că fac o impresie atît de neașteptată, sau să mă întristez că dacă spun ceva rezonabil, surprind, uimesc. Am socotit că e mai bine să nu stăruie.²⁴

E drept că aceste scrisori le citisem pentru că îmi spusese doamna T. să le citesc. Căci ea citea memorii și colecții de scrisori cu pasiune. Abia după un timp a reluat, încît m-am mirat.

- Bine, bine, dar cum se face că totuși costumele dumatle nu se demodează? După cîte știu, apar în fiecare an modele noi, în jurnalele de modă.

- Da, însă diferențele sunt foarte mici... vorbesc de moda bărbătească... Reverurile ceva mai late sau mai înguste, aripioara lui cînd în unghi ascuțit, cînd în unghi drept cu ele. Variază iar, puțin, lungimea vestonului. Altă schimbare privește spatele. Acum cinci ani, chiar după război, talia era sus, adică era mai îngustă, ca pe un corset de mușchi, ca la ofițeri... Acum doi ani, era talia jos, iar în dreptul spetelor, spre coastă, cobora în două mici falduri. Acum se poartă spatele hainei de sus pînă jos egal de lat, dreptunghiular, peste cîtiva ani s-ar putea să se poarte iar

²⁴ Această reputație de prost și incult, de care se bucura Fred Vasilescu „Lumînăraru”, era una dintre cele mai false din cîte se pot închipui. Am vorbit eu cu el foarte adesea și m-a surprins prin spiritul lui

domol oarecum, e drept dar foarte aplicat. Nu mai vorbesc de priceperea lui în motoare, electricitate, sau cai de curse, care era cu totul remarcabilă, fi ascultam adesea îndelung, explicîndu-mi calități, particularități... Dar și așa, cum fusese cîtiva ani atașat de legație, călătorise mult, văzuse multe, avea o lectură de tînăr diplomat francez și de amator de cai, englez, în același timp, făcută, în afară de cunoașterea oarecum anecdotică a istoriei, cerută de carieră, și dintr-o lectură de magazin ilustrat englezesc, la curent cu noutățile și curiozitățile practice ale culturii, foarte interesantă... Dar cum lumea arareori admite că o femeie frumoasă e și inteligentă, hotăra că un monden pieptănat, lipsit de spirit (adică incapabil de „spirite, glume, jocuri de cuvinte, căci altfel nu era lipsit în convorbire de un umor abia perceptibil, dar pătrunzător), blond, ca un amorez de teatru englez, uneori prea tăcut, e neapărat prost.

cu vreo mică modificare. De altfel, e foarte important la bărbat, căci asta dă o impresie de îngrijit - l-am privit cu intenție - să aibă ghetele frumoase și cămașa cu gulere care-i vine pe măsura lui. Aci am făcut o pauză cu înțeles, căci el purta niște gulere largi, scrobite, care-i îmbătrâneau gâtul, dându-i ceva rahitic. De asta vream să-l dezvăț mai întâi, făcându-l să puie gulere moi, de culoare, care ar fi fost mai ieftine și mai ușor de spălat.

- Domnule Vasilescu... Uite pe tînărul acela care dă bună seara cucoanei de vizavi, cea în haine cafenii... Are vesta încheiată cu un șir de nasturi pînă la nodul cravatei, ca un abate, de nu i se vede deloc cămașa... Haina abia-i trece de șolduri, iar pantalonii sunt jos strînși pe gleznă, ca niște pantaloni de pielea dracului, din cei care poartă pictorii... E sau nu la modă? Să-ți spun sincer, nu mi se pare o vanitate mai puerilă decît aceea de „a fi la modă”. Ce lecție de modestie ar trebui să li se dea acestor domni!

- Domnule Ladima, dar e o glumă... Asta numești modă? Dar așa se îmbracă pe stradă cîțiva dansatori care apar seara, la varieturi, în frac vărgat, de „fantezie”, ca să-și debiteze numărul și cîțiva băieți de liceu, care, dezorientați, îi imită. Un mare croitor la Paris mai curînd se spînzură decît să facă asemenea costum. Nici măcar la București nu are să accepte vreunul dintre cei doi-trei mari croitori să „taie” un asemenea costum. Aceștia, în principiu, nici nu lucrează pentru băiețandrii de douăzeci de ani, oricît de mult ar plăti ei. Costumele astea de prost-gust le fac de obicei croitorii de mîna doua de pe strada Regală, Academiei, Brezoianu, sau mai știu eu care...

- Ei, cum, tăgăduiești că e o modă? L-am privit lung.

- O modă bărbătească, de cînd lordul Derby a adoptat fracul negru și de cînd s-a fixat costumul acesta „nemțesc”, cred că marxistă... Mici deosebiri de amănunte, fără nici o importanță... E drept că, în genere, bărbații care au trecut drept faimoși eleganți, care au prețuit în mod deosebit accesoriile, le rămîn credincioși... Sunt așa de mici, încît nu sunt remarcate în genere decît de cei care sunt de obicei atenți la îmbrăcăminte. Vreau să spun că mai toți bărbații rămîn la idealul de eleganță pe care l-au avut cînd au îmbrăcat primele haine „la modă”, nu fără un dezgust de aristocrați conservatori față de inovații. Uite acest superb exemplar, care e Tony Bulandra, a rămas la culoarea verde de

dinainte de război²⁵, care azi nu se mai poartă, la manșetele scrobite, la monoculul cu șnur negru, iar cînd vine în salon intră cu mănuși albe, purtînd mereu tocurile înalte. Acesta era maximum de eleganță cînd a început el să joace pe cuceritori. Uite regizorul Teatrului Național, Soare Z. Soare, care a risipit foarte multe milioane. Nu va renunța decît simțindu-se nenorocit la cămașa și gulerul scrobit, la vesta cu tiv de pichet. Cînd Păstorel Teodoreanu a terminat liceul, se purta, provincial, la Iași, haină neagră, pantaloni gri și gambetă. E îmbrăcat foarte luxos, poartă cămașă de mătase de patru mii de lei, dar nu a renunțat la nimic din felul primului lui costum.

Aș fi vrut să-i spun mai multe atunci, dar, deși știam ce vream, nu aveam gîndurile limpezi, nu izbuteam să mă exprim. Cînd scriu însă acum e cu totul altceva. E foarte ciudat cît mă ajută scrisul să gîndesc. Spun lămurit: să gîndesc. Pîna aștern o frază pe hîrtie, alta se formează, de la sine, în minte, adîncind-o pe cea dintîi. Cînd sunt în fața cuiva, nici nu pot să gîndesc ca lumea, întocmai ca în liceu, cînd știam lecția foarte bine, dar dacă mă scotea la tablă, din cauză că eram în fața tuturor, din pricina profesorului, nu mă puteam concentra și deci nu puteam să gîndesc.

Căci e îngrozitor să gîndești în fața tuturor... cum nici încă altceva nu poate face cu martori, ca la examen. Am fost unul dintre cei mai proști elevi ai liceului Lazăr, și au trebuit multe intervenții ca să trec. Prin urmare, nici lui Ladima nu i-am spus ceea ce acum îmi apare foarte lămurit. Găsesc, împotriva convingerilor obicinuite, că tocmai a nu urma „moda”, adică a nu fi îmbrăcat ca toată lumea, e o dovadă de vanitate puerilă... Cei care vor să fie individuali în îmbrăcăminte, tocmai ei se fac vinovați de lipsă de modestie... Trebuie să ai o astfel de înfățișare, ca să nu te deosebești niciodată din jurul tău... Cîteodată, mă gîndesc pe mine însumi cu barbă și mă simt, așa din senin, umflat în pene. E impresionant ce idee înaltă trebuie să aibă un om tînăr despre capul lui cu barbă... Eu, de cîte ori văd unul, așa, impozant, îl și rad în gînd, iar rezultatul, imaginea realizată astfel, mă amuză enorm. De aceea, cînd Ladima a vorbit de vanitatea puerilă a modei, îmi venea să-i spun că mai curînd mi se părea puerilă vanitatea asta a mustății lui imperiale, care atrăgea luarea-aminte, acum cînd eram cu el în restaurant. De altfel, tocmai poezii care disprețuiesc moda sunt cei care caută să se deosebească prea

²⁵ În 1927, firește. Căci acum, în 1933, a revenit.

ades printr-o înfățișare prea personală, pe care unii o afișează ca pe o firmă prea indiscretă. Multă vreme am crezut că redingota neagră, închisă la gât, cravata lată, tot neagră, gulerul scrobit, milităresc, pe care le poartă profesorii nemți, sunt o dovadă de modestie și dispreț pentru cele lumești, de ignoranță simpatcă și naivă a „modei” actuale. Când am fost însă în Germania, am înțeles, cu o uimire pe care nu poți să ți-o închipui, că, dimpotrivă, ei sunt foarte mândri de această adevărată ținută, pe care o cultivă de altfel cu multă grijă, ca pe o uniformă de intelectualitate, menită să-i deosebească de restul mulțimii de rînd...

Dacă mă gîndesc și mă gîndesc, îmi vine să cred că și o îmbrăcăminte urîtă, cu o cravată înnodată neîngrijit, într-o lume corect îmbrăcată, e o dovadă de suficiență... Întîi, dovedește că nu te sinchisești de părerea celor în mijlocul cărora trăiești, iar pe de altă parte, că nu te stingherește să atragi luarea-aminte și să fii comentat.

Dar atunci nu i-am putut spune lui Ladima nimic din toate acestea, iar el a continuat convorbirea, după ce și-a ars romul din ceașca de șvarț.

- Atunci, dacă nu fac haine la modă, de ce mai sunt mari croitori? De ce snobismul cutărei firme? Atunci mai bine să-ți cumperi haine gata.

- Nu... nu... Vezi, aici te înșeli... E o deosebire hotărîtoare. N-ai decît să privești atent un rînd de haine gata... Au întotdeauna umerii prea înguști, încît cusătura nu vine ca o trăsătură caligrafică de la umăr la subsuoară, ci căzut scurt și nesigur, din pricină că sunt tăiate în serie... pentru orice întîmplare... De aceea, gulerul nu cade la ceafă, pe gulerul cămășii, frumos, ci rămîne căscat ca o gură de știucă. Haina, jos, e totdeauna prea lungă - pentru că fabricanții presupun că media cumpărătorilor au oarecum burtă... Mînecele au jos la pumn deschizătura prea mare, pentru orice mînă... De pantaloni, ce să mai spun? În față, chiar acolo unde, orice ai spune, cade întîi privirea, sunt strîmți, scoțînd în relief oasele, în loc ca toate cusăturile să cadă frumos la vale, ei au încheietura trasă într-o parte și alta, ca șireturile la ghete. De altfel, însăși marginea, conturul hainei de-a gata, are cusătura vizibilă, nu e la vreo doi milimetri mai înăuntru, acoperită... O haină gata e ca și o haină de împrumut. E făcută pentru un tip mijlociu, standard... pentru altul decît tine. Pe cînd un croitor mare e un adevărat artist... El face o singură haină, pentru un singur corp... Atunci haina capătă galba ei, unică, așa cum îi e destinația. De cele mai multe ori, firește, el aranjează natura... Nu mult, căci nu i se poate cere imposibilul, dar cît de cît. Haina lui are

cusăturile, de la umeri la subsuoară, așa, cum să spun, ca niște jumătăți oblice de paranteză (nu i-am spus așa, dar așa trebuia să-i spun), la ceafă gulerul nu cascade, reverurile se petrec frumos unul peste altul... Haina cade pe corp, fără să se agate nicăieri, cum învăluie, căzînd, mătasea, rotunjimea unui manechin. Jos e adunată rotund pe pantalon ca să nu rămîie loc gol sub ea ca sub o umbrelă. Pantalonii se fac, cu ajutorul cîtorva cute, foarte largi sus, ca să nu sublinieze, ca un tricou de tenor, partea din față, și să nu acopere dosul, strîns, ca niște cioareci.

- Domnule, dar te pricepi... Cînd mi-oi face haine te rog să vii cu mine ca specialist.

Aproape că jubilam că am cîștigat partida. Mă și vedeam la croitor cu el.

- Dă-mi voie să-ți spun că mai toți prietenii mei mă roagă, și nu refuz, să viu cu ei la probe. De ce n-aș face-o și pentru dumneata?... oricînd, mîine!

Eram convins că mi-am atins scopul și mi-am împăcat mica mea manie. Dar parcă necunoscutul i-a apărut plin de pericole. A devenit gînditor.

- Lasă, că mă intimidezi... și-l speria ideea.

Nu știu, mi-ar fi făcut plăcere să-l transform pe acest demodat prieten, într-o singură zi, ca în filmele americane. Să-l fac să-și tundă mustața, să puie cămăși care să nu-i mai stea independente de corp, scrobite, ci cu gulere care să-i mîngîie gîtul, cravate frumos înnodate, pantofi englezești, haine sprintene... Sunt sigur că ar fi plăcut mult femeilor.

Și fără îndoială că leafa destul de frumoasă pe care o primea acum i-ar fi permis să cheltuiască două mii de lei, cel mult, pentru îmbrăcăminte.

- Va să zică modă nu e? Ci numai croitor mare? mi-a spus, după ce și-a răsucit o țigară, dintr-o tabacheră plată de lemn, fapt pe care îl înțelegeam, căci dovedea pe fumătorul de gust, care știe că e mai bun tutunul din cutie, și după ce a pus-o cu grijă într-un țigaret special, cu vată înăuntru.

- Nu, nici așa... E modă... Însă privește mai curînd stofele. Asta e drept... Țesătura stofelor și culoarea se schimbă destul de des. Nu numai din progresul natural al chimiei și țesăturii, dar și ca să depărteze fraudă... În general, stofele bune au preț de producție foarte ridicat, din cauza materialului scump folosit. Din pricina asta, alți fabricanți fără

scrupule, din cei ce produc și vînd în cantități considerabile, imită stofele și țesăturile la modă, bune. Totdeauna însă cu o întîrziere de doi-trei ani, ba și mai mult, pînă își lichidează imensele lor stocuri... Observă vitrinele scumpe, să vezi că au mai totdeauna alte culori decît vitrinele bazar. Alte cravate, alți ciorapi, alte cămăși, alte stofe... A fost la modă, imediat după război, un poplin gălbui destul de fin. Imediat, după ce au terminat vechile stocuri de zefir, marii fabricanți au produs depozite întregi de poplin galben, mult mai vulgar însă, făcut cu multă economie, din spirit de speculă... Atunci, poplinul din material bun, produs cu grijă, a căpătat linii și vârgi. Peste trei ani a fost imitat și acesta... Acum magazinele de lux fac cămășile de dejalenă... Peste cîțiva ani vom avea și dejalenă pentru strada Carol. Dacă ești atent la cravate, observi că - la un interval de trei-patru ani - ți se oferă la colțul străzii o cravată „la fel” cu aceea pe care ai cumpărat-o de la magazinul de lux, însă de zece ori mai ieftină. La adăpostul culorii și desenului caută să te înșele la calitate... De aceea producătorii „scumpi” schimbă imediat. De aci, moda țesăturilor.

Era trecut de miezul nopții. Grigoraș Dinicu trecuse de la bucați moderne la cîntece sentimentale, lunguroase... Unele mese se goleau, imediat curățite de chelnerii „eleganți” ca niște diplomați. Femeile, toate interesante, din pricina îmbrăcămînții și a coafurii care le îngăduia să arate și să sublinieze ce au mai frumos, camuflînd restul, mai formau, în boxe ori pe lavița roșie care era de-a lungul peretelui, sub căderea bogată a luminii, centrul de atenții calde pentru cei de la masă, sau fermecau strict iluzoriu, în parabole largi, pe cei din restul restaurantului, îl vedeau limpede pe Ladima amețit de frumusețea lor, dar fără să izbutesc să-l fac să simtă, deși era în realitate o problemă de stil, adică așa cum înțeleg eu, de unitate: cît de grotescă, iar în fapt imposibilă (spre sincera mea părere de rău) ar fi fost alăturarea lui, așa cum era, de un trup femeiesc, cu grijă și gust îmbrăcat, ca o floare studiată. În realitate, el, care era împotriva atragerii atenției, izbutea să izbească toate privirile, să se izoleze între toți, prin îmbrăcăminte, în acest salon cu oglinzi multe, prea luminate. Am vrut să-i subliniez asta cu oarecare brutalitate. La masa din fund, spre galantarul casieritei, era un grup mare de oameni tineri și alții mai în vîrstă... Între ei era unul, un fel de cazac uriaș, cu barbă albă, scurtă, răzvrătită, cu plete, șuvițe cărunte lipicioase, cu un chimir lat, care atrăgea toate privirile...

Mi s-a părut că aş putea bate şaua pentru Ladima.

- Crezi că domnul acela n-ar fi atras mult mai puţin atenţia, îmbrăcat aşa ca să nu difere de cei din jurul lui?... Moda uniformizează... e o lecţie pentru amorul propriu.

I s-a coborât mustaţa pe colţul gurii de spaimă, m-a privit cu ochii înfundaţi în orbite.

- Taci... taci... E marele poet german Däubler, sărbătorit de redactorii unei reviste literare.

Am îngheţat, cu sentimentul disperat că am comis una dintre cele mai crunte gafe din viaţa mea, şi împlinirea m-a vindecat definitiv de a mai da asemenea lecţii.

Şi totuşi Emilia asta nu are dreptate, căci dacă l-ar fi privit cu cât de puţină sinceră simpatie, ar fi trebuit şi sigur că ar fi izbutit ca ea să-l facă să-şi schimbe îmbrăcămintea.

Arunc mukul de ȝigară surizînd şi examinez, întîi eu, biletul pe hîrtie cu antetul *Veacului*.

Emy,

La regizor nu se găseşte rolul. Trebuie scos din nou. Am rugat pe domnişoarele dactilografe. Treci după-masă să-l iei.

Am reţinut pentru revelion o masă de patru ham la „Enescu” Se mai pot pune la nevoie două scaune... Vreau ca 1928 sa fie început cu frenezie. Acest 1928 vreau să fie anul vieţii mele.

George

Anul morţii lui... Nici o bănuială...

Aş vrea să nu mai recad în mine însumi, dar biletul acesta singur stîrneşte în mine o goană de forme şi lumini. Încerc sa rezist şi n-am punct de sprijin. Revelionul din 1928... Viaţa omului acesta mă tîrăşte în vremea care s-a scurs, cu propria mea viaţă, cum trage un fluviu apele rîului affluent. Nu vorbisem cu doamna T. de un an şi jumătate... Amintirea îmi îngreuiază tristeţea... Las totul şi fumez. Gîndul ca venea al doilea revelion pe care nu era să-l facem împreună, mă umplea de o disperare care pătrundea ca un frig... Trotuarele înguste erau pline de o lume grăbită, numeroasă de obicei, dar devenită manifestaţie de stradă în

zilele acestea de târguieli... Toți oamenii aceia aveau un rost, aveau un ideal măcar de douăzeci și patru de ceasuri, căutau o beție... Pe Calea Victoriei zăpada se pulverizase, încît se făcuse ca un soi de tărîțe deși rămîneau, din cauza pavajului neîndreptat de la război, mici mormane de gheață stratificate. Parcă din cauza atîtor respirații gerul se înmuiașe. Primisem de dimineață telefoane de la prieteni pentru invitații și desigur ca peste tot orașul gînduri se căutau într-o circulație amețitoare, ca mișcarea în filmele voit accelerate. Am primit cea dintîi dintre acest invitații, la L.C., pentru că înțelegeam că e de prisos să mă rezerv, știam că oricîte vor mai veni, una singură va lipsi dintre ele.

Fiindcă la băcănii târguia atîta lume, pentru că în blănuri și în șoșoni scurți de tot, ca rețezați, lăsînd să se vadă ciorapul de mătase între ei și strînsoarea mantoului, treceau atîtea femei... era în mine un neastîmpăr altoit cu tristețe. Mi-a venit și mie o poftă nebună să târguiesc și să fac bucurii la întîmplare... Aș fi vrut să știu ce va face ea seara... cu va ciocni un pahar de șampanie. Bună cum e, cui va ura cu obrazii rumeniți, cu rombul înflorat al surîsului, cu ochii strălucitori și lichizi: "Noroc și an bun..."? Va avea în toată seara un gînd bun și pentru mine? Cine-i va lămuri, în minte, amețitor, umerii mobili ca merele în desîșul mătăsii și rădăcina nervoasă a cefeii?

Am început să colind magazinele, ca să văd cum târguiește lumea.

Pentru nepoței cumpărasem de Crăciun un cinematograf „Baby”, un aparat de radio și tot soiul de jucării de pom... Am luat pentru cumnatu-meu o garnitură de birou cu tocuri rezervor, pentru soră-mea am găsit la un magazin o lampă minunată, făcută din cuburi, ca s-o determin să adopte mobila modernă. Micii actrițe i-am trimis un aparat fotografic, promis cîndva în glumă.

Aș fi vrut să-i trimit ei ceva, nu un cadou, un buchet de flori. De șapte-opt ori am trecut, alunecînd peste mușuroaiele de gheață, prin fața magazinului... Am zărit-o de vreo două ori înăuntru, ocupîndu-se de clienți, foarte numeroși pentru lămpi, mescioare și obiecte de artă, care își alegeau singuri și probabil cereau lămuriri, întrebau de cost... Trei sute de mii de oameni, din acest București, de la trecătorul în mașină, la comisionarul trimis să ia pachetul, oricine ar fi putut intra s-o vadă pe femeia asta în pulover roșiatic și rochie de culoarea cafelei cu lapte, să-i vorbească, să vadă figura puțin băiețească, oricînd gata să se transforme într-un surîs de soră sau „regină care vrea să se facă populară”, numai eu

nu... Aș fi putut sărbători revelionul la „Cina”, între femei pe care alții le găsec „splendide”, aș fi putut colinda cu mașina pe la jumătate din locuințele luxoase din București, în noaptea asta, cînd toate femeile erau decoltate și împodobite... Oriunde aș fi fost primit... Dar totul era anulat de faptul acesta, net, că nu puteam urca două etaje, în parcul Bonaparte, ca să mă trîntesc pe un divan, eveniment care ar fi corespuns pentru mine cu o de neînchipuit întoarcere, permisă numai de încheierea păcii, dintr-un război de patru ani în tranșee.

Aș fi fost bucuros, s-ar fi potolit tumultul din mine dacă aș fi avut măcar posibilitatea să întreb la telefon ce face seara și să-i spun, fie și cu un surîs îndurerat: „Mult noroc... multă sănătate”, după ce i-aș fi trimis un dar.

Nici măcar o floare anonimă nu-i puteam trimite... Ar fi știut de unde vine și asta însemna pentru mine prăbușirea.

Experiența unui revelion precedent îmi arătase riscurile unei astfel de încercări.

Acum doi ani, cel dintîi revelion pe care nu-l făceam împreună ne găsea certați, despărțiți de mai mult de patru luni... Îmi spuneam totuși că n-o să poată trece acest început de an fără să-i fac un dar, care aș fi vrut să fie și o recunoștință, și un cheag de emoție risipită într-altă vreme departe de ea, și o durere nouă, arzătoare. Aș fi vrut de asemeni să aibă și o valoare comercială... Mi-era teamă să nu aibă dificultăți materiale... Era singura femeie care mă interesa pe lumea asta, și cum niciodată nu primise, în cei doi ani de dragoste, nimic de la mine, socoteam că n-ar fi rău s-o scutesc, într-o măsură oarecare, de cine știe ce întîmplări viitoare...

Cu o lună jumătate înainte am studiat un catalog de bijuterii și am comandat în Belgia, prin cel mai bun bijutier din București, o brățară de platină cu briliante. Era făcută din opt dreptunghiuri de mărimea unui mic ceasornic, cu cîte un briliant mai mare la fiecare capăt... Costase 800.000 de lei... Mă gîndeam să i-o ofer de ziua ei, dar și mai bine de revelion, căci atunci cadourile au un aer mai puțin direct și personal... Sau dacă nu, eram hotărît să-mi creez, de la o a la alta, o împrejurare oarecare, anume; să aibă aerul unei stricte și firești întîmplări fără urmare, ca să nu fiu nevoit să dau explicații.

În cele din urmă m-am hotărît s-o aștept la ieșirea din magazin. Bănuiam că nu are să închidă deloc, dar îmi ziceam că tot va merge la

masă . Așteptarea asta a fost una din cele mai grele din viața mea... Mi se Darea că toată lumea știe ce aștept, rezemat de bara galbena din vitrina unei drogherii vecine, dar nu chiar din fața magazinului, și credeam că toți mă compătimesc și mă găsesc ridicol.. Zeci de prieteni, care au trecut pe acolo, văzîndu-mă, m-au tachinat, întrebîndu-mă dacă aștept vreo midinetă... Mereu trebuia să găsesc motive și explicații... Abia pe la două și jumătate a ieșit... Cînd a trecut pe lîngă mine, în mantoul de *taupe* rotunjit, castaniu-verzui, cald, de simțeam o pornire nebună să-l mîngîi, să-mi lipesc obraji, de el am înghețat. Surprinsă însă după ieșirea din magazinul cu lumina artificială, de albul amețitor al nămiezii, era probabil puțin zăpăcită și de mișcarea curgătoare de pe

M-am urcat în mașina lăsată pe str. Sf. Ionică și am pornit după ea, încet, hotărît să provoc în dreptul ei o încurcătură care să mă oprească n loc Nu era prea greu în ajunul acesta de An Nou... Cînd am ajuns, am cerut zgomotos loc... A întors capul tresărind, căci uni cunoștea claxonul. Am privit numai cu coada ochiului Ea a rămas aproape încremenită pe loc și toată figura i s-a strîmbat ușor ca de durere... Albul ochilor s-a făcut mai mare, mai limpede și platina cu reflexe liliachii a pupilelor mai intensă, mai alarmată Buza de sus, d,n cauza aurii desfăcute într-un suris de tristețe, lasă sa se vadă dinții albi din față îi înflorise toată fața, mărginită de bordura ca de șapca a pălăriei cloș de gulerul mare al mantoului care-i înconjură capul și-l depășea, de fularul de mătase, care era ca un plastron de culoarea caisei, înfioat, pe piept. O vedeam în oglinda de la volan și am întors capul încet... Deși se uita la mine, n-a prins de veste, de parcă plutea în nereal - și m-am mirat de asta - căci pe urmă privirile noastre s-au întîlnit... Am ridicat pălăria și mi-a răspuns liniștit și cald, parcă ne certasem aseară de parcă s-ar fi trecut patru luni fără să ne salutăm. Am oprit pe dreapta în dreptul Pasajului Romînă, deși îmi veneau mașini în față... Am coborît și i-am ieșit înaintea.

- Sărut mîinile... Și tremurînd aproape: La mulți ani.

Avea ochii mirat deschiși, mai viorii, cu adevărat ca viorelele, înlăcrămați... N-a spus o vorbă și mi-a luat apoi brațul. Mi l-a strîns, pornind alături, lipită de mine ca o strîngere la piept, transformată din cauza locului. Simțeam parcă prin stofa paltonului mîngîierea mantoului ei castaniu-verzui.

- Unde mergeai?

Nu mi-a răspuns nimic... Tăcea, așa, nervos, la brațul meu... fără să mă privească...

Mi se părea că am febră, nu mai am nici un contact direct cu lucrurile. Pe orice aș fi pus mîna n-aș fi putut prinde bine, vorbele nu veneau singure, iar în jurul meu nu mai treceau oameni, ci mergeau forme... De nervos ce eram, simțeam nevoia să vorbească neapărat căutînd penibil.

- Pot să te întovărășesc puțin?...

Era puțin cam caraghios, de vreme ce ea îmi luase brațul și mi-l ținea strîns. Abia acum m-a privit liniștit și voit.

- Mă duceam să mănînc ceva la un mic restaurant aci...

- În pasaj?

- Da... dar acum nu mai pot mîncă... Hai, pe stradă...

- Magazinul e închis?

- Nu, a rămas acolo doamna Landrino, care a fost mai devreme la masă.

La Riegler în față erau țigănci care se instalaseră ocazional cu coșuri mari de vîsc și mimoze; alergau ușor după trecători.

A surîs limpede, cu fața mereu ușor crispată, ca o strîmbătură de voluptate și durere în același timp, iluminată de ochii vii, care parcă descopereau acum lumea. A luat o ramură de mimoză ca un mugur de salcie, mi-a desfăcut paltonul și mi-a pus-o la butoniera vestonului... A desfăcut apoi poșeta neagră, mare. Am vrut să duc mîna în buzunarul hainei, dar m-a împiedicat, aducîndu-mi aminte:

- Diseară e Anul Nou.

- A, da! E Anul Nou... Atunci primesc... Primesc cu o condiție... Să-mi dai voie să-ți fac și eu un dar... Și am scos mimoza ca o amenințare.

I-a înghețat fața și a capitulat frumos.

- Primesc.

Eram chiar în dreptul marelui bijutier... Nici n-a mai avut timp să protesteze. Pe galantarul acela, care e ca o vitrină de fluturi și șerpi albi în muzeu, și-a așezat coatele nervos și a început să caute... A descoperit cel mai cuminte inel... ca un fir de sîrmă, de aur, cu un safir... de altfel foarte frumos...

S-a întors surîzătoare, arătînd încîntată, jumătate din dinții albi de sus, mai limpezi ca bijuteriile mici de fildeș.

- Am găsit.

Am privit glumeț, scoțîndu-mi mînușile groase de piele și dictînd cu o prefăcută energie.

- A nu... Cine oferă aci? Eu sau dumneata?

A devenit palidă, de i-a rămas numai gura roșie în toată fața și s-a sprijinit de galantar... În clipa aceea, eu am avut, înțelegînd, ca o declanșare fluidă... Fără să mă gîndesc, automat, parafrasasem una din glumele noastre cele mai intime, cele mai senzuale: „Mă rog, aici cine iubește!” spunea uneori, cînd o țineam îmbrățișată, exasperată de dorință și cînd, tiranic, sadic, nu-i îngăduiam nici o mișcare, de rămînea cu tot corpul întins, încordat, crispat, în așteptare. Am transpirat întreg, ca de un scurtcircuit în artere și abia după cîtva timp am putut vorbi, dar nu către ea, căci între noi totul era epuizat, ca după o posesiune, ci către bijutier, întrebîndu-l, așa, stupid, ce rezultat știe de la Consiliul de coroană din ziua aceea de la Sinaia, unde fuseseră chemați toți șefii de partide și vreo doi jurisconsulți. Pe urmă am căutat cîteva brățări, am rugat-o să le încerce, ca să maschez premeditarea, și privindu-i vinele încheieturii, sub pielea subțire, împletite ca dorințele, i-am prins în jurul mîinii întoarse, care era ea însăși o bijuterie, brățara comandată.

De plătit, firește că m-am făcut că plătesc imediat, dar mă întrebam mereu dacă să-i spun prețul bijuteriei, sau să-l las să-i fie surpriză... Mi-am spus însă că e o copilărie... că ar fi putut să cadă mai tîrziu pe mîna vreunui șarlatan, și că era mai bine să știe prețul adevărat... Am iscălit deci în fața ei un cec, anulat în prealabil, de 800.000 de lei, cît costase brățara. Era cel dintîi dar pe care i-l făceam de cînd ne cunoșteam... Aveam superstiția stupidă că dacă îi ofer măcar o floare, dragostea noastră se termină... Și, de aceea, luptînd cu mine însumi, în doi ani nu-i oferisem nimic. Cu sufletul alterat de sentimentul irevocabilului, cu care, de altfel, eram de acum familiarizat, resemnat după nădejdi contradictorii și înfrîngeri definitive, îi pregătisem acest întîi dar. Cînd am ieșit, apăruse, de după norii lînoși, iar soarele.

- Mai ai o jumătate de oră... Nu ți-e frig? Mantoul castaniu-verzui, deși își îngusta forma, acoperind cald genunchii, era scurt și nu ciorapii de culoarea nisipului aveau să-i țină cald, mai ales că șoșonii erau atît de scăzuți și mici. Vrei să mergem să mîncăm împreună la o grădină oarecare?

Am oprit o mașină de piață... Niciodată nu primise să meargă în mașina mea... În cei doi ani, iubirea noastră rămăsese oarecum secretă...

Din cînd în cînd ne refugiam în cîte un orașel de munte, de cele mai multe ori plecînd cu trenul: Deva, Sighișoara, Bran, Nehoiăș sau, cînd nu era sezon, pe coasta mării. Chiar la teatru, aveam aerul că ne-am întîlnit acolo, la masă eram împreună numai la ea, sau numai la mine în garsonieră, unde ne închideam uneori de sîmbătă pînă luni dimineața, ca niște condamnați ai voluptății.

Am mîncat la un restaurant de pe 11 Iunie, singuri în tot salonul, în acest ajun de An Nou. Era pentru mine o bucurie chiar numai s-o privesc, cercetînd-o ca pe un tablou... Femeia asta, care la început nici nu mi s-a părut frumoasă, m-a făcut să descopăr frumusețea. Cădea pe gînduri uneori și, ferindu-și parcă privirea de a mea, rămînea în profil. Pălăria părea o glumă, iar marginea ei, ca o mică streășină, de fetru castaniu, tăia o diagonală sinuoasă ocolind pe deasupra sprîncenei stîngi, peste ochiul drept, peste obrazul rumenit de trecerea de la frig la cald, pînă la lobul urechii, pe urmă,

arcuit spre ceafă, lăsînd cîteva bucle de un arămiu des, întunecat, afară. Zîmbea lumii gîndurilor ei, arătînd trist dinții albi de sus. Sprijinită în cot, își rezemase bărbia de dosul mîinii sucite, cu degetele mîngîietor lipite de gît. Era într-o vestă de jerse, cu linii-dungi paralele, roșcate, negre, cafenii, pe care o purta, văzusem pe fereastră, și în magazin.

În asemenea clipe, ca și atunci cînd era îmbrăcată pentru serată sau bal, frumusețea ei avea în ea ceva absolut nepămîntesc, transfigurat, și asta explica de ce ațîți bărbați vorbeau despre ea cu un soi de emoție pe care ceilalți, care aveau prilejul s-o vadă doar întîmplător, în momentele ei de plictiseală, necazuri sau nedispoziție, nu o înțelegeau.

Am vorbit despre multe, fără să cerem nici unul, nici altul, explicații pentru ce a fost.

- Ce faci diseară? am întrebat, neliniștit că îmi va pleca într-o lume necunoscută.

- Nimic... Vino la mine... și fără să se gîndească: Vreau să bem, diseară, șampanie...

Mi-am simțit obrajii moi și năclăiți de o sudoare rece... Să fiu cu ea diseară, în dormitorul fără mobilă, fără covoare, ca o cameră în care azi te-ai mutat, numai cu un pat alb și o mescioară joasă, fără șifonier pentru haine - căci se dezbrăca într-o odaie alăturată în care erau dulapurile și masa de toaletă, după ce ieșea din baie. Să fie din nou goală și să bea șampanie... Ca un sinucigaș care dă totul pe o clipă, îmi vine să zic... da.

- Ce rău îmi pare, nu știam că te voi întâlni și m-am angajat pentru toată seara... M-am gândit la cei care se duc la operație, fără anestezie... Dar poimîine, nu la... haide la... Acum e partea cea mai grea... Firește oriunde, în afară de: la mine sau la ea acasă... Cînd iubirea noastră a fost timp de doi ani interioară, va trebui să fie acum numai pe drumuri. E o schimbare ca o răsturnare în existență.

- E la Cartea romînească expoziția lui Teodorescu-Sion... Vrei să vii s-o vedem?

A rămas contrariată, cu surîsul trist care îi ridica puțin colțul gurii, arcuindu-i buza de jos, făcînd-o paralelă oarecum cu conturul bărbiei; căci atunci cînd zîmbea, gura i se încadra ca într-un romb instabil, fără cele patru unghiuri, fiindcă unul era înlocuit de nas, altul topit într-o gropiță în bărbie, iar două schițate, aproape imperceptibil, în obrajii arcuiți ușor.

Și, ridicînd din umeri, jucîndu-se cu mânușile de piele neagră:

- La 11 dimineața?...

Ca și cînd ne-am fi descoperit o vocație nouă, am vizitat, în cele două săptămîni care au urmat, toate expozițiile și muzeele din București... Eu eram într-o aiureală de fericire continuă...

Știam însă că totul va avea un sfîrșit, deci după două săptămîni am început să lipsesc de la *rendez-vous*-uri... M-a găsit o dată, chemîndu-mă la telefon, și am rugat-o să mă ierte, pentru că sunt puțin bolnav... Sunt nevoit să stau în casă. Speriată:

- Ce-i asta?... Ce ai?

- Nu știu... puțină febră...

- Dă-mi voie să vii să te văd.

- Ești prea bună, dacă... nu te reține nimic...

M-am dezbrăcat numaidecît, am întredeschis buzele ca să mi le ardă puțin respirația, am făcut un adevărat exercițiu de paloare...

A venit, și-a aruncat mantoul și pălăria în fotoliu și s-a așezat doar jumătate lîngă mine, pe divan, cu picioarele lungi, oarecum paralele cu divanul, cu genunchii lipiți goi și strînși în mătasea ciorapului, căci rochia de serj bleumarin era prea scurtă.

Mi-a luat mîna, dînd o clipă în lături bucelele arămii care-i cădeau pe față din cauză că aproape își smulsese, preocupată de mine, pălăria.

- Dar, pentru Dumnezeu, ce ai?

- Nu știu, nimic, puțină febră...

Mi-a mîngîiat matern părul, m-a privit în ochi, cu zîmbetul acela care-i încadra gura întredeschisă în acel romb inefabil, îndurerat, cu acea strălucire a ochilor viorii de tot, care făcea să fie văzută de departe... Și pe urmă, hotărît, și-a lipit buzele de ale mele. Am făcut o grimasă.

- Nu... nu... Cine știe ce am... A început să mă strîngă în brațe...

- Mi-e totuna, orice ai avea... M-am desprins, moale de deznădejde:

- Te rog, astîmpără-te... nu... nu...

Și ca să nu creadă că ar fi altceva, că n-o iubesc, după ce m-am desprins, i-am sărutat mîinile ca pe unele frumos așezate dintr-o iconă.

N-avea totuși mîină mică și cu degetele molatece de madonă, ci lungă și subțire. Articulațiile apăreau la orice îndoitură pe dosul mîinii, altfel delicate ca niște vii accente circumflexe, subliniind vîlcelușele dintre ele, bune de umezit cu vîrful limbii. Degetele albe, prelungi, nu se terminau în unghii ascuțite, ci mai curînd late, ca niște petale mici lăcuite roșu, mîini fără grăsimi, nervoase, de prințesă, pe care, resfirate, le ducea neconținut, cînd ca să aranjeze o buclă, pe după ureche, imaginar căzută, cînd ca să strîngă mica eșarfă în jurul gîtului, ca un domn care și-ar potrivi cravata.

- De ce-mi privești mîinile? Surîdeam, fără să știu ce să spun.

Am prelungit o săptămînă boala aceasta închipuită, care mi-o dăruia pe ea în fiecare după-amiază la ora 7 jumătate precis... Mîineam seara împreună, la mine, lîngă divanul larg, pe o mescioară joasă, și o priveam fericit cum își plimba mîinile pe olanda feței de masă, printre cupele joase de cristal albastru de murano, pe tacîmurile de argint, căci totul căpăta viață cînd era ea acolo.

Eram din nou ca în liceu, cînd visam să fiu bolnav, numai ca să vie îngrijorată, să mă vadă, o doamnă frumoasă, soția unui prieten al tatei... N-am mai lăsat-o să mă sărute, spunîndu-i că doctorului îi e teamă de un tifos... Își apăsa gura pe a mea cu o dorință de împărtășanie a răului care mă cutremura.

Peste o săptămînă, ridicolul situației nu mai putea fi prelungit și am anunțat că plec în Franța să-mi recepționez un avion comandat.

Într-adevăr, am lipsit o lună de zile... Eliberat de groaza apropierei, i-am scris de acolo, în fiecare zi, scrisori de dragoste smintite, cu voluptatea de a urla în fiecare rînd că o iubesc, de a mă umili în declarații de robire absolută.

M-am întors în zbor pe la începutul lui aprilie și am început probele de antrenament și încărcare de benzină... Vream să bat recordul în linie dreaptă fără să mă decid în ce direcție... Bănuiam că pînă în cele din urmă voi porni spre Capetown.

Veneam pe la ora 3 acasă foarte obosit, mîneam, fumam o țigară, și pe urmă, îmi luasem obiceiul să mă duc s-o văd la magazin: Era întotdeauna de la 9-1 acolo și de la 3-7... Se ocupa foarte serios, își sfătua clienții în alegere, lăsînd fetele să se ocupe numai de mărunțișuri... Studia modelele noi în revistele străine de artă, discuta cu maestrul pe care-l aduseseră de la Berlin despre modificări și materiale... Ajunsese foarte pricepută... De altfel, citea toată ziua, și nu numai romane, ci tot soiul de cărți: tratate de drept și medicină, colecții de acte, sociologie, dar mai ales istorie... Pînă și din cărțile mele, și nu numai din cele adunate în carieră, ci și de aviație, a citit. Reviste de artă și literatură (de la ea am luat obiceiul să citesc și eu *Nouvelles litteraires* și *Candide*). Dar ceea ce m-a mirat mai mult era că nu lăsa să treacă, nici o zi, ziarele... O dată i-a spus cineva că asta e o apucătură bărbătească.

- Iartă-mă, eu nu mă duc la ceaiuri să aflu „noutăți” de la cucoanele, care știu afîtea; și nici nu mă interesează cam ce spun ele.

Cînd se mira cineva că o femeie atît de frumoasă ca ea se ocupă atît de mult de magazin, rămînea totdeauna pe gînduri.

- Munca aceasta înseamnă pentru mine independența, banii cîștigați îmi dau dreptul să fiu eu însămi, să cumpăr cărți și lucruri frumoase, să nu fiu jignită de proprietar și să fiu scutită de oferte necuviincioase.

Avusese norocul ca întreprinderea să realizeze cîștiguri foarte frumoase, încît, după doi ani, mai împrumutînd bani, izbutise să clădească în Parcul Filipescu, înspre Calea Dorobanților, o casă mică, dar foarte modernă, cu două apartamente de închiriat, în afară de cel mic oprit pentru ea.

Nu a lipsit, în decurs de cîțiva ani, decît de cîteva ori de la magazin, și numai din cauza mea... dar și atunci ruga pe asociată să fie prezentă... Nici sîmbătă măcar, nu făcea weekend. Magazinul avea un fel de retragere ca o strănă, mare cît o cameră... acolo era o masă groasă modernă, cu cîteva fotolii joase în jur, o etajeră cu cărți și reviste. Citea, desena și aștepta să fie întrebată de fete. Mi se pare că și dumitale ți-a răspuns o dată: „Dar asta e viața mea... Ce vrei să fac?”

- Te împaci cu gîndul că ai să trăiești 30 de ani așa?...

- Uneori n-aș vrea să trăiesc deloc... Dar dacă mă gîndesc bine... nu e chiar așa de rău... Stau acolo între lucruri frumoase, alese, uneori gîndite, mîngîiate de mine... Dacă n-am nimic de făcut, citesc toată ziua și tot e un cîștig. În fiecare seară merg la cinematograful... O lună pe an călătoresc, dar e cîștig să adaog că nu uit interesul magazinului, vreau să văd ce mai aduce nou modernismul în mobilier.

- Dar iubești?... Nu ești geloasă?... Nu ești neliniștită?...

- Nu cred în iubire.

- Nu crezi dumneata în iubire? Nu te atrage iubirea?...

- Ba da, mă atrage... Poate că e singurul rost al unei vieți mărginite, comune, cum e viața noastră. Și-mi place... dar știu că nu durează... că nu corespunde unei realități... Îmi place mult să privesc o noapte cu lună... și uneori stau vreme îndelungată la fereastra mea, privind, dar știu bine că luna e altceva decît ceea ce pare... Nu întind mîna s-o prind... E mult și ceea ce dă, fără intenție și efortare.

Aproape toată luna lui aprilie am fost în fiecare după-amiază în magazin. Era o bucurie liniștită, între mobile noi, frumoase... Retras în firida aceea (încăperea fiind prea mare, de cînd cu criza de magazine, se construise în interior, ca să zic așa, sau mai bine se împărțise încăperea în două, dar unul dintre magazine, o tutungerie, nu mergea pînă în fund, lăsînd astfel o bună porțiune celui alt) parcă mă afundam într-un vis.

Am învățat o mulțime de lucruri în aceste trei săptămîni. Ce nu-mi explica femeia aceasta! Aș fi ascultat orice... Ne consumam într-o iubire rarefiată, prelungită după-amieze întregi. Și totuși simțeam, nefericit, că nu e cu putință ca femeia asta să nu se întrebe de ce n-o chem la mine, de ce, logic, nu transform în fapt pornirea mea. În ajunul Sf. Gheorghe... catastrofa atît de temută luni de zile n-a mai putut fi ocolită...

După-amiază mi-a trimis un buchet de liliac și o mică valiză cu pijamaua ei, peria de dinți, un alt obiect de toaletă mai intimă și papucii, izmeniți ca doi porumbei... „Astăzi este aniversarea iubirii noastre... Voi dormi la tine... E cu neputință altfel.”

Mi-am dat seama cît de mult mă lăsasem tîrît de această paralizantă cedare din fiecare zi... Numai un gest disperat putea restabili situația... I-am înapoiat totul cu două cuvinte: „Cu neputință”.

Probabil că a sosit într-un automobil, căci peste o jumătate de ceas a fost la mine, forțînd aproape ușa.

- Fred, ce înseamnă asta?

Cred că eram palid ca dr. Tokkeramo din *Taifun*.

- Nimic... Răspunsul meu. M-a certat cald... gutural.

- Dar Fred... Fred, ești nebun... Tu mă iubești.

Am luat, cu o voință de ghilotinat, o atitudine aproape necuviincioasă:

- Doamnă, cred că faceți o confuzie... Vă prețuiesc nesfârșit ca inteligentă... și-mi place prezența dumneavoastră... dar nu mă interesați ca femeie.

A rămas ca paralizată... i-au dat lacrimile... Nu putea să spuie nimic, scîncea.

- Dar Fred... Fred... mă iubești, nu e gest al tău să nu-mi spună că mă iubești. Am luat o atitudine de diplomat insultat:

- Doamnă, găsesc că e de un gust îndoielnic și această presupunere, și această insistență... De altminteri, țin să vă previn că aștept din moment în moment o femeie... S-a frînt toată, părea mult mai mică... Își mușca buzele, cu ochii plini de lacrimi. S-a întors spre fereastră, s-a sprijinit cu cotul de o etajeră de cărți, cu capul rezemat în palmă. Părul scurt și fluturat, din cauză că își scosese pălăria repede, era tot înapoi, lăsînd descoperită fruntea și urechea. Ochii priveau pe jumătate închiși, îndurerați; distanța dintre pleoape și sprîncenele chinuitor înălțate se mărise mult. Buzele erau trist întredeschise, puțin de tot, nu se vedeau dinții. Linia maxilarului de jos se vedea accentuată nervos. În gulerul de batist al bluzei, gîtul îi palpita în gropița de la claviculă.

S-a întors ca sub o povară, și-a luat rar, ca un somnambul, mânușile, și-a pus peste *tailleur* blana de vulpe în jurul gîtului și a plecat. Așa au luat sfîrșit trei luni de trăită nerealitate.

În mai, a avut o legătură de două săptămîni, pe care a rupt-o brusc, pare-se, după ce acumulase destul dezgust... Am fost fericit cînd s-a împrietenit cu Eleonora Demetriade... Sufăr mai puțin cînd văd că se interesează de o femeie... Cînd a plecat la Movilă în august, căci la Berlin nu avea să plece decît în septembrie, m-am dus, bineînțeles, după ea... ca să ajung la conflictul cu Ladima, din grădina „Popovici”. Cînd nu pot să-mi închipui în amănunte, în cadrul ei, viața pe care o duce... mi se aprinde ceva în minte, ia foc totul în mine...

Ar putea fi altfel? De doi ani viața mea e un șir de contraziceri stupide, de hotărîri mari și gesturi curajoase, alternate cu acțiuni gratuite și greșeli mici, infame, de o inconștientă care mă îngheață pe mine

însumi și anulează totul. Emilia îmi flutură mîna în dreptul ochilor, ca și cînd ar vrea să mă trezească.

- La ce te gîndești atîta?

- Nu știu, e atît de bine la tine aci. Afară trebuie să fie oribil, pînă s-o mai răcori puțin.

- A fost azi o zăpușeală! Mă mir că nu plouă.

Plictisită, mai ales că suportă greu căldura, s-a sculat și s-a așezat pe marginea patului, cu trunchiul puțin cam strîmb. Picioarele cu coapsele mari, lățite de marginea drotului, îi atîrnă de la genunchi în jos... Pernița mică a muntelui lui Venus îi acoperă cu totul, cînd stă așa, floarea de mătase. Pîntecul, deși ferm, mai face încă o cută ceva mai sus, paralelă cu pernița... Sîinii par și mai mult două gutui pline de sevă. Fesa din stînga îi e mai turtită decît cea din dreapta, așa cum stă cam aplecată într-o parte... sprijinită într-o mînă. S-a gîndit parcă la ceva. S-a dat jos și a căutat o fotografie a lui Stoianovici.

- Numai să vezi...

O cercetez lung, deși nu mă interesează, dar ca să nu îmi trădez interesul exclusiv pentru scrisori. Pe urmă:

- Hai să mai citim:

Valeria dragă,

Îmi pare rău, dar nu pot să te ascult... Nu mai rămîn nici un ceas la gazetă... Am primit două scrisori, de la cine știi, dare de prisos. N-am alt răspuns. E pentru a treia oară cînd sunt pus în situația asta.

Crede-mă, și mie mi-e greu să renunț la o leăfă, care, așa cum e, îmi e atît de necesară. Mi-e greu să renunț la celelalte avantaje - pe care le enumeri - ale gazetei, dar mi-ar fi silă de mine dacă aș continua.

Nu, Valeria, este peste putință... Îmi pare rău de camarazii mei... și mie mi-era agreabil să lucrez cu ei. Toată viața mi-e plină de urîciune. Cînd alții au vilă și casă și onoruri, pentru că au renunțat la mîndria de a fi ei înșiși, mie nu mi-a rămas decît dreptul de a scrie și mai ales de a scrie ce gîndesc. Dacă nu scrii ceea ce gîndești, de ce să mai scrii? Sunt alte mijloace de făcut bani, mai practice, mai rodnice decît acela de mercenar al condeifului... La urma urmelor, pentru ceea ce mi se propune e prea puțin leafa de gazetar... Domnii aceștia nu mă cunosc. Dacă e vorba să accept asemenea îndeletniciri, atunci vreau să fiu și eu

ministru ca ei, vreau moșie și castel în Transilvania. Într-o cameră mobilată nu se poate locui bine decît cu o biată conștiință limpede.

G.D.L.

Emilia își turtește cu regret buzele una de alta, clatină din cap și se lungește iar, plictisită, lîngă mine.

- Ce nerozie a mai fost și asta! S-a supărat, ca proasta, pe gazetă și și-a dat demisia. Ce-am stăruit pe lîngă el... Valeria s-a ținut de capul lui o după-amiază întreagă. „Nu și nu, că el pleacă.” Abia trecusem revelionul.

Din pricina unui articol în care Ladima denunța vehement un cartel industrial, Gheorghidiu, care se vedea în scurtă vreme din nou pe banca ministerială, și de altfel în înțelegere cu tata, au hotărît să se creeze la gazetă o „direcție politică” pe care au încredințat-o redactorului-șef, devotat lor. Toate articolele cu caracter politic trebuiau deci revăzute de Mateevici. În realitate nu era prea limpede rostul acestei direcții, și mai ales nu era limpede ce rol mai avea în redacție Ladima. După o zi de încercare, cînd a văzut ce încurcate sunt atribuțiile respective, el și-a dat demisia... Cele două scrisori i le-a scris tata, rugîndu-l să nu se grăbească, să fie înțelegător și să ia situația așa cum e. L-am rugat și eu să rămînă... Mi-a spus cu un gest dezolat: „Domnule Vasilescu, îți spun cinstit, chiar dacă aș vrea să rămîn, n-aș putea... Nu sunt în stare să scriu două rînduri care să nu vie dintr-o convingere adîncă. Stau înaintea paginii albe cîte o jumătate de oră și nu găsesc nimic, idiotizat. Ce vrei să scriu, dacă nu scriu ce gîndesc?...”

Nu sunt Mafalda să știu ce ar dori alții.”

Emilia clatină din cap cu părere de rău.

- Necazul cel mare a fost altul... Peste două săptămîni era premiera mea... Tocmai atunci nu mai era el critic. Eu știam ce are să fie... Toți dușmanii lui au tăbărit pe mine...

Nu mai spun de alea din teatru, care atîta așteptau. Nu-i vorbă, știu eu cine mi-a făcut-o.

Mă uit la ea, cum stă culcată pe o coastă, întoarsă spre mine. Sînul de jos e sprijinit de brațul de sub el, cel de sus întinde puțin pielea la baza lui, ca un fruct greu și se sprijină pe tovarășul lui de jos. Șoldul

îmbelșugat stă arcuit mult și genunchiul plin dedesubt e adus în față. Din pricină că îi e cald a dezbrăcat iar chimonoul.

Nu știu dacă „i-a făcut-o cineva”, nu știu dacă „dușmanii lui au tăbărit pe ea”. Ceea ce știu e că într-o piesă modernă, omenească și simplă, într-o atmosferă de intimitate, ea s-a apucat să urle ca o disperată. Ceea ce ar fi mers într-o melodramă sau într-o dramă boulevardieră era aci penibil. Emilia era cu totul alături de rol, din care nu pricepuse nimic, și nemaștiind ce să facă, deoarece nici regizorul nu știuse ce să-i arate, a încercat să plaseze eternul și teribilul ei cuplet din Modelul, deși pe alte cuvinte, procedeu justificat doar de faptul că și aci era vorba de o femeie părăsită. Cum așa făceau pe vremuri, mi se spune, tenorii de operetă, care rugau pe șeful de orchestră să intercaleze undeva un cuplet cu care, cine știe când și unde, avuseseră ei succes.

Nenorocirea a fost că s-a rîs în sală, tocmai cînd Emilia se credea mai dramatică. Și n-a fost o colegă de vină... Am asistat la premieră și pot să spun că rîsul „era în atmosferă”. A fost destul un mic accident... De la galerie, cînd ea a terminat, patetică, înclinînd capul pe umăr, o frază pe care o credea zguduitoare: „Să te gîndești din cînd în cînd la mine”, un student, probabil, a confirmat apăsător și grav: „Bine!” și sala a izbucnit în hohote. De altfel, întregul spectacol a fost foarte „înjurat” de presă.

Emy dragă,

Ce vrei? Ce sunt eu de vină... De ce îmi trimiți teancul de cronici?... Pe mine nu mă înjură toți cei pe care i-a muștruluit pagina literară? Uite Avîntul vorbește de un poet ridicol și agramat: îmi citează o strofă... Am refuzat revuiștilor o cronică făcută de ei înșiși, acum Gîndacul, uite, scrie despre mine, citește tăietura asta, ca să vezi cît de spirituali sunt... Autorul cunoscutului volum de versuri Spanac (celebrul Ladima, îl știți) a intrat ieri să se tundă, într-o frizerie din centru. A fost o adevărată panică în personal și mai ales printre mușterii. Atunci patronul, care-l știa după caricatură, din revista noastră, a avut o inspirație genială... «Domnule, eu cumpăr Spanacul d-tale? Nu. Atunci d-ta de ce vrei să fii clientul meu?...» Mîndru, Ladima a scos de sub paltonul ros ca o capră rîioasă, trei volume de versuri: Spanac. «Le ofer gratis... dacă și d-ta mă tunzi gratis...» Ștefan, patronul, a căzut lat, în

mijlocul prăvăliei, și a fost stropit cu toate flacoa-nele de fricțiuni din galantare, dar pînă la ora la care închidem gazeta nu și-a revenit.”

G.

- E adevărat că și pe el l-au tăbăcit rău. Ce și-au bătut joc de el! Mereu găseam în cabină ziare însemnate cu creionul. Mi le puneau acolo „inimile bune” din teatru. Că nu s-au lăsat pînă nu m-au dat afară.

Și, dezgustată, întoarce capul în partea cealaltă. Se încruntă și nu se mai interesează de mine. Citesc singur cîteva bilete.

Emy dragă,

E absurd să-mi reproșezi mie plecarea ta din teatru... Ce înseamnă asta: „Sunt absolut sigură că dacă nu-ți dădeai demisia de la gazetă nu aș fi ajuns unde sunt”. De ce să crezi că eu

am atras toate dușmăniile prin „polemicile” mele? Si de ce să nu admiți că a fost o greșită distribuire a ta și că piesa e proastă? Crede-mă, Emy, sufăr și eu cînd văd că ești batjocorită prin gazete și reviste. Ai dreptate, în chestia cu scaunul, bănuiesc și eu că e mîna vreunei colege invidioase... Mă duc mîine la teatru să vorbesc cu directorul.

G.

Emy... era foarte multă lume și n-am putut intra... voi trece mîine. Diseară ești acasă?

G.

Am vorbit cu directorul... Spune că el n-are nici o vină... Hotărîrea a fost luată de comitet, 130 de angajați sunt prea mult pentru Teatrul Național... În fiecare zi sunt articole în gazetă pe chestia asta... Și din 130 de angajați 92 sunt femei... E o proporție exagerată... Spune că a concediat pe cele mai noi dintre angajate. Mi-a adăugat, ridicînd din umeri: „Am concediat șase fete, angajate acum doi ani, căroră nici nu li s-au dat măcar roluri de încercare, ca să se vadă dacă au biete fete talent... D-ra Răchitaru cel puțin a jucat și, în unanimitate, critica cere

s-o dăm afară... Ce vrei să fac? Să îndur campanii pe chestia asta? Să dăunăm teatrului, ca s-o ținem?... ”

Emilia, nu-ți închipui cît sufăr... nu e decît o singură soluție... trebuie să montăm cît mai curînd un spectacol de avangardă... Am să aleg o piesă care să-ți convie. Gend ăsta mă exasperează și el. Pe Sărindar au desfăcut strada ca să repare canalul sau nu mai știu ce... Mi-e silă... Scîrbos oraș. N-am primit nici o știre de la Gina... Dacă aș putea să plec. Dacă aș putea să mă odihnesc.

George

Emy dragă,

Nu știu de ce ții atît să mergi la balul acesta... Am auzit că nici nu mai este ce a fost odată!... Înainte de război „Balul sindicatului ziariștilor” era un bal la care venea toată lumea bună... Dar acum... E foarte greu de obținut invitații... Am cutreierat ieri toate redacțiile, deși îmi venea foarte greu, că am alunecat pe zăpada înghețată și mi-am scrîntit piciorul. Nu am întîlnit din comitet decît pe Necșulescu... Îmi spune că s-au desființat biletele de favoare... Ca să viu la intrare, că e unul dintre colegi, și mă lasă înăuntru... l-am explicat că e vorba de altcineva... Mi-a spus că am dreptul să viu cu o doamnă. E tot ce am obținut... Îmi pare foarte rău că nu pot să-ți fac serviciul ăsta... Sunt și altfel nespus de trist, Emy... În viața mea n-am fost atît de trist... Rămîi acasă... Să rămînem sîmbătă seara acasă... Vreau să stăm mult de vorbă... Ah... dezgustătoare iarnă... Mi-e silă de tot... și sunt obosit... E ceva sfîrșit în mine, Emy... Vreau să stau puțin lîngă tine... Cîteva cuvinte... ale tale ar fi ca un balsam. Dacă ți-aș ține o seară întreagă mîna în mîna mea, poate s-ar mai împrăstia gîndurile acestea care rotesc deasupra mea ca niște corbi... S-a sfîrșit, Emy.

Cu sărutări de mîini,

George

- Dar ce bal era ăsta?

- Balul ziariștilor, țineam neapărat să merg. Alea din teatru se pregăteau toate. Nici măcar un bilet nu mai era în stare să găsească.

Îmi aprind obosit o țigară. Mă învăluie o tristețe ca o presimțire. Îmi scapă scrisoarea din mână, ca o frunză uscată.

Emy, este imposibil... Deși spui că ai văzut invitația la Gina, mie mi s-a spus că s-au desființat... e posibil să fie altceva, dragă... Comitetul sindicatului colindă ministerele și băncile, plasînd bilete... Fiecare dintre ministere ia cîte-o lojă-două, și douăzeci, treizeci de intrări, pe care ministrul și secretarul general le împart apoi la prieteni... Probabil că Gina are un astfel de bilet... Dacă aș avea smoching aș merge eu cu tine, și ai intra cu mine... Însă l-am vîndut de acum 5 ani... Dar mai bine ascultă-mă, încă o dată, Emy... nu face să mergi... Vine acum acolo o lume imposibilă: cocotele și servitoarele, se spune, fac majoritatea femeilor. Dă-mi mie mai bine seara aceea, Emy.

Niciodată n-am fost atît de trist și părăsit ca acum. Am încercat să răspund infamiilor din Semnul, dar mi-au refuzat în toate părțile articolul... Necșulescu, pe care îl credeam cel mai bun prieten, uite ce scrie:

E alăturat un petec de gazetă, cu un articol pe două coloane. Un pasaj însemnat cu roșu, sub titlul: Nu e nevoie de o lege a presei.

„O lege de cenzură a presei e o aberație... Chiar cînd între gazetari se strecoară aventurieri și șantagiști, ei sunt repede eliminați și exemplul nenorocitului acela de Ladima, care a dispărut din presă în mai puțin de trei luni, e destul de elocvent.” Prietenii, Emy...

George

Cam la o săptămînă după plecare, el a venit la Veacul, cu un articol foarte violent, un fel de răspuns uneia dintre gazete, care-l ataca în fiecare zi. Mateevici i l-a adus seara lui Gheorghidui, care a ridicat din umeri și i-a spus să nu-l publice: „Ce să ne mai băgăm în chestiile astea?”

Emy, e o copilărie... Frac și nici smoching închiriat nu pun pe mine... În nici un caz... orice s-ar întâmpla...

L.

- Mă mir, atîția inși împrumută frac și smoching. Dar n-ai idee ce încăpățînat era. O privesc lung, ca pe o haină, și iau altă scrisoare.

Dragă Emy, nu înțeleg de ce atîta insistență... Dar, în sfîrșit, pentru că ții tu atît... Vin așa în haină neagră și cu un domino... pe care zici că l-ai găsit... Dar trebuie să trec mai întîi pe la Vasiliu... Pe urmă am treabă la S.S.R. Cred că de acolo scap pe la 8 V2. Mi-e foarte greu să merg prin ger, mă ustură respirația. Voi veni la tine imediat după masă...

- Țineam să merg cu orice preț pentru că știam de la Gina că o să vie acolo Cobîlcea, un basarabean, prieten cu Gheorghidiu... Eu mergeam în rochie de seară

nemascată... Găsisem și pentru el un domino... În bal, vorba aia, aveam să ne pierdem unul de altul... de la ușa chiar.

Emy dragă,

Îmi pare bine că te-ai convins și tu că a fost o greșeală să mergem la acel bal... Mai întîi faptul că n-am avut nici măcar domino și a trebuit să îmbrac o jerpelitură de costum de conspirator de la operă mi-a stricat de la început cheful... Pe urmă, înghesuiala aceea stupidă de la intrare. Să aștepti o oră pînă se mișcă gloata dinaintea ta... Nu mai spun că eu n-am înțeles nimic din tot balul, pentru că toată seara te-am căutat pe tine... Degeaba spuneai că să nu ne pierdem unul de altul, căci era zadarnic... N-am făcut decît să urc și să cobor scările Eforiei, înghesuindu-mă într-un bîlci de costume de tot soiul, căutîndu-te de la balcon pînă pe scenă. Era într-adevăr o striveală și o căldură înăbușitoare... Abia se găsea cîte un colț retras... Aș vrea să-ți spun un lucru... De ce te-ai supărat aseară cînd ți-am spus că nu e frumos să

vorbești cu tinerii aceia, de la altă masă? Tu erai nemascată, Emy, eu de asemeni din cauza căldurii mi-o scosesem... În asemenea cazuri nu mai ești în necunoscut. O femeie bine, nemascată, chiar la un bal mascat, nu trebuie să îngăduie familiarități... Bărbații aceștia sunt de o necuviință nerușinată... aseară am avut tot timpul impresia că ne-a urmărit un automobil cu farurile stinse... Când am coborît, ne-a luminat însă de două ori cu farurile brusc aprinse... Cred că au vrut să-ți fixeze casa...

G.

- Vai, ce am mai pățit la balul acela. Dacă l-ai fi văzut în costum. Ce mutră nenorocită avea... Să rîzi să te prăpădești... Nu puteam să mă mișc din cauza lui... Aproape că mă ținea de mîină... Și vorba aia, nu pentru el venisem la bal... Cum ajungeam la înghesuială, și dispăream... Multă vreme nu i-a trăsnet prin cap să mă caute pe culoare, sus la balcon... Acolo am stat de vorbă cu un tip foarte bine, căruia i-am spus să ne despărțim și să ne urmărească pînă acasă la plecare... că vom pleca la 3 fix... Să aștepte să plece cumnatul meu... (i-am spus că Ladima mi-e cumnat) și pe urmă am să apar la fereastră... Am vrut să nu creadă că sunt singură, că unor bărbați le face proastă impresie asta... Pe urmă am mai căutat să mai fac alte cunoștințe... Dar nu puteam scăpa de el... Nemascat, că spunea că-l înăbușă masca, era și mai oribil... Când i-am spus lui Miți să-l ție puțin de vorbă... nici n-a vrut să audă... Fugi, dragă, de aici... Ce vrei, să rămîn de pomină!... Nu vezi, parcă-i Donchișote. Naiba să-i ia pe bărbații de la Operă... Au adus mai multe costume pentru noi, fetele, și pentru bărbați... Dar eu m-am dus prea tîrziu și n-am găsit decît costumul ăla de cavalier, pentru el.

O privesc atît de mirat și de străin, că o clipă am impresia că a înțeles totul. Lumina lămpii de pe noptieră vine însă din spatele meu, încît fata îmi e într-o umbră ușoară, pe cînd ea e luminată în plină față, iar umerii i-au căpătat luciri de sîdef.

Emy dragă, am venit prea tîrziu, am fost după-masă cu un prieten aviator, la aerodrom la Pipera. Îmi pare rău că nu te găsesc. Diseară ești acasă? Vreau să-ți vorbesc.

G.

Treceam cu mașina de la restaurant spre aerodrom și l-am întâlnit pe Academiei. L-am întrebat dacă vrea să meargă cu mine și am fost bucuros că a primit. Zoream acum antrenamentul, căci vream să plec, cât timpul era favorabil, spre Capetown. Toate încercările din vară eșuaseră și a trebuit să aduc noi transformări Breguet-ului, schimbând rezervorul, care nu putea lua decît 4.000 de kilograme de benzină - cînd eu aveam nevoie, ca să încerc și un record mondial de distanță, de peste 8.000 de kilograme - și aducînd unele modificări terenului de aterizare, zborurile de antrenament erau foarte obositoare mai ales din cauza discuțiilor și a intrigilor de la aerodromul militar, unde îmi aveam adăpostit avionul... Sunt o seamă de aviatori tineri, foarte curajoși și foarte dornici să se distingă cu orice risc- prin biruințe răsunătoare... Din păcate, nu sunt încercați decît arareori, căci, și pentru ca să concurezi la moarte, trebuie, pare-se, protecție. În concursuri internaționale, în raiduri de mare importanță, sunt folosite mai totdeauna cam aceleași elemente, așa cum rolurile se dau la teatru oficial acelorași actori favoriți ai direcției. Din pricina asta mocnesc mari nemulțumiri, iar printre cei mai urîți, în lumea aviatorilor, simt că sunt și eu. Faptul că dispun de un avion al meu, faptul că am utilajul aerodromului la dispoziție, faptul că am libertatea oricărei inițiative îndurerează, ca un memento social, pe cei oropsiți, care nu-și pot oferi, la preț bun de glorie, nici măcar viața.

Plecarea mea spre Capetown a fost anunțată în toate ziarele, fără dezvoltare prea mare gazetărească, dar repetată cu destulă stăruință... Fixasem înțîia dată această plecare la 20 februarie, la 1 noaptea, nădăjduind să ajung în zorii zilei deasupra Mediteranei, să petrec a doua noapte peste Africa și să pot zbura cea de a treia noapte, peste ținuturile necunoscute ale Transvaalului... Cum se obișnuiește, din snobism mai ales, foarte multă lume mondenă și sportivă a ținut să asiste la plecare... O telegramă de la Constantinopol, anunțînd vremea rea, m-a făcut să amîn raidul cu două zile. Deși anunțată la aceeași oră, lumea n-a mai venit în număr mare, avînd aerul că „s-a păcălit o dată”. Exasperat însă, a trebuit să amîn din nou, din cauza unui incident stupid. Indicatorul de turaj, deși din vreme controlat, acum era gripat. Am crezut că am să leșin, așa, de exasperare. Prea era mare ghinionul, prea se amesteca parcă un geniu al răului.

Firește că am început să fiu ironizat de către toți cei care, deși nu plătiseră intrarea, pretindeau spectacolul după program. Furios, am decis că a doua zi voi pleca fără să anunț pe nimeni, la 4 dimineața, ca să nu mă mai plictisească nepoftiții pretențioși. Am dormit toată ziua în ajun (provocându-mi o insomnie cu o noapte înainte) și am venit cu două ore mai devreme să văd dacă mecanicul și inginerul fabricii mi-au pus aparatul la punct. Era un sfârșit de noapte cețos, cu un orizont alburui, cu vagi dungi negre-fumurii... Stele puține, dar reci și strălucitoare. Deși eram încă în iarnă, bătea un vînt cald, dinspre miazăzi. Terenul verde era fără zăpadă, dar ici-colo cam moale, și gîndul că-l voi străbate cu 8.000 de kilograme de benzină mă irita ca o contrazicere cîinoasă. Prin jurul hangarului, pe lîngă gheretele sentinelor, erau mușuroaie de gheață înzăpezită.

N-aș putea spune că nu eram emoționat, dar putea să fie și din cauza acestor preparative de sfârșit de noapte răcoroasă de tot în februarie, care aveau un mister de pornire la atac în zorii zilei. Sau poate că era și neobișnuința de a fi sculat la o oră atît de mică, așa ca un condamnat deșteptat pentru execuție. (Ar fi fost altceva dacă, nedormind, aș fi prelungit o noapte pînă în zori.)

În afară de inginer și vreo trei mecanici, de fratele meu, de un căpitan care reprezenta Aero-Clubul pentru omologare, mai erau sora mea și vreo trei ofițeri piloți. Aeroplanul fusese scos din hangar și adus pînă în lumina lămpii foto-electrice. Globurile electrice din fața hangarelor, din cauza aerului puțin cețos, rece, dădeau o lumină difuzată, reverberată, de parcă iluminau cavouri aliniat. Îmbrăcasem salopeta ca pe niște nădragi pînă la piept, puseseam casca cu ochelarii deasupra și, învățat de incidentul din ajun, căci altfel aveam încredere în mecanic și în inginerul fabricii noastre, am început, dînd tîrcoale păsării mele cu formă de torpilă înaripată net, o verificare personală și amănunțită: jocul elicei, cablurile comenzilor, conductele de benzină și ulei. La ampenaj, profundorul îmi pare înțepenit și tresar, dar respir numai decît: mecanicul îl încearcă în același timp cu mine, însă în sens invers. Benzina era pusă, după indicația mea, în trei rezervoare. Unul între mine și motor, iar două laterale. Printr-o apăsare de pîrghie, în caz de pericol puteau fi desprinse de aparat, ca să evit incendiul sau prăbușirea.

De la o vreme, am băgat de seamă o mașină de piață închisă, izolată de celelalte mașini cu care veniseră cei prezenți, și m-a pătruns deodată

fiorul unei bănuieli... Am ghicit, am văzut cu o putere de dincolo de mine, nu știu, dar am deslușit pe perna din fund ca o arătare, un chip de femeie. Mi-am simțit tot corpul, mișcarea sîngelui în capilare și mi s-a tulburat respirația... Era linia știută a hainei de blană și mai ales gestul mîinii întinse, adus pe rever, în mînușa mușchetar, ca să acopere pieptul. Așa cum numai unii au văzut pe apostol în noaptea fugii, eu singur vedeam și înțelegeam. Venise, fără îndoială, ca să participe cu privirea la preparativele plecării, ca să aibă ultimele clipe... N-am îndrăznit să mă apropii, dar acum era în mine o povară duioasă, care-mi umezea ochii și, deși era mai apăsător, mișcările îmi erau mai vii.

Nu mă îmbrățișez cu nimeni dinadins, de altfel mi se pare și prea teatral. Cînd urc în carlingă, cu salopeta la gît, piciorul îmi lunecă pe treapta de aluminiu. Tresar superstițios și mă îndîrjesc în mine însumi. Aparatele de bord au fost examinate ieri toată ziua, acum mi-arunc ochii doar asupra compasului. Rotesc manșa, apăs cu piciorul palonierul: comenzile răspund. În oglinda rotundă, așezată în dreapta, puțin întoarsă ca la automobile, pot privi cu atenție limuzina de culoare pare-se, neagră. E nucleul viu al cîmpului acesta în sfîrșit de noapte.

- Contact !...

- Contact.

Motorul pornește, pocnește, ies scînteii. Tresar... Turajul e ciudat... Întreb cu privirea pe mecanic. Dar și el asculta încremenit. Înțeleg. Am tras prea repede maneta. Reiau progresiv. Motorul prinde și vrambajul lui înfioară zărilor, ca și vijelia stîrnită de helice. Delegatul Aero-Clubului îmi înmînează carnetul de rută, cu viza plecării.

Mi-arunc din nou o privire în oglindă și fac gestul de înotător, dînd brațele înapoi ca să se ridice calele. Flutur mîna către sora mea, care e cu fața crispată de emoție. Aparatul a pornit și iau direcția în plin vuiet. Tremur tot. Din pricina încărcăturii nu mă pot desprinde. Merg interminabil pe iarbă. Trag furios manșa. Nici un răspuns. Mă cuprinde deznădejdea că nu voi putea decola. Întorc înverșunat, reiau terenul de la capăt și aștept ca avionul să-mi ceară singur să-l decolez. Gata, hangarele cad jos, orizontul se desface... Noroc... Am și pornit spre sud.

Peste cîmp aleargă după mine, ca un cățel după automobil, o mașină deschisă. O recunosc și am un fior care se adaugă la cel al aerului rece. Fac un viraj întins, întorc cu totul cobor în dreptul mașinii puțin și

descriu un cerc larg. Reiau apoi direcția... trag ușor și sigur de manșă, aparatul cabrează întins spre ultima stea.

De acum voi fi singur între cer, pământ și ape, ca porumbelul care a zburat peste pământ după potop. Zi și noapte. Solidaritatea femeii cu mine e ca zborul a două suflete în nesfârșitul lumii. Sunt mulțumit și de o coincidență... Nu-mi închipuisem că are să vie, dar dacă a venit e de o sută de ori mai frumos. Unui tânăr avocat, fost coleg de școală, îi lăsasem sigilat, încă din ajun, testamentul meu făcut în dublu (o copie în caseta de la bancă).

„Las tot ce am, tot ce mi se cuvine, doamnei Maria T. Mănescu. Rog pe părinții mei s-o socotească drept-fiică a lor”...

Vrambajul motorului cutremură toate straturile golului și mă așez ca o sentinelă în post, fără efortări mari de atenție la început, ca să-mi cruț puterile, cu ceafa pe spătarul de piele.

Cînd, m-am întors peste o lună, de la izvoarele Nilului, în cinci-șase etape fără glorie, cu un aparat reparat de mine însumi, între atîtea articolașe, scrisori și depeșe, din inimă unele, atîtea ipocrite, era o telegramă care mi-a transformat tot sufletul într-un surîs neîntrerupt, cîteva zile întregi:

„Nu e nimic, băiat prost, ai să mai încerci o dată.”

Repetam cu voce tare, copilărește, textul telegramei și mereu mă înduioșa ca înfia dată.

Era în cuvintele acestea o familiaritate „oarecare”, dacă vrei, dar o prindeau, cum o prindea orice gest. Avea o eleganță firească, vie, animalică, dacă pot spune asta, care dădea un alt înțeles, sau un surplus de înțeles, cuvintelor și o făcea să-și poată permite orice gest, cît de riscat, orice greșală împotriva presupunerilor elementare de eleganță, căci în loc să piardă, dimpotrivă, aceste abateri îndrăznețe deveneau la ea noi motive de frumusețe. Putea să ridice și să fluture mîna într-un cinematograf ca să cheme o prietenă că a găsit loc, însă avea mîna atît de frumoasă, încît acesta era un gest adevărat de ducese familiară.

Mîncă uneori castane pe stradă, cu o lipsă de cochetărie mondenă desăvîrșită. Ei bine, și asta o prindea. Totuși cred că acest cuvînt nu e poate cel mai îndreptățit. Căci se poate spune că „îl prinde” pe cineva un gest, cînd îl face intenționat și dacă „îl prinde” implică și judecata că „a reușit”. Dar doamna T. numai la examen și la reușită nu se gîndea. Era atît de proporțională, atît de subțire și plină femeiește în același timp,

timp, încît își putea îngădui orice atitudine șezînd pe scaun și nu avea nevoie să stea distinsă ca o nevastă de oficianț. Mai ales între prieteni - căci evita din sensibilitate familiaritatea cu cei străini - ședea la masă sau în fotoliu, sucită, încovoiată, sau, de multe ori, cu capul pe un braț al lui, cu picioarele trecute peste celălalt, de parcă ar fi fost dusă pe brațe. Așa cum o pisică, oricum ar sta, e totdeauna elegantă (fără de poza caracteristică din abecedar care e singura urîță). Cred că o femeie, dacă are ochi inteligenți, dinți albi, mîini subțiri și picioare nervoase, își poate îngădui orice. E un anume soi de bunăvoie elegantă, care e chiar opusul eleganței intenționate și care decurge din principiul superiorității sufletești, așa cum aș fi vrut să lămuresc cînd vorbeam de Miți Mărculeanu și de comediana de la Paris. Acea atenție lăuntrică, acea permanentă tensiune intelectuală a doamnei T. nu numai că o scuteau de poze exterioare, dar îi valorificau orice mișcare, dîndu-i semnificație, cum un luminat interior pune în valoare frumusețea unui vas Galle.

Căci pe cînd Emilia, de pildă, are ceva dintr-o unealtă prost conducătoare de electricitate, sau îți dă totdeauna impresia unei baterii descărcate, din pricina proastei fabricații, doamna T. pare străbătută neconținut de un fluid, care o face excesiv sexuală, chiar în gesturile de obicei inerte la celelalte femei (de pildă, să aștearnă un șervet pe o mescioară, să scrie atent o scrisoare, să privească mirată un tramvai). Cred că acest curent continuu era de fapt gîndire. O gîndire adevărată o simți cum simți pulsul cuiva, sau mai exact, cum ar trebui să constați, atingînd, că un corp e viu, numai din senzația de circulație. Mai că îmi vine să spun lămurit că inteligența se poate descoperi și prin pipăit. Și cum calitățile la nevoie se cunosc, cred că inteligența doamnei T. se vede mai ales în acea grea încercare pentru femei, care e boala. Nimic nu e mai dezgustător decît o femeie proastă, bolnavă... Îți amintește, fără înduplecare, că omul e făcut din mațe. Sunt unele din acestea care vorbesc despre metehnele lor, fără necesitatea unei confidențe măcar... În tren, în tramvai, în vizită... „A, eu sufăr de multă vreme de rinichi.” „Nu mai spune? Și cum vine? că eu am piatră la ficat”... „Nu, la mine e numai bășica... și la ovare, de la o sarcină...” Și dau lămuriri despre aceste beteșuguri, cu o mulțumire de sine, ca de niște performanțe. Mi s-a întîmplat să vorbesc uneori cu doamna T. chiar despre purgativ, firește. Ei bine, nu era nici senzația de „rușine”, stupidă și mahalagească, dar nici vreun fel de publicitate sau aplicație, ca și cînd ar fi fost vorba de

cine știe ce ispravă, așa cum am văzut de atâtea ori. Era ca un fel de intenție-paranteză - ca să zic așa - cu un surîs puțin dezolat.

- Te doare capul? Va trebui să iei un purgativ...

- (Plictisită, cu o strîmbătură comic jalnică): Vai! (Tocmai cînd era bolnavă, inteligența ei era deasupra, delicată, melancolică, de prințesă devenită sclavă.)

Să ne întoarcem de la acel Capetown, neatins, fără noroc pentru mine, la această Emilie cu carnea de gutuie moale, la povestea aceasta pe care puteam să n-o cunosc și totuși o știu eu singur, în toată după-amiaza asta, în tot orașul. Sting țigara și iau un scurt bilet.

Emy, nu pot accepta invitația... E o copilărie propunerea ta.

George

- Valeria spunea că de vreme ce Cobîlcea îl invitase și pe el la masă, dîndu-l drept cumnat... putea să vie... avea să mănînce și el o masă bună la „Giordache”. Îi cerusem doar un lucru, să-și pună un guler curat, că de cînd plecase de la gazetă era într-o mizerie...

Emy, nu te supărarea ieri am plecat și v-am lăsat pe voi la expoziție... Mi-am adus aminte că trebuia să întreb ceva la fotograf. Încă o dată, nu te supăra.

George

Rîde gros, plin, sănătos.

- Era altceva... El nu știuse că se plătește intrarea... Și, cînd s-a cerut taxa, s-a făcut ca varul de alb... Cred că deși ne invitase, crezînd că e gratuit, n-avea bani nici pentru el, necum pentru noi două. A început să bîlbîie, de-ți era milă de el...

Emy, scumpa mea,

Întotdeauna nevoia de a-ți scrie crește în mine ca o voluptate, dar poate că niciodată ca acum. Dăinuie în mine încă frumusețea orelor de aseară, așa cum dăinuie în ghiocul proaspăt vuietul haotic al mării.

Asemenea seri justifică și scuză toate amărăciunile iubirii. Ce împăcare profundă îmi dă surîsul tău așa de cald, când mă privești!

Și trebuie să fie asemenea seri lungi, petrecute împreună, ca să-mi dau seama cât de puțin te cunosc, ca să-ți descopăr noi însușiri.

Niciodată nu ți-am admirat frumusețea mai mult ca aseară, Emy... Nu vorbesc de capul tău, care, ți-am mai spus-o, îmi amintește desăvârșit de Lavinia, fiica lui Tițian, purtînd, în tabloul pe care l-am văzut în singura mea călătorie în străinătate, o tavă cu fructe. O impresie de sănătate trupească și sufletească, de bucurie - luminoasă, bună și sinceră. E totul numai armonie în tine, Emy. Te ascultam aseară și te-aș fi ascultat încă ore întregi. Regăseam în tine, ca la începutul de neuitat al iubirii noastre, inteligența aceea egală, subtilă și liniștit pătrunzătoare ca o mireasmă. Niciodată n-am întîlnit un mai firesc bun-simț, o judecată mai adîncă și așa de frumos domoală. Liniștea ta, cînd povestești, iluminată de surîsul plin, cîstit, cu care sublimezi unele momente, mă face să înțeleg cât de fără pereche ești în această lume cotidiană și meschină în care trăim. Emy, iubirea ta îmi sporește orgoliul de bărbat. Cu cel mai cald și mai recunoscător sărut,

G.D.L.

O întreb surprins, uimit, despre ce e vorba. Surîde larg amuzată.

- Am stat cu el de vorbă, săracu, o seară întreagă. Că știi... uneori... cînd nu era nimeni de față (ca să nu se compromită?) eram drăguță cu el. M-a pus să-i povestesc fel de fel de lucruri. De la Bîrlad. Din teatru. M-asculta ca un copil. Nici nu-i mai venea să plece.

Mi-e cu neputință să cred că scrisoarea lui Lădima e sinceră, că toate acele însușiri erau cu adevărat descoperite. E prea mare deosebirea dintre ele și ceea ce arată Emilia, ca să fie posibil ca un îndrăgostit, fie el și Lădima, să le și creadă, scriindu-le. Socot că el se amăgea, cu oarecare luciditate. Seamănă, într-un anume fel cu Nd., bătrînul care stă de vreo cîțiva ani la noi la țară. E fiul unui fost ministru de prin preajma războiului pentru Independentă. A moștenit o avere frumoasă pe care a pierdut-o la cărți, toată. Chinuit pînă la demență de acest vițiu, după ce a stors de unde a putut și cît a putut, făcînd datorii rușinoase, a rămas muritor de foame, prin cafenele, la bătrînețe. Acum vreo zece ani, tata, făcîndu-i-se milă de el, i-a spus să vie la una din moșiile noastre și să rămîie acolo. Are cel puțin casă și masă, fără grijă. Ca întotdeauna și

acum simte nevoia să joace, dar vechilul și alți câțiva mai răsăriți de pe acolo nu vor să joace cărți cu el fiindcă n-are parale. Cum face însă rost de bani, de la mine sau de la prieteni, întâmplător, aleargă să-și caute parteneri. Aceștia, știindu-i patima, se lasă greu, spunându-i acum că ei nu au parale. Până în cele din urmă tot el le împrumută banii de joc, numai și numai să poată juca. Dar la sfârșit rămîne fără nimic, căci ei dacă pierd îi împrumută din nou întruna, dacă dimpotrivă câștigă, nu-i dau înapoi decît datoria, dar lui nu-i împrumută niciodată nimic. Multă vreme am crezut că experiența asta, măcar în zilele cînd o încearcă, trebuie să-l dezguste definitiv de asemenea tovarăși de joc. Totuși nu... Mi-a spus-o singur. E mulțumit că a jucat chiar și așa.

Ceva din această mulțumire e și în scrisoarea asta a lui Ladima, care, pătimaș, împrumută însuși Emiliei tot ceea ce-i trebuie ca s-o poată iubi și o iubește anume, pentru ceea ce i-a împrumutat chiar el.

Emy, sunt neliniștit... Lenuța îmi spune că ea treia zi cînd n-ai coborît din pat... Trebuie să faci să te vadă neapărat un doctor. E îngrozitor... Trei zile am lipsit și eu, și trebuia la întoarcere să mi se întîmple ceva...

Vin mîine cu un doctor prieten să te vad.

George

Întorc întrebător capul spre ea, căci tristețea din mine e tot o apă cu durerea omului acesta.

- Era un raclaj și, din cauza lui, o infecție care m-a ținut în pat aproape o lună... de două ori am crezut că mor... M-am opus, cred și eu, să vie doctorul lui, să afle ce am... Cobîlcea, care la început îmi dăduse bani pentru operație, cînd a văzut că s-au cam încurcat lucrurile, n-a mai dat nici un semn de viață... Gheorghidiu nici el, deși i-am trimis o scrisoare. În fiecare zi se ducea Valeria cu cîte o scrisoare, ca să aducă bani, dar mai totdeauna era degeaba... Bărbații sunt scîrboși... Cînd ești bolnavă, nu exiști pentru ei.

Ea a deprins ritmul meu sufletesc, s-a angrenat povestirii înseși, de aceea îmi dă toate explicațiile firesc și ca o confidență simplă.

Emy,

Am înțeles aseară, dintr-un gest al Valeriei, că o duceți puțin cam greu, că boala asta cade prost. Sunt sărac, Emy, și sufăr îngrozitor că la vîrsta mea nu sunt în stare să fiu de nici un folos femeii iubite, care suferă atît cît suferi... Ieri, după ce aplecat doctorul, a cărui privire am pîndit-o, ca un cîine ochii stăpînului, încercînd să ghicesc în ei, am rămas multă vreme sfîrșit de oboseală și pustiu sufletește, în sufragerie... Mi-e silă de mine, Emy... Să văd cît de greu izbutește Valeria să facă față pentru medicamente, pentru hrana zilnică și să nu pot nimic! Mai ales că am și eu necazuri... Am fost recunoscător ieri proprietarului care n-a mai insistat... Ce să fac?

George

P.S. Îți trimit, ca să-ți mai treacă timpul, cum stai așa în pat, vreo două cărți de citit. Îți trimit și Cugetul unde am o poezie.²⁶

²⁶ E în numărul de pe martie al *Cugetului*.

SAMARCANDA

Muntele sticlos din fund e la trei nopți
Depărtare cu privirea. Șahi răscopți
Plîng ce-a fost cu ochii scoși. Oigurii mei
Cresc în vaduri, văile vuiesc de ei.

Merg spre turnul nalt, cît norii albi de grindeni,
Margini nu se știu, priveliștea n-are,
Țările vecine-l văd de pretutindeni,
Caravanseraiuri fumegă-n hotare.

Sus pe munți spînzurători cît cerul gol
Cheamă trecătorii șuierînd domol.
Muște cît găinile rotesc. Leproșii
Vămuiesc chervanele, aprind chiparoșii.

Curcubeul peste Asia întreagă
Cheamă-nțelepciunea voastră să aleagă.
Iată flăcări, stele, luminează albastre,
Nașterea pe scurt a seminției noastre.

Bajazet fnchis cu amintirea-n cușcă
Gratiile ca zăbalele își mușcă.
Hoarda, hoarda mea de aur peste tot.
Prapur cu minciună, cepeleag despot.

- Cum îți spun, am suferit foarte mult, că din toți bărbații care-i vedeam mereu, cît am fost bolnavă, unul n-a mai dat pe la mine... Ladima sta toată ziua pe lîngă casă, mereu speriat de orice paloare a mea... Uneori mă plictisea cu tot felul de întrebări prostești... Emy, cum te mai simți?... Emy, ia cutare... e foarte bun pentru apendicită... Că-i spuseseam că am apendicită... și fetele care știau ce am - ele veneau, sărachele - rîdeau să se prăpădească atunci cînd el da zor cu apendicita. Ești de vină, Emy, cînd ai fost la masă la unchiul tău, cu siguranță că ai

P.S. Am avut foarte adesea, lungi și nervoase discuții cu Ladima, la redacție, la S.S.R. sau la cafenea despre poezie. Disprețului meu, de altfel numai verbal, pentru această falacioasă preocupare, el îi opunea un dispreț de mag pentru orice altă formă literară decît poezia, în acest sens, după cîte am înțeles, folosea el expresia „poezia pură”, voind adică să însemne cu ea anume opera acelor poeți care n-au scris și nu vor scrie niciodată nici teatru, nici romane, nici critică, genuri, după Ladima, vulgare. El concepea structura sufletească a poetului ca o deosebire de speță, nu ca o simplă polaritate. Creatorul de poezie e un profet, un iluminat, e construit altfel decît ceilalți oameni, are simțuri în plus și darul de a transforma orice atinge. Pentru el frumusețea, tradusă prin muzicalitate, era un rit, îndeplinea un oficiu esoteric. Ironiilor mele pe care le găsea „lipsite de înțelegere”, le opunea esența imaterialității lui.

Îl indignau poeziile cu înțeles curent, cu „morală” sau chiar cele cu un tîlc oarecare.

- Atunci ești partizanul „poeziei pure”, așa cum o înțelege abatele Bremond, ca o pură incantație muzicală, indiferentă față de conținutul material al vorbelor, prețuind numai unicitatea lor formală, încercam eu să-l determin să-și formuleze sentimentul interior al ordinii lui poetice.

Spre surprinderea mea, protesta cu îndrîjire:

- Nici vorbă, nici vorbă! Abatele e un rătăcit, un impostor. Nu există o poezie pur formală. E o aberație. Poezia trebuie să aibă un conținut, trebuie să exprime ceva.

- Dar atunci nu e poezie normală, „impură”, ca să zic așa? Ridica brațele nervos și indignat de cursa pe care i-o întindeam:

- Nu, nu, nu...înțelegel!... Ceea ce e normal nu poate fi poezie.

- Atunci ești întocmai de părerea suprarealistului Andre Breton, care socotea că poezia are ca obiect subconștientul, exprimat mai bine în incoherența paralizicilor generali, frenetici, a căror modalitate suprarealistă caută s-o realizeze cu oarecare pietate.

Ladima se îmbufna și declara că nu mai discută cu mine, că sunt iremediabil neînțelegător. Mă prefăceam uimit.

- N-ai spus singur că poezia trebuie să exprime anormalul?

- Da... Nu însă orice anormal... Nu mai sunt și alte stări, supranormale?

- În sensul acesta, un fizician de geniu e și el supranormal... îi înglobezi activitatea în poezia pură? Hotărît, indignat, mișca brațele ca niște vîsle.

- Nu...

- Atunci?

mîncat ceva cu sîmburi. Nebunele alea rîdeau cu lacrimi, ținîndu-se de burtă.

M-am dus ieri la cine ți-am spus, să vînd cinci foiletoane, pe care le-am scris... N-a vrut să-mi plătească înainte decît pe unul. A spus că după apariție... Mai încerc și la Adevărul... Am vorbit cu dr. Nicolaevici-El crede că se poate.

- Zău, săracu', avea inimă bună și noi rîdeam ca proastele. Tot Valeria a avut dreptate. Într-o seară, mai de mult, cînd avea și el bani, Gina ar fi vrut să mergem undeva să supăm și aștepta ca el să ne invite, că fusesem împreună la cinematograful. El însă nu ne-a invitat și atunci Gina ne-a spus nouă că zgîrcit trebuie să mai fie. Dar Valeria ne-a certat rău: „Ia mai tăceți din gură cu asta. Fiecare își știe mai bine socotelile lui decît i le știu ceilalți... Nu e bine să judeci pe nimeni”.

După o lungă pauză, cu emoție, aproape:

- Dar visul? Conveneam numaidecît, nu fără ipocrizie:

- Acum te înțeleg. Ești un adept al onirismului... E un punct de vedere care se poate susține. Oniricul și orficul au fost delimitate de multă vreme ca perimetre ale poeziei... Dar atunci revii la lipsa de conținut. Visul și muzicalul sunt pură incoerență

Mă privea cu o adevărată oroare, și explica domol:

- Nu... Nu... Nici chiar așa... și căutînd mereu: Există indivizi care au anumite vise, un fel de realitate transfigurată. Ca viziunea unei supralumi... Nu știu dacă e construită numai din elemente din realitatea normală, sau e viziunea unui alt plan de existență. E un peisaj deformat, dar nu într-un mod vulgar, ca într-un vis de pensionar care a mîncat mult, ci după un potențial superior, care este de esența poetului.

- Dă-mi un nume de astfel de poet, pe care-l socoti apropiat de dumneata.

- De ce nu? Gerard de Nerval, Edgar Pol, Baudelaire, Huysmans, în proza lui.

- Da... pare-se că ne apropiem...

- Am să-ți citez o strofă din Gerard de Nerval, care e, dacă vrei, semnul sub care stă destinul versurilor mele:

*Je suis le ténébreux, le veuf, l'inconsolé,
Le prince d'Aquitaine à la tour abolie.
Ma seule étoile est morte. Et mon luth constellé
Porte le soleil noir de la mélancolie.*

- Da... În sfîrșit, ne apropiem... E întrebarea dacă e realizat în operă. Așteptăm volumul promis de vreo zece ani... Poeziile dumitale sunt prea risipite prin reviste.

- Nu știu dacă-l voi publica nici zece ani de aci încolo.

Și ai să vezi că, săracu', tot a găsit bani.

Emy, uite aci alăturat 5.000 de lei... ți-i trimit mai devreme, căci eu mă duc să fac corectura la foileton și nu mai e timp - Țin să știi de ei cu un sfert de ora mai devreme - Nici nu-ți trece prin cap de unde-i am. Încercasem în zece locuri să obțin un gir pe o poliță - A fost imposibil... Sub pretexte caraghioase: că „din principiu nu girez” - sau că „am avut odată un conflict” și altele, n-a fost unul dintre amicii cu semnătură să nu mă refuze. Când, ieri, l-am întâlnit mergînd pe jos, pe Calea Victoriei, pe Nae Gheorghidiu: de zece ori m-am luat după el și de zece ori am renunțat, convins că mă refuză... La un moment dat, s-a întâlnit cu o doamnă cu care a stat în loc, mai sus de Biserica Albă, poate un sfert de oră... Dacă nu aș fi venit pînă acolo, aș fi renunțat. Parcă aveam tetanos, așa eram de încordat și nehotărît totuși... În fața porții lui, după ce am traversat, ca să am aerul că vin din față și că ne întâlnim întîmplător, l-am salutat. Am spus că vreau să-l rog să-mi facă un serviciu și i-am arătat ce vreau... N-a spus nici da, nici ba, la început... Pe urmă m-a întrebat ce mai lucrez și dacă l-am mai văzut pe I. Pillat... Mi-a arătat că el se teme de o nouă prăbușire a leului. Dezolat aproape, i-am amintit sfios: „Domnule Gheorghidiu, dacă mi-ați da girul d-voastră... mi-ați face un enorm serviciu...” A răspuns distrat, cu două degete în buzunarul vestei ca de obicei, că ar fi o adevărată nenorocire dacă tulburările antisemite continuă. Nu mai știam ce să cred. Peste vreo zece minute, i-am amintit iar... Si am rămas uimit cînd în modul cel mai firesc, ca o paranteză, mi-a spus: „Sigur, dragă, cada... Se poate... Ai poliță? Bun. Ai completat-o? Ei, bun.” Erăm tot dezorientat. „Să merg înăuntru s-o semnați?” „De ce? E de prisos. Du-te colo, reazem-o de fereastră și trage-i o semnătură pe dos cu numele meu... La ce bancă o scontezi? 5000? Ce te miri așa - N-ai de gînd s-o scoți? Atunci ce-ți pasă?... Semnează acolo cum o fi... Gheorghidiu și pace... La revedere - Du-te, cred, mai bine la Banca Industrială cu care lucrez eu...”

L-am semnat... M-am dus, am dat polița și în zece minute am luat banii. Emy... În zece minute... mi-a venit rău... Duceam un petec de hîrtie și, pentru că era semnată N. Gheorghidiu - luam în buzunar cinci hîrtii mari de cîte o mie... Așteptînd, am văzut cum cărau acolo, în cuștile sălii mari, coșulețe și coșuri chiar, cu teancuri de mii de lei.

Ceea ce arată, pînă la uimire și dezolare, cît de complicat este sistemul acesta al relativităților în iubire e că în acest timp eu îl invidiam cu emoție și admirație pe Ladima, care în vremea aceea se ducea foarte des după-amiază să ia o cafea și să citească reviste la „Arta decorativă”. Cînd îl întâlneam venind de acolo, eu, căruia acest lucru îi era imposibil ca unui condamnat, aveam impresia că el mai păstrează pe haine un soi de polen sufletesc. De citit, citeam și eu, acum mai mult ca oricînd și cu un neîntîlnit soi de înverșunare, căutînd mereu asemănări, cum caută unii bolnavi care nu știu gînguri ce au în cărțile de medicină, simptome asemănătoare cu ale lor. Și ceea ce mă impresiona cu deosebire nu erau analogiile de situație și potrivirile de caracter, oarecum prea tari, prea reliefate care nu-mi spuneau mare lucru, cît un anumit soi de corespondențe în sensibilitate, care mă înfiorau cînd le descopream. Este uimitor cît de mult seamănă, în reacțiile simțirii lor, doi oameni care se iubesc, oricît ar părea că au caracter diferite. (Dar poate că au același caracter și de aceea iubesc adevărat?) Determinismul psihologic e atît de mare, încît cu toată iluzia deosebirilor de structură, sunt incidente de asemănare, amănunte care te îngheață. Ca pe drumuri diferite să ajungi în același punct, îți dă emoția pe care o încearcă cel care, în pădure, vede că ori în ce direcție ar merge drept înainte ajunge mereu de unde a plecat. Și cu cît e mai mare finețea și caracterul de nuanță al întîlnirilor, cu atît nedumerirea din noi răsună mai interior. Că lucrînd fără să știe unul de altul. Boyle și Mariotte descoperă în același timp aceeași lege, a gazelor, sau că Newton și Leibniz, mereu fără să știe unul de altul, au descoperit fiecare calculul diferențial, e mai puțin impresionant decît să afli faptul că doi oameni încearcă aceleași simptome psihologice din pricina aceleași boli fizice, în senzații pe care le cred de neexperimentat, indicibil personale. De aci vine prestigiul imens al doctorului care știe să întrebe pe un bolnav nu despre simptomele puternice, ci despre impresii crezute pur subiective. Nu despre durerea „în dreapta”, despre crampe sau despre junghiul din piept și tuse, ci despre cele care trebuie, traduc senzații, crezute cu neputință de întîlnit la altcineva. Nu-i așa că uneori ai impresia unui miros de cîrpă arsă?... Nu ai adesea senzații că pleoapele sunt de carton? Simți nevoia să te întînzi? Îți face rău carnea cu fibre mari și dimpotrivă plăcere cea cu fibre scurte, dese?

Adică dintre cele care-ți par, implică la medic sagacitate și deci cunoaștere profundă.

La fel te câștigă prin pătrunderea lui nu autorul care prezintă în carte cazuri și caractere groase, cam unanim cunoscute, ci anumite nuanțe considerate aproape secrete, care sunt însă cu atât mai revelatoare, căci garantează ele singure și pentru adevărurile generale de suprafață.

Uimirea cea mare, înspăimântătoare uneori, e să descoperi cât de total seamănă între ei oamenii prin ce au mai subtil și mai secret, când se cred așa de diferiți ca aspect.

Cam prin martie am aflat de la Ladima, pe care l-am întâlnit venind într-o după-amiază de la „Arta decorativă”, de oarecare dificultăți cu care lupta doamna T. și care se putea sfârși într-un mod aproape dezastruos pentru ea. Dar mai întâi ar trebui poate să

spun cum a devenit proprietară, asociată, a acestui magazin, căci e în legătură cu câteva întâmplări.

După divorț, din pricina prăbușirilor valutare, care reduceau toată averea părintească la casa din Cîmpulung și la câteva petece de livadă, doamna T. a trecut prin clipe foarte grele. Când mai târziu i se spunea, în glumă firește, că este o excelentă negustoriță, răspundea ades pe gânduri: „De câte josnicii mă scutește asta”.

Mie mi-a povestit cât de silă i-a fost de ea însăși, când la vreun an după divorț, locuia la o prietenă și nu se hrănea decît cu cîte două ouă la pahar pe zi: „Mi se scîlciseră pantofii și-mi ardeau ciorapii de atîta purtat, nu puteam să mă spăl în fiecare zi ca lumea ca să nu deranjez prea mult pe prietena care mă găzduise. Devenisem acră, de dezgust trezit, de umilințe înghițite și neajunsuri”. Pe vremea aceea a încercat că între dactilografă la birourile din capitală ale fabricii noastre (am aflat mai târziu), dar după trei luni Gheorghidiu a dat-o afară... probabil înșelat în așteptări. Mi-a spus cineva că era urîtă pe vremea aceea și prost îmbrăcată. După ce a încercat vreo două bănci, ca dactilografă, i-a venit ideea care a salvat-o. Pe Calea Victoriei, o doamnă bătrînă, dar de familie bună, ținea un magazin de mobilier și obiecte naționale... Firește, pirogravura și țesăturile sătești erau principalele mărfuri ale prăvăliei care mergea acum prost. Doamna T., care trăise doi ani aproape la Berlin, unde arta modernă făcuse începuturi puternice, și care păstra legături frumoase cu casele de acolo, căci fostul ei bărbat, fiind inginer al unei fabrici de tractoare, frecventa mult industria, s-a gîndit să folosească această împrejurare.

S-a adresat bătrânei doamne, propunându-i să facă amîndouă tovărășie. Una aducea magazinul cu chiria plătită, alta un transport de marfă modernă și serviciul de „directoare”. Cu puținii bani pe care i-a obținut de acasă, cu bunăvoința prietenilor de la Berlin, i s-au dat o seamă de obiecte de artă în comision. La început o garnitură de birou, de nuc placat cu lac modern cafeniu, alt birou cu plăci groase de stejar sprijinite pe alte două plăci ca un paralelipiped culcat. Etajere mici, asimetrice, scăzînd ca treptele, capricios... biblioteci cubice, de arțar placat și lăcuit, tot cu rafturi asimetrice... pe urmă lămpi ca zarurile mari, mate, și nu mai știu ce statuete, subțiate, stilizate.

Succesul a fost neîntîrziat și-au primit comenzi mai ales pentru bănci. Cum doamna T. cunoștea o mulțime de reviste de artă, peste puțin timp au renunțat complet la pirogravură și țesături naționale, introducînd noul stil cubist. Au botezat magazinul: „La Arta decorativă”. (E drept că au început cam în același timp cu un pictor modernist).

Mai tîrziu, din pricină că transportul costa foarte scump și mai ales se sporise vama, doamna T. a adus un specialist din Germania, pentru preparatul placajului de lemn; i-a dat ca ajutoare cîțiva lucrători de la Tîrgu-Mureș și au instalat pe Șoseaua Iancului un atelier de mobilă și obiecte moderne.

Ore întregi ea studia retrasă în nișa care semăna cu un birou al magazinului, și pe urmă, fie că indica direct modelul, fie că făcea schițe proprii, căci învățase admirabil desenul, dădea în fiecare zi, timp de o oră sau două, indicații șefului de atelier. De altfel, nimic nu se întîmpla în magazin și atelier fără știrea ei... Cînd era invitată se scuza, și la mirarea celorlalți adăuga, surîzînd cu amărăciune: „E mai bine totuși decît dactilografă...”

Acum avea cele mai diverse modele și realizări, pe principalul dispariției oricărui ornament înflorat, și al geometriei chiar în asimetrie, căci luxul sta numai în prepararea și calitatea lemnului.

Paturi-divane joase, cu o singură tablă la căpătîi, plecată, fără nici un fel de zorzoane, alte paturi-divane, cu niște lăzi geometrice la un capăt, pe care se putea pune vase moderne și statuete stilizate, iar înăuntru așternutul. Fotolii ca niște cuburi scobite liniar, sau scaune simple ca acelea țărănești, dar din lemn placat, dădeau o impresie de lux nou. Un paralelipiped, pe el o placă mare pătrată, era o masă de sufragerie. Lămpi-sfeșnice de birou, făcute din arcuri negre simplu, sau lămpi de

tavan, în loc de lustre, cu niște cutii de sticlă mari, mate. Covoare colorate împărțite geometric și asimetric, împreună cu draperii de culoare întregeau totul.

Cam în vremea asta am cunoscut-o eu. Hotărâsem să-mi montez o garsonieră și, cum nu știam ce îmi trebuie, am intrat așa, la întâmplare, la „Arat decorativă”, atras de vitrină. Am fost întâmpinat de o vânzătoare simpatică. Purta ușor o rochie neagră, serj, cu o floare de piele, neagră, de asemeni, la piept, în stînga. Figura era prea pronunțată în trăsături, ca de băiat, cu ochii destul de mari, dar cam apropiați... Mai târziu numai am văzut că sunt viu colorați. I-am explicat ce vreau și mi-a dat sfaturi cu un aer atît de detașat, atît de indiferent față de vânzare sau cumpărare, că m-a convins... Se înțelege că și asta e o tehnică negustorească mult mai fină și mai abilă decît lauda deșănțată și puerilă a mărfii, în principiu. M-a întrebat cîte camere sunt, ce formă are garsoniera, ce culoare au tapetele, cîte ferestre etc. Și cred că am spus o mulțime de prostii, căci nu prea știam ce vreau. Și nu înțelegea nimic. Nedumerit și simțind nevoia să fac o glumă...

- Nu rămîne decît să veniți s-o vedeți.

Se așezase cu coatele pe o vitrină, aducînd umerii cam prea rotunzi, ca merele, legați în arc la spate, încovoiați în față, căci rochia deschisă sus, în elipsă, descoperea cînd pe unul, cînd pe celălalt.

- Nu văd de ce n-aș trimite un maestru în locul meu, dar nu văd iarăși, dacă ți-neți să vin, de ce n-aș veni... Și zîmbea cu o amabilitate de vecină, parcă, atît de îndepărtat și indiferent, că nu știam ce să cred.

Îi priveam mîinile subțiri, nervoase, care nici un moment nu stau în loc, și contrastau astfel cu imobilitatea limpede și cu absența ochilor.

- Domnișoară, îmi este imposibil să știu ce vreau. Spun sincer... Dar uite, dacă ești bună, spune-mi, suma de 200 de mii de lei, cît vreau eu să cheltuiesc, ajunge pentru ca să-mi mobilezi trei camere? Uite, asta e cheia apartamentului... care e într-o casă nouă și e gol. Îl poți vizita, poți hotărî mobila cum crezi dumneata că e mai bine... După vitrină, văd că în orice caz te pricepi mai bine ca mine... La 22 aprilie vreau cheia și apartamentul... Te previn, domnișoară, că la nota dumitale voi face o reducere de 20 la sută.

M-a privit foarte mirată, măsurîndu-mă cu capul întors, lung, spre mine.

- Da, desigur că da...

- Atunci... Și nedumerită...
- În sfârșit... dacă dumneata vrei așa...
- De ce nu? Tot acolo ajung... A mai șovăit puțin.
- Da... vreau să spun... știi... se obicinuiește un așa-numit acot?...
Cred că l-a cerut pentru că în prima clipă i-am părut neserios.

- A, da... N-am însă bani la mine...

- Nu face nimic. Veți trimite suma de 50.000 de lei, în cazul acesta, după-masă sau mâine. „Bună negustorie”, mi-am spus.

- Aveți vreo preferință?

- !?

- Spuneți-mi cel puțin ocupația? îmi îngăduiți să întreb, nu?

- Sunt secretar de legație în Ministerul de Externe. În prag i-am repetat:

- În seara de 22 aprilie dorm la mine acasă. Nu?

Cum aş putea să-ți descriu bucuria pe care am simțit-o întrînd în noua mea locuință... Era și ceva din plăcerea cu care pui înflă oară un rînd de haine, dar era de vină și frumusețea locuinței.

După-amiaza era cu soare proaspăt de april, cald, cu razele foarte lungi, parcă umede și, nu știu cum să-ți spun, mai grele decît de obicei, cînd am trecut pe acolo. Dar servitoarea, angajată de harnica mea furnizoare, nu m-a lăsat să intru, „că așa a spus domnișoara”. Este caraghios, însă de-abia așteptam să văd cum e, așa cum îți dai seama că e caraghios să aștepti să vezi dacă ți-au reușit niște fotografii, dar tot aștepti cu nerăbdare.

Trebuia să mă duc la club, la o partidă de bridge și nu m-am dus. Azi mă gîndesc de ce puțin depind înțîmplările esențiale din viața noastră. Am pornit-o cu „rabla” spre Șosea... Aș fi vrut să fac o plimbare de o oră pînă la Ploiești, lunecînd ușor, numai ca să simt pe ochi, în jurul gîtului, pe mîini, prospețimea care adia a primăverii. Dar de la aerodrom gropile îți tăiau orice poftă de viteză și de îngîndurare la volan.

M-am întors pe la 8 jumătate... Se înserase... Vestiarul nu era gata, n-avea nici măcar cuier și am trîntit pălăria pe parchet, așa copilărește, ca să fac tot ritualul... Din vestiar o ușă, în față, da în birou, iar alta, mascată, în stînga, da într-un hol mic... Mi-a deschis ea însăși cînd am sunat și, emoționat, am intrat în birou... Dădea o impresie de întunecare geometrică intimă. Îl tapetase cu un fel de sac fumuriu. În loc de birou propriu-zis, o masă foarte lungă, fără sertare, ca o blană groasă, de stejar

lăcuit afumat... În spate, trona un fel de casă de bani, de stejar lăcuit, cu o ușa groasă, nu cu sertare... Peretele opus era ocupat de un divan-colțar, lung și îngust, deasupra cu raft de cărți, în lături cu etajere subțiri, tot pentru cărți sau vase de flori. Un alt cușăraș lăcuit pentru licheururi, o masă din trei blăni, două întretăiate și acoperite cu alta pătrată în mijloc. Fotolii mici, cubice. Pe jos un covor de o singură culoare, cafenie-verzuie, ca și stofa divanului, ca și draperiile.

- Aci ai să-ți primești prietenii. Aci, nu în dormitor, și surîdea... Un birou mare, fără sertare, că nu ești profesor. Dosarele diplomatice, te întorci și le pui în dulapul acesta masiv. Prietenii dumitale vor vrea să stea comod... de aceea divanul lung... N-am pus jilțuri adânci, ci jumătăți numai, în jurul acestei mese de licheururi, și arătându-mi dulăpiorul: acolo păstrezi sticlele de băuturi. Raftul acesta, jos, e mai puțin pentru cărți, mai mult pentru bibelouri. Cubul acesta e lampa de birou... Lângă divan sunt alte două mai mici cu abajur de hîrtie pergamentată.

Ceea ce mă încînta era simplitatea geometrică, fumuriul acela lăcuit pe care luneca privirea... impresia de confort și strict necesar, în cel mai real lux. Trecînd ușa subțire:

- Cu holul ăsta mic era mai greu, că are prea multe uși... Noroc că trei din ele sunt mai spre capătul acesta. Am pus și aci un divan larg de tot de forma locului și taburete, cuburile astea, cu aceeași pînză ripsată, căci am impresia că nu vei primi vizite solemne și oficiale, ci vor fi prieteni care vor să stea tolăniți. Cînd îți vine în birou cineva cu care ai de vorbit mai important, ei pot trece aci. Mescioara asta joasă e pentru lampă, ceașca de ceai, cafea, dar poate sluji și ca etajeră de cărți și bibelouri. Dar știi că îți trebuiesc tablouri? O mescioară pătrată, uite, dacă ei fumează, sau beau cafele. Am pus dormitorul acolo, ca să fie mai ferit. Intri și de aci din hol, dar mai are dacă vrei o ieșire, sau o intrare, căci prin baie comunică foarte comod cu sufrageria, iar de acolo, cu scara de serviciu. A întregit surîzînd: Dar e păcat că și ieșirea din fund e tot prin gangul de la intrare. Holul era albastru ca sineala.

Dormitorul, dominat de fumuriu lăcuit și de auriu, căci și tapetul era cu pătrate de culoarea paiului degradat, avea un pat-divan mare foarte jos, sprijinit pe picioare mici, ca un scaun, scurte și drepte. Pe el o mare cuvertură de catifea păroasă, aurie, jos un puf, cît o roată, de rips albastru. Un dulap care abia îmi venea pînă la piept, dar gros, cu uși laterale, era între căpățiul patului și peretele din fund.

- Să-ți încapă hainele bărbătești, lateral. La noi, cu rochiile înguste e mai ușor. Deși pare bloc cu patul, se detașează însă ca să se poată curăța ușor. Deasupra e suprafața lăcuită, cât o masă de mare, poți pune lampa, cărți, bibelouri, orice vrei.

Opus dulapului era o oglindă mare dreptunghiulară, cu o monogramă de metal negru în stînga, așezată deasupra unei lăzi de arțar lăcuit, lungă și joasă.

- Mobila asta nedefinită e un fel de cuier dacă vrei, de atîrnat seara hainele, căci nu mai sunt scaune cu spătar pentru haine, ori de pus obiectele pe el.

Mai erau două fotolii joase, largi, cu spate de divan și cu răzămătoare laterale de nuc lăcuit, arcuite pînă în podea, comode, cu duble perne de mătase înflorată, albastre de tot.

În colțul liber dinspre fereastră, îmi cumpărase, cu o amuzantă competență, aparate de gimnastică de cameră, vîsle și minge de box.

Am trecut apoi în sufragerie prin baie, pe care o lăsase montată cum a fost, adăugase numai o etajeră de sticlă și nichel, în fața unei oglinzi mari de cristal. Sufrageria, cu tapete ca nisipul, avea un dulap scăzut și lung cât peretele, iar în fața lui o masă lungă...

- Dacă ai prieteni, ori o așezi în mijloc, ori o transformi în galantar cu gustări... Cînd mănînci singur acasă, ai masa asta pătrată, din mijloc. Ți-am pus scaune înalte țărănești, ca formă, dar modernizate. Ușa astălaltă dă în hol, adică e aproape lipită cu ușa biroului, deci cînd le deschizi pe amîndouă, musafirii dumitale pot avea biroul, holul și sufrageria la dispoziție, lăsîndu-ți odaia de dormit în pace. De aceea i-am pus și o perdea groasă de stofă... Știi, uneori e bine să nu știe camera din stînga ce face camera din dreapta. Mai lipsesc, firește, multe lucruri... Tablouri... bibelouri... Poate un aparat de radio, patefon, telefonul, pentru ca locurile să devină confortabile pentru dumneata.

Treceam amețit dintr-o cameră într-alta... Azi, mobila cubistă s-a generalizat și nu mai face impresie, dar acum patru ani nu erau în București decît extrem de puține locuințe mobilate astfel. Abia dacă începuseră unele bănci. Mie îmi place nespus de mult și cred că e îndreptățită această preferință a mea... La o masă oficioasă, cînd eram la legația de la Paris, numaidecît după război, se discuta despre epoca noastră... Pe drept cuvînt, un invitat francez spunea că e o epocă mare, căci are în ea războiul mondial cu întîmplările și forțele manifestate în el.

Un scriitor tânăr, de la secția de propagandă a Ministerului de Externe francez, susținea însă, dimpotrivă, că e o epocă de imitație și crasă vulgaritate.

„O epocă fără stil - spunea el atunci, în 1919 - o epocă fără spirit de invenție în artă. Nu vezi, casele noastre mari practică stilul vechiturilor? Resturi: Louis XIV, Louis XV, Louis XVI, Empire etc, cumpărate scump la licitație, ceea ce e o rușine. Obiectele uzuale n-au nici o formă, sunt degenerate din modelele vechi, casele imită tot arhitectura Renașterii, a barocului, a rococoului.” „În schimb - a întregit cineva ironic - avem revoluția în artă: cubismul”, și toți au început să râdă. Mi se pare însă, dacă mi-e permis și mie, un profan, să am păreri în această privință, că dacă acest cubism e poate caraghios când desenează capete din triunghiuri diferit colorate sau alte năzbîtii, nu se poate însă tăgădui că în arta decorativă (căci e singura artă care se schimbă de la epocă la epocă, pentru că Shakespeare și Racine rămîn permanent valabili), adică în arhitectură și mobilier, cubismul a creat „stilul epocii”, cum se va zice probabil mai târziu, dîndu-ne semnul deosebitor de alte timpuri, și deci chiar titlul de noblete pe care îl cerea tînărul scriitor încă din 1919.

Dacă o fi așa, dacă n-o fi așa, eu tot eram plin de bucurie.

- Domnișoară, trebuie să bem neapărat un pahar de vin pentru inaugurarea locuinței mele. Și pe urmă, zăpăcit: Dar mai întîi s-o plătesc.

A zîmbit.

- Da, dacă vrei și asta,... nota... este pe birou... Păstrează-o astă-seară, verific-o... Mîine e Sf. Gheorghe. Treci vineri pe la magazin.

- Da, vineri... Te rog mult însă, domnișoară, să bei cu mine un pahar de vin.

A aprobat, cu un surîs nedecis, cu o ridicare nedumerită a brațelor. Scriam un bilet ca să trimit servitoarea la club, să-mi aducă un *menu* și cîteva sticle de șampanie. Citea peste umăr și m-a întrerupt.

- Dar bine, ăsta e un banchet întreg...

- Un simplu dineu, *menu-ul* clubului. A privit surîzînd, răsfătat.

- Știi ce? E obișnuită șampania pentru inaugurări... Eu însă prefer un vin franțuzesc, cu condiția să nu fie „Bordeaux”... Eventual un „Hermitage” roșu, sau un „Château-neuf-du-Pape”, Nu?

Am privit-o, mirat de preferințele atît de precise și oarecum savante. Mi-a cerut apoi lista și a tăiat tot ce cerusem, scriind: șuncă slabă sau pui rece, brînză albă sau șvaițer cel mult...

- Un Rocquefort?...

- E dezgustător...

O priveam mirat, căci femeile preferă mâncărurile și mirosurile complicate. A scris singură abia descifrabil.

- O cutie de compot de caise... „Știrbey”, căci prăjiturile nu merg cu „Bourgogne”, și a subliniat marca. Toate acestea se mai pot lua de la băcănia de sub „Athenee Palace”, inclusiv vinul.

Acum venea, firește, bucuria de a mânca în garsoniera mea, despre care în oraș se vorbea cu anticipație, căci anunțasem că mă mut de acasă. Nu avusesem pînă atunci decît o cameră mobilată, bună cînd întîrziem prea mult în oraș.

Parcă eram un copil care se juca de-a menajul...

Și uite nici azi nu-mi dau bine seama, dar cred că dacă mi-a plăcut s-o rețin la masă, a fost, nu ca femeie, cît ca parte integrantă a acestui moment nou pentru mine... Era așa de potrivită acestui interior aranjat de ea, încît mi se părea că dacă o să plece, are să plece sufletul casei. Mă gîndeam, mai tîrziu, îndurerat, dacă nu cumva, mobilînd atîtea case, ea nu va mai fi făcut cumva parte integrantă și pentru alți beneficiari... Știm vreodată?

Culmea era însă altceva... De obicei nu era nici o femeie care să nu-mi dea senzația că pierde timpul cu ea; în sensul că mi se părea că puteam să fiu, cînd eram cu ea, mai bine cu alta mai interesantă, într-alt loc, la Șosea, acasă la ea, sau aiurea... Mă plictiseam în mod stupid, rîvnind mereu, fără sens, ca să zic așa, la vrabia de pe gard... Mai ales după posesiune, era ca un fel de grabă plictisită, fără jenă, să plec numaidecît de acasă... Acum, dimpotrivă, nu vedeam ce ar fi putut să fie într-altă parte mai interesant decît ceea ce aveam; mi se părea că la ora asta aci trebuie să fiu, că nicăieri nu ar putea fi mai bine... dar mi-am explicat atunci că e din pricina locuinței.

Gustarea a fost delicioasă, de-ți venea să aduni și firimiturile de pe masă... Are dreptate... Mîncărurile acestea simple sunt mult mai bune.

- Nu-i așa? mi-a spus ea... Dau o impresie de curat și sănătos... Nu de putred și amestecat.

- Nu vă plac... preferințele complicate?...

Ședea cu amîndouă coatele pe masă, cu brațele tinere și rotunde, îmbrăcate în albul atît de delicat al bluzei, cu mîinile subțiri și lungi, crescute parcă din manșetele moi de batist și mereu plimbate în jurul

obrajilor, sporindu-le feminitatea. Pe degetul arătător drept, avea un inel cu piatra neagră de onix, banal, dar care o prindea, sporindu-i albeața.

- Nu, domnișoară, serios, spune-mi ce preferi?

- Îmi place lumina... apoi pămîntul... cartea... rochia... fructele... zăpada... tot ce e neprefăcut... net.

Și-și ducea mereu mîna gracilă și nervoasă ca să-și aranjeze cînd buclele, care nu-i cădeau de altfel, cînd rochia care nu i se părea niciodată decentă. Mai tîrziu m-am mirat mai puțin, cînd am văzut ce îngrozitor de complicate sunt însă aceste gusturi simple, deși, de altfel, tocmai pentru acestea și pentru alte, neașteptat de simple, o botezasem ciobăniță, căci avea oroarea oricărui pretins rafinament și dezgustul oricărei perversiuni (ceea ce nu excludea, dimpotrivă, epuizarea pînă la demență).

Vinul îi încălzise obrajii.

- Luăm cafeaua în birou?

- Nu, în micul hol...

Am rugat-o mai tîrziu să rămîie la mine.

A zîmbit, privindu-mă cu ochii albaștri, puțin galvanizați, cum sta așa trîntită pe perine în colț, cu mijlocul puțin frînt, cu un picior întins și cel deasupra îndoit de la genunchi, apărînd mulat prin rochie, parcă era la ea acasă - și gîndul acesta mă amuza. Surîdea, mereu, cu ochii vioi strălucitori, în albul uneori verzui și mat al corneei.

- Vrei să inaugurezi casa?...

- Nu... dar tot ești aici. Ești așa de bine aci... Parcă e un cadru pentru dumneata. A zîmbit iar, își rezemase un cot de o pernă de catifea albastră de tot, pătrată, care

înfățișa astfel brațul nervos ca pe o decorație rară. Din cînd în cînd își trăgea rochia taiorului dedesubt, căci i se descoperea genunchiul îndoit.

- Motivul e serios... și lungită acum de-a latul divanului fuma, cu amîndouă coatele înapoi, sprijinite nervos și delicat de spătarul albastru și molatec, făcut parcă numai din perine scumpe de puf. Dar știi că la mine acasă am cu totul alt cadru?

Pe urmă a stat mult pe gînduri; încurajat am revenit.

- Ai putea să pleci de aci?

- Vrei să spui de lîngă dumneata? și-i sclipeau ochii viorii de ironie.

- Nu, de pe divanul acesta...

Am venit lângă ea și am rugat-o – jur - frumos cum n-am rugat nici o altă femeie în viața mea.

- Rămîi aci.

Gura foarte mobilă în rombul ei inefabil accentua ironia.

- Nu ai impresia că amorul acesta ia o nuanță conjugală?

- Dacă pleci de aci... plec și eu... mă duc la club... oriunde... nu știu. A tras din țigară, s-a gîndit îndelung, mi-a întîlnit privirea, care ruga cu emoție, a examinat parcă abajurul de hîrtie pergamentată, albăstrie, sprijinit pe vasul sferic siniliu care purta lampa. Pe urmă s-a întors spre mine, s-a ridicat în picioare.

- Bine, rămîn... dar cît e ceasul? 11? Mă duc pentru o jumătate de. oră și mă întorc.

- Ce mai e și asta?

- Nu știu; dacă vrei.

- Pe cuvîntul dumitale că te reîntorci?

Își pusese peste bluza-cămășuță taiorul care-i strîngea talia, iar la gît vulpea.

- Mă reîntorc.

- Dă-ți cuvîntul.

S-a oprit din încheiatul mănușilor negre care-i veneau peste mîneci, și-a ridicat privirea viorie, umedă, spre mine.

- Nu mi-l dau, pentru că e posibil ca jos în stradă să am chef să nu mă mai întorc, dar... cred că... totuși voi reveni.

îngrozitoare așteptare... nesiguranța asta... emoția că o voi vedea dezbrăcată, deși părea să aibă corpul mult prea slab... curiozitatea să știu cum e în felul ei... cînd va fi goală prin casă... cum are sîinii... Am fumat țigară după țigară. S-a întors peste vreo patruzeci de minute. Cînd am auzit-o jos, m-am speriat ca de o halucinație. Aducea un pachet, ca de carton, în hîrtie albă. Am crezut că e ceva de la vreo cofetărie.

- Ce mai e și asta?...

Și-a aruncat vulpea de la gît, a pus pe un taburet pălăria și mănușile negre deasupra.

- Lasă-mă să-l duc în baie... și l-a desfăcut pe jumătate surîzînd comic, ca să-mi arate...

Erau o perie de dinți, săpun și încă un anume obiect de toaletă.

- Dă-mi încă un pahar de vin, că prospețimea de afară m-a trezit... Am cutreierat pe stradă cu mașina, să găsesc o farmacie deschisă, servită de

vreo femeie... E stupid, dar mă jenez să cer unui bărbat, fie el și farmacist, asemenea cumpărături.

- Ți-e frică să nu ai copii?...

- Nu asta în primul rînd, pentru că un copil mi-ar plăcea să am... Dar dacă amețea dinții mă face să accept un bărbat... o clipă după aceea mi-e silă de el... Aș muri, de nu ar fi o cameră de baie alături. Nici chiar bărbatul meu...

- Care bărbat?

- Nu are nici o importanță că dumneata îmi spui mereu domnișoară, ca încasatoarelor de la tramvai, dar am fost măritată... Sunt divorțată acum.

Am rămas mult pe gînduri... Era ceva foarte jignitor în indiferența asta cu care vorbea.

- Dar știi că e cam dezagreabil pentru un bărbat ceea ce spui?

- Te simți jignit dumneata?

- Da...

- Nu știu, poate că aș putea fi altfel, cînd aș iubi un bărbat, dar nu l-am iubit nici măcar pe fostul meu soț, care m-a dezgustat cel dinții... De ce ești posomorît? Pot să-ți spun că-mi plăci. Dar nu atît de mult - și a scăzut vocea - ca să te iubesc.

Și-a aprins o țigară și am imitat-o... Mă liniștisem cu totul și o simțeam acum puțin cam străină. Așa a început această întîmplare atît de plină de durere, care a urmat. Nu mă iubea și n-o iubeam, nici măcar n-aș putea spune că o doream, căci fusese mai mult enervarea că pleacă, și despre ea cred că, de asemenea, nu mă dorea. Ostentația cu care se amețea cu vin mă lămurea cu totul în privința asta. Hotărîsem amîndoi, simplu, un fel de posesiune lucidă, rece. Eram așa de stîns, că o clipă am avut fiorul că nu voi putea fi bărbat, mai ales că acum toată curiozitatea de a o vedea goală dispăruse, căci îmi întărisem așa, fără motiv, din simplul fapt că se întorsese, bănuiala, provocată de faptul că avea clavicula mlădioasă, dar, oricum, vizibilă, că e prea slabă.

- Mai e vin?

I-am turnat din nou. Era pe colțul divanului, cu mîna sprijinită pe meschioară, cu genunchii mai sus decît mijlocul corpului și, unul peste altul, picioarele întindeau desăvîrșit ciorapii, ca și cînd ar fi fost cu intenția de a-i prezenta.

Fuma foarte îngîndurată, și eu mă întrebam cum să fac s-o sărut.

S-a ridicat hotărît.

- Nu rămîn.

Am tresărit încremenind, căci vedeam că se gîndise prea mult la ceva şi bănuiam că regretă că a rămas.

- De ce?

Gîndul că pleacă îmi dădea din nou senzaţia că pierd ceva de preţ. Şi enumerînd comic:

- N-am nici pijama, nici cămaşă... Şi probabil, n-ai nici dumneata Eu ţi-am cumpărat numai puţină rufărie de pat şi de baie... Mă gîndeam că ai să trimiţi servitoarea să-ţi aducă lucrurile personale de acasă.

Mi s-a părut aşa de copilăroasă şi comică, încît era să izbucnesc în rîs.

- Atunci, te duci înainte, te dezbraci şi te culci... Ce nevoie ai sub cuvertură de cămaşă?

S-a gîndit, a tras din ţigară, iar mîna, ieşind din manşeta de batist albă, mi-a dat repetat impresia unui pistil palid, de crin alb, uriaş.

- Bine, mă duc, dar să nu vii decît cînd te voi chema eu.

Am fumat încă o ţigară cu liniştea unui bărbat care ştie că alături o femeie se pregăteşte pentru el. Faptul că era o femeie pe care nici nu o sărutasem încă făcea totuşi stînjenitor de neobişnuită împrejurarea şi aproape că mă întrebam nedumerit ce are să mai urmeze şi mai ales prin ce treceri.

Am fost chemat pe nume şi am intrat în odaia de dormit... Cu capul pe perină strîngea, cu pumnii vîrîţi dedesubt, cearşaful, pînă sub bărbie, sus. Am rămas încremenit... În locul femeii atît de sigură de ea, de pînă adineaori, atît de conştientă de tot, era acum în pat un cap de fetiţă puţin speriată, cu ochii mari umezi, în care tremură neliniştea, gura îi era crispată într-un surîs, care putea fi şi îndurerat şi pedepsit de emoţie...

M-a înduioşat adînc. Mi s-au împurpurat obrajii de uimire. Am îngenuncheat pe puful mare cît o roată, de lîngă patul scund. Mi-am apropiat capul, privind tulbure ochii limpeziţi şi totuşi plini de nelinişte, care cereau o inutilă şi copilăroasă îndurare. Gura sfioasă ar fi vrut mereu să zîmbească, dar nu izbutea să arate decît puţin de tot din albul dinţilor de sus. Am apăsat-o şi am simţit-o puţin umedă şi caldă sub buzele mele. I-am petrecut mîna stîngă sub ceafă, cu mîna dreaptă i-am prins bărbia - şi după ce i-am desfăcut şi zdrobit uşor buzele ca să le potrivească în toată suprafaţa lor gurii mele, am sorbit toată neliniştea şi toată duiosia lor, ca un destin început.

Dar cotul mîinii mele drepte, ale cărei degete îmi apropiiau de buze bărbia și gura ei, a zdrobit, prin pînza cearșafului, un fruct mic și elastic al pieptului, care m-a înfiorat. Am smuls cearșaful, cu toată opunerea speriată, și l-am aruncat în mijlocul camerei, ca să nu se mai poată acoperi. Am descoperit atunci un corp de femeie despre care pot spune că la fel n-am mai întîlnit niciodată. Cum stătea așa, culcată pe spate, sîinii mici, priviți de deasupra, abia se deslușeau, se încheaga totuși o zonă molatică, deasupra căreia, sîmburele mic, înconjurat de un bănuț de culoarea vinului, odihnea ca pe o perniță discretă. Cînd corpul era privit lateral, însă, forma nedefinită a sîinului se unduia cald spre subsuoară într-o suavă întorsătură, pentru ca să revie într-o nouă rotunjime, dedesubt, a omoplatului, care invita sub el palma... Toate aceste lunecări calde de linii anulau impresia pe care o făcea cînd era îmbrăcată că ar fi slabă. Coșul pieptului, lămurit, lăsa să apară ocolul ultimelor coaste, atunci cînd porneau lateral, iar pîntecele se strîngea ca un trup de șarpe. Mușchii subțiri, înfășînd strîns talia, creau unduiri sub piele și dau o impresie de susținut și robust. O linie pornea de la gît, se adîncea ușor între sîni, se menținea mai largă între îndoiturile spre afară ale ultimelor coaste, cuprindea în ea ochiul micuț și gingaș din mijloc, așezat ca pe o perniță, ușor contractată, și pe urmă se pierdea în liniștea triumghiului ca mătasea porumbului. Încheieturile coapselor se ghiceau și ele, răzbătînd puțin în marginea molatecă a pîntecului, lăudînd feminitatea caldă a bazinului, dar la spate șoldurile aveau o rotunzime desăvîrșită, tare ca de măr, în așa fel, încît îți puteai petrece mîna pe sub șalele înguste de copilandră fără să salți prea mult mijlocul care-ți mîngîia el palma cu degetele resfirate de sub el. Ce m-a uimit îndeosebi erau însă picioarele, care începeau nu din dreptul șezutului ca la atîtea femei, ci de sus, din șold, lungi, rotunde, robuste, abia îngustate spre genunchi. Înăuntru, liniile gingașe, cu împletiri de vine ușor transparente, care arătau drumul încheieturilor dintre coapsele rotunjite, tari, și pîntecul, mic și moale, erau limpezi, tocmai prin această deosebire de densitate, și lung oblice.

Și sub apăsarea buzelor simțai unduirile de floare tare ale acestui corp, sprinten chiar cînd era nemișcat. Era ceva cu totul de necrezut în toate acestea, o nedumerire sporită probabil prin întorsătura nesperată, față de ceea ce bănuiam și așteptam, fiindcă o credeam prea subțire și slabă.

Ca și cînd aș fi vrut să văd din nou ce ochi sunt înzestrați cu un asemenea trup, mi-am apropiat fața de fața ei. A întors capul cu un zîmbet rănit, cu ochii de un albastru umed, intens, pe care pupilele, mărite mult, îi făceau aproape negri acum, căutînd parcă un sprijin în gol. Ardea toată, cum nu mi se întîmplase să întîlnesc un trup arzînd... Cu silnicie am vrut să-i stăpînesc ochii, dar i-a întors tot mai mult. I s-a răsucit puțin și trupul, iar în clipa aceea piciorul dinspre mine cu coapsa lungă s-a îndoit, lăsînd să se vadă, pe sub ea, rotunzimea moale, dinăuntru, cu ocoluri de culcuș, a celeilalte coapse. Și a fost o întunecare a gîndului și a vederii... Ca o răsturnare de oglindă... O arsură a gîndurilor. Am adus dintr-un gest cearșaful de olandă, cu suprafața ca de zăpadă întărită, și l-am aruncat peste ea, peste cap, ca un giulgiu, ca să nu mă vadă dezbrăcîndu-mă. Apoi, torturat de imaginea acelei unduiri, lăuntrice, de coapsă, i-am răstignit în pumni umerii și, scos din minți, m-am încăpățînat să-i privesc silnic ochii și frîngerea buzelor, pîndind în întredeschiderea și frămîntarea lor vestea urmării de uimiri în frîngerea trupului, chinuit.

A stat în camera de baie atît de mult, că am avut timp să fumez trei și patru țigări, cu o senzație de împăcare, de plinătate, cum n-am avut niciodată în viața mea pînă atunci... Era ca o bucurie egală, liniștită, peste tot ce a fost și peste tot ce am știut, în fața a tot ce avea să vie, în toată existența lumii... Dacă mișcam un braț, dacă îndoiam puțin un picior, dacă trăgeam din țigară numai, această senzație de bunăvoie adîncă se făcea și mai simțită, cum se face mai simțită o voluptate continuă cînd intervin atingeri mini noi.

Cînd a deschis, revenind, ușa mascată, trupul ei arăta o nouă frumusețe. Talia și era lungă, încît sîinii sălțați de tot acum, ca niște nuferi culcați, păreau susținuți sus de coșul pieptului, dacă nu ai fi avut impresia că îi trag spre umeri mușchii lungi ascunși sub piele. Linia plină a coapsei pornea din mijloc, continuînd, din șalele înguste și spatele prelungit arcuit, întinsă pînă la genunchi, iar de acolo ocolită nervos pe pulpă, spre călcîiul mic, cu tendoane clare.

Părea puțin zăpăcită de lumină, dar, după ce s-a întors să caute comutatorul ca să stingă, dîndu-și seama că e mai aproape patul, a fugit fricoasă spre mine. Cînd și-a sucit încă puțin talia ca să caute butonul, am văzut într-o clipă că, privită din profil, linia întregă a corpului ei, de

la creștet la călcâi, vie, puțin oblică, făcea în dreptul șalelor un zigzag dulce și rotund.

N-am vorbit încă multă vreme, iar începutul, după o îndelungată frământare interioară, a fost o întrebare a mea, cu un zîmbet nedumerit de tot, emoționat.

- Ascultă, și iar am privit-o uimit în ochii albaștri, sfioși, de ce mi te-ai dat?

M-a fixat și ea lung și nu mi-a răspuns, avea o liniște înduioșată în privire, care mă tulbura.

Am venit peste cuta de cearșaf care se formase între noi și ne despărțea corpurile. O simțeam și prin olandă, caldă ca un trup de pasăre. Am zîmbit nedumerit.

- Mi se pare atît de ciudat că mi te-ai dat. Spune-mi, mă iubești?

- Nu...

- Atunci?

Din nou m-a învăluit cu privirea, ridicînd pupila spre mine, spre pleoapa ei de sus. Gura i se mărise într-un zîmbet întristat și trebuie să spun, deși am vorbit despre el adesea, că atunci întâia dată mi-am dat seama de acel romb vag care-i încadrează neasemănat de frumos gura îndurerată cînd surîde.

- Nu știi... n-aș putea să-ți explic. M-a impresionat gestul de a-mi da cheia... A dizolvat totul în mine...

- !?

- Trăiesc într-o lume atît de rea... neînțelegătoare. Vocea îi părea înlăcrămată. Și-a mușcat ușor buza de jos.

- !?

- O lume cupidă, frământată de bănuieli meschine... Gestul cam trăznit... așa cu voie bună... m-a cutremurat... Simțeam că trebuie să-ți răspund cu ce e mai bun în mine...

I-am luat mîna caldă, i-am mîngîiat părul. Mi-a zîmbit copilăros.

- Ceea ce făcuseși era drăguț, iar lucrurile frumoase sunt puține... dacă le lași fără răspuns e păcat... Și arcuind ușor umerii, întorcînd iar capul, ca o lămurire mică a gestului ei: Mi-ai cerut asta. Și-a culcat apoi încet obrazul cu o bucurie tristă pe brațul dus sub căpătîi.

De la o vreme, simt că Emilia mă privește cu o liniște penibilă. Mă examinează cu o curiozitate de muscă plictisită. Dar trebuie să merg spre destinul gândurilor mele, pentru că mă duce într-acolo o memorie care scapă oricărui itinerar al rațiunii, cum viața vegetativă scapă controlului voinței. De altfel, această trăire în trecut, aprig și voluptuos dureroasă, tine, fără îndoială, de ordinul vegetativ. N-aș putea să o provoc oricând vreau și nu mă pot sustrage ei orice efortare aș face.

Întrebarea Emiliei mi-e penibilă ca o întrerupere dintr-o îmbrățișare prelungită.

- Ai dormit?

- Nu.

- Erai cu ochii închiși...

- Mă gîndeam... Mă gîndeam la bietul Ladima acesta... Ceea ce calculasem cu grijă să nu mărturisesc mi se pare îngăduit să afirm acum cînd mint. Pentru întîia dată, încurajată, Emilia are o vorbă afectuoasă pentru el.

- Era băiat bun, săracu'... Mă mai necăjea el cîteodată... Dar îi părea grozav de rău... Venea pe urmă să-și ceară iertare... Ce puteam să fac?... Mi-era milă de el... Dar... Întelegea și el că nu se poate altfel.

O privesc uimit...

- Crezi că întelegea?

- Daa... mai ales la urmă... sigur că întelegea... Uite... așa, cam o săptămînă după ce m-am făcut bine... a fost, aci la noi, o scenă grozavă... Iar îl apucaseră aiurelile. Ascultă, nu știu dacă tu îți aduci aminte... Ai venit tu odată la mine. Așa cam pe la Bunavestire sau pe la Florii... Nu... nu te-ai urcat sus. A venit singură Gina să-mi spuie să mă îmbrac și să viu jos la mașină ca să mergem la masă...

- E adevărat... dar nu pricep absolut deloc... În ce mod sunt amestecat eu în această întîmplare...

- Să vezi... El era la noi... Abia mă făcusem bine, și săracul, era foarte bucuros... Adusese prăjitură și hotărîsem să stăm împreună cu Valeria, toată seara, toți trei. Vorbea vesel, rîdea, povestea...

Cînd a venit, Gina a văzut situația încurcată și nu știa ce să facă. Mi-a făcut semn și mi se pare că el a văzut că are să-mi spună ceva... Am trecut amîndouă în dormitor și mi-a spus că tu ești cu mașina jos, că mergeți la masă și că ea a venit să mă ia și pe mine, că tot n-am mai ieșit de atîta vreme... Drept să-ți spun, mi-a făcut mare plăcere asta... De o

lună și mai bine nu mai mîncasem în oraș... și am început să mă îmbrac numaidecît... Ea a coborît jos, zicea că ai zis că ți-e urît să aștepți singur în mașină. I-am spus că vin numaidecît, dar să aștepți după colț, căci mi-era frică să nu vie Ladima... Cînd m-a văzut îmbrăcată... el, care amuțise, m-a privit galben.

- Unde te duci?

- Vorba aia, deși mă plictisea... i-am spus:

- Fac doi pași cu Gina pe jos și mă întorc.

- Ce mai e și asta?... Ziceai că rămîi acasă?... Spune-i Ginei să rămîie și ea.

- Dacă-ți spun că facem doi pași și ne întoarcem...

Era foarte abătut și-și frîngea mîinile... Nu știa ce să spună. Parcă nu mai putea respira.

- Ascultă, Emilia, te rog nu pleca... Rămîi aci, rămîi cu noi astă-seară. Avea și el hazul lui, ce să-i faci? Îmi aranjasem lucrurile în poșetă, îmi căutam mînușile... Atunci a venit el spre mine fierbînd:

- Te rog să-mi spui cine te așteaptă jos în mașină? Cînd am văzut obrăznicia asta, m-am enervat... Ți-am spus eu: sunt bună, bună cît vrei, dar cînd văd că cineva se obrăznicește...

- Asta nu te privește pe dumneata...

- A rămas așa ca năucit.

- Cum nu mă privește?

- Da de unde pînă unde, asta?

S-a apropiat de mine, că zău, drept să-ți spun, am crezut că o să mă lovească. Îi ardeau ochii.

- Ascultă, Emilia nu ți-e rușine să-mi spui asta? Îmi venea să-i trîntesc poșeta în cap, dar mi-era milă de el. L-am repezit scurt.

- Te rog să mă slăbești și să nu te amesteci unde nu-ți fierbe oala.

Am crezut că face spumă la gură... a început să urle la mine, trîntind lucrurile pe masă.

- Ești o mizerabilă... Acum înțeleg mai bine ca oricînd. Ești cu adevărat... Dar ce nu m-a făcut: tîrîtură, tîrfă... Eeee! Eeee! Cînd am văzut asta, am crezut că-mi vine damblaua... Cînd m-am uitat o dată la el și cînd l-am repezit.

- Ia ascultă, domnule Ladima... domnule Ladima... și Emilia pune pe silaba dom un accent greu, ca spatele ei, iar repetarea numelui o face cu o ironie șuierătoare. Unde te trezești, domnule? Dar ce, ai contract cu

mine să mă pisezi atîta?... Auzi, asta-i bună... Da ce, dumneata ai plătit chiria aci? Ai numărat dumneata 30 de mii la Bunavestire?... Și pe urmă i-am arăta tușa, scurt... Te rog ieși afară... A început să urle iar... bălăbănind mîinile.

- De plecat am să plec... Atîta nerușinare m-a săturat. Înțelege, m-am săturat... M-am saturat... Mi-2 silă... Mă sufocă dezgustul... Și încă din prag, urla furios... „Mi-a silă!...” Am coborît repede, fără să mă sinchisesc dacă mă așteaptă și mă urmărește... dar nu s-a luat după mine... A luat-o mergînd furios spre dreapta...

A doua zi, pe cine crezi că a văzut Valeria venind, palid, domolit și pocăit, ca un cîine cu coada între picioare? Pe Ladima !... Ea bună, l-a primit, i-a făcut cafea, și el a stat pe divan, fumînd pînă pe la cinci, cînd am venit eu. Ei, ce era să fac?... Am stat îmbufnată în dormitor vreo jumătate de oră... pe urmă mi s-a făcut milă și ne-am împăcat.

Povestea asta pune între mine și existență ca un soi de catifea care împiedică orice contact și control. Îmi amintește organic de toate indigestiile pe care le-am avut. Atît de multe fapte care sunt totuși în clipa noastră nu le putem bănuî în viață, la doi pași de noi... Din cauza mea, Ladima s-a răsucit în el. Și nici o fibră n-a tresărit singură în mine.

Emy dragă,

Îmi ceri să răspund eu pentru tine la întrebările puse de tînărul gazetar... Lasă atunci pe mîine, Emy, Emy, sunt îngrozitor de obosit. Simt că se macină ceva în mine. Steaua vînătorilor asta nu ar fi o greutate, deși eu o scriu aproape toată, căci și articolele pe care le primesc de afară trebuie să le refac în întregime... tot eu o corectez, eu o paginez... Trebuie să răspund și la corespondența pe care o trimit cititorii... Și pe ce drumuri de viață și de moarte e gîndul meu cînd tai un di ca să pun un de... Sunt obosit... Am și acasă plictiseli... Nu știu dacă am să rămîn, pentru că atît cît îmi dau ei nu scot nici chiria și o cafea cu lapte pe zi... Aș vrea să introduc o cronică dramatică, deși e o revistă de specialitate, Emy, dar nu știu dacă o să-mi dea teatrele bilete. În orice caz, la nevoie, cumpăr și tot mă duc... Vreau să continui neapărat ceea ce am început la Veacul... Îmi spui că ai primit cu poșta tăieturi din gazeta cu ecouri, în care sunt înjurat... nu e nimic... nimic,

Emy... Nu știu dacă tu cunoști un vers din Rimbaud, care nu-mi mai iese din cap de vreo două luni încoace:

Des serpentes géants dévorais par de punaisés.

Cu astfel de „oameni” lupta e zadarnică...

Anecdota din gazeta lor despre răutatea mea e o stupiditate... Nu cred că sunt așa cum mă văd ei... Dimpotrivă, simt uneori că e în mine o imensă doză de bunătate inutilă... O bunătate cu care nimeni nu are ce face... O bunătate care se trece ca un fruct necules. O bunătate care se resoarbe, descompusă, ca o otravă.

Cu bine, Emy, draga mea.

G.

P.S. Am trecut ieri pe la cizmar să văd dacă pantofii sunt gata... Trec mâine să ți-i aduc.

Înțeleg, intens, ca un șurub răsucit în gândul meu, că va trebui, cu orice preț, să iau aceste scrisori, care nu trebuie să mai slujească, pentru nimeni în viitor, drept afrodisiac.

Mă întreb însă dacă nu va fi nevoie, pentru ca să câștig încrederea Emiliei și să-i pot cere scrisorile, să mă culc (ca să întrebuițez barbarismul și eufemismul acesta) cu ea din nou. Dar numai gândul acesta și mă, descurajează... Niciodată n-am avut-o de două ori pe Emilia... O dată da, căci vin amețit de pe drum de imaginea care mă obsedează și, oricât de mediocră, înflăia ei îmbrățișare nu mă dezmeticește decât aproape de urmă. Dar a doua oară nu, căci încep să mi se năzare toate lipsurile ei, și nimic nu vine să-mi contrabalanseze sugestiile de dezgust care urmează.

Ceea ce mă surprinde însă e constatarea că nu corpul Emiliei mă împiedică s-o am încă o dată, ci capul. În anume sens, corpul ei nu e lipsit de frumusețe. Așa cum stă pe spate acum, cu mâinile sub cap, cu un picior îndoit, iar cu celălalt, dinspre mine, întins, nu pot spune că e urâtă. Nici un moment carnea nu atârână pe ea, căci e tânără. Sînii s-au înmuiat, dar fără să-și piardă conturul. Și-au lărgit numai puțin baza... Pîntecele

nu coboară brusc, cînd se termină coastele, căci are coșul pieptului lat, ci rămîne așa între coaste și încheieturile scurte abia aparente, ale coapselor, ca un vas plin cu cîteva ocoluri de gutuie, însă și care se suge puțin în dreapta și în stînga. Ochiul mic, închis al buricului e subliniat de o cută ușoară, dintr-o parte întra-alta, ca un arc de paranteză culcată ce se topește ușor spre șolduri. Ceea ce are îndeosebi plastic e pernița de carne triunghiulară, care precede cei cîteva cîrlionți de mătase blondă ai feminității ei. Acolo, încă, are o frumusețe proaspătă de blondă grasă... E sigur că acolo e, în felul ei, mai frumoasă decît doamna T., care este acoperită cu un puf arămiu excesiv.

Toate ar fi cum ar fi, dacă n-ar avea capul pe care-l are. Rotund, cu frunte limpede de orice cută, cu nasul frumos, îndreptat în jos, cu arcadele geometrice arcuite spre tîmple. Orbitale ei sunt fără adîncime. Ochii mari, sus, sunt despărțiți, cu o îndoire, de sprîncenele trase, iar jos obrajii pornesc imediat de sub gene, reducînd la minimum pleoapa. O frumusețe ideală desenată de un profesor de caligrafie, fără nici un mister, care ține în același timp și de acadea și de parfum prost. Mă gîndesc iar: cap de pisică de lemn cu coc la spate.

Se spune adesea: femeile nu trebuie să arate prea mult din corpul lor, căci atunci dispare „misterul atracției”... Ca și cînd misterul unei femei iar sta în sexul ei, iar nu în sufletul ei. Unii merg mai departe și se întreabă cu îngrijorare, auzind despre progresele nudismului. Cum? să dispară ceea ce făcea misterul femeii, îmbrăcăminte? Atunci dispare și feminitatea.

Dar sunt femei goale ca un măr, care au mai mult mister decît zeci de femei îmbrăcate pînă sub bărbie. Numai cine n-a avut numeroase femei în viața lui poate judeca astfel, și mai ales numai ce care au avut femei care din primele trei cuvinte s-au isprăvit ca farmec. Astfel ar ști că sunt femei care fac, după-amiază, din picioarele lor un colan în jurul gîtului bărbatului, iar seara sunt aceleași doamne cărora el le saturează mîna cu emoție.

Dacă ar fi adevărat că pe măsură ce o femeie se dezbracă pierde din personalitatea ei, ar însemna ca la plajă, de pildă, femeile să fie mai puțin considerate decît pe stradă, ceea ce e cu totul fals. Chiar cînd e aproape goală și leneș lungită în nisipul cald, i se vorbește unei femei frumoase cu trup de șarpe și ochii limpezi, fără îndoială mai frumoasă decît îmbrăcată cum i s-ar vorbi într-un salon. De altfel, pe plajă se

flirtează întocmai ca într-un salon. Într-o convorbire cu o femeie interesantă, deci deopotrivă de interesantă și în costum de baie, ca și în costum de stradă, după întâiele clipe de examen, ceea ce trece în paranteză, nu e cum s-ar crede, psihicul, ci trupul. După câteva zile mai ales, când căldura animală, a pielii virgine ca să zic așa a dispărut în plin aer și în bătaia soarelui, când această epidermă proaspătă și lîncedă (căreia protecția rufăriei fine îi dă sugestii de culcuș, păstrînd în ea acea căldură animală, care e ca o respirație vie a feminității) se îngroașă și se înăsprește puțin, trupul se apropie de ineficacitatea statuară. Și pe urmă raporturile sunt cu o abstracție mai mult sau mai puțin totală de el; căci rămîne admirat de cunoscători ca o nouă îmbrăcămintă parcă. De altfel, Tekirghiolul-Movilă oferă și o altă experiență, pe care am făcut-o cu destulă uimire.

Așa-zisele băi reci în lac au despărțăminte pentru dezbrăcat, deosebite pentru bărbați și femei... Un gard de uluci, prelungit vreo zece pași în apă, deosebește cele două imperii ale goliciunii totale. În lac însă, mai ales datorită soților care caută să-și regăsească soțiile, despărțirea încetează, deși nu sunt nici măcar maiouri. Privirile aruncate spre mal îți oferă viziuni de paradis. Nici un amănunt nu-ti scapă, și identificările nu sunt grele. Ei bine, seara dansam cu femeile pe care le văzusem „fără mister”, cu aceleași sentimente ca la orice bal. Transpusă la altă scară, viața dintr-o stație de mare e absolut la fel cu viața corespunzătoare de la oraș: gelozie, prietenie, bucurie, preocupări de interese, admirație, emoție, pudoare psihologică, dacă mi-e permis să zic așa.

Nudismul nemțesc e camaraderie, cum camaraderie sunt în genere raporturile lor. Flirt ar fi pentru francezi și țigănie pentru țigani, cum e și cînd sunt îmbrăcați (dar nu mai mult, căci dispare atunci o parte din obsesia sexuală).

Se spune că unii bolșevici, socotind iubirea cu veleități de alegere și exclusivitate, drept o prejudecată infiltrată de spiritul burghez, au încercat s-o desființeze printr-o educație contrară, tratînd amorul ca pe un instinct, asemeni celorlalte, fals împodobit pînă acum cu o aureolă pasională. A fost redus la stricta lui importanță prin educația neipocrită a sexelor laolaltă, prin nuduri integrale, pe stradă chiar, și prin încurajarea împerecherilor libere. Eroarea cea mare a fost că au crezut că amorul în acestea rezidă... Dar doi inși pe o plajă, în care e o învălmășeală de picioare și mîini, se gîndesc și se simt ei pe ei înșiși cu totul deosebiți de

ceilalți, care rămîn tot atît de numeroși și de asemănători între ei ca pinguinii pe mal. Numai că s-au gîndit și au și creat o nouă realitate.

Iubirea este preferință și, posedată - după regulament - de opt ateliere întregi, o femeie nu poate fi împiedicată de planton să prefere în gînd și să surîdă cu privirea, cum nimeni nu poate împiedica orgoliul de a te ști preferat și recunoștința înduioșată pentru asta. Căci dacă preferința însăși poate fi interzisă, gîndul preferinței scapă oricărei opreliști. Mai mult decît atît nu e necesar pentru iubire. În timpul retragerii, am sosit într-o seară, uniformizați de noroi, nerași de o săptămînă, sleiți, la un conac de pe Ialomița. O doamnă a improvizat o masă... Nemîncăți, o parte din camarazii mei s-au năpustit haiducește asupra farfuriilor... Asistam, privind, să termine ei, ca să mă servesc și eu, dar nu mai rămăsese nimic. Atunci am simțit îndreptată spre mine privirea femeii tinere și frumoase. Mi-a suris înțelegător și i-am răspuns zîbind. Mi-am aprins o țigară și am renunțat aproape. După masă, cum se mai schimbau cîteva vorbe, m-a întrebat: „N-ai mîncat nimic? Vino, pentru că am spus servitoarei să-ți prepare ceva...” Și am mîncat în camera ei, unde am rămas pînă dimineața. E un raționalism excesiv, programatic, în proiectul egalizării tuturor oamenilor în materialitatea lor, căci deasupra unor mlaștini chiar se ridică adeseori jocul flăcărilor albăstrui, care poate că pentru animalitatea noastră e actul gîndirii.

De altfel, femeile „cu mister” adevărat nu sunt cele care fac „lampa mică”, sau pun abajur de hîrtie roză (ca acei negustori de stofă care înadins astupă ferestrele, pentru ca, în semiîntunericul prăvăliei luminate scăzut, să-ți vîndă marfă proastă). Căci femeile frumoase sunt iubite și după ce s-au dat, desfăcînd picioarele ca niște bacante, și după ce au înșelat, și după ce au revenit.

Și oricum, femeile care înseamnă destinul unui om, cele adevărate, care sunt foarte puține (căci restul sunt femele), își încep misterul după ce s-au răsturnat în patul bărbatului.

„Mister” e acel inefabil care face ca o pereche de ciorapi descălțați, aruncați pe un scaun de o femeie oarecare, să fie o pereche de ciorapi, dar aceiași ciorapi să fie cu totul altceva cînd ți se spune că aparțin unei femei adevărate... să fie ciorapii tulburători ai doamnei N. sau T.

Mai mult decît o văzusem eu pe această doamnă T. nu poate fi văzută goală o femeie. Doi ani. Și totuși astăzi e ca și cînd n-aș fi văzut-o niciodată astfel. Răsfîntă în trecut, închipuirea mi-e încă arșă de

goliciunea acestei femei. O văd limpede, căci am privit-o cu nerușinare, și nu mi-e un colt al trupului ei necunoscut, aș putea să-i descriu cu amănunte orice clin. Și totuși închipuirea nu-mi satisface curiozitatea, am impresia că e ceva care scapă celei mai îndrăznețe investigații. Atât de chinuit sunt, încât uneori, obsedat de sexualitatea ei, regret că nu o am fotografiată, răsturnată, într-una din acele poze obscene, și aș vrea-o exasperat de obscenă, așa cum se oferă pe sub mână, cu fereală de poliție. Dar simt că și atunci, cu acel document dinainte, nu aș găsi ceea ce doresc, cum nu-și poate domoli setea cel cu gura uscată, în vis, oricât ar bea.

O privesc din nou pe femeia de lângă mine, așa culcată pe spate, oferită neantului, goală și plictisită. Încolțește în mine bănuiala derizorie că din pricina ei, probabil, s-a sinucis Ladima. Din pricina acestei femei lipsite de orice mister lăuntric, pe care el proiectase toată imaginația lui ca pe o pânză albă. Mai sunt două-trei scrisori și nu din ele, fără îndoială, voi afla taina morții lui.

O privesc lung, dezarmat.

- Ascultă, Emilia, când s-a sinucis Ladima?

Pare-se că se gândește, duce un deget la comisura din dreapta a buzelor, cum alții îl duc la frunte.

- Păi să vezi... Era așa cam după Sfântul Gheorghe... Așa... În... aprilie... Ba nu... În mai... acum știu... la 2 sau 3 mai.

Așadar, nu sunt nici patru luni de la moartea lui și vorbește despre el ca despre un mort de pe aceeași stradă, sau, așa, din același sindicat. Cât de sincer și total indiferent trebuie să-i fi fost el, dacă ea, nici măcar după moartea lui, nu afectează acea prietenie, superfluă, ușor de acordat morților, și nu joacă măcar de formă acel teatru ancestral al doliului.

Valeria, a fost numai un schimb de cuvinte... N-a fost bătaie... e încă o măgărie gratuită... Nu mai aduna stupiditățile lor... Dacă ți le trimit, aruncă-le... Spune-i si fetei că am fost ieri la „Banca Industrială” să cer amânarea poliței si mi s-a spus că a plătit-o Gheorghidiu... M-am dus la el să-i mulțumesc... nici nu știam ce trebuie să fac... mi-a spus că nu-i nimic că o să-i plătesc când oi avea... că să nu mă mai gândesc la ea. Eram așa de emoționat, că nici nu știam cum să-i mulțumesc. În mizeria aceasta... În urâciunea acestor zile, când dezgustul de tot și de toate mă pătrunde ca o umezeală, omul acesta mi-a adus un surîs și o lumină. În ceasul cel mai greu al vieții lui, Dumnezeu să-i fină socoteală de acest

ajutor, dat unui părăsit și înșelat de toată lumea... S-a sfârșit... simt că s-a sfârșit... Sunt încolțit din toate părțile și în curînd nici o mișcare nu va mai fi posibilă. Vin după-masă la voi, Valeria. Chiar dacă nu-i Emilia... voi mai sta așa... fumînd în sufragerie...

- Era foarte necăjit. I se promisese un post la o gazetă și se ducea în fiecare zi. Pe urmă nu l-au mai angajat. Cum n-avea ce face, scria poezii. Uite, într-o revistă erau două odată.²⁷

²⁷ Sunt două poezii apărute în *Logos*, numărul pe martie.

CER FINAL

Dar iezerele unul lîngă altul sute,
Cînd rîd arhipelagurile lumii mute ?
Geyserii lungi lumina descompun,
Cu munții de cristal și alun.

Iradiază sorii albi, cînd doi, cînd patru,
Terasale de ape vii în amfiteatru...
Grădinile Semiramidei, lateral,
Din răsărit pîn' la apus, în sus de val.

Azvîrle orgile planetei jerbe grele
De imnuri spre spiralele de stele...
Cînd evantalii latescente trec domol,
Ca reci comete dincolo de gol.
Fășii de lumină caută gîndind
Sfîrșitul lumii. Rar se sting și se aprind...
Așa era... așa era înfiuul ceas.
De nu m-ar fi chemat pe cruce aş fi rămas.

PARAFĂ...

Marea crîncenă de plumb visează salbe
Și resoarbe înveninată spume albe.
Pe deasupra-i sîrma-ntinsă între munți,
Pentru pașii mei alături, și mărunți.

Doamne, din ce gropi, din ce canal,
Mă azvîrli ca pe un cadavru, sideral,
Ce descrie cu picioarele lipite
Traectorii în ocol, de monolite?

Cred că i se crease bietului meu prieten o atmosferă aproape irespirabilă, încât într-adevăr era evitat de toată lumea. Începuse în jurul lui, probabil, acel păienjeniș de intrigi vagi și insinuări abile, țesut de acei pe care-i maltratase în scris, cu un aer quasi obiectiv, cu o ipocrită indulgentă, dar tocmai prin această absență de interes vădit era de mare putere de sugestie și se întindea ca o igrasie. Spre uimirea mea, Nae Gheorghidiu, întrebat o dată față de mai multă lume, de către un deputat care vrea să scoată o gazetă și căuta să-și facă redacția, din ce motive a plecat Ladima de la Veacul, l-a recomandat pe acesta cu o falsă căldură și cu o falsă ironie în același timp.

- A... e bun, e foarte bun... Și întorcându-se spre tata... Nu-i așa, Tănase? Numai vezi să ai mărunțișuri în buzunar mereu, că-i cam place să tapeze... Și în orice caz să nu-i dai mandat să iscălească chitanțele de publicitate. Altfel e băiat bun...

Tata a dezmințit cu un aer îndelungat și familiar, care a convins mai rău.

- Glumește dumnealui așa... Da, e băiat bun. Nae Gheorghidiu a surâs grav, larg, neconvins.

- Ei, dacă Tănase zice că glumesc, așa o fi. Că el știe. Că el era cu fondurile.

Eu, care știam că de nimic nu are mai multă oroare lumea asta ca de „tapeuri” și care știam că Ladima nu numai că nu cerea niciodată nimic, căci era normal să-mi ceară mie înaintea tuturor, dar nu mă lăsa să-i plătesc nici măcar când mîncam împreună, fierbeam și am intervenit hotărît, arătînd că nici vorbă nu poate fi despre asta.

Dar Nae, extrem de amuzat, m-a aprobat cu o perfidie groasă.

- Și ăsta are dreptate... Fred trebuie să știe mai bine ca oricine că erau asociați la... masă.

Toți au rîs zgomotos, găsind, de altfel, că obiectul nu merită prea multă bătaie de cap și că nu va comite nimeni nici un păcat dacă îl

Timpul se dilată-n gol și vin prin spații
Către mine, flămînzite constelații...
Sorii noi au nimburi tari de sfinți. Eu trec
Ca o pasăre salvată de înec.

Semnul e de aur, știu, blestem de soi...
Negreșit, Steaua Polară. Dar apoi?

socotește pe Ladima șantajist și tapeur. De la o anumită înălțime poți să calci rîzînd pe omizi și gîndaci. De angajarea unui tip atît de ridicol evident că nu mai putea fi vorba.

- Ce a fost asta, ce s-a întîmplat ... ? O ceartă ?

Se gîndește fără o singură încreștură a frunții.

- Era, nu știu, cam a treia zi de Paști... Ba nu... nu... că în toate trei zile de Paște fusesem în excursie cu automobilul la Sibiu, cu Micropolu, un tip de la «Banca Generală». Ladima venise în fiecare zi, de sărbători, și stătuse de vorbă cu Valeria... Mai jucau tabinet, mai mînceau cozonaci așa ... ca de Paște... El știa că sunt la țară la Bîrlad și că viu miercuri dimineața. Și cum m-am întors, s-a și înființat la noi... de nu mai puteam scăpa de el. La 1 trebuia să vie grecul să mă ia la masă... Și Ladima nici nu se gîdea să plece... Atunci am făcut pe gentila cu el, ca să nu bănuiască... Știi, nu mai vream să mai facă iar scandal... I-am spus că mi-a fost tare dor de el... I-am sărutat ... I-am spus că tare aș vrea să mergem împreună la cinematograf ... Că acum să mă lase, că sunt obosită! Uite ... adorm de-a-n picioarele... Vino la 4 și jumătate la «Lux»... așteaptă-mă în hol. El a primit fericit... Mi-a sărutat mîinile... Era foarte vesel! Dar ca naiba eu am uitat de el și nu m-am dus la «Lux»... Ba a fost și mai boacănă... Pe la 5 m-am dus să-l iau pe Micropolu de la bancă, pe Smîrdan, că lucra și după-masă... Am ieșit de acolo amîndoi abia pe la 6... și tocmai căutam o trăsură prin dreptul «Lux»-ului, n-aveam nici o grijă de Ladima, că îl credeam plecat de mult. De unde să-mi treacă prin cap că el o să aștepte un ceas și jumătate. Ei bine, era acolo. se plimba prin fața cinematografului. Cînd m-a văzut la braț cu grecul i-a venit rău. a venit de-a dreptul acasă. Nici nu putea vorbi de atîta suferință. A stat vreo două ceasuri, la masă în sufragerie, cu fruntea sprijinită în palmă. Valeria a încercat să-i vorbească, dar n-a răspuns nimic. Ei i s-a părut la început că plînge, dar zice că nu plîngea... Sta așa, cu fruntea în palmă, trist și gîdea... Pe la 8 a plecat și abia atunci ia spus Valeriei: «Am văzut-o pe Emy cu un domn la braț». Zice că a plecat, surîzînd singur, ca un nebun. Atunci eu i-am scris a doua zi un bilet, rugîndu-l să mă scuze că l-am făcut să aștepte și să sufere... Țasta e răspunsul lui.

Dar nu face nimic, Emy... găsesc că așa trebuie să se întîmple... Ești prea bună că te interesezi dacă sufăr... Fii liniștită... De altfel, ca să

sufăr, ar trebui să mai am orgoliu... să mai fiu în stare de iluzii. Să te mai iubesc. Dar asta nu mai e cu putință, deși îți pîndesc poarta și gesturile, deși te aștept și îmi aranjez viața așa cum îmi e, după tine... Emy, ceea ce simt pentru tine nu e nici dragoste, nici ură. E ceea ce simte somnambulul pentru lună.

Încolo nimic...

G.

Dar peste o săptămînă iar a fost scandal... Era la noi cînd a venit Micropolu, care, tîmpit, se jena de el... Atunci, Valeria i-a făcut semn să plece, că nu vrem să-l pierdem pe grec. El a plecat, dar a așteptat un ceas la poartă...

A doua zi, mi-a trimis scrisoarea asta, ultima.

Dacă după cele întîmplate ieri te aștepti de la mine, la o scrisoare furioasă, însîngerată, ai să rămii, fără îndoială, din cale-afară de surprinsă... Loviturile din urmă găsesc locul amorțit. Chiar dacă sunt mai tari sunt simțite ca prin pîslă... ca întîmplate altora... Firește, îmi era greu să-mi închipui odinioară că aș putea aștepta la poarta unei femei pînă i se încheie amantul - probabil întîmplător - la pantaloni, dar acum văd că nu moare nimeni din asta...

Te rog mult, un singur lucru... Înapoiază-mi astăzi chiar, toate scrisorile și, dacă le mai păstrezi, versurile pe care ți le-am trimis. Te rog foarte mult asta. Trimite-mi-o înapoi chiar pe aceasta care o primești acum.

George Demetru Ladima

O privesc uimit...

- Ei bine, văd că nu le-ai înapoiat?

- Valeria a spus ca să-i răspund că le-am pierdut... A spus că ce e asta să ceară înapoi scrisorile?... Cum poate să ceară asta un om binecrescut?... Dar pînă la urmă nu i-am răspuns nimic... El a venit singur să le ceară și i-a spus Valeria că nu mai păstrez nici una.

- Și pe urmă n-ați mai vorbit? Nu v-ați mai văzut? Își strivește a nedumerire buzele caligrafice.

- Nu... că... așa... cam la două săptămîni s-a omorît. Deci între 1 și 3 mai.

Se închide în mine un iris uriaș, ca peste o vedere pe ecran. Tac îngîndurat și pe urmă întreb, privind lung, după ce am tras din țigară:

- De ce s-o fi sinucis?

Nu șovăie nici o clipă, ridicînd spre mine ochii ei mari, inutil deschiși.

- Mai întrebî? Din mizerie... Vai de capul lui... Într-o vreme nu mai mîncea poate nici o dată pe zi.

Că scrisorile acestea nu trebuie să mai rămîie în mîna Emiliei, pentru mine e o poruncă inexorabilă... Dacă m-aș găsi într-o expediție periculoasă și un camarad al meu ar cădea sufocat de nisip, uscat de sete, aș căuta cel puțin să-l îngrop ca să nu-l sfișie șacalii... Mi se pare de prisos orice negociere cu ea. Cred că ar deveni cu atît mai calculată, cu atît mai prudentă, cu cît aș oferi mai mult. Aș vrea să-i cer scrisorile sub pretext că doresc să le copiez și eu. Și pe urmă să nu i le mai înapoiez. Dar chiar faptul că aș manifesta intenția de a le avea în copie i-ar sugera ei bănuiala că e cine știe ce valoare la mijloc... Mai mult, aș face-o foarte circumspectă și n-aș mai izbuti să le fur. Căci astă-seară le voi fura.

Încep prin a mă arăta plictisit... și arunc scrisorile, pe care nu le voi mai pierde din privire, în lături.

- Cît e ceasul? 10 și jumătatea... Vai, dar mult timp am pierdut... Și mi-e o foame...

- Se miră, căci n-am dat nici un semn, în privința asta, pînă acum.

- Ti-e foame?

- Și ce foame... Știi ce, Emilia?... Hai să luăm și pe sora ta... și să mergem să luăm masa undeva la o cîrciumă afară din oraș. Am poftă de mititei și momițe... Mergem la „Zahana” (acolo, gîndesc eu, nu vom întîlni pe nimeni).

- Păi ce? Ai mașină jos?... Și e bucuroasă.

- Nu, luăm un taxi. Împrăștii puțin scrisorile, ca s-o fac să le puie la loc imediat... hai, strînge astea, că vreau să mă îmbrac.

A îngenunchiat și, stînd pe călcîie, adună scrisorile din pat. Coapsele, lărgite de sprijinirea pe pulpe, aproape s-au lipit în față și fiecare din ele a făcut parcă un satelit de pulpă, lipit de-a lungul ei. Cîrlionții din mijloc, aurii, au dispărut, căci pernița de grăsime de deasupra lor s-a lăsat puțin în jos. La fel și sînii care devin gutui atîrnate, iar spatele i s-a lămurit în

desfacerea șoldurilor, ca un spate de cal tânăr. Strânge foile dintre cutele cearșafului. Sub zodia acestor dungi, adâncituri și plenitudini a stat întâmplarea acestei după-amieze de august, în întregime. Va veni o vreme când amorul va dispărea, când cei care suferă din cauza iubirii vor părea ridicoli? Cine știe? Dar ce poate face starea de lucruri care va fi cândva, pentru cei de acum... pentru cei care și-au încheiat ciclul revoluției pe planetă, sub această zodie de azi?

După ce a strâns scrisorile, fără grabă, Emilia le-a legat din nou cu panglica roză în cruce, le-a așezat deasupra fotografia, ca eticheta pachetelor de pesmeți, le-a așezat în cutie, iar cutia a dus-o în șifonier, în sertarul de jos. De acolo iau pachetul, când se duce, rugată de mine, să-i spuie Valeriei să se îmbrace. Îl vîr apoi în buzunarul de la spate al pantalonilor, singurul care poate fi mascat.

EPILOG I

Am căutat a doua zi toate ziarele și revistele din săptămîna morții lui *Ladima*.: Nu mi-era greu, căci faptul intra chiar în colecțiile din anul acesta *Gîndul* acesta singur și îmi da o tristețe grea ca un doliu. Peste sinucidere însăși se trecea cu oarecare discreție. Ziarele de tiraj păstrau un adevărat echivoc în privința aceasta, căci nu aminteau decît „moartea unui poet. Era ca un soi de ciudată pudoare, sau ca o întîmplare nenorocita în familie, care nu trebuie comentată. Altfel, aceste articolașe - necroloage erau surprinzător de elogioase, contrastînd cu ostentația cu care era trecut sub tăcere în viață. Dar era un fel de laudă gratuită ca și cînd cuvintele ar fi fost tocite de sens și trebuiau umflate: „G.D. Ladima, un strălucit talent”, sau: „a fost unul dintre cei mai lăudați (?) poeți de azi”. Una vorbea chiar de „o mare pierdere pentru literatura romînească”. Era în toate acestea un soi de publicitate indiferentă în ceea ce privește însuși obiectul, dar binevoitoare și amabilă, fiind vorba despre un confrate. Revistele mai mici aveau mai mult accent. Una din ele m-a oprit îndelung și mi-a umezit ochii: „Unul dintre cei mai mari poeți ai tipului... hrănit cu oțet, fiere și dezgust de contemporani, a dus tăcut țeava rece pe inima caldă și stupidă și a domolit-o sfărîmînd-o. Noapte bună, poet smintit și cumsecade.”

Ceea ce unora li s-ar putea părea de o grotescă absurditate, anume, un om ca *Ladima* să se sinucidă din pricina unei femei atît de vulgare ca Emilia, mie mi se părea destul de explicabil. N-aș putea spune cum... Din capete de experiență proprie, din cercetarea cu oarecare atenție a reportajelor de gazetă, din ceea ce știu din jurul meu, am ajuns la convingerea că numai femeile vulgare provoacă „drame din amor”, sinucideri sau crime. Neîndoios că din pricina femeilor superioare se suferă mult mai mult, mult mai adînc și sub forme care țin de un desființător sadism psihologic. Dar cînd auzi despre vreo sinucidere sau crimă, aproape totdeauna constăți uimirea celor ce au cunoscut pe eroină: Cum, pentru asta? Dar nu e nici măcar frumoasă, e vulgară, are o

inteligentă de vânzătoare de mărunțișuri, aprigă la câștig. Tocmai de aceea, din câte femei despre care se spune că sunt bine în București - cel puțin așa știu - nici una nu a dus la sinucidere vreun bărbat. Toate dramele din toți anii, de când sunt atent la lume, sunt din mahalaua sufletească... Cel mai adesea femeile sunt foste prostituate, aventuriere de birjă cu un cal. Adevărul e că suferința din pricina unei femei, de inteligentă superioară, delicată, sensibilă, oricât de capricioasă, e ca o boală lungă, cu remiteri trecătoare, cu anumite voluptăți în suferință, cu o adâncire în sine și cu o iluminare a lumii exterioare nebănuite pînă atunci. Acele boale despre care un scriitor (pe care l-am citit undeva) spunea că dezvoltă inteligența. Dar dacă suferința din pricina unei femei „bine” seamănă cu tuberculoza, suferința din pricina unei femei vulgare are ceva din usturimea și exasperarea unei furunculoze, a unei boale rușinoase. E insuportabilă... Unii bărbați aflați în condiții neprielnice, „pierzînd începutul” și nevoiți să „marșeze” apoi, din lipsă de puncte de control, alții, lipsiți de atenție critică (nu sunt prea mulți și nici dramele prea numeroase), cad victime unor asemenea iubite de roman mahalagesc.

(Trebuie să punem în paranteză cazul foarte numeros al sinuciderilor femeiești din dragoste, în cele mai numeroase împrejurări e vorba de complicații, ca sarcina, „nenorocirea” sau părăsirea după fugă, fără nici un adăpost material, care deși sunt consecințe ale iubirii, nu înseamnă totuși că moartea a fost aleasă numai fiindcă sinucigașa nu putea trai fără o anumită persoană, cum e în genere cazul bărbaților, sau al tinerilor care se sinucid împreună.)

O femeie superioară „înțelege” suferința pe care o provoacă, e inflexibilă în cruzimea ei de refuz cînd crede că așa trebuie, dar nu o vulgarizează, nu o trivializează prin scene de teatru bărbieresc... Bineînțeles că de multe ori, vrînd să aline fără să se angajeze, ea complică totul, adîncește rana, dar pune în toate acestea o stranie noblețe pentru care victima îi e încă mai recunoscătoare, căci cunoaște otrăvuri noi... Cine rezistă mult unui asemenea regim tot se vindecă însă. O asemenea femeie nu trimite un bărbat care cerșește un surîs, o clipă: „opt și cu-a brînzei nouă”. Obicinuită să fie iubită, nu se laudă în tramvaie și nu-l face pe eroul (?) căzut, să joace public, exasperîndu-i suferința, nu împinge, prin anularea oricărui răgaz de reparație, pe un om năucit, la gesturi deznădăjduite, exasperate. Focul de revolver de la urmă nu e

decît, în genere, un moment din seria ocărilor dintre doi amanți vulgari, a lăturilor zvîrlite-n față, a feselor bătute-n public, a lui „mă-ta și ta-tu, pricopsitule”.

Anumite matroane, care au o singură servitoare, o maltratează în fața musafirilor, ca să arate tuturor că sunt stăpîne... Cine are mulți servitori în casă nu are nevoie să facă asta... Cine e mult iubită nu trivializează iubirea, nu îi dă publicitate cu orice preț.

Nu mi-a fost greu să aflu, chiar de a doua zi, cine a fost procurorul de serviciu care a făcut sumara anchetă asupra sinuciderii lui Ladima. După cîteva cuvinte schimbate, am aflat, de altminteri, că e și el tot un poet, care însă, mai prudent decît Ladima, a studiat și dreptul. L-am rugat să-mi povestească amănunte și mai ales ce crede despre cauza acestei sinucideri.

- Îți spun drept... Am rămas trăsnit cînd mi s-a telefonat știrea... Eu îl socoteam drept unul dintre cei mai de seamă poeți ai noștri, de la Eminescu încoace, deși era aproape necunoscut marelui public. Asta a fost însă totdeauna soarta geniilor. Pe la prînz, servitoarea - locuia într-o curte lungă de pe 13 Septembrie - văzînd că e ușa închisă, împotriva obiceiului, căci, spunea ea, nu închidea niciodată, a bătut în geam, a strigat și cum asta era a doua zi, a chemat pe proprietăreasă... În sfîrșit, cînd m-am dus eu, zăcea într-un pat îngust de tablă, cu capul căzut de pe perină pe umăr. Își trăsesese un glonte în inimă, lipind țeava. Piept și înăbușind cu pătura zgomotul... Nu s-a putut afla de unde și-a procurat revolverul...

De-abia mai puteam respira... Pe pereții biroului (îl căutasem pe procuror acasă) erau tot felul de fotografii și obiecte delictive. Cadavre fotografiate, în coșuri sau pe podea, așa cum fuseseră descoperite, asasin pociți rebegiți parcă unii, fâlcoși, alții priveau cu pasivitate, dintre jandarmi și polițiști. În cadrul acesta, comentariul morții lui Ladima devenea insuportabil de adevărat și real.

- Credeți că s-a sinucis din cauza mizeriei?

- Fie că se sinucid sau nu, mizeria e mai totdeauna cauza adevărată a morții poezilor români, domnule Vasilescu. Cam toți evoluează între spital și ospiciu.

Mă apăsa ca o mîină grea ceva pe inimă.

- Domnule procuror, credeți că Ladima s-a sinucis într-adevăr pentru că nu mîncase de cîteva zile?

Cu capul aplecat într-o parte, ca să gîndească parcă, probabil un tic, și-a lărgit gura, puțin amară, cu un accent circonflex de mustață tunsă, într-un zîmbet greu.

- De foame? Asta nu... În buzunarul hainei, în ziua sinuciderii, avea o mie de lei, în două hîrtii de cîte cinci sute. Nu e însă nevoie ca un om de patruzeci și ceva de ani să îndure chiar foamea pentru ca să se spună că totuși a murit din pricina mizeriei. Domnule Vasilescu, poetul Ladima s-a sinucis însă din cauza unei femei.

Am încremenit, într-o privire întrebătoare. El, fără să se uite la mine, a mai aranjat puțin tocurele și tamponul de pe masă și pe urmă, limpede:

- A lăsat pe masa lui cu cărți o scrisoare adresată unei doamne.

- !?

- O femeie tînă și elegantă, dacă vrei frumoasă, deși mie nu mi se pare. Aștept mereu.

- Pare-se că o iubea de ani de zile, cu un soi de deznădejde înăbușită.

- Se poate spune cine e această doamnă?

- Desigur că pentru istoria literară nu va fi un secret. Am însă impresia că, din motive pe care nu le înțeleg, doamna aceasta n-a vrut să se dea publicității această întîmplare. Cel puțin așa am înțeles din exagerat de prefăcuta ei nedumerire. Avea aerul că nu știe... că nu pricepe absolut nimic.

- Nu e o actriță?

- Nu... nu... E cu totul altcineva... E proprietara unui magazin de mobile. Dacă îmi dați cuvîntul dumneavoastră că veți păstra oarecare discreție, deși în definitiv doamna nu e măritată, vă pot spune și numele. Într-un aviator secret și secretar de legație cred că se poate avea încredere.

- Aveți cuvîntul meu...

- Doamna se numește Maria Mănescu și e o proprietara unui magazin de mobile din Calea Victoriei...

În craniul meu se mișcă spetezele unei mori de vînt.

- Aveți motive să credeți că era o scrisoare de dragoste? Caută într-un sertar, scoate o cheie și descuie cu ea alt sertar.

- Cînd vă spun ce admirație am pentru geniul lui Ladima, vă închipuiți că am avut și dorința de a păstra măcar o copie fotografiată după scrisoarea în care-și lămurea pricina hotărîrii de a se sinucide.

Mi-am copiat-o și eu, năucit, cu o absență de histeric.

Mă gîndeam, doamnă, că această parafă a iubirii mele va mai putea fi amînată. Socoteam chiar că așa cum dragostea mea s-a mișcat în apropierea dv. ani de zile, neștiută, ca o felină domestică, va continua să se miște ca o umbră vie, indefinit, de aci încolo. Să viu un ceas, două, pe zi în refugiul din fundul magazinului, să vă privesc, să vă ascult, reținut, neînțeles, era pentru mine strict necesar, ca o gravă dietă sufletească. Pentru versurile mele, de ce nu v-aș spune azi? această prezență a fost rațiunea și însuși procesul nașterii lor. Ce demon m-a îndemnat atunci spre răzvrătire, cine mi-a spus că am dreptul să pretind și eu bucuria de a mîngîia o mîină subțire, iubită, că aș avea dreptul să cuprind niște umeri care-mi sunt dragi, să solicit un zîmbet înduioșat numai pentru mine. Dacă din toamna aceasta am făcut atîtea încercări de a rupe lanțurile nevăzute care mă țin în mizeria mea sufletească mai rău decît cele de fier, e că nu mai puteam, creștea în mine, străină de mine, o dorință mai de neînvins decît orice tărie. Nu m-ați înțeles cu adevărat? Toate aceste strigăte mute, desperate, să nu fi fost într-adevăr auzite, înțelese de d-voastră, care aveți mai multe simțuri decît celelalte femei, decît ceilalți oameni din lume?

Doamnă, versurile mele nu v-au spus nimic, pentru că ele nu vorbesc niciodată de dragoste, dar substanța lor era, toată, iubirea aceasta eterată și otrăvitoare, care astăzi, neînduplecat, îmi apasă țeava ucigașă pe piept.

Căci în ultimul timp cînd am văzut cu ce indiferență dulce, din alt material, răspundeți nebuniei mele, am înțeles că în această țară, în această lume, eu sunt un paria blestemat, a cărui simplă atingere obligă la abluțiuni, că am datoria să vă evit.

Doamnă, în clipa morții, gîndesc halucinat ce-ar fi fost iubirea aceasta, despre care nu îndrăznesc să spun „a noastră”, și strig în mine însumi bucuria cumplită că gestul acesta descreierat va scoate în privirea d-voastră alt gînd decît afecțioasa indiferență de prințesă îndepărtată, pe care ați avut-o pentru mine pînă acum.

George Demetru Ladima

Am căutat să schimb imediat subiectul convorbirii. Tot conținutul sufletesc mi se clătina în simțuri ca apa într-un vas purtat. Nu-mi

rămînea decît o capitulare neputincioasă, totală ca un leșin. Parcă se despicase o catapeteasmă; parcă se anulasă în derîdere o întreagă existență. Am ieșit împreună și l-am condus cu mașina la „Capsa”, unde mi-a spus că-și ia de ani de zile șvarțul la ora 1 și un sfert. Acum cîștigase cîteva minute.

Dacă la început am șovăit mult, gîndindu-mă că trebuie să-i vorbesc doamnei T. - pe urmă m-am răzgîndit cu disperare. Unde aș fi putut ajunge?... Unde am fi ajuns? Dar adevărul, sau o parte din el, trebuia să-l cunosc. Eram prins ca într-un *remou* circular, din care cu toată rezistența comandelor nu mă puteam desprinde. Am căutat să cunosc pe cei trei prieteni ai lui Ladima. Cîteva zile de-a rîndul am luat cîte un șvarț, la „Capșa” în cafenea, unde nu intrasem pînă atunci, cred, niciodată, deși luam în fiecare zi, într-o vreme, aperitivele cu băieții și fetele, la ora 1, dincolo în cofetărie.

Întrebam la început discret, după ce așteptam singur, și mai ales încet, pe chelner dacă nu e în cafenea domnul Cibănoiu, de pildă, sau într-altă zi, un altul. Pe urmă, cînd am întreat anume, cu oarecare hotărîre, chelnerul m-a lămurit prietenos că aceștia nu vin decît între 8 și 10 seara.

- Așa sunt clienții noștri, ai localului... cei adevărați... Fiecare are ora lui. Unii vin dimineața, să ia cafeaua cu lapte, alții la 10 pentru rendez-vous-urile de afaceri, alții, cei mai mulți, între 12 și 1 la aperitive. Pe urmă, cei care între 2 și 4 își iau cafeaua și așa mai departe... Aproape că unii nu s-au văzut niciodată, între ei, deși vin de ani de zile, chiar la aceeași masă... Domnul Cibănoiu venea la masa de colo, de sub calorifer, seara între 8 și 10, cu domnul Penciulescu, cu domnul Bulgăran și cu domnul Ladima... ăl de s-a sinucis.

- Și acum?

- Acum, unul e mort, domnul Cibănoiu nu mai vine deloc. Iar domnul Penciulescu s-a certat cu Bulgăran.

- Și nu mai vine nici unul aci?

- Vine, tot între 8 și 10 seara, domnul Penciulescu.

L-am cunoscut, căci aci se fac ușor cunoștințe, chiar a doua zi. Avea un cap negricios de actor bătrîn, care a jucat numai roluri de senatori romani... El a intrat în vorbă cu mine, fără nici o prezentare, după ce s-a așezat la aceeași masă.

- Ai țigări?

Am scos tabachera și i-am oferit.

- „București” cu carton? Are și chelnerul. Nu fumez din astea. Trimite să-mi ia de la debit „Tomis” fără carton.

Puțin cam surprins, am chemat pe piccolo și l-am trimis. Nu știam de unde să încep, cum să aduc vorba... M-a întrebat pe urmă el, cu o severitate de judecător de instrucție, cu gura lătită.

- Dumneata cine ești? Cum te cheamă?

I-am spus, dar firește numele nu i-a spus nimic. Cu fălcile strânse, cu privirea autoritară:

- Vasilescu, Vasilescu... Dar cu ce te ocupi? Ce faci?... Din ce trăiești?... Din joc de cărți?...

În sfârșit, după ce am lămurit și asta, am căutat mai târziu să aflu ceea ce doream.

- Domnule Penciulescu... L-ați cunoscut mi se pare pe poetul Ladima?...

- N-am cunoscut nici un poet Ladima.

- Cum? Nu l-ați cunoscut pe Ladima?

- Pe Ladima? Pe dobitocul ăla? L-am cunoscut dacă vrei... și vag, neglijent, arătînd parcă lămurit că n-avea altceva comun cu el nimic - întorcînd capul în partea cealaltă: Venea pe aici, pe la „Capșa”.

- S-a sinucis, nu?...

- Ce vrei să faci altceva?

Rămîn uimit, cu ceașca de șvarț la buze, pe urmă nedumerit.

- Se zice că era un poet foarte mare.

E indignat, ridică brațele îndoite de la cot a uimire, ca să se apere de un blasfem.

- Poet mare!... auzi, Ladima, imbecilul ăla, poet mare! Ca și cînd aș călca în călcîie, de nesigur ce sunt:

- În sfârșit... unul dintre cei mai de seamă poeți de azi. Acru, cu gura arcuită ca o scoică:

- Ce-i aia „poeții de azi”? Sunt niște cretini toți... n-au nici unul talent... Nu pot decît să îngîn:

- Poate că... exagerați... În sfârșit... despre unii... Aprig, sec, s-a întors trîntit spre mine.

- Dumneata știi ce e poezia?

- !?

- Atunci ce tot spui prostii cu poeții de azi?

Sunt atît de surprins că nici nu fac gestul să-i dau cu tava-n cap. Pe urmă iau lucrurile așa cum sunt. Așa s-o fi vorbind pe aci. Mormăie mereu cu capul într-o parte... „Auzi, poeții de azi?... au ajuns toți proștii să aibă păreri despre poezie...” Se întoarce apoi brusc spre mine:

- Să-ți arăt eu poezie! Și a început să declame, frumos, mărturisește sincer:

*Tăcere este totul și nemișcare plină,
Un cîntec, sau descîntec pe lume s-a lăsat.
Nici frunza nu se mișcă, nici vîntul nu suspină.
Și apele dorm duse și morile au stat.*

Ai auzit? „nemișcare plină” și explică, ridicînd lămuritor un deget, „Un cîntec sau descîntec pe lume s-a lăsat”... Ei, îți plac? Convin sincer:

- Sunt într-adevăr foarte frumoase...

- Ei, știi de cine sunt?

Evident, nu mi se pare greu să ghicesc că sunt de el, dar întreb cu admirație voit nesigură:

- De dumneavoastră? Ridică mîinile uluit în tavan...

- De mine? și parcă nu-și poate reveni. Auzi, de mine! Mama ei de școală, că trec prin ea toți proștii... Sunt de Ion Heliade Rădulescu, domnule, de Ion Heliade Rădulescu... Și decît astea nu s-a scris nimic mai bun în romînește.

A urmat o tăcere, căci eu eram literalmente copleșit de această izbucnire a lui, iar Penciulescu asculta, se vede, ce se vorbea la masa lungă din fund, căci cafeneaua dreptunghiulară, cu canapele roșii lavițele lungi, de jur-împrejur, cu ferestre mari în ziduri groase de închisoare, e destul de mică, încît să se poată vorbi de la orice masă. S-a întors către mine, arătîndu-mi cu o privire de milă și de ironie pe cei de la masa din fund și a vorbit ca să audă toată cafeneaua:

- Auzi! dumnealui, fost deputat și economist! și, răstit, către Englezii, domnule, au născocit numai cuvîntul *warrant*. Dar procedeul e vechi și străvechi, poate de la fenicieni... În urmă, l-au reintrodus tătarii în veacul al XIII-lea, cînd au cucerit lumea, cînd au înființat tehnica poștei și au făcut și depozitele *warrant* de-a lungul drumului, Adriatica-Peking. Și îndesat, încruntat, cu barba nerasă, aspră: Să nu te lași, auzi, să nu te lași pînă cînd nu te faci profesor de economie politică... Așa-i trebuie țării...

mama lui, lui Apolodor din Damasc, că făcut podul peste Dunăre să ne vie toți gușaii din Balcani...

A venit picolul cu țișările și mi-a adus și restul la 500. Penciuлесcu și-a așezat dinainte cutia cu țișări, ca proprietate.

- Eh, cum asta? Bagi hîrțiile, așa, în buzunar fără să te jenezi? Dă-mi o sută de lei, că nu mai găsesc curînd un imbecil ca dumneata... Nici măcar n-am zîmbit, căci nici cei de la masa din fund nu răspuseseră nimic și pe urmă aveam atîta nevoie de el. I-am împins mînios spre pachetul verzui de țișări.

- Domnule Penciuлесcu, vream să te rog ceva... Aveai un prieten, în domnul Cibănoiu.

S-a încruntat ușor și grav, ca un pretorian pe gînduri:

- Cibănoiu!?

- Cibănoiu, fost la Externe... pensionar. Și net, convins:

- Nu cunosc... Nici n-am auzit de Cibănoiu.

- Cibănoiu, am rectificat.

- Cibănoiu, Cibănoiu... nu cunosc.

- Dar Bulgăran?

- Ăsta da... l-am cunoscut.

- Mai vine pe aci, pe la „Capșa”? Mi-a răspuns convins:

- Nu l-am mai văzut de mult... Trebuie să fie închis pentru escrocherie.

A fost întîia și ultima mea convorbire cu Penciuлесcu. Adresa lui Cibănoiu am aflat-o de la Niculae, chelnerul cu înfățișare de director de minister, al cafenelei. Cîteva nopți nici n-am putut dormi de enervare, dorind să știu ce-a fost între Ladima și doamna T. Fostul cancelar de legatie nu e un om cu înfățișarea de bătrîn, deși are mustața cărunțită. Stă pe strada General Angelescu, într-o curte mare cu niște case vechi, care sunt proprietatea lui. Convinsul teozof trăiește, după cum am aflat, din pensie și din ceea ce-i vine de la cei cîteva chiriași nevoiași. Cele două camere-vagon și antreul în care locuiește el personal au pereții literalmente căptușiți cu cărți, pe mai multe rînduri chiar, cum se așază lemnele în pivniță. Pe jos, prin colțuri, sunt alte cărți... Are de asemeni velințe și scoarțe rupte, o mulțime de obiecte vechi, unele de artă... Mi-a servit, pe o tavă de alamă, turcească, o cafea într-adevăr foarte aromată.

- L-ați cunoscut pe poetul Ladima, domnule coleg, dacă-mi dați voie să vă spun așa? îl vedeati ades?

- Dar, domnule Vasilescu, eram prieteni foarte buni... Ce groaznică nenorocire, sinuciderea lui.

Adaog cu tristețe:

- Sigur, un poet atât de mare...

- Poet, poate că nu era el... desigur... n-avea talent... Scria și el așa... Dar ce om!... Ce inteligență!... Parcă mi-a murit un frate... Numai că moartea lui mi s-a părut o nelegiuire...

- !?

- Religia condamnă sinuciderea, domnule Vasilescu... Nu ne e îngăduit nouă să corijăm hotărârile Domnului... Un foarte mare păcat... Din cauza asta eu nici n-am luat parte la înmormântarea lui. Sunt uimit. Îmi așez încet ceașca filigeană pe tavă și-l privesc serios.

- Dar eu nu știam că sunteți creștin, domnule Cibănoiu, mi se spunea că sunteți unul dintre șefii mișcării teozofice.

Surîde blînd, își mîngîie mustața ca a lui Briand.

- Nu, nu, nu... E drept că mai demult m-am interesat de teozofie... Am studiat de asemeni toate religiile. Uite, am aci cărți și dicționare de tot soiul, dar am ajuns la convingerea că tot creștinismul ortodox e suprema împăcare a sufletului.

Ceea ce mi-a arătat Cibănoiu m-a îngrozit de admirație, ca să zic așa. Niciodată n-am văzut, în felul ei, o bibliotecă atât de completă. Cărți groase cît ceasloavele, sau colecții mari, legate, ca enciclopediile franțuzești și nemțești despre catolicism, despre sfinții filozofi, istorici de-ale conciliilor (lexicon iudaic, am descifrat pe o serie de tomuri la fel, în limba germană).

- Vezi dumneata, domnule Vasilescu, ceea ce are neegalat de frumos ortodoxismul e faptul că e singura dintre confesiunile creștine întemeiate pe credința adevărată... Catolicismul e raționalism curat... Dogmele creștin-ortodoxe, prin cuprinsul lor illogic, și intenționat illogic, menținut așa după lupte de sute de ani în sinoade ecumenice, înlăturînd orice înțelegere, arată că ortodoxismul nu e o religie de discuție logică, ci de credință totală în creatorul lumii...

- Dar acest creator cum îl înțelegeți, cum vi-l închipuiți? A zîmbit blînd.

- Dacă l-am înțelege, dacă l-am închipui, ar mai fi deasupra noastră? Cînd ești pe o movilă, o vezi toată, o închipui... dar cînd ești pe un munte uriaș, care trece de nori, nu vezi nimic. Răspica noastră va fi în viața

viitoare, cînd vom vedea și vom înțelege nesfîrșit mai mult decît cei care au avut vanitatea științei pe lumea aceasta...

- Domnule Cibănoiu, dar după cîte știu Ladima credea în Dumnezeu...

- Și, dacă ar fi crezut mai departe, dacă ar fi rămas un bun creștin, ar fi trăit și azi. Dar a avut nenorocirea să întâlnească în cale pe diavolul însuși, sub înfățișarea unui prieten.

Arunc chibritul, fără să mai aprind țigara.

- Dar Ladima s-a sinucis din pricina unei femei.

- Nu, nu, domnule Vasilescu, a suferit din pricina unei femei, dar s-a sinucis din pricina unui mizerabil, Bulgăran.

N-am nici o tresărire, pentru că mi se pare de necrezut.

- Îngăduiți-mi să vă întreb: Nu s-a sinucis din pricina unei femei, a unei doamne, Măria T. Mănescu, pe care a iubit-o, se pare, ca un nebun?

Își răsuțește, din cutia de „Macedonia” de dinainte, în care sunt puse cîteva felii de cartof ca să păstreze tutunul umed, o țigară groasă, pe care o pune într-un țigaret de vișin.

- Ladima a iubit de altfel, domnule, o altă femeie, nu pe aceasta doamnă Măria Mănescu.

- !? Totuși i-a adresat o scrisoare, în clipa sinuciderii, arătînd fără echivoc că din pricina ei se omoară...

Face un semn blajin, de negație, ca derivat dintr-o binecuvîntare.

- Nu, nu, nu... Și s-a ridicat, s-a dus la birou, din al cărui dulap a scos o sticlură, burtoasă ca o eprubetă, de licheur cafeniu, și s-a scuzat, turnîndu-mi: Îngăduie să te rog să guști acest preparat. Eu ies foarte rareori în oraș și asemenea plăcută născocire sporește mea farmecul cărților.

Era, într-adevăr, savuros, cu vreo trei soiuri de gust de drojdie și arome deodată.

- Domnule Cibănoiu, am vorbit cu procurorul de serviciu... Am văzut fotografia scrisorii lui Ladima.

Nu răspunde nimic, rămîne mult pe gînduri, ca și cînd, deși știe multe, nu ar vrea să spuie... După ce termină țigara, scoțînd mucusul din țigaret, se decide:

- Domnul Vasilescu, acea doamnă, despre care, de alt tel, ara auzit mult bine, nu e pricina sinuciderii lui Ladima... Pricina acestei sinucideri e numai acel nerușinat de Bulgăran.

- De ce a scris, atunci, Ladima această scrisoare?

S-a sculat, s-a plimbat puțin prin fata cărților lui, și pe urmă s-a așezat într-altul din jumătățile de fotoliu cu catifea roșie, cu ciucuri și broderii joase.

- Domnule Vasilescu, începui iarăși cu invocarea numelui meu, ca și celelalte fraze, mă bucură că vă interesați atât de mult de un om ale cărui merite, a cărui inteligență și mai ales cuviință creștinească îl îndrituiau spre stima tuturor. Prin urmare, am să vă spun ce știu și - datorită prieteniei noastre până în ceasul sinuciderii - veți vedea că știu oarecare amănunte. A dus mâna la bărbie ca o babă, mi-a turnat din nou din sticla burtoasă ca o eprubetă. Trebuie să știți că nefericitul de Ladima a iubit, cu o patimă nepermisă, de om descreierat, pe o femeie fără suflet, o actriță, fire netrebnică, în carnea căreia înflorea numai ochiul diavolului.

Am răsuflat și totul s-a așezat din nou în mine.

- Am acasă, domnule Cibănoiu, scrisorile lui Ladima, pe care le-am furat, ca să nu mai rămână în mâinile ei.

Erau să-i dea lacrimile, își agita degetele de la mâini, amuțit de uimire.

- Ah! domnule Vasilescu, dacă Ladima ar fi avut acele scrisori...

- Vi le voi aduce data viitoare...

- Le-a cerut în scris, a fost să le ia... Am fost și eu de două ori, dar cum să poți sta de vorbă cu două femei în care nimic nu amintește de Dumnezeu?

- Dacă ai ști de când alerg după lămuriri... Te rog, nu te supăra de întrebările mele directe, de ce a scris atunci acea scrisoare?

Nu răspunde numaidecât, pe urmă reia, cu o nesfârșită tristețe:

- Domnule Vasilescu, prietenul nostru, din pricina acelei iubiri înjositoare, era un om pierdut. Și-a dat seama de asta singur. Mai ales în ultimele săptămâni din viață, ți-era mila să-l privești. Parcă se rupseseră în el resorturi, parcă organele nu-i mai funcționau. Era cu mult mai rău decât bolnav. Se jurase că după o ultimă întâmplare umiltoare, pentru nimic în lume nu se va mai duce la ea. Era el însuși uimit că a putut să iubească o asemenea femeie, îmi spunea chiar că i-ar fi rușine dacă ar afla și altcineva, afară de noi, prietenii. Își dădea seama și de aceea i-a și cerut scrisorile înapoi... „Mi-e silă de mine însumi, Nicolae, mi-e silă, de parcă am păduchi în suflet.” I-am arătat că numai credința în Dumnezeu îl poate îndrepta din așa cădere... Și așa era să fie, căci era un bun creștin, găsea cuvinte frumoase despre bunătatea Celui-preaînalt și cred

că în scurtă vreme s-ar fi împărtășit din harul împăcării. Negreșit că uneori șovăia: „Niculae, nu mai pot. Sufăr ca un câine greu bolnav. Gîndul morții mă ține ca

într-un clește zi și noapte.” Îl mîngîiam cum puteam: „George, dacă moartea e trimisă de Domnul în înțelepciunea lui nemărginită, e o împăcare și o binefacere, dar omul nu trebuie să se gîndească să-și ia singur viața”. „Dumnezeu mă va ierta, Niculae, că știe ce mult am suferit și cît l-a laudat gîndul meu, dar acest rău, iubirea asta, mă doare ca o bubă scîrboasă și nu o mai pot îndura. Dacă nu-mi fac seama singur e că m-aș răsuci de dezgust în sicriu, dacă aș bănuî că lumea crede că m-am sinucis din pricina acelei femei... sau poate că din cauza foamei... O asemenea moarte singură ar întrece în rușine urîciunea suferințelor mele... Orice, dar să nu se știe că am suferit din pricina acelei nerușinate... sau că, om în toată firea, am suferit de foame...” Mi-a strîns brațul, că era de felul lui zbuciumat, și mi-a arătat, spre uimirea mea, o hîrtie de 500 de lei: „Vezi tu asta, Niculae? Vezi banii aceștia? Sunt prețul morții mele. Cînd am rupt cu femeia aceea, am suferit atît de mult, că din prima seară mi-am spus că trebuie să mor. Dar nu trebuie să se știe că am iubit asemenea femeie și că în viață am suferit de foame, nu trebuie să fie cadavrul meu fără un ban lîngă el, ca să creadă cineva că m-am sinucis din pricina foamei. Așa nu mă puteam sinucide. Și atunci am început să adun bani. Am adunat cinci sute de lei, cum se adună o zestre. Mi-au furat viața, m-au înjosit, dar mila lor numi trebuie. Îți pot spune acum, pentru că de ieri mă simt mai bine, gîndul morții m-a părăsit.” Pe urmă s-a mai potolit, era ca o apă care scădea. Am crezut, domnule Vasilescu, în zilele acelea, că îndemnul morții l-a părăsit și așa era. Seara vorbeam îndelungă vreme aci... Regăsise calea către Domnul și- de ce n-aș spune-o?- îl ajutase să se însenineze și convingerea lui că e un mare poet: „Mi-am dat această viață mizerabilă, pentru una infinită, Niculae... Sufletul meu va trăi o nouă viață, iar poezia mea, pe care ei n-au înțeles-o, o vor înțelege copiii lor, care se vor rușina de neînțelegerea părinților lor.” Negreșit că eu nu l-am contrazis despre asta, de vreme ce poate însăși această credință era inspirată de Domnul. Din nenorocire, prietenii care trebuiau să-l ajute cu vorba și cu gestul lor i-au fost dușmani... Tocmai cînd, din cauza suferinței lui neînchipuite, avea nevoie de credință, ei i-au zdruncinat orice convingere. În săptămîna morții ne găseam toți patru la cafea la Bulgăran, cînd au început să-și

bată joc de el. Penciulescu, plin de venin, îi spunea tot felul de răutăți: „De ce ai tu nevoie de nemurirea sufletului, Gedeme? Religia impune o ordine prestabilită. Ai fost dobitoc în această viață scurtă, iubind o femeie de stradă... Dacă vei trăi încă o sută de vieți, nu e nici un motiv ca, fiind tot atât de dobitoc, să nu iubești tot femei de stradă... Atunci, la ce-ți trebuie nemurirea?” Nu poți să-ți închipui cât punea bietul Ladima la suflet asemenea glume grosolane. Bulgăran, a cărui bibliotecă de ateu e un adevărat laborator al diavolului, i-a făcut lungi teorii ca să-i dovedească inexistența lui Dumnezeu. Sunt nedumerit și-l întrerup cu o întrebare:

- Iartă-mă, domnule Cibănoiu, îl cunoașteți într-adevăr pe domnul Penciulescu, pentru că...

- Desigur că îl cunosc, de vreme ce de vreo cinci-șase ani e chiriașul meu gratuit, într-o cameră din fundul curții, aci.

- !?

- Cu cifre, cu păreri de autori, cu poze chiar i-a explicat universul, arătându-i zădărnicia oricărei credințe într-o ființă supremă.

Ai să mă întrebi ce-am făcut eu în această împrejurare, ce am răspuns atacurilor și argumentelor opuse? Nimic... Existența lui Dumnezeu nu se poate dovedi și e un păcat să cauți s-o explici cuiva. Crezi numai... și afirmi. *Credo in quia absurdum*. Ladima însă a prins să discute și să apere, asta i-a fost pierderea.

Peste vreo două zile l-am înfîlnit foarte schimbat... Nesfîrșit mai trist, ros parcă de un vierme crunt din el. „Niculae, dacă Bulgăran are dreptate?” Era palid și îi sticleau ochii. „Ascultă, Niculae, dacă sunt țărînă din țărînă, dacă am ieșit din haos întîmplător și niciodată nu vom cunoaște o nouă viață, dacă aceasta, pe care am trăit-o, a fost singura posibilă pentru mine dintr-un miliard de posibilități, și eu mi-am sacrificat-o îndurînd lipsuri cumplite, iubind pe Emilia Răchitaru? Arde pielea pe mine ca o cămașă de foc cînd mă gîndesc că asta ar fi posibil.”

I-am spus nedumerit:

- Dar Emilia nu există decît de doi ani în viața ta?

- Dar în acești doi ani a istovit toate posibilitățile mele sufletești. Totul e stors sau sfărîmat în mine. Dacă n-ar fi credința în artă...

În seara următoare au fost noi discuții. Ladima a spus că, dacă nu există Dumnezeu, el crede în supraviețuirea prin artă, a strigat - deși Penciulescu rîdea de el-că totuși a folosit cât putea mai bine această

viață, în orice caz mai bine decît oricare dintre ei, creînd o operă care va supraviețui la nesfîrșit. „La nesfîrșit? Ce înseamnă la nesfîrșit? urla Bulgăran... Într-un număr oarecare de ani pămîntul tot va pieri... Ce înseamnă că opera ta va supraviețui o sută de ani, un milion, cînd tot se va împrăști în haos, împreună cu praful pămîntului și al tuturor operelor, distruse într-un cataclism cosmic... Ascultă-mă pe mine, asta-i singura posibilitate de trăire. Asta... Să te plimbi pe bulevard, să vezi soarele, să iubești, să citești... Asta-i tot, între două nopți infinite de neant - zece, douăzeci, treizeci de ani de viață ireversibilă. Arta e o vanitate ca toate celelalte. Zădărnicia zădărniciilor, toate sunt zădărnicii. Nu facem decît să amînăm o scadență.” Ladima era alb ca varul: „Crezi asta, Bulgăran, cu adevărat?... Am trăit patruzeci de ani.” Și și-a cuprins fruntea în mîini cu ochii în lacrimi: „Am trăit patruzeci de ani, inutili”.

Bulgăran i-a dat să citească și niște articole de revistă, de un ateism blestemat. Singur, de altfel, i le-a cerut... Pe drum îmi spunea: „Niculae, cel puțin dacă m-ar fi iubit Emy, viața asta n-ar fi fost zadarnică...” Eram îngrozit, căci vedeam că iarăși se destramă... A doua zi l-am întîlnit din nou... Acum era însă tăcut... N-am putut scoate o singură vorbă de la el. Mergeam amîndoi pe stradă. O singură dată, la încercările mele de a redeștepta în el credința, mi-a șoptit îngîndurat: „Totul e zădărnicie... Nu mai cred nici măcar în artă. Bulgăran și Penciulescu au dreptate.” I-am cerut să-mi dea și mie cărțile care, picătura de apă ultimă, au clătinat și răsturnat un spirit atît de slab, și l-am întovărășit pînă acasă să le iau. A doua zi, era foarte abătut, ne-am dus să ne plimbăm că era în mai, la Șosea. Cînd ne-am întors, prin dreptul Teatrului Național a trecut Emilia la brațul unui bărbat... El mi-a pus mîna pe umăr... I s-au înălbit buzele și s-a răsucit ca o frunză... N-a mai fost chip să vorbesc cu el... A fugit de lîngă mine ca un nebun... pe scările dinspre strada Matei Millo, și a doua zi am aflat că s-a sinucis... Am rupt și cu Bulgăran și cu Penciulescu... Desigur că au găsit o materie moale ca o pastă, neînstare de rezistență... Nu e mai puțin adevărat că trăiește în ei un mîrșav spirit de distrugere.

Am mai stat aproape două ceasuri de vorbă cu Cibănoiu. Felul înțelepciunii lui mi-a plăcut foarte mult. I-am spus că eu socot pe Ladima un poet foarte mare și că voi aduna tot ceea ce-l privește. Mi-a dat fotografia, vreo două cărți. Ti le alătur la aceste caiete. Aș vrea să mă ajuți să-i publicăm volumul. Am luat și niște reviste cu articolele care pare că l-au tulburat atît. În zilele următoare le-am citit și eu. Mărturisesc

că mi-au dat un fior continuu. Din nou mi-am judecat tot ce-a fost, toate întâmplările cumplite și zbuciumate în lumina acestui Memento²⁸. După cum am vorbit aseară la telefon, îți trimit totul. Eventual voi mai întregi cele povestite, prin amănunte verbale.

P.S. George Demetru Ladima intră cumva și el în vreuna dintre aceste categorii de ființe, aparent desăvârșite, notate însă prin vreun minus, sau prin vreun adaos, care face viața grea, imposibilă?

²⁸ Se pot da aci în notă, ca să poată fi sărite, două articole, din două reviste dintre cele împrumutate de la Bulgăran și însemnate cu sublinieri de către Ladima, și care, de altfel, se pare că l-au impresionat foarte mult. Cel dintîi e o conferință a savantului sir James Jeans, ținută la Universitatea din Cambridge, sub titlul *Soarele care moare*.

„Cunoaștem stele care abia de sunt mai mari ca pămîntul, cele mai multe sunt atît de mari, că sute de pămînturi ar încăpea în fiecare din ele și tot ar mai rămîne loc destul; ba ici-colo întîlnim cîte o stea uriașă care ar putea cuprinde milioane de pămînturi. Și numărul total al stelelor este, fără îndoială, învecinat cu numărul total al firelor de nisip de pe toate țărmurile tuturor mărilor din lume. Atît e de mică locuința noastră în spațiu în comparație cu substanța totală a universului.

Mulțimea aceasta imensă de stele rătăcește prin spațiu; unele se grupează pentru a călători împreună, dar cele mai multe sunt călătoare solitare. Și ele pribegesc prin universul atît de spațios că apropierea unei stele de alta e un eveniment de o raritate aproape neimaginabilă. Majoritatea lor călătorește într-o izolare splendidă, ca un vapor pe un ocean pustiu, într-un model în care stelele ar fi ca niște vapoare, fiecare vapor s-ar afla în medie la mai mult de un milion de mile de vecinul său cel mai apropiat, astfel că se înțelege lesne pentru ce asemenea corabie arareori poate ajunge să se întîlnească cu altă corabie.

Noi credeam, totuși, că acum vreo două miliarde de ani acest rar eveniment s-a împlinit și că o stea, în goana sa oarbă prin spațiu, s-a nimerit să se întîlnească cu soarele nostru. Precum soarele și luna provoacă mare pe pămînt, Iot așa steaua aceasta trebuie să fi stîrnit marea pe suprafața solară. Dar cît de deosebite, firește, de mările plînde pe care le ridică masa modestă a lunii pe oceanele noastre! Un val gigantic trebuie să fi străbătut suprafața soarelui, spre a alcătui în cele din urmă un munte de o înălțime prodigioasă, mărindu-se necontenit pe măsură ce se apropia cauza acestei tulburări. Apoi, mai înainte ca steaua străină să fi început a se depărta din nou, atracțiunea ei devenise atît de puternică, încît muntele acesta a fost sfărîmat și s-a împrăștiat în fragmente mici pînă la mari depărtări, întocmai cum coama unui val își aruncă departe spumele. Și de atunci acele mici fragmente gravitează neîncetat împrejurul soarelui, părintele lor. Sunt planetele, cele mari și cele mici, dintre care una e pămîntul nostru.

Soarele și celelalte stele pe care le vedem pe cer sunt toate de o căldură imensă-mult prea mare ca viața să se poată stabili pe ele. La fel erau, fără îndoială, și fragmente expulzate din soare în clipa sfărîmării lor. Încetul cu încetul, însă, ele s-au răcit atît de

Vreau să spun, talentul sau intransigența morală au ceva din surplusurile ridicole și periculoase ale unui Rhynchophores, ale unui Macrophthalmes sau ale unui Sophonyophore? Să fie într-adevăr poetul un exemplar sortit să fie fatal și „greu cenzurat de moarte”?

F.V.

mult, că azi nu le-a mai rămas căldură proprie, temperatura lor actuală fiind datorită în întregime radiației pe care le-o dăruiește soarele. Pe urmă, nu știm nici cum, nici când, nici de ce, unul din aceste fragmente în curs de răcire a dat naștere vieții. A început cu organisme simple, care nu erau capabile a face altceva decât să se reproducă și să moară. Din aceste umile începuturi însă a izvorât un curent vital care, progresînd prin complexități tot mai mari, a sfîrșit prin a produce ființe ce își fac un temei al vieții din emoțiile și ambițiile lor, din judecățile lor estetice și religiile lor, în care sunt conservate cu evlavie speranțele lor cele mai înalte și aspirațiile lor cele mai nobile.

Nu putem afirma nimica, dar e cu totul verosimil că omenirea în acest chip și-a dobîndit existența. Instalați pe microscopicul nostru fragment de fir de nisip, am ajuns a ne sili să pătrundem natura și scopul universului care ne înconjoară locuința noastră în spațiu și timp. Prima noastră impresie e ceva ce seamănă cu groaza. Universul ne îngrozește prin imensitatea nesocotită a distanțelor sale, prin lungimea de neconceput a perspectivelor sale de timp, care reduce toată istoria omenirii la durata unei clipiri din ochi, prin extrema noastră singurătate, prin neînsemnătatea materială a locuinței noastre în spațiu – a milioana pîrticică a unui fir de nisip dintre toate firele de nisip de pe toate țărmurile lumii. Dar mai presus de toate ni se pare îngrozitor universul, fiindcă pare a fi indiferent față de orice fel de viață asemănătoare cu a noastră; emoția, ambiția și succesul, arta și religia, toate acestea par străine de planurile sale. Ar trebui poate chiar să se spună că universul pare ostil oricărei vieți asemănătoare cu a noastră. Spațiul gol, în cea mai mare parte, e atît de rece, că distruge prin îngheț orice vietate; partea cea mai mare a materiei răspîndită în spațiu e, tocmai dimpotrivă, atît de arzătoare, că face imposibilă orice viață; spațiul e brăzdat și corpurile astronomice sunt bombardate neîncetat de felurite radiații dintre care multe sunt probabil defavorabile vieții, ba chiar sunt capabile s-o nimicească.

Într-un astfel de univers am picat noi oamenii, fără să prea știm cum, dacă nu cumva din greșeală, în orice caz prin efectul a ceea ce se poate numi cu multă dreptate un accident. Întrebuițarea acestui cuvînt nu înseamnă că ar fi surprinzător că pămîntul nostru există, căci accidente vor fi totdeauna, și dacă universul va mai dura destul timp, e probabil că toate accidentele ce se pot concepe se vor realiza la timpul lor. Huxley, mi se pare, a spus că dacă am pune șase maimuțe să bată, fără nici o noimă, la niște mașini de scris mai multe milioane de milioane de ani, ele ar ajunge în mod fatal, cu timpul, să scrie toate cărțile ce se păstrează la British Museum. Dacă, examinînd ultima pagină compusă de o astfel de maimuță, am constata că, întîmplător, țacăneala ei

EPILOG II

Povestit de
autor

orbească a produs un sonet de Shakespeare, am avea dreptul să socotim acest accident remarcabil, dar dacă am trece în revistă milioanele de pagini, produse într-un număr imens de milioane de ani, noi putem fi siguri dinainte că undeva se va găsi un sonet de Shakespeare, produs al jocului orb al întâmplării. La fel e și cu milioanele de milioane de stele ce rătăcesc orbește timp de milioane de milioane de ani prin spațiu; prin firea lucrurilor ele trebuie să întâmpine tot felul de accidente posibile; așa încât vor trebui în mod necesar să dea naștere, cu timpul, unui număr determinat de sisteme planetare. Totuși, numărul acestora va fi infim în comparație cu numărul total al stelelor de pe cer.

Raritatea aceasta a sistemelor planetare e un punct important, fiindcă, după câte vedem, viața, așa cum o cunoaștem noi, nu poate lua ființă decât pe planete ca pământul nostru. Ca ea să poată apărea, trebuiesc condiții fizice convenabile, între care cea mai importantă e tot temperatura care să permită corpurilor să existe în stare lichidă.

Stelele însele trebuiesc date la o parte, fiindcă sunt prea calde. Le putem socoti ca o imensă multitudine de focuri împrăștiate prin spațiu, răspîndind căldură într-un climat care nu trece de circa patru grade peste zero absolut, cam 269°C , și care e chiar mai rece în vastele spații ce se întind dincolo de Calea Laptelui. Departe de focurile stelare stăpînește acest frig inimaginabil de sute de grade; în apropierea lor e însă o căldură de mii de grade, care face să se topească toate corpurile solide și să se evaporeze toate lichidele.

Viața nu poate exista decît în lăuntrul unei zone temperate ce înconjoară pe fiecare dintre focurile acestea cerești la o distanță anume. În afară de zonele acestea, viața ar fi ucisă de frig, mai în lăuntru ea ar fi arsă de căldură. Un calcul sumar arată că zonele în lăuntru cărora viața este posibilă, adunate toate laolaltă, formează mai puțin de o miliardime de milionime a spațiului întreg. Apoi chiar în lăuntru acestor zone viața trebuie să fie extrem de rară, căci faptul de-a proiecta departe planete, cum a fost soarele nostru, e un accident atît de puțin frecvent pentru un soare, încît probabil de abia una la 100.000 de stele posedă o planetă care se învîrtește în jurul ei în zona aceasta redusă unde viața e posibilă.

Pentru acest motiv pare imposibil ca universul să fi fost conceput la origine cu scopul de a produce viața; dacă ar fi fost așa, ne-am fi putut aștepta să găsim o proporție mai echitabilă între enormitatea mecanismului și rezultatul obținut. La prima vedere cel puțin, viața pare a fi numai un subprodus fără nici o importanță; noi, ființele vii, suntem într-un fel alături de linia principală.

De la întâlnirea din dreptul Cercului Militar, când, arătându-mi o trecătoare banală și gândind la poetul nefericit, Fred Vasilescu simțise un gol în propria lui existență, nu ne mai întâlnisem. Ades îi telefonam ca să văd dacă își ține făgăduiala dată.

Nu știm dacă niște condiții fizice convenabile sunt suficiente în sine pentru a produce viața. O anume școală pretinde că pe măsură ce pământul s-a răcit, a fost natural și aproape inevitabil să se nască viața. Alta susține că un prim accident dând ființă pământului, un al doilea a fost necesar pentru a produce viața. Constituanții elementari ai unei ființe vii sunt atomi chimici cu totul ordinari: carbon, așa cum îl găsim în seu ori în funingine, hidrogen și oxigen, așa cum se găsesc în apă; azot, așa cum alcătuiește cea mai mare parte a atmosferei; și așa mai departe. Toate felurile de atomi necesari vieții au trebuit să existe pe pământul nou-născut. Din când în când întâmplarea a putut face ca un grup de atomi să se grupeze întocmai în felul cum sunt grupați în celula vie. De fapt, într-un răstimp suficient de lung, trebuia cu certitudine să se grupeze astfel, cu aceeași certitudine cu care cele șase maimuțe trebuiau într-un răstimp suficient să sfârșească prin a tapa pe mașinile lor un sonet de Shakespeare. Dar atunci atomii aceștia astfel grupați alcătuiau-vor oare ei o celulă vie?

Cu alte cuvinte, o celulă vie este ca o simplă grupare de atomi ordinari potriviți într-un fel insolit oarecare, sau este ceva mai mult? Este ea numai un ansamblu de atomi, sau ansamblu de atomi plus viață? Sau iarăși, cu alte cuvinte, un chimist suficient de abil ar putea oare crea viață plecând de la atomii necesari, cum un copil creează o mașină cu piesele din cutia de jucării, și pe urmă să o facă să funcționeze? Ignorăm răspunsul. Când va veni, el ne va indica dacă alte lumi nu sunt locuite ca a noastră și, prin urmare, va influența considerabil interpretarea noastră asupra sensului vieții; s-ar putea chiar ca acest răspuns să producă mai mare revoluție în gândirea umană decât sistemul astronomic al lui Galilei sau doctrina biologică a lui Darwin.

Ceea ce știm perfect totuși este că dacă materia vie se compune din atomi cu totul ordinari, aceia din care se compune în mare parte au o aptitudine specială de a se coagula în grupări, în „molecule” deosebit de voluminoase.

Cei mai mulți atomi nu posedă proprietatea aceasta. Atomii de hidrogen și de oxigen, de pildă, se pot combina pentru a forma moleculele de hidrogen (H_2 sau H_3), de oxigen sau de ozon (O_2 sau O_3), de apă (H_2O), sau de apă oxigenată (H_2O_2), dar nici unul din acești compoziți nu cuprinde mai mult de patru atomi. Adăogirea azotului nu schimbă mare lucru: compușii hidrogenului, oxigenului și azotului cuprind toți relativ puțini atomi. Dar o adăogire ulterioară de carbon transformă complet tabloul; atomii de hidrogen, de oxigen, de azot și de carbon se combină pentru a forma niște molecule cuprinzând sute, mii și chiar zeci de mii de atomi. Corpurile vii sunt alcătuite în esență din asemenea molecule. Cu vreun secol în urmă se admitea încă, obicinuît, că

Pînă la începutul lui octombrie, nu se decisese să-mi scrie întîmplarea aceasta, din august, care-l tulburase atît.

- Poimîine e 1 octombrie... Încep la 1 octombrie.

I-am arătat că acesta e pretext de școlar leneș... Numai școlarii lăsători, leneși, se decid să învețe bine „începînd în ziua întîia a trimestrului”, sau își fac frumos temele numai cînd inaugurează caiete „noi”.

ar fi necesară un fel de forță „vitală” pentru a produce aceste molecule, uriașe, precum și celelalte substanțe care intră în compoziția corpurilor vii. Dar iată că Wohler, în laboratorul său și prin procedurile firești ale sintezei chimice, a produs ureea (CO_2) (NH_2), care este un produs tipic animal; pe urmă s-a realizat sinteza și altor elemente ale corpurilor vii. Azi fenomenele ce se atribuiău odinioară „forței vitale” se interpretează unele după altele prin mijlocirea procedeelor ordinare ale fizicii și ale chimiei. Deși problema e încă departe de soluția ei, devine din ce în ce mai probabil că ceea ce deosebește special materia corpurilor vii este prezența, nu a unei „forțe vitale”, dar a acestui element cu totul banal, carbonul, totdeauna în combinație cu alți atomi, cu care împreună formează molecule excepțional de voluminoase.

Dacă este așa, atunci viața nu există în univers decît pentru că atomul carbonului posedă anume proprietăți excepționale. Interesul pe care-l prezintă carbonul din punct de vedere chimic rezidă, fără îndoială, în faptul că acest element formează un fel de tranziție între metale și metaloide, dar pînă acum nu se cunoaște în constituția fizică a atomului de carbon nimic ce ar putea explica aptitudinea-i cu totul specială de a lega împreună alți atomi. Atomul de carbon se compune din șase electroni care se învîrtesc în jurul unui sîmbure central ca șase planete gravitînd în jurul unui soare; el pare a nu se deosebi de cei doi vecini ai săi mai apropiați în tabloul de elemente chimice, atomii de bor și de azot, decît că posedă cu un electron mai mult decît primul și cu un electron mai puțin decît al doilea. Totuși această ușoară diferență trebuie să explice în ultimă instanță toată diferența dintre viață și absența de viață. Fără îndoială, rațiunea pentru care atomul cu șase electroni posedă aceste proprietăți remarcabile își are originea în vreo lege primordială a naturii, pe care fizică matematică încă n-a ajuns s-o pătrundă.

Chimia mai cunoaște și alte cazuri similare. Fenomenul magnetismului permanent apare într-un grad exagerat în fier și într-un grad mult mai redus la vecinii săi, nichelul și cobaltul. Atomii acestor elemente posedă cîte 26, 27 și 28 de electroni. Proprietățile magnetice ale celorlalți atomi sunt, în comparație, aproape neglijabile. S-ar părea deci că, deși nici aici fizica matematică n-a lămurit încă chestiunea, magnetismul ar depinde de proprietățile particulare ale atomilor cu 26, 27 și 28 de electroni, și mai cu seamă de ale celui dintîi. Un al treilea exemplu ni-l oferă radioactivitatea care se limitează, în afară de excepții aproape neînsemnate, la grupul de atomi posedînd de la 83 la 92 electroni; „ici aici nu știm pentru ce. Astfel singurul lucru ce ni-l poate spune chimia este că viața trebuie pusă în aceeași categorie ca magnetismul și radioactivitatea. Universul e construit în așa fel, încît să funcționeze după anumite legi. După aceste

- Poate că e adevărat... Dar mai e și altceva... E un reprezentant al unei fabrici engleze de avioane în București și trebuie să mă ocup de el. La sfârșitul lunii pleacă... Într-adevăr s-a apucat să scrie. Mi-a arătat, tot la telefon, că „merge greu”. Că frazele se fac mai mari decît ar vrea el, și-și încurcă pro-pozițiunile. I-am recomandat procedeul excelent al parantezelor și, la nevoie, al frazelor fără sfîrșit. A rîs și mi-a promis că așa o să facă.

legi, atomii care posedă anume număr definit de electroni, adică 6, de la 26 la 28 și de la 83 la 92, au anume proprietăți speciale care se manifestă în fenomenele vieții, ale magnetismului și ale radioactivității. Un creator atotputernic, pe care nu l-ar fi împiedicat nici o limitare, n-ar fi fost redus la legile care guvernează universul actual; el ar fi putut alege să construiască un univers conform cu oricare din infinita multiplicitate de grupuri de legi posibile. Dacă ar fi adoptat un alt ansamblu de legi, alți atomi particulari ar fi putut poseda alte proprietăți speciale legate de constituția lor. Nu putem spune care anume, dar că viața și magnetismul și radioactivitatea, poate să nu fie decît o consecință accidentală a grupului particular de legi care cîrmuiește universul actual.

Este adevărat că cuvîntul „accidental” se pretează la discuții. Căci pentru ce creatorul universului n-ar fi ales un grup special de legi, tocmai pentru că aceste legi aveau să tragă jupă ele apariția vieții? De ce n-ar fi fost acesta felul său de a crea viața? Atîta timp cît considerăm pe creator o ființă antropomorfică, animată de sentimente și de interese asemănătoare cu ale noastre, nu se poate răspunde la obiecția aceasta decît cel mult prin observația că, o dată admis postulatul unui astfel de creator, nici o discuție nu poate adăuga mare lucru la ceea ce s-a acceptat dintru început. Dar dacă alungăm din spiritul nostru orice urmă de antropomorfism, nu mai avem nici un motiv să presupunem că legile actuale ar fi fost alese înapoi pentru a produce viața. Ar fi fost tot atît de rațional, de pildă, să gîndim că ele au fost alese pentru a produce magnetismul sau radioactivitatea ba chiar mult mai rațional, fiindcă, după toate aparențele, fizica joacă în natură, incomparabil, un rol mai mare decît biologia. Dacă o considerăm dintr-un punct de vedere strict material, extrema neînsemnătate a vieții ar putea contribui mult la distrugerea opiniei că viața aceasta ar fi putut interesa cîndva deosebit pe marele arhitect al universului.

O comparație familiară va limpezi poate mai bine situația. Un marinar fără imaginație, obicinuit a face noduri, nu ar putea crede în posibilitatea trecerii oceanului dacă n-ar exista posibilitatea de a face noduri. O funie însă nu se poate înnoda decît într-un spațiu cu trei dimensiuni: nici un nod nu e susceptibil de a se realiza într-un spațiu de 1,2, 3, 4, 5, sau orice alt număr de dimensiuni. De aci marinarul nostru fără imaginație ar putea deduce că un creator binefăcător trebuie să fi luat pe marinari sub protecția sa deosebită; că acest creator a voit ca spațiul să aibă trei dimensiuni, anume pentru ca în universul creat de dînsul să se poată face noduri și să se treacă oceanul - cu un cuvînt, că spațiul are trei dimensiuni pentru ca să poată exista marinari. Acest

Pe la jumătatea lunii ne-am întâlnit la curse. Cîștigase un premiu însemnat cu un cal în care pusese mari speranțe și era aproape fericit... Venind de la cîntar, după cursă, distrat de bucurie, m-a luat de braț și mi-a spus că „trebuie” să ne întâlnim, că vrea să-mi vorbească... Era oarecare incoerență în tonul lui, din pricină că era așteptat de un grup de tinere doamne, și eu îl țineam în loc. Dar pentru că mi se părea totuși că într-adevăr vrea să-mi vorbească, am stăruit.

- Cum merge subiectul?

raționament pare a avea aceeași valoare la argumentul de mai sus; într-adevăr viața, considerată în ansamblul ei, și facultatea de a face noduri au cam aceeași importanță; și una și cealaltă nu alcătuiesc decît o fracțiune cu totul fără însemnătate a activității totale a universului material.

Deci, după actualele date ale științei, în acest fel surprinzător am ajuns să existăm. Iar mirarea noastră nu poate decît să sporească, îndată ce căutăm să trecem de la problema originilor la aceea a scopului existenței noastre, adică dacă încercăm să prevedem ce rezervă rasei noastre destinul.

Viața, așa cum o cunoaștem, nu poate exista decît în condiții convenabile de lumină și căldură; noi înșine nu existăm decît pentru că pămîntul primește de la soare exact cantitatea necesară de radiație; dacă s-ar rupe echilibrul într-un sens sau altul, exces sau lipsă, viața ar dispărea inevitabil de pe globul nostru. Și trăsătura esențială a situației este că echilibrul se poate rupe foarte lesne.

Omul primitiv trăind în zona temperată a pămîntului a trebuit să vadă cu un fel de groază epoca de gheață coborînd peste așezările lui; în fiecare an ghețarii ajungeau mai jos în văi; în fiecare an soarele părea mai puțin capabil de-a furniza căldura pe care o reclama viața. Pentru el, ca și pentru noi, universul părea a fi ostil vieții.

Noi, care trăim acum în zona îngustă temperată din jurul soarelui și care căutăm să străbatem depărtările viitorului, vedem că suntem amenințați de o epocă de gheață cu totul diferită. Întocmai precum Tantal, stînd în picioare într-o apă destul de adîncă încît aproape să-l înece, era totuși condamnat să moară de sete, la fel este destinul tragic al rasei noastre de a fi condamnată să moară de frig în timp ce cea mai mare parte a substanței universului va rămîne atît de arzătoare că în ea viața nu se va putea adăposti. Soarele, neavînd nici o sursă exterioară de căldură, va emite fatal din ce în ce mai puține radiații generatoare de viață și prin aceasta chiar zona temperată a spațiului în care viața poate exista va trebui să se reducă încetul cu încetul și să alunece spre frig și spre întunecimile exterioare.

Pe cît putem prevedea ele vor continua să activeze pînă cînd frigul va fi ucis viața pe pămînt afară dacă vreo ciocnire sau vreun cataclism nu vor interveni și nu vor distruge viața mai curînd printr-o moarte mult mai rapidă. Acest destin în perspectivă nu e rezervat numai pămîntului nostru; alți sori vor muri ca și al nostru și viața care ar putea exista pe alte planete va avea și acolo același sfîrșit fără glorie.

Fizica ne ține același limbaj ca și astronomia. Căci independent de orice considerație astronomică, principiul general al fizicii, cunoscut sub numele de a doua

Fluid, plutind deasupra momentului...

- Nu știi... dacă e bine sau rău... Nu-mi dau seama dacă-ți va fi de folos, dar de-abia aștept în fiecare zi să mă văd în odaia mea de lucru, la masa de scris... E o adevărată voluptate... Dimineața nu scriu, numai zbor... Cum sfîrșesc masa, de la restaurant mă duc de-a dreptul acasă... Între 3 și 9 seara, căci numai atîta scriu pe zi... nu sunt acasă pentru nimeni... De multă vreme n-am mai fost atît de mulțumit... Ascultă, „trebuie” să-ți vorbesc... Dă-mi mîine un telefon... Și făcînd un gest puțin pripit: Nu cunoști pe doamna Demetriade?... Hai să te prezint...

lege a termodinamicii, prezice că universul nu poate avea decît un singur sfîrșit, o „moarte termică”, atunci cînd energia totală a universului va fi distribuită uniform și cînd toată substanța sa va avea aceeași temperatură. Temperatura aceasta va fi însă atît de joasă, că va face imposibilă orice viață. N-are importanță pe ce cale se va ajunge la această stare finală; toate drumurile duc la Roma și sfîrșitul călătoriei nu poate fi altul decît moartea universală.

Dar atunci la atîta se reduce viața? A cădea aproape din greșeală într-un univers care n-a fost făcut pentru viață și care, după toate aparențele, îi e complet indiferent sau chiar hotărît ostil. A rămîne cramponați pe un fragment de fir de nisip pînă ce frigul morții ne va fi nimicit; a ne pavana un răstimp de o oră pe teatrul nostru minuscul, știind foarte bine că aspirațiile noastre sunt toate condamnate la un eșec final și că tot ce vom fi făcut va trebui să piară împreună cu rasa noastră, lăsînd universul ca și cînd noi n-am fi existat?

Astronomia pune întrebarea, dar cred că răspunsul trebuie să-l cerem fizicii. Căci astronomia poate să ne demonstreze aranjamentul actual al universului, vidul și imensitatea spațiului și neînsemnătatea locului ce-l ocupăm noi într-însul; ea poate chiar să ne spuie cîte ceva și despre natura schimbărilor produsă de trecerea timpului. Dar trebuie să pătrundem adînc în natura fundamentală a

lucrurilor înainte de a putea spera un răspuns la întrebarea noastră. Iar aceasta nu mai ține de domeniul astronomiei; dimpotrivă, ancheta aceasta ne duce de-a dreptul în inima fizicii moderne.”

Fragmentul de mai jos e scos din celălalt articol împrumutat de Bulgăran, publicat într-o mare revistă franceză, și intitulat *Evoluția e oare revolută?*

„Ființele vii sunt departe de a fi toate capodopere. Cum notase deja Theophraste d'Eresos, sunt în natură multe lucruri rău făcute, sunt multe note false în pretinsa «simfonie a adaptărilor», care ar fi lumea animată.

Se cunosc animale care se împiedică în ghearele lor prea lungi, altele care pot abia să se miște, abia să mănînce, sau abia să se reproducă; în sfîrșit, animale atît de defectuoase și de greșit făcute, cît pot să fie, așa cum sunt ele. Nedințatele și cetaceele sunt, spune Guye'not, «colecții de monstruoșități»; furnicarul merge greu pe cioatele lui cu gheare. Mezoplonodonul are dinți mediani și îndoii înăuntru, care îi închid aproape cu totul gura; Leneșul are gheare așa de mari, că nu poate să meargă și e silit să rămîne agățat de ramurile arborilor.

Am înțeles că bănuia că îl țin în loc anume ca să mă prezinte, cum fac unii vizite riscate în timpul mesei, și am refuzat, mulțumindu-i. M-a bătut cineva pe umăr și ra-am întors. E un fost colaborator al ziarului Le Progris, de câteva ori deputat, care m-a apostrofat, amical și mirat:

- Ești prieten cu Fred Vasilescu?...

Destul de surprins am fost eu de această mirare.

- Da... e un prieten foarte agreabil...

- Ei, ce spunea?... Era radios că a luat două sute de mii de lei?

M-a luat de braț, protector și cordial, și am pornit spre ghereta albă și spînzurată a potoului... Deși era o zi de toamnă frumoasă, cu albastrul înalt, era lume puțină... Mai mult obișnuirii, ca să zic așa...

M-a surprins acreala cu care fostul deputat și secretar general m-a întrebat despre prietenul meu.

- Cred că dacă Fred Vasilescu ar urmări să cîștige., bani... În primul rînd n-ar ține grajd de cai de curse, nu?

Mi-a răspuns cu un ton indiferent și ironic:

- Crezi?

- Cum să nu cred... Un grajd de curse costă și nu aduce nimic. Mi-a repetat automat și poros:

- Crezi?

- Fără îndoială că da...

A început să-și însemneze cu creionul în program.

- De unde știi că Fred Vasilescu nu urmărește ceva... cu grajdul lui?

- Ambiția puerilă de a figura printre proprietari?

Iată păsări dăruite cu ciocuri straniu de incomode: Rhyncops, a cărei mandibulă inferioară întrece cu mult pe cea superioară; Anastomus, cu ciocul deschis, Cataoul, cu ciocul prea masiv, Avocetta, cu ciocul prea subțire. Iată tritonii Molge, Walttili și Tylostriton, ale căror coaste sunt așa de ascuțite, că le găuresc pielea. Iată Cetoniile crematoșilide și clavigeride, pe care o gură prea astupată le face incapabile să trăiască fără ajutorul furnicilor. Iată fluturi, frigani și efemere care n-au trompă. Iată larve de monstrilide lipsite de tub digestiv. Alături de aceste ființe, care abia trăiesc, iată încă ființe baroce prevăzute cu structuri fanteziste inutile și jenante: Rhynchophores, cu gîtul peste măsură de mare, Macrophthalmes, cu ridicole peduncule oculare, Sophonyophore, cu uimitoare excrescențe frontale, Acanthocines, cu antene nedefinite.

În prezența acestor creaturi schiloade, pocite, caricaturale, cum să nu convii cu ipoteza mutaționistă care face să iasă lumea vie dintr-o serie de întîmplări greu cenzurate de moarte?"

E adevărat că oarecare diferență de vîrstă putea îngădui convorbitorului meu un ton de superioritate, exagera însă în maniera lui condescendent cordială.

- Dragă prietene, Fred Vasilescu ține cu orice preț ca la patruzeci-cincizeci de ani să devină membru al Jockey-Clubului.

Mi s-a părut o glumă dintre cele mai năzdrăvane din cîte puteam auzi.

- Cum? Începe cu cai de curse, la douăzeci și cinci de ani ca să pregătească o alegere peste un sfert de veac?

- Da, și nici atunci nu va reuși.

Mi se părea cu adevărat poznașă afirmația, iar nedumerirea mea era atît de evidentă, atît de profund sinceră, că fostul deputat s-a tulburat.

- Ascultă, dumneata nu ții de pe acum să fii membru al Academiei? Tot așa Fred Vasilescu își pregătește de pe acum alegerea la Jockey-Club. Îmi venea să rîd.

- Trebuie să-ți spun mai întîi că nici prin cap nu-mi trece să ajung la Academie. Dar în sfîrșit, Academia e Academie... fie ea și românească... Dar Jockey-Clubul... romînesc? iartă-mi expresia! Și încă să-ți faci un ideal din el? E, orice ai spune, puțin comic. Mai vîrstnicul meu prieten era foarte iritat acum.

- Dumneata știi că membri ai Academiei au căzut la alegerea de la Jackey-Club?

- N-am știut... și, îngăduie-mi să ți-o spun, nu cred nici acum Mi-a citat atunci nume care m-au nedumerit și a trebuit să convin...

- Bine, înțeleg, ați refuzat un scriitor, sunteți oarecum consecvent cu dumneavoastră. Dar Fred Vasilescu e un monden, ca să zic așa în sfîrșit, unul din ai dumneavoastră?...

Fără să mă privească, în timp ce ocoleam tribuna spre paddoc, mi-a spus cu o profundă convingere, cu un accent neașteptat și inexplicabil de grav și de hotărît:

- Dragul meu, băiatul Lumînărarului, orice ar face, nu va fi niciodată membru al Jockey-Clubului.. - De altminteri, ce mai vrea? E imens de bogat, adică tată-său... E tînăr, frumos, are femeile cele mai bine din București... Ce e prea mult strică... Mărturisesc că așa înțeleg lucrurile, și oricît de comică mi se părea ambiția de a fi membru al Jockey-Clubului, conveneam că fostul colaborator al lui Marghiloman are dreptate.

Își nota acum călăreții, deși nu juca, fiindcă era ruinat.

- Și pe urmă, noi nu înțelegem stăruința lui, acum cînd la Aero-Club a devenit un factor important...

De altfel, cred că niciodată Fred Vasilescu nu s-a gîndit mai puțin la Jockey-Club decît în aceasta lună. Din cîteva convorbiri la telefon am înțeles ce uimitoare

descoperire a fost pentru el posibilitatea de eliberare prin scris. Refulînd ani de zile un mister ca pe un germen distructiv, în adîncul organic, închis cu taina lui în el însuși, ca și cînd ar fi fost încarcerat cu un dement, expresia devenită posibilă căpăta pentru el sensul unei evadări.

- Scriu, mă plimb prin casă, gîndesc, mă trîntesc pe divan, fumez iar scriu... E o bucurie pe care nu ți-o pot povesti... Mă lămuresc pentru mine însumi... și, așa văzute, chiar suferințele trecutului capătă un soi de îndulcire care le face suportabile... O durere povestită e o durere nu diminuată, dar armonioasă, așa ca un soi de operație pentru care ești pregătit cu cocaină. Bucuria scrisului e mai tare ca heroina însăși. Și chiar la telefon, i-am simțit prin voce frîngerea de înjunghiat: Ah, dacă s-ar putea povesti totul...

Caietele, pagini mari de coală, mi le-a trimis tocmai o zi sau două după cincisprezece noiembrie... Mi-a dat un telefon la gazetă...

- Diseară la nouă vine șoferul meu să-ți aducă o mapă cu toate prostiile pe care le-am scris.

I-am răspuns cu promptitudine:

- Astă-seară, pînă mîine dimineață la nevoie, citesc tot ce mi-ai trimis.

- Da? vrei să ne vedem mîine?... să-mi spui dacă notele îți pot fi de folos? Hai să luăm masa împreună mîine seară...

- Negreșit.

- Unde? ai vreo preferință?... Și am fixat un restaurant în oraș. - Vii la timp?

- Mîine de dimineață zbor, după-masă dorm, iar la 9 seara vin să stăm de vorbă pînă dimineață, dacă vrei... Voi fi absolut punctual.

La 9 seara n-a venit și nu va veni niciodată. La Cameră se anunțase un discurs la mesaj de mare răsunset, dar un pisălog lungise oratoria lui provincială, amenințînd să ocupe toată ședința de după-masă. Celălalt a trebuit să fie amînat deci pentru a doua zi.

Culoarele circulare, cu fotolii și draperii verzi de-a lungul pereților, erau somnolente, iar la bufet plictiseala incoloră. Mi-am cumpărat țigări

și am coborât de pe dealul Mitropoliei prin șanțul în fundul căruia era aleea. Toamna târzie era frumoasă, însă în ziua aceea era o lumină gălbuie, cețoasă, un cer scămos și scăzut, care nu lăsa fumul și mirosul de benzină al mașinilor să se ridice. Nu era frig... Abia puțină umezeală. Ici-colo; prin magazine, deși era numai ora patru, se aprindeau lumini...

În dreptul bulevardului Regina Maria, plin de larmă în vehicule de tot soiul, vânzătorii de ziare strigau ediție specială... Oricât au abuzat câteva ziare mici de aceste ediții, când unul dintre cele două cotidiene mari de informații scoate o ediție specială, nu poți să-ți stăpânești un fior, ca pentru o întâmplare, uneori imens dinamică, în care dănuirea sau voința sunt atinse ca de aripi mari nevăzute.

Erau patru rînduri, cu litere cît nucile negre, cu o cerneală groasă care se lua pe degete.

GROAZNIC ACCIDENT DE AVION

Aviatorul Fred Vasilescu a capotat, voind să aterizeze, din motive necunoscute încă, lângă Ciulnița. Autoritățile au plecat la fața locului. Cadavrul zvîrlit din nacelă și decapitat e păzit de jandarmi. S-a deschis o anchetă pentru cercetarea cauzelor.

Și cu litere mult mai mici urma, jos, o telegramă externă fără importanță. Se întâmplase în devenirea lumii ceva care nicicînd nu se va mai întîmpla. Gîndul brutal, aprig, că nu-l voi mai vedea niciodată pe Fred Vasilescu, orice aș face, de s-ar frînge tot fierul din lume, de s-ar prăbuși sorii, mă copleșea și mă înspăimînta ca infinitul sensibilizat. Fred Vasilescu nu bănuia că el însuși, chiar prin ce avea mai bun în el, era un exemplar menit „să fie cenzurat prin moarte”.

Ziarele de a doua zi au adus coloane întregi de amănunte și numeroase fotografii care, de altfel, erau ele însele un fel de moarte, căci, așa cenușii, poroase și cu liniile simplificate, nu mai înfățișau nimic din tînărul blond, cu obrazul limpede, cu trăsături regulate și evidente ca un cap de statuie grecească, doar cu fruntea puțin cam boltită deasupra ochilor verzi adînci. Cu atît mai puțin aminteau de acel corp vînjos din sportivitate diversă, complementară, cu mișcări mlădioase de haiduc tînăr, afemeiat și gînditor. Încercase, profitînd de toamna prelungită, să bată recordul lumii de viteză pe 500 kilometri, pe un avion românesc din

propria lor producție. Deși vremea era puțin schimbată, nu renunțase la zbor. Avea de făcut trei raiduri deasupra Bărgănelului, ca să totalizeze kilometrii necesari. După întâiul, s-a răsturnat încercînd să aterizeze din motive nebănuite, pe care avea poate să le lămurească ancheta. Impresia produsă de moartea lui a fost adîncită și de faptul că, abia cu două săptămîni înainte, se prăbușise un tînăr locotenent, alt as strălucit al aviației romînești.

Toate ziarele subliniau cu o dureroasă uimire că aviația romînească intrase într-o adevărată serie îndoliată.

Cortegiul mortuar, într-o după-amiază fără soare, dar nu rece, nici umedă, a scos lumea din casă, ca o înmormîntare de tenor. A luat parte și unul dintre membrii regentei, prieten al familiei.

Eu nu citisem, așa cum îi făgăduisem, caietele trimise, chiar în noaptea aceea. Le-am descifrat cuprinsul numai în zilele următoare, într-o fierbere sufletească de bătație. Nu știu dacă vreodată aș fi putut să aflu ceea ce constituia dubla lui existență, denunțată aci din capete de mărturisiri, din întorsături de frază, involuntare ca lapsusurile, sau, cine știe, voite de el cu tensiunea de neînlăturat a unei fatalități.

Abia în primăvară, după lungi dezbateri sufletești, m-am hotărît să aduc la cunoștința doamnei T. manuscrisul lui Fred Vasilescu. Teancul-acesta care închidea în el, calde încă de zbucium, două existențe, îmi dădea un vag fior și prin această coincidență, care făcea ca a doua zi după ce l-a încheiat, Fred să se prăbușească... A fost, parcă, o moarte amînată pînă la realizarea unui mod de perpetuare... Frenezia cu care el transpunea, în aceste pagini, ceea ce era transmisibil din existența lui mă înfiora... De ce n-aș spune că gîndul unei sinucideri amînată îndelung nu mi se pare incompatibil cu întâmplările din urmă. (Și mai e și faptul că e foarte greu să știi dacă un aviator, dintre aceștia, care încearcă totul, definitiv, la început de tot nu e îndemnat cumva și de isonul unui gînd de sinucidere. Căci Fred Vasilescu începuse pilotajul din 1926.) Dar în sfîrșit, nu e decît - și e mult mai logic să fie așa - o simplă ipoteză dintre atîtea cîte se pot face în asemenea împrejurări... Și ar trebui să-i atribui un soi de duplicitate - fie și dezinteresată - dar duplicitate, prea brutală... presupunînd că, deși hotărîse sinuciderea, tot mi-a dat înîltnirea, cu atîta voie bună, la masa de seară.

Totuși pe doamna T. n-am pulut-o înîltni decît peste o jumătate de an, la începutul lui iunie. A doua zi după incinerarea lui Fred Vasilescu (așa

ceruse încă de pe cînd era în viață), plecase la Viena. Cînd i se comunicase că e legatara lui - și numaidecît a fost pe șoptite sfătuită să se intereseze de averea și mai ales de obiectele rămase, ceea ce a refuzat - fără să spună o vorbă, cu ochii duși, s-a mulțumit să dea procură unui avocat.

În cîteva ceasuri a aranjat totul pentru plecare, lăsînd pe asociata ci, și mai ales pe ajutoare, la conducerea magazinului și atelierelor.

Trecusem pe la ea pe acasă de cîteva ori și nu primisem decît lămuririle vagi ale servitoarei, o femeie aproape bătrînă, cu un aer de guvernantă. Îmi lăsasem adresa, cu rugămintea de a fi înștiințat îndată ce se întoarce. Într-adevăr, am fost vestit printr-o scrisoare a doamnei T. chiar, care-mi da și ora la care pot veni.

De două săptămîni ploua întruna și pavajul orașului era neconținut spălat de răpăieli relativ liniștite. Spre seară ploaia înceta, iar crepusculul tîrziu avea inutile luminișuri de sidef; ochiurile de apă prin băltoace măsurau golurile pavajului, iar noaptea se anunța umedă, căci și vegetația, îmbelșugată după atîtea zile de ploaie, rămînea apoasă.

Revederile acestea sunt penibile prin începuturile convorbirii... În mașină aveam un trac de actor. Ti-e neconținut teamă că n-ai să găsești tonul just, gestul potrivit. Întîia privire e ca un joc de loterie. Te întrebi dacă ai să aduci vorba despre cel mort, dacă e locul să ici o mutră îndurerată, sau ești obsedat de ideea de a nu juca, dimpotrivă, teatru.

Am urcat șovăind treptele înguste de beton pînă la etajul al doilea al casei din Parcul Filipescu... Mi-a deschis singură, fără să-mi spună o vorbă, dar zîmbindu-mi cu prietenie, cu o mișcare nervoasă de identificare. După ce mi-am lăsat trencicotul în vestiarul îngust ca o celulă, am trecut în camera mare cît un hol, aranjată nepotrivit gusturilor comercializate ale proprietarei de magazin de mobilă modernă... Un divan larg, în colț, așternut cu un covor caramanliu, o masă joasă, făcută dintr-o tîpsie cît o roată de car - de aramă bătută. Deasupra, etajere negre, nelăcuite, ocolind pereții, înțesate de cărți... Alte etajere tot negru-mat umpleau și ceilalți pereți. Pe ele, fel de fel de obiecte, amintind probabil cîte ceva. Camera ar fi avut înfățișarea unui birou dacă în mijloc n-ar fi fost o masă de sufragerie pătrată, acoperită cu un șal mare de toi, din cele cu care se acoperă planele. În schimb, biroul era un soi de miniatură, abia mai înaltă de o jumătate de metru... La care se sta pe un taburet ca de pian. Un bufet mare de tot reprezenta sufrageria propriu-

zis. Un „ucenic fierar” de Ressu, un portret de Marius Bunesu și un „pod în munte” de Sion erau printre alte tablouri. După ce ra-am instalat într-un mic fotoliu de lemn negru, funinginos parcă, m-a întrebat nedumerită de ce îmi rotesc privirea atît de mirat.

- Mi se pare atît de ciudat și atît de conform unui proverb, ca dumneata, care ești socotită printre cei care au introdus mobila cubistă la noi, să păstrezi mai departe mobilierul vechi... Îmi închipuiam că voi găsi aci totul schimbat într-un adevărat studio, acel gen de cameră modernă care folosește de sufragerie, odaie de lucru, odaie de primire, în sfîrșit de toate, în afară de odaie de dormit.

Zîmbea cu fluiditate și cu o participare totală, vag îndurerată, ca de obicei.

- Dacă vrei, e un studio, în intenție, căci corespunde definiției dumitale prin arhitectură... Dar mobila n-aș putea s-o schimb niciodată.

Am privit-o mirat, luînd din cutia cu țigări oferită.

- Niciodată? Și de ce?

- Nu știu, mi-ar părea că am murit.

- Dar nu înțeleg deloc.

- Nu pot să mă explic... Dar din interiorul acesta, care e viața mea, nu aș putea schimba niciodată nimic.

- N-ai fost ispitită să-l înlocuiești cu acea minunată decorativă modernă?

- Și mie îmi pace nesfîrșit mobila modernă - și s-a completat ca în paranteză-bineînțeles cînd nu e de prisos strîmbată și împovărată, în loc de ornamentația veche de flori, cu muchii inutile și cu temelii greoaie, care nu înseamnă nici un cîștig pentru frumusețe. Dar poți să-ți schimbi familia, chiar dacă o găsești puțin demodată? Poate că e și o slăbiciune a mea... Nu știu dacă e un fel de oroare de necunoscut și nou, sau mai mult o înrădăcinare în ceea ce a fost... Sufăr cînd se strică un obicei vechi, șovăi nesfîrșit cînd trebuie să înlocuiesc o slujnică obraznică sau leneșă, numai la groaza că nu voi mai vedea un obraz care mi-e familiar, fie și în rău.

Credeam la început că va trebui să mă explic asupra vizitei mele-și era ceea ce mă preocupa pe drum, dar i s-a părut foarte firească, și n-a fost nevoie de nici o justificare. Am întrebat-o pe unde a călătorit.

- V-a fost dor de București? Părea foarte încurcată și puțin iritată.

- Uite, trebuie să mă contrazic numaidecît... Nu-mi place tot ce e al meu... chiar și orașul acesta, de pildă... Nu... În străinătate e lotul larg... poți respira în voie... Nu-li împiedică prea mult privirea, să zicem, case ieșite în mijlocul străzii. Nu te apasă nimic... Totul e curat... Înalt... spațios... Și pe urmă noutatea străină e totală, nu e ca o spărtură sau cîrpitură în ceea ce a fost. Nici o clipă nu m-am gîndit la București... Dar de odăile acestea ale mele, și de lucrurile de aci, îmi era un dor stupid.

O privesc și sunt sub obsesia descrierilor lui Fred Vasilescu. Sta de-a curmezișul divanului... Părul, desfăcut în plete scurte, de un castaniu strict, îi acoperă urechile și îi subliniază fruntea puțin prea dreaptă, perpendiculară pe tîmple. Cu adevărat linia de jos a maxilarului, de la bărbia rotundă la ureche, este de o desăvîrșire ușoară de arc destins. Orbitale puțin neregulate, cam adînci și întunecate, sunt înviorate de albul catifelat al corneei, iar albastrul viu al irisului e acoperit uneori de genele lungi. Gura puțin severă, regulată, dar fără puritatea convențională a desenului, e ușor contractată și mobilă.

Poartă o rochie neagră încheiată cu nasturi mari într-o parte, care-i lasă gîtul gol, bine înrădăcinat în bust, vînjos ca un trup de șarpe cînd îl privești din față. Din profil, gîtul acesta e și mai Inimos, căci pare scurt la ceafă și prelung sinuos dinainte. Jocul vizibil al tendoanelor încheiate limpede la capătul pieptului îl fac să arate foarte tînăr. Umerii rotunzi îi sunt aduși în față, acum cînd a încrucișat mîinile peste genunchii fără nodozități, de la suprapunerea cărora picioarele cad unul lîngă altul drept în jos, cu pulpele suav înălțate, în ciorapii întinși, fumurii, care îngăduie să se străvadă pielea. Rochia cade dedesubt, la marginea divanului, drept în jos, lăsînd puțin descoperit din coapse, cît ajung ciorapii, fără însă ca de la mine să le pot vedea pielea. Și această libertate ghicită a coapselor dinspre podea e ca o înrădăcinare a feminității ei în materie și în viața care curge cu legile și instinctele ei.

- Ai de gînd să pleci din nou?... Mi se pare mai bună formula asta. Simt că un plural ar părea scrobit în fața acestei femei adevărate.

- Cred că da... Nu mai e atît nevoie de mine, aci... Magazinul și atelierile au început să se resimtă de concurență, căci toate fabricile de mobile și-au modernizat producția - și pe urmă totul se resimte de stagnarea aceasta.

Trebuie să ajung, chiar Iară tranziție, de vreme ce testamentul e de domeniul public acum.

- Cu familia lui Fred Vasilescu ai avut dificultăți?

Protestează jignită, fără nici un gest, numai privirea albastră i s-a întunecat, mistuită.

- Nu... nici urmă de dificultate... Chiar în seara înmormântării... O întrerup nervos:

- Ai fost la înmormântare?

Genele au căpătat un soi de mișcare de deschidere... sprâncenele s-au înălțat în accent circumflex... Și pe urmă mă privește cu recunoștința oricărui dintre cei care au iubit, pentru cei ce se interesează cu simpatie de dragostea lor. În schimb vocea îi e acum ceva mai tăiată de respirația reținută parcă.

- Am fost.

Și, după ce rămîne un timp îndelung răsfrîntă în ea însăși, reia cu un ton de mărturisire:

- Am suferit mult că n-am putut fi lîngă sicriu tot timpul, nici urmări de aproape convoiul... Eram într-o mașină închisă cu ferestre mici, alergînd și așteptînd dricul la fiecare răspîntie... Gîndul că el e întins acolo, acoperit, mă frîngea... mă exaspera... Cred că dacă ar fi fost înmormîntat și nu incinerat, n-aș fi putut pleca acasă, lăsîndu-l singur, parcă fără apărare, paralizai, în cavou...

Vorbește rar de tot, prin fereastra larg deschisă pătrunde înserarea umedă de afară. Rochia se lămurește vag în umbră, dar fața apare palidă în penumbra. Se ghicesc de asemeni mîinile și micile reflexe mătăsoase ale ciorapilor.

- E mai bine așa... S-a ridicat în fum... Tot i-a plăcut atît de mult să zboare.

- Cînd au aflat ai lui de testament?

Nu răspunde numaidecît, simt material că gîndește însă.

- Se vede că după întoarcerea de la cimitir, căci seara au venit, în doliu mare la mine, mama și sora lui. Servitoarea nu vrea să lase pe nimeni înăuntru... Spunea că sunt bolnavă... Stăteam cu fața în jos pe divan, plîngînd tot ce nu putusem plînge pe stradă. Ele au stăruit să intre și cînd m-au văzut năucită de durere, au început și ele să plîngă din nou. Și cu o nesfîrșită părere de rău: Dacă m-ar iubit puțin !...

- Crezi că nu te-a iubit?

- Nu m-a iubit... Mă părăsise de doi ani... Mă evita... Mă umilea...

- Totuși testamentul?... Desigur că nu avea o avere personală prea mare. Oricum... să desprinzi din lumea întreagă pe cineva... să alegi din tot, o ființă anume.

- Avere pe care a lăsat-o e destul de mare: un avion, automobilul, caii de curse, un teren mare în apropierea orașului, pe care-l cumpărase nu știu de ce... Dar asta nu dovedește nimic... Era prea bun... avea remușcări, știa cât îl iubesc. Uneori îmi părea și mie că în ceea ce simțea el pentru mine e și altceva decât bunătate și recunoștință de bărbat iubit fără limită... Încercam să mă conving și mă loveam ca de o bară de fier... insultată, uneori bruscată de el... Mai târziu renunțasem.

Tac îndelung, înțelegînd cît de puțin bănuie cuprinsul caietelor pe care le-am adus înfășurate sul... și sunt ispitit să-mi închipui, printr-o anticipare, frămîntarea și uimirea ei cînd le va citi. Îi voi lăsa, desigur, originalul. După un timp, întoarce comutatorul și o lumină tare readuce la suprafață din noapte acest studio demodat și pe femeia de pe potecile neexistenței.

S-a întors de la ușă și s-a așezat acum într-un fotoliu jos. Stă cu picioarele unul peste altul, cu talia puțin sucită, căci se reazemă în cotul drept și își sprijină capul în palmă. Sub rochia neagră de la șold la genunchi i se lămurește coapsa tare întinsă. Deși rochia e ceva mai lungă decât cele scurte impuse de modă, totuși abia trece de genunchi, acum cînd stă jos.

Picioarele în ciorapii de mătase fumurii sunt lungi și de o formă cu totul deosebită. Nu sunt nici groase, nici subțiri și nici gradat rotunjite ca niște popice. Sunt vînjoase și parcă din planuri diferite, cu muchiile topite și nici un moment fixate într-o formă anume. Jos, la glezna mică și nesigură, conturul ar putea fi vag și delicat trapezat, pe care să-l prinzi între arătător și degetul mare, cît ai urca în sus trapezul s-ar lărgi treptat rotunjindu-și formele. Parcă în forma lui dintii, de la jumătate în jos, sculptorul a tăiat cu lopățica un plan mai lat în afară, unul mai scurt înăuntrul pulpei, un al treilea și scurt și îngust înapoi. Numai în față o linie aleargă lung de la genunchi la vîrfurile pantofului, ca un picior de T dictando. Apropiat, aș spune că pulpa înaltă, caldă, e oferită într-un cornet de mușchi, vag dreptunghiular, ușor sucit, vag paralelipedic, lărgit sus cu finețe. Dă o impresie de robust și mlădios ca un picior de sălbăticiune. Jos, unde, cambrat, e gata să intre în adăpostul pantofului,

două vine mari și incerte, pe care le vezi cum au pornit din gleznă, trădează prin ciorap un animal de rasă.

Îmi oferă o nouă țigară, pe care o iau îngîndurat. Îmi amintesc apăsător toate descrierile amantului ei și stăruitoarea mențiune că e mereu fierbinte. Îmi zîmbește, cu acel romb, pe care l-a identificat el, încadrîndu-i gura îndurerată.

Nu numai indiferența și trupul dar și duioasa ei de soră, privirea și atenția ei, modul în care întinde țigările, pînă și melancolia și bunătatea acestei femei sunt sexuale. „Femeie iubită de toți bărbații.”

Nu știi de ce acum simt nevoia să folosesc pluralul de politețe ca să-i încerc sufletul, cum ai încerca apa adîncă aruncînd în ea o pietricică.

- Doamnă, știți că în ultimul timp am fost prieten cu Fred Vasilescu. Din cîte am înțeles - cred că vă iubea mult... foarte mult.

A ridicat neîncrezător din umeri.

- Știi... vreodată? Ai dumneata impresia asta?

- E pentru mine o certitudine...

- Nu poate să fie adevărat... Uneori și mie mi se părea că mă iubește... Erau gesturi care trădau parcă - acesta e cuvîntul adevărat - o iubire pătimaș ascunsă.

- Și cum vă explicați atunci faptul că vă ocolea?

- Dar ce ipoteze n-am făcut? Cît nu mi-am ars mintea în îndoieli de tot soiul. Nu știu ce ar» fi putut să fie...

- !?

- M-a chinuit uneori pînă și bănuiala stupidă, răscolitoare, că într-un accident de automobil sau avion, vreo rană i-a interzis pentru totdeauna să mai poată fi bărbat.

Îmi vine greu să-i spun: „Te rog, spune-mi sincer, ce-ai fi făcut atunci”, dar îmi dau scama, că, lipsită și de solemnitate și de familiaritate, femeia aceasta e totuși mlădioasă psihologicește ca o panteră gînditoare.

- L-ai mai fi iubit atunci? - și surîd, îmi răspunde fără pic de șovăială:

- Da, îți mărturisesc că m-am gîndit de multe ori... Ei bine, l-aș fi iubit și atunci... Oricum... Dacă ar fi privii cu admirație altă femeie, aș fi suferit și atunci. Iubirea mea era asta și mai era și altceva, cu neputință de înțeles.

Sufletul omenesc este alcătuit în afară de instincte și dintr-o funcție creatoare de iluzii, despre care nu poți să știi când devin autosugestii, și orice sinceritate trebuie suspectată numai cu măsură.

Îmi aduc aminte și îmi filfîie în gînd, ca un refren amintitor, pasaje din conferința citată a lui sir Jeans:

„Universul ne înspăimîntă prin imensitatea nesocotită a depărtărilor lui, prin lungimea de neconceput a perspectivelor de timp, care reduc toată istoria omenirii la durata unei clipiri din ochi, prin extrema noastră singurătate, prin neînsemnătatea materială a locuinței noastre în spațiu - a milioana pîrticică dintr-un bob de nisip, printre toate boabele de nisip ale tuturor țărmurilor din lume. Dar mai presus de toate ni se pare universul îngrozitor, pentru că pare indiferent față de orice fel de viață, la fel cu a noastră. Emoție, ambiție și succes, artă și religie, toate par deopotrivă de străine planului lui.

...Pentru aceste motive mi se pare imposibil ca universul să fi putut fi conceput la origine cu intenția de a produce viața...

Femeia aceasta tînă, din care radiază pătrunzătoare unde nervoase, de parcă c'învăluită într-o aură a sexualității, va mai fi răsturnată pe pal, picioarele acestea, cine știe, desfăcute, se vor mai frînge de voluptate, iar mîini bărbătești vor mai tresări de căldura acestor coapse care dau fiori fluizi, poate tocmai pentru că simți că firul viu al gîndirii acestei femei trece și prin rădăcina lor gingașă. Negreșit, toate acestea sunt posibile numai pentru că „atomul de carbon are șase electroni, unul mai mult decît cel de bor, și unul mai puțin decît cel de azot”. Ceea ce e poate mai greu de explicat e cum electronul acela, al șaselea, se poate gîndi pe el însuși și iubirea lui. Căci aceasta e voluptatea, conștiința voluptății înseși.

Mă ridic și mă duc pe scaunul din colț, pe care am pus sulul caietelor. Alături e un aparat de radio ca o colivie ermetică.

Îmi spune cu vocea scăzută, bănuind că vreau să umblu la el:

- Nu merge... l-am sfărîmat.

- !?

- Eram în timpul mesei și din cutia aceasta am aflat vestea morții lui.

O frază spusă rîspicat și indiferent culeasă parcă din văzduh. De atunci niciodată nu l-aș mai putea asculta.

Îi aduc caietele și mă privește nedumerită.

- Doamnă, pentru un roman al meu, Fred Vasileseu mi-a scris câteva amintiri din viața lui... Cred că vă vor interesa.

A devenit albă ca varul. Nu mai poate respira.

- Toate caietele astea... Întregi?

- Da.

Le-am pus pe colțul mesei și m-am așezat pe scaun. Le-a luat cu mâinile crispatе și întrebările mele nu o mai găseau.

- Până cînd mai rămîneți în București?

- Nu știu, foarte puțin...

- Dintre prieteni ați mai întîlnit pe cineva?

- Nu...

- Acum vreo două săptămîni m-a întîlnit doamna Demetriade și m-a întrebat dacă v-am văzut... Spunea că vrea...

S-a ridicat fremătînd în interior, cu mâinile chinuite, cu privirea mistuită de nerăbdare.

- Te rog, fii bun... lasă-mă cu caietele acestea. Și-i tremura mîna pe ele. De trei ani n-am vorbit cu el...

M-am ridicat, și în prag mi-a strîns recunoscătoare mîna în mîna ei fierbinte. Cred că nici n-a închis bine ușa și s-a năpustit asupra textului. Pe potecile lunecoase ale amănuntelor și ale interpretărilor va găsi reazem și o mai adîncă dezlegare? Va afla ceva mai multă împăcare decît acea sete, care nu se poate potoli în vis? De altfel, cînd e un acord aproape unanim asupra relativității spațiale, de ce n-am crede că sistemul de repercutare al cauzelor nu poate afla nicăieri un punct absolut. Taina lui Fred Vasilescu merge poate în cea universală, fără nici un moment de sprijin adevărat, așa cum, singur a spus-o parcă, un afluent urmează legea fluviului.

---- Sfîrșit ----